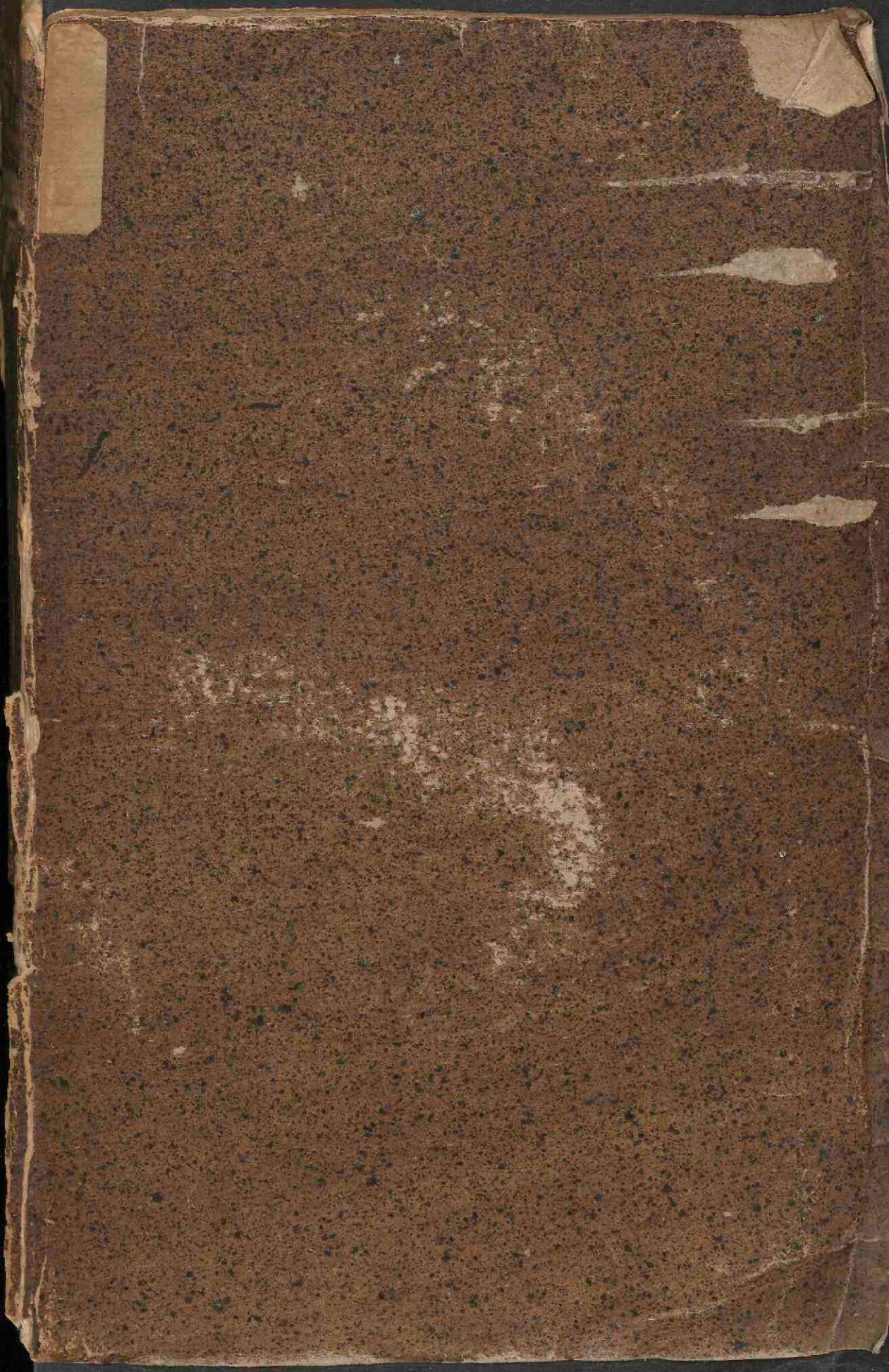
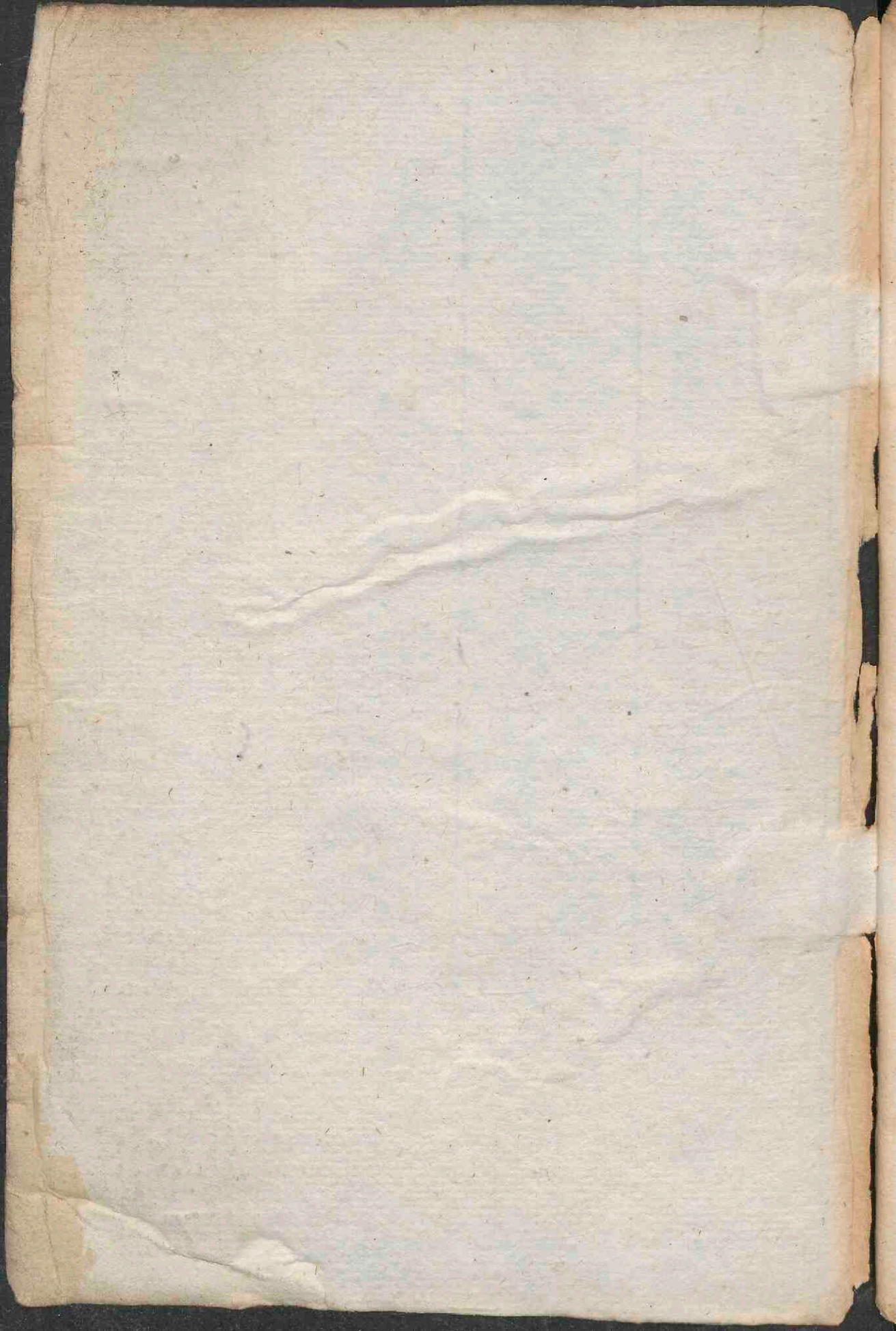

Geschiedenissen der stad Zwolle, behelsende een verhaal van haar eerste beginselen, verheffinge tot een stad, en de merkwaardigste gebeurtenissen aldaar van ouds her, tot byna dese tyden toe, voorgevallen, uit stads boeken, egte stukken en oude chronyken

<https://hdl.handle.net/1874/218105>

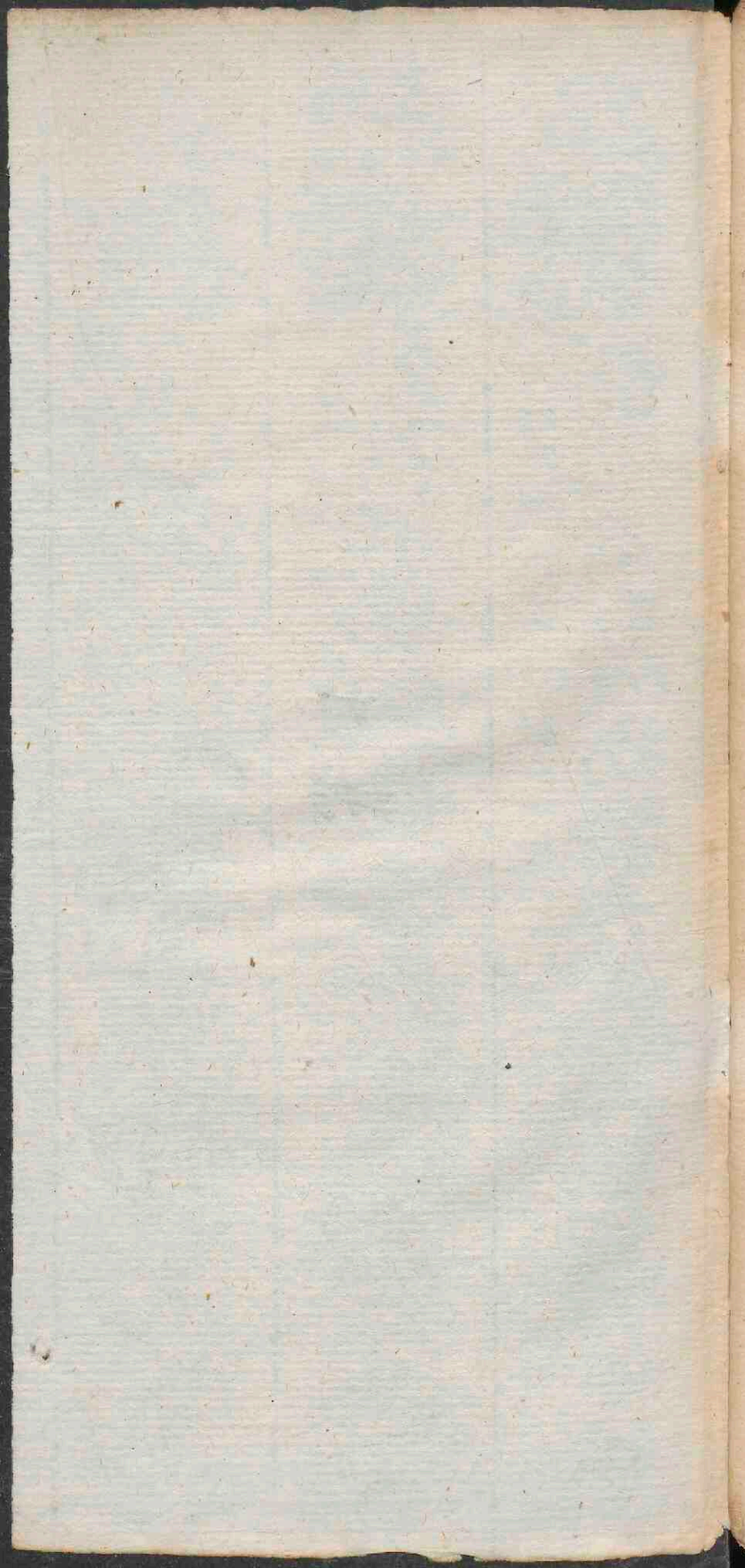

9

M.

M.

GESCHIEDENISSEN
DER STAD
ZWOLLE,

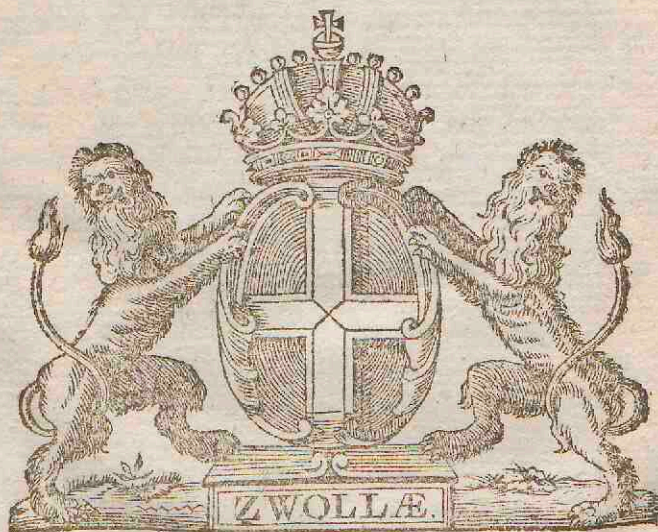
BEHELSENDE EEN VERHAAL VAN
HAAR EERSTE BEGINSELEN,
VERHEFFINGE TOT EEN STAD,
EN DE MERKWAARDIGSTE
GEBEURTENISSEN ALDAAR
VAN OUDS HER, TOT BY
NA DESE TYDEN TOE,
VOORGEVALLEN.

UIT STADS BOEKEN, EGTE STUKKEN EN OUDE
CHRONYKEN BY EEN VERGADERT,
EN BESCHREVEN

DOOR

Mr. BURCHARD JOAN VAN HATTUM.

TWEDE DEEL.

T E Z W O L L E

By **S. CLEMENT**, en Wed: **J. A. VAN SANTEN**,
Boekverkopers. 1768.

BIBLIOTHECA
SEMINARII
RIJSENBURGENSIS.
COLLECTIO
LIPMANIANA.

GESCHIEDENISSEN

DER STADT

WOLFFENBÜTTEL

VERLAG VON H. WOLFFENBÜTTEL

1798

1798

1798

1798

1798

1798

1798

1798

1798

1798

1798

1798

1798

1798

1798

1798

1798

1798

1798

1798

GESCHIEDENISSEN
VAN
Z W O L L E.

XVII. HOOFDSTUK.

I N H O U D.

- I. *Baldadigheid der Studenten alhier. Onderzoek waarom sy onder des Bisschops regtdwang staan. David laat de Raad toe de moetwilligen te vangen.* II. *Eenige Heeren worden vyanden der drie Steden. Welke sig tegens hen met het Zutphensche verbinden.* III. *Dood van Joan van Itersum. Twist tusschen syn kinderen over syn nalatenschap. W. van Keppel neemt syn swager verraderlyk gevangen.* IV. *Klagten der Steden hier over. Sy maken een verbond met G. van Bronkborst, die daar voor 300 guldens ontfangt. Stigtinge van het Broeren Clooster. Grote Spiering's vangst op de Vegt. De Burgers vergunt na den Vogel te schieten.* V. *W. van Keppel en de syne de Stad ontfegt. De drie Steden handelen met den Hartog over Itersum's verlossinge. Schryven 'er hem over. Syn antwoord. Vrese der drie Steden.* VI. *Besluit dat hy zal ontslagen worden. List van Keppel om dat vrugteloos te maken. Vonst van den Raad om Keppel's oogmerk te belet.*
- II. DEEL. A ten.

GESCHIEDENISSEN

ten. VII. *De Stad staat den Bisschop in voor de schade van een vrystoel te lyden. Stigtinge van het Vilsterenshuis. Amsterdam en Zwolle maken sig volkry.* VIII. *Uitspraak in een verschil tusschen den Pastoor en de Broeren. Zwolle en Elburg bevrven sig van weggeld.* IX. *Pest op Berg-Clooster. Dood van Thomas van Kempen. Aanmerkinge op syn Boekjen enz.* X. *De drie Steden helpen Gelderland tegens Bourgondien. Sy vereenigen sig met hem. Reglement op de Badstoven.* XI. *David rigt een Gerichtshof, om te appelleren, op. De drie Steden en anderen stellen 'er sig tegen.* XII. *W. van Bukhorst versoent sig met Zwolle. De drie Steden helpen den Bisschop met Utrecht vereenigen. Sy sluiten een verbond tot verbeteringe der regtsplegingen.* XIII. *David belooft haar de misbruiken te verbeteren. Laat haar toe de onregtvaardigheden te onderzoeken. Sy straffen de schuldigen. Nieuw Landregt gemaakt.*

I.
1464.
Baldadig-
heid
der Stu-
denten
alhier.

Ongemeen groot was nog, omtrent dese tyd, de toeloop na Stads Schole, welke, volgens het verhaal van sommige, toen (a), door Adriaan Florens Soon, in de volgende eeuw, de Sesde Paus van die naam geworden, betreden wierdt. Onder het groot getal Studenten waren 'er verscheiden, van een los en ongebonden leven, die veele baldadigheden bedreven. De seldsamen geschiedenis, elders door ons aan te roeren, tusschen eenige van

(a) In eenige aantekeningen. Vid. quoque Moringii vitam Hadriani 6ti Cap. 2.

van hen, volgens het getuigenis van een ryd- 1464
genotig Schryver, na het midden van dese
eeuw, voorgevallen, levert een helschynend
voorbeeld van de slegte levenswyse van eenige
van hen uit (b). Anderen liepen des nagts in
de herbergen, en met lange messen over de
straten, en regteden vele moetwilligheden aan;
so door het krakelen, als vegten met Stads in-
woonders. Onmogelyk was het byna dese bui-
tensporigheden te beletten, doordien dat de
wereldsche Rigter hen niet vangen, en veel
minder straffen mogte. De ware reden hier van
was, dat men hen, sedert de Twaalfde eeuw,
(c) in regten, voor personen hadt aangesien,
aan welken men vele toegeeffykheid was ver-
schuldigt: als zynde meest tyds of vreemdelin-
gen of minderjarigen. Men geloofde in het
eerst hen geen gunstiger Rigtters te kunnen ge-
ven, dan die, welke hunne Hoogleeraars en
Meesters waren. Dog dewyl de misgunst en
andere driften, tusschen dese, en hunne leerlin-
gen, oneenigheden konden veroorsaken en sa-
jen, stelden men hen onder den regtsdwang der
Bischoppen, om dat sy nu en dan reets Cler-
ken waren, of stonden te worden: die dus
niet minder onwaardig schenen te zyn, om aan

Onder-
zoek
waarom
sy onder
des Bis-
schops
regt-
dwang
staan.

A 2 de

(b) *Collector, magni Speculi Exemplorum ex Edit. P. Johannis Major sub Titulo Angeli & le Pedagogue Chretien du Pere, Outreman pag. 219. & Sui- vans.*

(c) In dese Eeuw maakte Keiser Frederik de Vierde een beraminge, by welke hy aan de Studenten toelaat, of voor hunne Leeraars, of voor de Bischoppen van hunne woonplaatsen hun verschillen te laten bepleiten; onder straffe dat de gene die hen voor een andere Rigter daagde, syn saak verloor.

1464. de forge van een Kerkvoogd te moeten worden toevertrouwt, als, andere onmondigen, minderjarigen, weduwen, vreemden, gevangenen, en diergelyke bevoorregtede personen: die in de Twaalfde eeuw, de Biffchoppens' regtbank onderworpen waren. Om dese infigten wierdt de Magiftraat wederhouden, hunne handen aan onse Studenten te slaan: die, schoon aan misdaden in de Stad bedreven, fchuldig, egter in het Biffchops Slot tot Vollenho in de gevangenis gefet worden moesten; fo lang tot dat hy hen na verdienften ftraffen liet (*d*).

David
laat de
Raad toe
de moet-
willigen
te van-
gen.

Dog men begrypt ligtelyk dat, de wereldfche Rigter hen niet dervende vangen, fy mees-tyds ongeftraft bleven: ten minften de avond of nagtyd laat befwaarlyk toe een misdadige te overtuigen, indien hy niet, op de daad betrapt zynde, in hegteniffè gefet wordt: en hierom was het doorgaans onbekent, wie van de Studenten de moetwilligheden bedreef. Dit bewoog den Raad van den Kerkvoogd te verfoeken, dat hy hier in voorfien wilde. Die dan op den 20 November goedgevont te bevelen, dat alle de Clerken en Studenten, die na de klokkeflag van 9 uur, in flegte Herbergen, ofte op de straten, met wapens gevonden wierden, ofte met iemand floegen of vogten, door Stads dienaars vryelyk aangetaft, en tot den anderen morgen in de gevangeniffè gefmeten mogten worden: wanneer fy aan den Rector moesten worden overgelevert, of na de gewone kerker der misdadige Studenten op het Slot te Vollenho gefonden; Heb daar de woorden van Davids vergunningsbrief.

Da.

(*d*) *Heda & D. G. Dumber, Tom. 2. Analect. p. 445.*

Davidt van Bourgondien, by der genaede Godes, Bisscop toe Utrecht, maken kundig alle lueden, soe onse Stadt van Swolle ons thoe kennen gegeven heft, dat die Clerken und Schoelieren wefende binnen Swolle, by nachte und by unthieden in der vurscreven Uns Stadt gaan in die Herbergen, und onbequeme steden, drincken, und up der straten loepen medt lange messen, und ander unmanierlyke waepen, und by alsoe binnen uns Stadt voele rechtelyk, und unlede maeken: daer by wall gesien weer groote unleden te sullen moegen koemen, in den datter nicht wisselyk by uns verhuet en werde, soe hebben wy unse Stadt van Swolle, umme fulk thoe verhueden, gegunt und geconsentiert, gunnen und consentieren midts desen unsen brieven vuer uns, und unse naekoemelingen Bisscoppen thoe Utrecht, dat sy den Clerken und Scholieren binnen unse Stadt vurscreven, die sy by nachte, daer nae die klokke negene gesloegen heft, in unbehuerlyke herbergen, of op te der straete met lange messen oft' anders eenige waepene vinden, ofte die eenige anleede ofte vechtelyk maken, sullen moegen antaften, vangen, und in die venckenisse holden, sunder hem in venckenisse thoe misdoen, und die 's morgens vurmiddags terstondt aeverleveren den Rector in der thidt toe Zwolle: ofte Uns Stadt vurscreven moegen die nemen und voert senden up Uns Slot van Vollenhoe; die by uns thoe corrigieren, als behoeren sal, nae groetheid oerer misdaet, und dit alle toe doene sunder iets tegen Uns ofte onse Heerlickheyd, ofte onse nakomelingen Bisscoppen vurscreven daer aen toe brecken ofte misdoen. Sonder argelift. In oerkunde des briefs medt Unsen Segel besegelt. Gegheven up Unse Sloete thoe Vollenhoe, in 't Jaar Unses Heeren Dufent vier hondert seftig, und vier den twintigsten dag in Novembris.

1464. De rust en vrede, welke men in dese oorden
 II. een geruime tyd hadt genoten, was eenige
 Eenige maanden vroeger door Seyger van Voërst, Jan
 Heeren van Voërst, Rutger van Dypenbroek, Dirk
 worden Medegansch, Egbert van Metelen, Heyderyk
 vyanden Rykenbroek, Adam van Lyntell, die Jonge
 der drie Metelen, Rotger van Galen, Jan Menik,
 Steden. Evert Harsting, Symen Kale, Henrik Bister,
 Eligerde die Kreme, en hunne hulpers, en
 hulpers hulperen gestoort. Die aan den Bis-
 schop, de drie Hoofdsteden, en het overige
 Land den oorlog verklaarden (e). Men sag
 ras hen allerlei geweldadigheden, stroperyen,
 en moetwilligheden, bedryven. Sy spaarden
 Gelderland ook niet, en in het bysonder het
 Graaffchap Zutphen; het welke sy op de-
 zelfde wyse behandelden (f). Dit bewoog,
 Welke so ik agte, Derk ter Horst, Landdrost van Zut-
 sig tegens phen, nevens de Steden Zutphen, Doesburch,
 hen Deutekom, Grolle, en Lochem, aan d'eene;
 met het en de Steden Deventer, Campen, Zwolle,
 Zutphen- Oldensaal, Ootmarsum, Goor, Delden, en
 sche ver- Enschede, voor haar en voor de Amptlieden
 binden. van Salland, Twente, en Diepenheim, aan de
 andere syde, een verbintenisse te maken, om
 sig tegens alle haar vyanden te beschermen.
 Ten welken einde sy overeenkwamen, dat die
 gene, welke, geweldiglyk aangevallen wier-
 den, de vyanden vrylyk, schoon op des ande-
 rens bodem mogten vervolgen, aantasten, en
 vangen: alwaar men dan verpligt was, de ver-
 volgers by te staan en te helpen. Alle de vy-
 anden, van d'eene Landstreek, waren in het
 ati-

(e) *Registrum novum rubrum.*(f) *Revisus ad hunc annum.*

andere niet veilig; en men moest deselve, waar 1464.
 ter plaatse het ook was, aanhouden, in hegte-
 nisse setten, en na verdiensten straffen. De ver-
 schillen, welke over de voorwaarden deser ver-
 bintenis, ofte uit andere oorsaken opresen,
 nam men aan in der minne, in een vergaderin-
 ge indien val binnen agt dagen te beleggen, te
 veressenen. De nieuwe Amptlieden moesten,
 by het aanvaarden van hunne bedieningen, dit
 verdrag goedkeuren: het welk altoos nog een
 jaar zoude stand grypen, na dat het aan een
 van beide syden was opgesegt: Uitgesondert
 dan nog het geval, dat Overysseel en Gelderland
 in oorlog vervielen, wanneer dit verbond aan-
 stonds syn kragt verloor (g).

In het selfde jaar overleet alhier Joan van III.
 Ittersum, Meeſter in de Regten, wel eer Dood
 Raadsheer van de Bisschoppen, Frederik van van Joa
 Blankenheim, en Rudolf van Diepholt, en Bur- terſum.
 germeester deser Stad. Dese vermaarde Heer,
 die het Hof in Zwolle, het Huis te Werkeren,
 het Casteel Voerst, heden nog gedeeltelyk in
 wesen, en S. Laurens Capelle en Gasthuis heeft
 opgebouwt (b), liet na een Soon Wolf van
 Ittersum, en een dogter, aan Wolter van Kep-
 pel to Verwolde getrouwt.

Onder het verdolen van desselfs crffenisse ver- Twiſt
 viel Wolf van Ittersum, met syn Swager in een tuffchen
 hevige twiſt, over een tiende tot Dalffen gele- ſyn kin-
 gen, die Wolf staande hielt, dat hem als leen deren
 zynde toekwam. De wederſyde naastbestaan- over ſyn
 den tragteden wel het geschil in der minne te nalaten-
 veressenen: dog hunne pogingen waren vrugte- ſchap,
 A 4 loos.

(g) Uit den verdragsbrief.

(b) Men ſie 't Eerſte Deel blaaf. 32. de Letter F.

1464. loos. Sy bragten het nogtans so verre, dat de twe twiftende magen bewilligden, dat de faak, door wederfydsche fchriften genoegzaam opgehieldert zynde, door de Gefanten der drie Hoofdsteden, als gekoren fcheidsmannen zoude worden beflift.

W. van Keppel neemt fyn Swa-ger ver-raderlyk gevan-gen.

Ondertuffchen overleide Wolter van Keppel een gruwelyk fchelmftuk. Ten einde het zelfde gelukkig uit te voeren, beweegt hy de Magiftraat van Deventer, onder den dekmantel van eenige redenen, om Wolf van Itterfum na Deventer t'ontbieden. Dese, fig verlatende op de vrygeleids brieven, hem door de Heeren dier Stad toegefonnen, fet fig met eenige van fyn knegten te paarde. Hy hadt fyn reife reets tot dicht by Olft gelukkiglyk afgelegt, toen hy Wolter van Keppel, hem aldaar met vyftien gewapende Ruiters afgewagt hebbende, ontmoetede: die hem laat aanvallen, van het paard doet tuimelen, en, na twe van fyn knegten dodelyk gewont te hebben, hem met twe van fyn gefelfchap gevangen na het Graaffchap Zutphen vervoeren; alwaar fy op het Slot Wolde in hegteniffe gefet wierden.

IV. Klagten der drie Steden hier over.

Dese trouwelose geweldadigheid verbitterde feer de gemoederen der Regenten van de Hoofdsteden van Overyffel, tegens Wolter van Keppel, die op een anders gebied, en vrye weg dit feit bedreven hadde. Voornamentlyk namen de Zwollenaren het ongelyk, hunne mede-inwoonders aangedaan, feer ter harten. Ook fchreven fy aanftonds gefamentlyk, aan David van Bourgondien, een brief, en fonden uit elke Stad na hem twe afgofanten, die, alle de omftandigheden van het geval verhalende, hem

voort

voor Wolf van Itersum om hulp en bystand 1464.
smeekten. Daar wierden ook van harentwegen
na Adolph, Hartog van Gelder, eenige Ge-
magtigden geschikt, die versogten, dat hy
Wolf van Itersum uit de gevangenis verlostte,
en syn ontslag bewerkte (i).

Dog het was in dese eeuw, nog minder als 1465.
heden genoeg, dat de regtvaardigheid een eisch Sy ma-
verselde, om spoedig verhoort te worden. In- ken een
tusschen, dat het dan ook met dese saak draal- verbond
de, sloegen de drie Hoofdsteden, om de vrind- met G.
schap van Ghysbert van Bronkhorst te ver- van
werven, in het volgende jaar, een weg met Bronk-
hem in; welke des tyds de veiligste was, om horst, die
in ruste te blyven. Dese Gelderschen Edel- daar voor
man, Heer tot Batenborch, en Tanholt, ont- drie hon-
ding van haar drie hondert nieuwe geslagene Po- dens ont-
stulaats guldens; onder dese aanmerkelyke voor- fangt.
waarden: dat nog hy, nog die gene, die in
syn Stad, Heerlykheid, en Land woonden,
nog alle die hy te gebieden hadt, d'inwoonders
van Salland, Twente, en in het bysonder van
de drie Hoofdsteden, met roveryen, brandstig-
tingen, gevangenissen, ofte andere moetwillig-
heden, zouden kwellen, plagen, of vervolgen,
so lang hy of syn erfgenaam niet op het Raadhuis
van elke Stad, de hondert ontfangene guldens we-
der gegeven hadt; gelyk uit syn brief, des dings-
dag na S. Scholastica besegelt, breder te ersien is.

Ick Gysbert van Bronkhorst, Here toe Baten-
borch en Tanholt, bekenne en betuege aver-
myts dessen aepene brieve, dat ick, noch myn
Erfgenamen, noch neymandt uth myne Stede,
Lande, Heerlickheden, noch gebieden, noch

A 5

ney-

(i) *Arent ten Boecop in syn Jaarboeken.*

1465. neymandt van mynre wegen, noch ierre wegen, der ick moeglick und mechtig bin, neit doen en sullen, noch laeten doen, myt gewalt, roeve, branden, venckenisse, noch myt ander saeken tegens dat Aeversticht van Utrecht, als Zallandt en Twenthe, myt naeme tegens die Eerfame Steden Deventer, Campen, en Zwolle, en oer burgeren en inwoeners, en oer guede die oer te verdedigen staen: so lange dat ick of myn Erfgenamen, of iemandt van onsen wegen de drie Steden, Deventer, Campen, en Zwolle, noch yleker Stadt voirsr. betaalt hebbe op oeren Raidhuse, in oer vry seker behalt hondert Postulaats guldens, latestt gemont en geslagen, en die gene die dat geldt so betalende wort sal geleyde hebben, en alle voorwaerden voirsr. duirende veertien dagen lanck na der betaelinghe voirsr., en (op dat) myn Erfgenamen dit aldus vullenkomentlyk en onverbrekelyk holden sullen en willen, soe hebbe ick myn segel an dessen brief doen hangen. Gegeven anno 1465. Dinxdages *post Scholaasticae Virginis*

Stigtinge van het Broeren Clooster. In het selfde jaar, wanneer ook het Predikheren, of Broeren Clooster, door de soerge van den vermaarden *Alanus de Rupe* wierdt aangelegt (*k*), vong men op de Vechtstroom, een

Grote Spierings vangst op de Vecht. dusdanige menigte Spiering, dat 'er vele Cooplieden uit Westphalen, en Sassenland kwamen, om dese vischjes op te kopen (*l*).

De Burgers vergunt na den vogel te schieten. Even na Hemelvaarts dag, vergunde den Raad aan Stads Burgers, dat sy in dit jaar, na den Papegaay mogten schieten, indien sy een eigen harnasch hadden: dog die gene, welke daar van niet voorsien waren, en mede na den vogel schoten, verbeurden 10 Heeren fl . Om de

(*k*) *Thomas à Kempis Cap. 29. & Lindeborn Hist. Epif. Dav. Cap. 7. §. 1.*

(*l*) *Thomas à Kempis ibid.*

de overtreders van dit gebod, des te ligter te kunnen ontdekken, moest een ieder van de Schutters syn naam laten opschryven ^(m). 1465.

De langdurige gevangenis van Wolf van Ifferfum, deedt den toorn, tegens Wolter van Keppel in dese Stad, meer en meer ontfleken: en bewoog den Raad, aan den Gelderschen Edelman, met syn vrouw, kinderen, en huisgezin, de Stad, onder verbeurte van 20 ^{fl}, ieder keer door hem, en die gene, welke hem in huis nam, te betalen ⁽ⁿ⁾, in het volgende jaar te verbieden. V. 1466. W. van Keppel en de syne de Stad ontfegt.

Toen begon David van Bourgondien, Wolf van Ifferfum's ontslag, op het aanhouden der drie Hoofdsteden, meer en meer te bheartigen. Hy schreef ten dien einde hier over aan den Hartog van Gelder: voor welke, en desselfs Raadslieden de afgesanten der Steden, erscheenen zynde, de saak breedvoerig ondersogt wierdt. Het kwam den Hartog en syn Raden voor, dat 'er een dag bestemt moest worden, op welke de beide partyen een vrindelyk gesprek hielden. Dog de Afgesanten sloegen desen voorstel, voor als nog af, dewyl dit hun last te buiten ging. Sy versekerden nogtans, dat sy haar Overigheid daar van zouden verslag doen, en haar antwoord overschryven. De drie Steden handelen met den Hartog over Iffersums verlossinge.

De Steden, door de te rug gekeerde afgesanten van desen voorslag verwittigt, scheen het geenints raadzaam, om over een geschil van dit gewigte en dese natuur, in der minne te laten handelen. Welke haar gedagten sy op S. Jacobs dag, aan den Hartog, door een brief te ken- Schryven 'er hem over.

(m) *Registrum novum Rubrum.*

(n) *Registrum novum Rubrum.*

1466. kennen gaven : en fy voegden 'er by , dat fy niet konden verbergen , dat fy dese faak niet alleen , maar gefamentlyk met den Biffchop doorfetten wilden , verfoekende fy daarom feer ernftiglyk , dat Wolf van Itterfum koft en fchadeloos , op vrye voeten gefteft wierde ; wanneer fy met den Biffchop haar vlyt zouden aanwenden , dat dit verfchil , volgens regt en billykheid , uit de weg geruimt wierdt.

Syn antwoord.

Den Hartog bemerkte ligtelyk uit dit antwoord der drie Steden , dat die de gevangfchap van haar Inwoonder feer in het gemoed ftak , en , vrefende dat hy met haar en den Biffchop in oorlog zoude vervallen , wierdt veel handelbaarder : Ja begon toen te verlangen , dat de twespalt tuffchen de twe Edellieden een einde nam. Waarom hy de fchriftelyke befwaarniffen van Wolter van Keppel , aan David van Bourgondien , overfont , en met eenparige bewillinge van den Biffchop , en de drie Overysfelfche Hoofdsteden , een vergaderinge , op de grenfen van Zutphen , en Deventer te houden , befchreef.

Vrefe der drie Steden.

Den Kerkvoogd van het besluit van den Hartog van Gelder kennis gekregen , en de fchriften van Keppel aan de drie Steden overgefonden hebbende , vervcelden haar dese gedurig uitstellen feer : Te meer , doordien fy bevreest waren , dat Wolf van Itterfum uit verdriet van de hegtenis , en door Keppels flegte behandelingen gedwongen , eenige van fyn goederen aan hem voor niets zoude moeten verkopen , of afstaan. Nogtans vonden fy een middel uit om fulks te beletten : Ten welken einde fy met de Ridderftand , de Droften van Overyffel , befchre-

schreven en bevolen, dat sy niet toelaten en goedkeuren zouden, dat Wolf van Ittersum eenige goederen verkogt, en afstand van syne besittingen aan Keppel deed. 1466.

Op den bestemden dag erschienen de Afgesanten van den Hartog van Gelder, van de Stad Zurphen, van den Bisschop, en de drie Hoofdsteden, in de vergaderinge, op een plaats by Deventer, *achter de Rye* genaamt; alwaar de meeste byeenkomsten, tusschen de twe volkeren, omtrent dese jaren gehouden wierden (o). Des Bisschops en de drie Steden haar Gefanten eischten niet minder, als dat, Wolf van Ittersum kost en schadeloos, uit de gevangenis ontslagen zynde, Keppel over de geweldadigheid, op het Overysselsche Regtsgebied bedreven, na verdiensten gestraft wierdt. De tyden waren 'er niet na, om een magtig Heer, schoon aan een trouwelose daad schuldig, so' hard te behandelen. Wolter van Keppel kwam 'er ook beter koop af. Na lange tyd veel met de Geldersche Gemagtigden te hebben getwist, moesten de Overysselschen sig vergenoegen, dat 'er in de byeenkomste besloten wierdt, dat den Hartog, Keppel overhalen zoude, om Ittersum op vrye voeten te stellen.

Keppel derside geensints het bevel, hem door den Hartog, kort hier na, gesonden, wederstreven. Dog hy vont een list uit, welke hy dagt, dat de verlossinge van Ittersum altoos vrugteloos moest doen zyn. Hy liet dan aan den gevangenen Edelman, voor en al eer hy hem ont-

VI.
Besluit
dat hy sal
ontslagen
worden.

List van
Keppel
om die
vrugte-
loos te
maken.

(o) Men siet het onder anderen in de *verdrags-brief*, waar van wy in 't *Twede Deel* op blads. 6 en 7-
gesproken hebben.

1466. ontfloeg, by eede fweren, en op verlos van syn eere verfekeren, dat hy sig so dra weder in de boejen begeven zoude, als Keppel hem fulks briefs wyse, of andersints versogt en geboot.

Vonst van den Raad om Keppels oogmerk te beletten. Na dese gedane versprekinge verliet Wolf van Ittersum syn gevangenis, en keerde na Zwolle te rug: alwaar de tydinge van de afgeperste belofte ras rugtbaar wierdt. Den Raad, hier van verwittigt, stelde een andere list in het werk, waar door Ittersum verhindert moest worden, om syn eed en woord van eere te volbrengen. Op de binnenste Sassenpoort wierdt Wolf van Ittersum, met syn vrouw en kinderen, gevangen geset. Om hem dese spiegelgevangenis te minder lastig te doen vallen, liet de Raad voor hem, boven de binnen syde van de Poorte een uitstek, of een soort van een Puye maken: waar na toe hy door een nieuw vervaardigde deur een toegang hadt. Hier door hadt hy gelegenheid, om, nu en dan een frissche lugt te scheppen, en met de naburen, en de gene, die in en uit de poort traden, pratende, de tyd te slyten. Gedurende verscheiden jaren bleef hy alhier sitten, en hy heeft 'er verscheiden kinderen by syn Ehegeminne gewonnen gehad.

Veel reisen geboot Wolter van Keppel in dese tusschentyd, so door brieven, als boden, dat hy sig weder in de gevangenis begeven zoude. Dog Ittersum antwoorde gedurig, dat hy bereidwillig zyn zoude, de gedane edelyke belofte te onderhouden, indien hy niet, door de Regeringe van Zwolle gevangen gehouden wor-

wordende , buiten staat was syn woord te vol- 1466.
brengen (p).

Terwyl defen Zwolfchen Edelman aldus , VII.
een gedeelte van syn levensloop verfleet , hadt 1467.
Wolter van Keppel van Verwolde , die Jonge , De Stad
fo ik denke , om de Zwollenaren , moejelyk- staat den
heden op den hals te halen , twe van hen , Biffchop
Evert Stiche , en Wychert Poppe , voor Jan in voor
Conicks Vryftoel , omtrent het jaar 1467 , doen de fchade
dagvaardden . Den Utrechtschen Kerkvoogd , Vryftoel
die fig met de Staaten des Lands te voren , tot te lyden.
beteugelinge van de magt van het Heimelyke
Gerigte , verbonden hadt (q) , was nu minder
bevreest geworden , de pogingen der Vrygra-
ven te wederftreven : en hadt aanftonds aan Joan
Conick gefchreven , en kennis gegeven , dat
onfe Burgers verkoren hadden , voor hem , als
Vrygraaf defer Landen , hun gefchil te laten be-
lifflen . Dewyl het egrer gebeuren konde , dat
Joan Conick , David van Bourgondien , hierom 1468.
kosten en fchade op den hals haalde , fo ftont
dese Stad in het jaar 1468 , op den 25 Maart
den Biffchop , voor al het nadeel dat hy daar
by te lyden hadt , in (r).

In het zelfde jaar wierdt alhier Herman van Stigtinge
Vilfteren , en syn huisvrouw Wendelmoet van van het
Haarft , door de Pefl na het graf gefleept . Aan Vilfterens
de mildadigheid van dese Ehelieden , is het Vil- huis.
fterenshuis voor agt of tien personen gefligt ,
syn aanvang verſchuldigt (s).

Met het in dese tyden reets vermaarde en
volk-

- (p) *Arent toe Boecop in syn Jaarboeken.*
(q) *Ecrste Deel blads. 427.*
(r) *Rubrum Registrum novum.*
(s) *Uit aantekeningen. En P. Le Clerq , Beschryving
van Zwol.*

1469. volkryke Amsterdam (†), lag de Stad Zwolle, sedert eenige tyd, wegens de tollē over hoop; welke men in beide Steden van de goederen, door ieders inwoners te markt gebragt, afvorderde. In het jaar 1469. wierdt dese twist bygelegd, en men kwam wederfyds in de maand Maart overeen, dat de Amsterdammers hier goederen te markt brengende, en die van Zwolle, Bier, Saat, en Brandhout, waar in haar waaren voornamentlyk bestonden, na Amsterdam voerende, van wederfyden tolvry zouden zyn. Uitgefondert, dat de onse van sulke waaren, die by de maat verkogt wierden, so veel betaalden, als de Amsterdammers selven: indien sy die koopgoederen aldaar kwyt konden worden. Anderfints stont het hen vry, daar mede weder te rug te varen, sonder eenige regten schuldig te zyn. Van dese overeenkomst gaf dese Stad op den 13 Maart, aan Amsterdam een brief van dese bewoordinge.

Wy Burgermeystersen, Scepenen, ende Rade der Stat Zwolle, doen cond allen luden, dat wy in rechter vruntscappen ouergecomen sijn mytter gueden Stat van Amstelredam ende oeren burgers, van alfulke twidracht ende beswaarnisse van ongelden, ende anders dair mede onse Burgers bynnen der Stat van Amstelredam mede belast ende bezwaart hebben geweest: ende weder omme oir Burgers bynnen onse Stat. In deser manieren ende voirwairden, dat die burgeren van Amstelredam, bynnen onse Stat vry sullen wesen en blyven, van onse tollē als wy van Bisschop van Utrecht in pachte hebben; beholtlyke dat onse Burgers bynnen de Stat van Amstel-

(†) Dus noemt *Thomas van Kempen* de Stad Amsterdam reets in het jaar 1452; sprekende van een sellen brand aldaar.

Amftelredam vry en onbelast fullen wesen en blyven, myt hoerengueden, die van ouer Zee aldaar ter merct komen, 't fy van wylach van bier, en van faede, en van barnnychout excyfe, dair onse Burgers een wyl tyds mede belast geweest hebben: mer wairt sake, dat onse Burgers eenich guet bynnen Amftelredam ter merct brochten, dair die maet in quaem, die soude dair van geven, als die Burgers van Amftelredam bynnen oere Stat dair van geven, ende nyet meer. Ende wes gueden onse Burgeren bynnen onse Stat van Amftelredam brengen ende nyet en belyefden te vercopen, die fullen onse Burgers vry weder wt voren mogen sonder enich ongelt. Sonder arge-
lift, den 13 Maart 1469.

Vier dagen vroeger hadt de Stad Amfterdam d'onse reets de tolvryheid verleent. Nograns het verdient fyn bedenckelykheid, dat in de be-
segelde brief door Amfterdam, aan dese Stad gegeven, het woord *faat* agtergelaten is (t): schoon fy andersints geheellyk met de medege-
deelde brief overeenkomt, en nergens in ver-
schilt (u).

Ter selfder tyd hadt het nieuw gestigte Cloo-
ster der Predikheeren, met den Paffoor van Zwolle, een geschil: over 't uur van het ver-
rigten des Godsdienst, en het prediken, als mede het regt van begraaffnisse. David van
Bourgondien besliste op den 2 Junius dese twe-
spalt in diervoegen, dat de Religieusen alle da-
gen de Missen voor 9 uur geëindigt moesten

II. DEEL.

B

heb-

(t) Item, leeft men in een der Stads boeken, *Litera scripta & sigillata per Civitatem Amstelredamensem reservatur in cista Dominorum de Consularu, & concordat cum prefata, excepto uno verbo van Za-*
de; ibi van Bier, van Bernholt, non carens Mysterio.

(u) Men sie deselfde in het Stads Privilegieboek, Fol. 15.

1469.

Bedenke-
lykheid
op dese
brief.VIII.
Uitspraak
in 't ver-
schil tus-
schen de
Paffoor
en de
Broeren.

1467. hebben: uitgefondert op eenige van hunne feestdagen, op welke fy de diensten tot een later uur mogten uitstellen. Ten tweden, dat fy op son- en feestdagen des nademiddags, als 'er in S. Michaëls kerk gepredikt wierdt, niet mogten prediken: ten ware fy daar toe door den Pastoor verfogt wierden. Ten derden, dat 'er niet meer dan twe Religieusen biegt horen zouden; uitgenomen in de week voor het Paaschen Kersmisfeest, wanneer nog een derde dese magt gegeven wierdt. Ten laaftten, dat fy voor een ieder, aldaar syn begraafplaats verkiessende, aan den Pastoor een halve oude schild betalen moesten; en dat daarenboven de Parochie kerk haar regten wierden voldaan (v).

1471. Tot Elburg waren Stads Ingesetenen schuldig weggeld te geven. Men was hier ook ge-
 Zwolle dig woon van die van Elburg desen tol te eischen.
 en Elburg In het jaar 1471. schafte men het selfde in beivryden
 bevryden In het jaar 1471. schafte men het selfde in beide
 sig van de Steden af, en men verklaarde sig van wederfyden
 weggeld. derfyden daar van vry, so lang, tot dat het een van beide
 van beide Steden een jaar te voren opseide; gelyk dese korte brief uitwyft.

Wy Burgermeesters, Scepenen, en Raidt, maeken kundich allen luden &c. dat wy in rechte vrundschap aevertommen syn mytter Stadt von der Elborch, oere burgers en inwoenders von den wechgelde, dat onse burgers aldair mit hem, en die oere mit ons geen wechgelt geven en sollen, duerende also lange en tot ter tydt wy der Stadt von der Elborch Borgers, of sy ons wederomme dat een jair te voer opseggen, sonder arg, &c.

Een selle Pest begoft ter selfder tyd op het Berg-

(v) Lindoborn Hist. Episcop. Dav. pag. 306. & 307.

Berg-Clooster weder te heerschen, alwaar *Thomas van Kempen* in syn twe-en-tnegentigste Jaar, op den 25 Julius, aan een watersugtigheid overleet (w). Vermaart is desen Religieus door syn Engelsch leven, grote heiligheid, en syn Boekjen, *de Navolginge van Christus*, genaamt: welkers makinge vele beroemde mannen (x), aan sekere Joan Gessen, hebben willen toeschryven; waar in sy onlangs nog een navolger gehad hebben: die dese eer onsen inwoonder van Berg-Clooster poogde te ontweldigen (y). Dog het getuigenis van den Zwollenaar Joan ten Bussche, eerst Religieus in Windesheim, en daar na Abt van Spanheim, die, met Thomas van Kempen so menigmaal gesproken, en omgegaan hebbende, hem voor den Schryver van dit Boekjen hout (z), kan nooit door iemand gewraakt worden, ten sy men het Historische geloof uit de wereld bant. Dog meer zouden wy van *Thomas van Kempen*, en syn verdedinge te seggen hebben, als ons de plaats alhier toelaat te melden, waarom wy liever, dit alles met stillswygen voorbygaande, tot ons bestek te rug keren.

Hartog Arnold van Gelder, in het jaar 1473, overleden zynde, spande Carel Hartog van Bourgondien al syn kragten in, om geheel Gelderland aan syn Staatendommen te hegten. De Geldersche Steden stelden sig hier tegen te weer: waar in de drie Overyssele Hoofdsteden haar de behulpfame hand boden. De

B b a

X.
1473.
De drie
Steden
helpen
Gelder-
land te-
gens
Bourgon-
dien.

- (w) *vid. Continuat. Chron. Montag. pag. 137.*
 (x) *Joan Launoy Mabillon &c.*
 (y) *Josephus Vaerlaet in Dissertatione praefixa editioni Librorum de Imitatione &c. 1758.*
 (z) *In Chron. Windesheim. Lib. II. Cap. 31.*

1473. Steden Deventer en Zwolle, waren in het begin van den oorlog van gedagten, dat men, na Diepenheim, en op de grensen van Gelderland, eenige ruiterye sendende, het Land moest dekken. Die van Campen waren van een ander gevoelen, en oordeelden, dat het niet eerder noodzakelyk zoude zyn, eenig krygsvolk daar heen te zenden, voor dat Carel tot in het Zutphensche doorgedrongen was (a). Welk van dese beide voorlagen men omhelsde, is my niet gebleken. Dog dit is seker, dat d'overmeesterringe van de voornaamste Geldersche Steden, door den Hartog, dese maatregelen vrugteloos maakte, en de drie Overysfelfche Hoofdsteden eerlang noodsaakte, sig met hem te vereenigen (b). Na Carel, des tyds tot Zutphen zynde, fonden sy haar Gemagtigden met last, om vergiffenisse te versoeken, van dat sy met de Gelderschen samengespannen hadden: 't welk den Hartog, schoon seer op haar vertoornt zynde (c), haar verleent heeft (d).

Sy vereenigen sig met hem.

1474. Reglement op de Badstoven. In het jaar hier na liet den Raad een bevel, aangaande de goede order der Badstoven, afkondigen. Hier by wierdt belast, dat ieder die het bad gebruikte een cromstert zoude betalen, en verboden, dat des donderdags aldaar geen manspersonen, maar alleen de vrouwspersonen komen mogten; onder verbeurte van twintig pond door de Stovemeester, en den overtreder te betalen. De vrouwspersonen stont het niet vry, d'overige dagen van de week, het bad, onder een boete van vyf pond, te gebruiken. Geen bier mogt

(a) Slightenhorst Geldersche Geschiedenissen blad. 169.

(b) Uit een brief van Campen aan Zwolle.

(c) Uit een aantekeninge.

(d) Revius ad hunc annum.

mogt 'er worden verkogt, dan aan die gene die 1474.
 sig aldaar baden wilden. Nog niemand mogt
 alhier na 9 uur des avonds in het bad gaan: on-
 der een verbeurte van vyf pond (e). Tot De-
 venter, was, drie jaren te voren, een dieerge-
 lyke beraminge, ten aanzien van de badstoven,
 gemaakt (f).

David van Bourgondien deedt ter selfdertyd, XI.
 toen ook de berugte Predikheer *Alanus de Ru-* David
pe alhier overleet (g), een grote inbreuk, aan rigt een
 de voorregten der Geestelyken, en wereldlyke Opper-
 ingezetenen van het Bisdum, door het oprig- gerigts-
 ten van een Opperraad, *de Schyve* genaamt (h): hof om
 alwaar het alle inwoonders van de grote en klei- te appel-
 ne Steden van het Opper- en Nederstigt vry- leren op-
 stont, van de Vonnissen der Magistraten beroep
 te doen. Dit verbitterde seer de meeste gemoe-
 deren tegens den Bisschop, die, met alle krag-
 ten syn nieuwe Regtsbank ondersteunde en so
 seer voldaan was, als iemand sig aldaar beriep,
 dat hy sulks als een weldaad, aan hem bewe-
 sen, aanmerkte: want door desen weg ver-
 beelde hy sig eindelyk, in het besit van dit Ge-
 richtshof te zullen stellen.

De Burgers en Inwoonders van de Steden
 Deventer, Campen, en Zwolle, derfden in
 het begin uit vrese voor de Magistraten, nie-
 mant voor de *Schyve* opentlyk dagvaarden.
 Dog allenskens verdween dit ontsag voor hun-
 ne wettige Overigheid, doordien den Opper-
 raad alle hunne smeekschriften gunstiglyk beant-

B 3

WOOT-

(e) *Rubrum Registrum.*(f) *Revius ad annum 1471.*(g) *Lindeborn Histor. Episcop. Dav. pag. 306.*(h) *Revius* schryft dat de reden van benaminge
 onbekend is.

1474. woorde , en gemeenlyk aan den Drost van Salland beval , de stukken van de pleitgedingen over te fenden ; om op het nieuw te onderfoeken , of 'er wel , of qualyk gewefen was. Eerlang felfs onderftonden de ingefetenen opentlyk en fonder bewimpelinge , fig het regtsgebied van de Magiftraten t'onttrekken. Gelyk nog in het felfde jaar meer dan eens gebeurt is. Onder anderen in de faak voor Helena van Delden , tegens Stephen ten Oy , door de Schout en Schépenen van Zwolle , gewefen. Want de veroordeelde beriep fig aan de *Schyve* , en David van Bourgondien , font aan den Drost van Salland , by fyn brief van den 28 Augustus , bevel , de partyen voor den Hogen Raad te dagen : en de Heeren van den Raad van Zwolle te verfoeken , de stukken van het pleitgeding over te leveren : dog , indien fy weigeragig waren te gehoorsamen , hen in een boete van duifent oude fchilden te ftaan.

De drie Steden en anderen fellen 'er fig tegen. Dusdanige onregtvaardige middelen gebruikte den Kerkvoogd , om de *Schyve* eenig gefag by te fetten. Dog het welke geenfints de drie Hoofdsteden verhinderde , fig 'er in vele gelegenheden tegen te fteilen , en dat ook niet vermogt beletten , dat de Stad Utrecht , in een openbare ongehoorfaamheid uitborft ; waar door tuffchen haar en den Biffchop droevige onlusten ontftonden (i).

XII. Na dode van Jan van Bukhorft , was Willem 1475. van Bukhorft fyn Neef , en erfgenaam , voortgevaren , met de Stad Zwolle in vyandelykheden te leven : fmytende felfs hangende de twift , haar Burger Geert Hagen in de boejen. Den Edel-

(i) *Arent toe Boecop in fyn Jaarboeken.*

Edelman eindelyk , sig met haar willende ver-^{1475.}
soenen , wierdt in het volgende jaar , genood-
saakt den Raad deselfde voldoeninge te geven ,^{sig met Zwolle.}
welke sy van syn Oom te voren begeert hadt.
Hy kwam dan den vrydag na S. Lucia , op het
Stadshuis , en sprak den Raad in deser voegen
aan: *Wes ik gekiert hebbe aan Geert , van der
venkenisse aen hem geschiet , is geschiet in haer-
sicheden , ende willen vrenden blyven als wy
dus lange geweest hebben , ende men sal 't ver-
bueden dattet nyet mer en geschiet (k).* En
hier door wierdt de Raad vergenoegt , en de
vrindschap tusschen haar , en Willem van Buk-
horst gemaakt.

Om den Bisschop , en de Stad Utrecht te ^{1477.}
verfoenen , hadt meer werks in : doordien hun-
ne twespalt , in het jaar 1477 , tot den hoog-^{De drie}
sten top gesteigert was. De drie Hoofdsteden ,^{Steden}
met Groningen , siende , dat de Staaten van het ^{helpen}
Nederstigt , beide partyen , sogten te bevredi-
gen , zonden ook hunne Afgelanten ten self-^{mede den}
den einde na Utrecht. Die van Deventer wa-^{Bisschop}
ren Bruno Aerffen , en Jan Borre , van Cam-^{met Ut-}
pen , Lubbert Peters , en Gooswyn Klync-
ken , van Zwolle , Evert Vriese , en Lubbert
Tyassen van Langenholte , en van Groningen ,
Jacob Godefriets , en Meester Hendrik Schat-
ters. Dese met de Staaten van 't Nederstigt ,
stelden den Kerkvoogd verscheiden punten voor ,
waar op de vrede herstelbaar was. De voor-
naamste waren , dat hy het Land in alle voor-
regten , geregtigheden , en oude gewoontens
zoude laten : dat so wel de Geestelyken , als
wereldlyken , door wettige regters gevonnist

B 4

wier-

(k) Rubrum Registrum.

1477. wierden : en dat eindelyk *de Schyve* , welkers oprigtinge so veel droevige onlusten hadt veroorzaakt , voor altoos afgeschafft , en vernietigt wierdt. Den Kerkvoogd , om het Stigt te bevredigen , wierdt genoodsaakt dese voorwaarden des verdrags , op den 28 Julius , te bese- gelen.

Sy sluiten een ver- bond tot verbete- ringen der regts- plegin- gen.

Hy vertrok niet lang hier na , van Utrecht , met de Stedegefanten , na Overysseel : alwaar men even seer op de slegte regtsplegingen der Ampt- mannen , als op de *Schyve* gebeten was (1). Allerlei nicuwe invoeringen , maakten sy aldaar , strydig met en tegens de Landregten en oude gewoontens. De Inwoonders der kleine Steed- jes wierden geheellyk door hen onderdrukt. Ook leden de Burgers der grote Steden , en voornamentlyk haar meijers , door desen , by na algemenen ondergang der regtvaardigheid , groot nadeel. De Steden hadden al , inmid- dels dat 'er tot Utrecht aan de herstellinge der vrede , of even te voren , gearbeit was , dese schreuwende mislagen der regtsplegingen foe- ken te verhelpen : sy deden ten dien einde een naukeurig ondersoek na de bedrevene onregt- vaardigheden , welke sy den Kerkvoogd , al- hier komende , voornamen onder het oog te brengen ; en derselvers verbeteringe te eischen. Dog onderstonden d'Amptmannen sig wegens de , tegens hen , ingebragte beswaarnissen der klagende inwoonders , te wreken , dit besloten de Steden met lyf en goed te verhinderen , en te beletten ; gelyk de volgende woorden des verbondsbrief van haar uitwyfen.

Wy

(1) *Arent toe Buecop in syne Jaarboeken.*

Wy Burgermeistere , Scepenen ende Raide der Stede Deunter, Campen, ende Zwolle, doen kondich, soe een tyt heerwärts, vermits den Amptluden ende Richteren in den lande gebreke auerualle, ende nywicheyden bauen Lantrecht, alden gewoenten ende heerkoemen in den cleynen Steden op die ondersaeten ende anders voergenoemen ende ghescheent synt geweest, der ons nuw eendeel vermits den ondersaeten auergegeuen synt, wt welken wy myt malckanderen gearbeyt hebben, onsen genedigen Here van Utrecht, an dese zyde der Yselen toe koemen, synen genaden die der kennisse doen brenghen, fulkes gebetert, ende voertan verhuet moghe werden. Om dan fulkes the beth ter wdracht te koemen, bekennen daer omme dat wy myt gueden rypen voerdachten beraden moede ons samentlick dair op verbonden hebben, ende loeme in macht desses onsen teghenwoirdigen briefs, oft sake were onse genedige Here voirg: nu in der tyt ofte synre genaden Amptlude ofte Richteren, om claege ende anbrenghen fulker gebreke ende auerualle nu auergegeuen als voirg: staet, ende nu noch auergegeuen moegen werden op ons onsen Burgeren, Inwoenres, Meyerlude oft den cleynen Steden, ofte den oeren enige vorderynge van onbehoirliken veruolge, oft anders myt moetwillen voirnemen worden, dat wy dat als dan soe verre sikk dat nu ter tyd op die voirg: gebreke strecken mach, myt malckanderen sullen helpen wdragen, ende wederstaen myt lyue ende guede: beholtliken den verbontbrief in den Jaer van twyc-ende-vyftich myt malckanderen op 't Lantrecht gemaeket in synre vullere macht te blyuen. Sonder argelist. Oirkunde des soe hebben wy onser Stede secrete aen desen brieff doen hangen. Gegeuen in 't Jaer onst Heeren Duyssent vier hondert soeuen ende tseuentich, des fridages nae Sunte Matheus daeghen. *Apostoli & Euangeliste.*

1477. Dese was de gesteltenisse der gemoederen
 XIII. hier te Lande; toen David van Bourgondien
 De Bis- met de gemagtigden der Steden, omtrent Au-
 schop be- gustus daar aankwam. Syn aanbelangen was de
 looft haar toornige inwoonders te vergenoegen; gelyk hy
 de mis- ook in het gemaakte verdrag met de Staaten aan-
 bruiken nam. Hier by beloofde hy de Overyssefche
 te verbe- hunne Burgerlyke, en Stadsregten, voorregten,
 teren. en oude gewoontens, te zullen laten genieten,
 de amptlieden te zullen noodfaken, om de
 inwoners goed regt te doen: en eindelyk,
 het aan een ieder die verongelykt meende te
 zyn, vry te zullen staan, hunne faken door
 nieuwe Rigters te laten onderzoeken.

Laat haar Dit laaste beding was voor de verongelykte
 toe de on- het nuttigste van het gehele verdrag; dat nog
 regtvaar- meer andere voorwaarden inhield. Veel Bur-
 digheden gers en Boeren namen dese gelegenheid waar,
 te onder- om eenige Drost en Rigters by den Biffchop
 foeken. te beklagen. De Drost van Twente, en de
 Hoogfchout van Hasselt, gaat na, dat fy fig
 aan de meeste onregtvaardigheden fchuldig ge-
 maakt hebben. De beswaarniffen en klagten
 waren in een al te groot getal, om door den
 Biffchop, aan welke andere befigheden ook
 werk verfchaften, onderfogt te worden; hy
 gaf hierom het onderzoek deser faken aan de
 Staaten over: die verfogt zynde, toelieten, dat
 een des Biffchops raadslieden daar mede tegen-
 woordig zoude zyn.

Sy straf- De eerste fap, die de Gemagtigden der Staa-
 fen de ten tot het nafien van de klagten der inwoonders
 fchuldige. aangefelt en benoemt, deden, was de Drost
 en Amptmannen Borgtogt te laten fteffen, dat
 die

die voor hen in het Gerigte erfchynen , en het 1477.
 gewysde voldoen zouden. Toen belasteden fy
 aan alle verongelykte , en boven Landregte be-
 fwaarde ingefetenen , om , voor S. Gallus dag ,
 hunne verongelykers tot Zwolle te dagvaar-
 den ; alwaar de Gerechtsbank eerlang gespannen
 wierdt. De uitkomst toonde , dat de amptman-
 nen te regt aangeklaagt waren. Men bevont
 dat fy de inwoonders tegens Landsregten , en
 oude gewoonten , op het groffte verongelykt
 en befwaart hadden : en fy wierden veroor-
 deelt , om hen grote fommen gelds weder te
 geven , en te voldoen.

Op dese wyfe keerde de , uit dese oorden , 1478.
 verdrevene regtvaardigheid , te rug. Dog de Nieuw
 voorfichtigheid rade , dat men niet alleen voor Landregt
 het tegenswoordige , de misbruiken ftrafte ; gemaakt.
 maar ook , voor het toekomende forgde , dat
 'er geen nieuwe mistappen , in de regtsplegin-
 gen ter fluips inkropen. Hierom verfogt Da-
 vid de Gemagtigden der Staaten , dat fy een
 nieuw Landregt opftelden : het welke in order
 gebragt , en door hem , en de Ridderfchap en
 Steden , in het volgende jaar , op den 6 Ju-
 nius (m) , goedgekeurt zynde , in oude tyden ,
Biffchop Davids anderde Landtbrief , genaamt
 is. Vele heeft ons hedendaagsche Landregt uit
 dese verbeterde Wetbrief , welke groot ligt
 uit de inftellingen der vorige Biffchoppen ge-
 fchept heeft , ontleent : dog uit de nieuwe ver-
 be-

(m) Volgens de affchriften van desen brief. Ver-
 keerdelyk dan fchryft *Revius* uit *Arent ten Boecop* ,
 die wy tot hier toe gevolgt hebben , dat dese ver-
 betterde brief in het jaar 1477. goedgekeurt is.

1478. beteringen, van tyd tot tyd, op Davids brief uitgekomen, is het voor een groot gedeelte te samengesteld geworden. Dus dat men ziet, dat het selfde geen werk van eenige jaren, maar van verscheiden eeuwen is.

XVIII. HOOFDSTUK.

I N H O U D.

- I. Zwolle stemt toe dat d'andere Steden geld slaan. De drukkonst begint alhier. Lyst van eenige boeken tot Zwolle voor 1501. gedrukt. II. Oorzaak van een twist tusschen Zwolle en de twee Hoofdsteden. Sy willen Zwolle beletten een gragte uit te diepen. En laten het haar gerigelyk verbieden: dog vrugteloos. Onderhandelingen om het geschil te laten beslissen. III. De Stad laat weder arbeiden. De Bisschop trekt het geschil voor sig. i Welk tot Stads nadeel bygelegt wordt. Aanmerkinge hier over. IV. De drie Steden pogen David met het Stigt vrugteloos te vereenigen. Itersum gelast ses ruiters enz. op syn kosten aan te nemen. De Raad verklaart Keppel syn Sonen en anderen vogelvry. V. De twist tusschen de Stad en F. van Rechteren wordt bygelegt. Verbond tusschen Overysseel en Munsterland. VI. Hoe en door wie Zwolle het regt van te munten kreeg. De Keiser vergunt haar dit en andere voorregten. VII. Hy bevestigt dit alles nader. Zwolle laat geld slaan. De beslagene goederen van Campers op de Veluwe ontslagen, op het versoek der drie Steden. VIII. H. van Wis eischt van haar en den Bisschop een schuld, welke sy ontkennen. Sy versoeken bescherminge by Albert van Saxon. IX. H. Wis doet een in-

inval in het Stigt. Syn stroperyen. Die van Zutphen en Overijssel belegeren syn twee Sloten. En sluiten de vrede met hem. X. De Pais verbiet geen Zwollenaars over wereldsche geschillen voor den geestelyken rechtbank te dagen. Zwolle en Hattem maken sig tolvry. XI. Dure en goed kope jaren. Klagten van die van Haarlem, dat hun burgers alhier tollén afgevordert worden. Vergaderinge op Spoolderberg. XII. De drie Steden worden Ryksteden gemaakt. Maximiliaan versoekt van haer en Groningen drie duisent guldens, welke sy geven. XIII. Dood van den Bisschop David. Frederik van Baden wordt syn opvolger, en ingehuldigt. XIV. Pleggheden der Inbuldinge. XV. Hy hout Claringe. Joán de Gooyer verkrygt van hem het Schoutampt van Zwolle. Dog de Regeringe stelt 'er sig tegen. En geeft het aan een ander. XVI. H. van Wis verklaart de drie Steden den oorlog. Hy doet een inval in Twente. XVII. Overijssel verbint sig tegens hem met Gelderland. Een hoop volk van Wis wordt geslagen. En eindelyk syn gehele leger. XVIII. De gevangenen worden gestraft. Oorsprong van het spreekwoord spin ik daar syde by. De drie Steden willen sig versorgen tegens de vredebreuk met Gelderland. XIX. Oorlog tusschen den Bisschop en den Hartog van Cleef. Versoekt en verkrygt hulp van Overijssel. Na syn inval in Cleefland wordt een stilstand van wapenen getroffen.

In het volgende jaar, kwamen de Steden Deventer, Campen, en Groningen, overeen, om dubbelde, enkele, en halve schellingen te laten slaan: waar in de Stad Zwolle, schoon nog des tyds, tot het munten onberegigt, toestemde. Des fondags na S. Agatha, wierdt het besluit der Steden, in het openbaar, afgekondigt (a).

De nuttige Boekdrukkunst, welke sig, sedert eenige jaren herwaarts, door Europa hadt beginnen te verspreiden, en die reets, in het jaar 1478, binnen dese Stad geoeffent wierdt (b), bragt egter niet voor het jaar hier na, syn eerste vrugten voort. Gelyk den nieuwsgierigen Leser, uit de volgende naukeurige Lyft van Boeken, voor het jaar 1501. alhier gedrukt (c), breder zal kunnen vernemen.

1479.

1. *Vocabularius Ex quo Latino Teutonicus* — Naamlyft
presens hoc opusculum non stili aut penne van Boe-
suffragio, sed nova artificiosaque inventione qua- ken in
dam Zwolle

(a) *Revinus ad hunc annum.*

(b) *Vit een aantekeninge.*

(c) Van dese boeken heb ik 'er sommige gesien: dog de naamlyft van byna alle, ben ik aan de Wel-Edle Heer Advocaat J. Visscher, wonende in 's Hage, verschuldigt: van wien de geleerde wereld een teer uitgestrekt werk over de uitvindinge der Edele drukkunst, en een naukeurige naamlyft van Boeken in de Nederlanden, gedurende de Vyftiende eeuw gedrukt, te verwagten heeft; behalven de byvoegingen welke die Heer op het werk van de Heer Meerman, binnen kort in onse moedertaal uit te komen, gemaakt heeft. De liefhebbers die desen Heer iets over het begin der drukkunst in de Nederlandsche Steden kunnen mededelen, zullen hem teer verpligten.

voor het
jaar 1501.
gedrukt.

- dam ad eusebiam Dei industriam Zwollis est consummatum, sub anno natiuitatis M. CCCC LXXIX. feria quinta ante festum natiuitatis domini. in 4to.*
2. *Registrum Sermonum & de tempore & de Sanctis cum communi Sanctorum ad populum domini Bonaventure Cardinalis — ventura bona doctentis Seraphici doctoris Bonaventure sacro sancte Romane ecclesie Cardinalis dignissimi de tempore simul & Sanctis perfructuosum opus Zwollis impressum feliciter explicit. anno domini millesimo quadringentesimo septuagesimo nono. in folio. by my*
3. *Hugonis Carensis Sermones de tempore & Sanctis Zwollis 1479. in folio.*
4. *Petri Hispani Tractatus & summule logicales cum commentariis per Johannem de Vollehoe. Zwollis 1479. in 4to.*

1480.

5. *Sermones Hugonis de prato Florido — Explicunt sermones Dominicales super Euangelia & Epistolas per totum annum fratris Hugonis de prato, ordinis predicatorum, opus non minus necessarium quam fructuosum, Zwollis impressum anno domini millesimo quadringentesimo octogesimo. in folio.*
6. *Stephani Flisci de Soncino poëte eloquentissimi synonyma, sive variationes sententiarum secundum locos quosdam digeste, & epistolis scribendis accommodate — sententiarum variationes sive synonyma Stephani Flisci poëte eloquentissimi per me Petrum Os de Breda, Zwollis incolam, impressæ explicunt, anno domini M. CCCC LXXX. in 4to.*

1481.

7. *Sanctus Bernardus de consideratione ad Eugenium papam. Zwollis 1481. in 4to.*

1483.

8. *Joannes de Mandeville itinerarium. Zwollis 1483. in 4to.*

1484.

1484.

9. *Sancti Bernardi Sermones.* Zwollis 1484. in folio.
10. *Zeer notabele Hystorien gbetogen uten gesten of te Croniken der Romeynen, traacterende ende roerende van die doechden ende sonden, ende die ghemoraliseert ende gbetogen tot enen gbeestelycken sinne — Dit boeck dat men byet die gesten of die gheschiedenissen van Romem, is vol eynt te Zwolle in den Stichte van Utricht, in der eren Goads, by my Peter van Os, int jaer ons Heren M. CCCC en LXXXIII. op ons liefs Heren bemelvaert avont, in den Meye. lof hebbe God. In folio. by my*
11. *Sinte Bernaerdus sermoenen, uten Latine ghe-translateert. Dat winterstuc — To Zwolle in den Stichte van Utricht by Peter van Os, in den jaare 1484. op des Heiligen Kerstes avond. Dat Zomerstuc — To Zwolle 1485. op den Mey avond. 2 deelen in folio.*

Dit zal waarfchynlyk 't zelfde zyn als No. 9.

1485.

12. *De Gulde Tbroone der geminde ziele, door Broeder Otten van Passau.* Zwoll 1485. in folio.

1486.

13. *Liber primus beati Bernardi abbatis de consideratione ad Eugenium papam. — Expliciunt libri quinque beati Bernardi abbatis Clarevallen-sis de consideratione ad Eugenium papam. Impressi Zwoll per me Petrum de Os, anni domini MCCCC. octogesimo sexto. II. Kalendas Septembris. in 4to.*

Dit, is na gedagten 't zelfde met No. 7. Want de eerste drukkers hebben veeltyds de gewoonte gehad, om achter 't zelfde boek verschillende jaargetallen en

opschriften te plaatsen ; ten welken einde zy alleenlyk 't laatste blad herdrukten.

1487.

14. *Die Euangelien en Epistelen van den gebeeelen jare metten Sermonen.* By Peter van Os te Zwolle , op drie Coningen avont. in 4to.

1488.

15. *Dit is der Byen-boeck , handelende van de Prelaten en Onderzaten. — Dit teghenwoerdige boec , dat daer is gbenoemt der Byen-boeck , is voleyndet en volmaket totter eren Godes , ende tot stichtinghe en beteringhe alre goeder menschen , die dit lesen ofte horen lesen , by my Peter van Os prenter , Tot Zwolle , int jaer ons Heren M. CCCC LXXXVIII. des anderen daghes nae sinte Ponciaens dach. in folio. By my*
16. *Die Epistelen en Euangelien met den sermonen. Gheprent by Peter van Os , te Zwolle 1488. in 4to.*

't Zelfde als No. 14.

1489.

17. *Jacobi de Voragine Sermonen — Hier eynden de Euangelien ende Sermonen van den sonnendaghen doer dat gebeele jaer uitgedrukt , in goeden verstandeliker duytscher sprake ter eren Gods en zynre ghebenedider Moeder Maria , by my Peter van Os , in die Stat van Zwolle , in den Stichte van Utrecht , in den jare ons Heren M. CCCC LXXXIX. op den jefsten dach van November. in folio.*

1490.

18. *Passionael mitten Martirologio. Dat winterstuck beghint op ten Jares dach met figuren. — Hier eyndet ende wigaet dat eerste ende dat winterstuck van den passionael ofte gbulden legende mitten martirologium , en is gheprent in der eren Gods en zynre liever Moeder Maria , en oec alre beylighen , en tot salicbeyt alre menschen , by my*
- Pe.

Peter van Os, in die Stat Zwolle, in den jaer ons lieves Heren M. CCCC en XC. in November, des donredaghes voer sinte Katherine.

Passionael meiten martirológio dat somerstuck —
Hier eyndet en ghaet wt dat anderde stuck van den passionaele of sie gulden legende mitten martirológium, en is gheprent in der Stat Zwolle, by my Peter van Os, in den jaer ons Heren M. CCCC en XC. op ten eersten dach van September. 2 deelen in folio.

19. Die Epistelen en Euangelien, by Peter van Os, te Zwolle. 1490. in 4to.

't Zelfde met No. 14. en 16.

20. Dat Vaders-boeck, die haer leeven in strenge penitentie overgebragt hebben. (Zwolle) by Peter van Os. in folio.

1491.

21. De weg van saligheid. Item konste om te teeren steruen. Zwolle 1491. in folio.

22. Dat bitter lyden ende die passie ons Heren Jhesu Christi. — dit boeck is voleyndet te Zwolle, by my Peter van Os, in den jare ons Heren duisent vier hondert ende XCI. op ten tienden dach van December.

23. Dit boeck, dat ghebeten is der sielen Troest, dat is voleyndet te Zwolle, in den Stichte van Utrecht, ter eren Gods ende zynre liever Moeder der suiuer maghet Marie, om heyl ende salicheyt alre kersten menschen, by my Peter van Os, in den jare ons Heren, doe men screef M. CCCC ende XCI. op sinte Bartholomeus avont. Deo gracias.

24. Dat sterf-boek, oft die conste van steruen, ende is inhoudende veel schoenre leren, hoe hem een yegelick kersten mensche hebben sal, dye daer legget in sinen laetsten eynde.

Achter dit laatste boek staat geen naam van den drukker of plaats: doch de letters tonen genoegzaam aan, dat 't by P. van Os, te Zwolle gedrukt is.

1495.

25. *Sinte Bernardus Sermonen. Winter en Zomer-
stuk* — Dit boek is gheëindet to Zwolle in
den Stichte van Utricht, ter eren Godes ende zyn-
re liever moeder Maria, en oock mede tot beyl en-
de salicheyt alre goeder kerstenen menschen, bi mi
Peter Os van Breda, wonende te Zwolle in den
jaer ons Heren M. CCCC en XCV. op ons He-
ren Hemelwaerts avont in den Meye. Lof Gode
in alre tyt. in folio. by my.

Waarschynlyk het zelfde met No. 9. en
11. zynde alleenlyk verandering gemaakt
in den datum.

1499.

26. *Bartholomaei Coloniensis Epistola Mythologica.
Esopi fabule latine per Laurentium Vallensem.
Georgica Hesiodi Latino Carmine reddita a Ni-
colao de Valle. Zwollis 1499. in 4to.*
27. *Dat boeck van den leven ons liefs Heren Jesu
Christi. By Peter van Os te Zwolle. 1499. in
folio. met plauten.*

Dit is de eerste editie van dit werk by P.
van Os uitgegeven. In 1515. drukte hy
het *anderwerven*, en in 1519. *derdewer-
ven*, gevolglyk is den uitgaaf van 1469,
waarvan de Hr. Marchand (*Hist. de l'Im-
prim. pag. 71. n. 70.*) reets als vitieus
gesproken heeft, waarlyk onecht.

1500.

28. *Bartholomei Coloniensis Canones una cum decla-
rationibus eorundem in tabulas computi ecclesia-
stici in pulcherrimum compendium subtili ingenio
meraque arte redacti* —

*Impressit Petrus Offensis Calcographus Zwol-
lensis.*

*Ante Jhesum duo CC minus uno millia
quinque.*

*Postque Jhesum mille quingenti praeteriere.
in 4to.*

De

De drie Overyffelsche Hoofdsteden, welke, 1480
 in het jaar 1480, nevens den Bisschop van Utrecht, d'ontstane oneenigheden, tusschen den Aarts-Hartog van Oostenryk, en de Steden Harderwyk, Elburg, en Hattem, uit de weg geruimt hadden (d), vielen een weinig later zelfs in een seer hevige geschil; welkers oorzaak van vroegere tyden af te leiden is.

Joan van Arkel, voorgenomen hebbende den Heer Sweder van Voërst, en syne medehelpers, te beoorlogen, sloot op den 7 September van het jaar 1361, met de Stad Zwolle een verbond, waar van een der voorwaarden was: dat indien den Raad oordeelde nuttig te zyn, en van gedagten wierdt, gedurende den oorlog met Heer Sweder, een sekere grifte te graven, als dan den Bisschop en het gemene Land haar de behulpzame hand in het uitvoeren van dit ontwerp, zouden moeten bieden (e). Alle omstandigheden tonen aan, dat dit werk, voor het eindigen van desen kryg, verrigt, en tot syn volmaaktheid gebragt is. Want in het vredesverdrag, in het jaar 1363, tusschen den Bisschop, en de Heer Sweder syn twe Sonen opgerigt, wierdt wel uitdrukkelyk bedongen, dat de Stad Zwolle in het besit van die gragte, welke sy door de Lure tot in den Yffel gegraven hadde, gelyk men heden nog gedeeltelyk sien kan,

II.
 Oorzaak van een twist tusschen Zwolle en de twee Hoofdsteden.

C 3

ZOU-

(d) *Monen Chronyk van Deventer.*

(e) Dus luiden de woorden van dese brief.
 „ Weert oeck dat die Scepen ende Raet onser Stat
 „ voorgemelt ducht oitbair wesen, ende te rade
 „ worden dat sy die gragte graven wolden bynnen
 „ desen oirloghe, daer solden wy hem toe helpen
 „ myt ten Lande totter Stats beste, zonder argen
 „ list“.

1480. zoude verblyven : edog te gelyk verpligt zyn , het Land , dat zy de Heeren van Voërst afgegraven mogte hebben , na redelykheid te vergoeden (f).

Sy willen
Zwolle
beletten
een grag-
te uit te
diepen.

Uit dit verhaal is ligtelyk op te maken , hoe verkeerdelyk alle Schryvers tot nog toe , van het maken van dese gragt , gefchreven hebben (g). Want de Regeringe alhier , omtrent het jaar 1480 , begrypende , dat het van veel nut zoude zyn , indien dit Canaal fchipdragent gemaakt wierdt ; en , door middel van een Sluis (in den Yffeldyk , ter plaatfe daar de Boerfchappen Schelle en Spoolde van elkanderen fcheiden , te leggen) gemeenfchap met den Yffelftroom kreeg : dewyl men als dan allerlei goederen en koopwaren in en uit den Yffel van en na dese Stad met fchuiten , voor weinig koften zoude hebben kunnen vervoeren (h) , liet geenfints een nieuwe grafte delven ; gelyk fy verhalen : maar een oude en onbevaarbare uithollen , en tot den fcheepsvaart bekwaam maken. Dit oordeelde fy geoorlooft te zyn uit kragt van het opperigte vredes-verdrag van het jaar 1363. Schoon de Stad van Campen van dit ontwerp de lugt bekomen hebbende , aanftonds ftaande hielt , dat dese onderneminge volgens regten ongeoorloft was. Dit gaat fekerder , dat die Stad daar by , ten aanzien van haar koophandel en tollén , veel na-deel lyden moest : een overwegingé welke die van Deventer , daar by een diergelyk aanbelangen

(f) Eerfte Deel bladf. 188.

(g) De Heeren *Arent toe Boecop* , *Willem Nagge* , en *Revius na hen* op het jaar 1480.

(h) *Arent toe Boecop* in *zyn Jaarboeken*.

gen hebbende, een weinig later bewoog met 1480.
haar een lyne te trekken (i).

Niet tegenstaande dese tegenkatinge der twee Steden, voeren die van Zwolle voort aan het begonnen werk te arbeiden. Die van Deventer en Campen, om was het mogelyk de volmakinge daar van te beletten, sonden eerlang eenige afgesanten na het Canaal; die door een Notaris, in het bywesen van de getuigen Arnold van Broekhuizen, en Berend en Nicolaas van Dellevoerden (k), die anderen Brandolf en Nicolaas van Dollen noemen (l), de arbeiders het verdere graven verboden, en gelasten te staken. Dese menschen onnosel genoeg om aan dit bevel te gehoorfamen, verlieten hun werk: dog voor een korte tyd, want so dra men hier van binnen de Stad verwittigt wierdt, leide de Schout hen, by het vallen van den avond, na de werkplaats te rug, en geboot hen de begunene uitdiepinge voort te setten: waar mede men so lang voortging, tot dat de Bisschop de Stad bevool met het graven ses weken stil te fraan, het welk sy gehoorzaamheidshalven deet.

Deventer en Campen wierden eerlang verwittigt, dat het werk na de verlopene ses weken tyds zoude hervat worden. Dit bewoog haar een verbond aan te gaan, waar by sy sig beloofden nooit te sullen toelaten, dat dese onderneminge voleindigt wierdt, daar mogt uit volgen wat 'er uit konde. De Stad Zwolle, voor de gevolgen deser verbintenisse, bedugt wordende, boot Deventer en Campen aan,

C 4

haar

(i) *Revis ad hunc annum.*(k) *Arent toe Boecop.*(l) *Revis ibid.*

1480. haar onderlinge gefchil door den Biffchop en den Raad van de Stad Utrecht, als fcheidsmannen te laten befliffen. Die van Campen hadden tegens defen voorflag niets tegen: dog fy wilden dat de Heeren van Deventer mede onder de fcheidsmannen zouden zyn: Het welk defe Stad rond uit van de hand wees, en te regt afloeg; dewyl dat die gene, welke mede haar rigters zouden worden, niet min partydig als die van Campen felven waren. Nogtans liet fy fig door de Stad Campen overhalen, om fo lang den arbeid van den graven te ftaken, tot dat het verfehil op een Gerigtelyke wyfe beflift was.

III. Slegt moet de Stad Zwolle, in het volgende
 1481. jaar, defe voorwaarde onderhouden hebben:
 Den Biffchop Ten minften fommige verhalen, dat voor en al
 trekt het eer 'er een uitspraak gedaan was, de arbeiders
 gefchil al weder befig waren, om het Canaal te ver-
 voor fig. diepen. Op de klagten der twe Steden geboot
 den Biffchop aan Zwolle, behoudens haar regt
 op het nieuw met het werk anderhalve maand
 ftill te ftaan, en hy beloofde middelerwyl na dit
 Landschap te reifen, om was het mogelyk de
 Steden te vereenigen. Dog d'afgefanten van
 die van Zwolle, feer fterk by David van
 Bourgondien hebbende aangedrongen, dat dit
 verfehil in der minne tot Utrecht wierdt beflift,
 heeft den Biffchop hun verfoek inwilligende,
 den 10 Mey de Steden aldaar voor fig gedag-
 vaart. d'afgefanten van Campen en Zwolle,
 voor hem erfchenen zynde, ftonden feer vurig-
 lyk het belangen harer Steden voor. Die van
 Zwolle beriepen fig op het voorregt de Stad
 door Joan van Arkel, in het verdrag, op S.
 Odulfs

Odulfs dag , gefloten , vergunt ; waar van wy 1481.
 te voren gefproken hebben (m) : uit wiens
 hoofde fy vermeenden genoegzaam beregtigt te
 zyn , defe gragte te mogen uithollen. Men
 beweerde daarentegen van de fyde van die van
 Campen , dat defe verdragsbrief , welke men
 tot Deventer in 's Lands kifte gefogt , en ge-
 vonden hadt , nog aan haar Stad fchadelyk ,
 nog aan Zwolle , ten opfigte van dit gefchil
 voordelig was ; tot bewys van welke felling
 fy vele redenen oordeelden te hebben , en ook
 aanvoerden. Jammer is het dat de *Schryver der*
Overyffelfche Jaarboeken (n) , defelve niet op-
 gegeven heeft. Ook melt hy voor het overige
 van defe gebeurteniffe niets meer , als dat de
 faak in diervoegen wierdt bygelegd : Dat die
 van Deventer , en Campen , aan de Zwolle-
 naars uit vrindfchapshalven zouden toelaten ,
 dat die de graven nog de lengte van twe Cam-
 pen Lands ; dog niet verder , mogten verdie-
 pen (o).

Welk
 tot Stads-
 nadeel
 wordt
 bygelegd.

Dus wierdt de Stad Zwolle verhindert een
 onderneming te voleinden , welke fy in vorige
 tyden feer ter harten genomen heeft ; gelyk on-
 der anderen nog blykt uit het berugte verdrag ,
 het welke fy met den Hartog Carel van Gelder-
 land floot (p) ; waar by fy uitdrukkelyk de
 vryheid bedong , om dit Canaal fchipdragent te
 maken. Het is feker , dat onfe voorouders het

Aanmer-
 kingehiet
 over.

C 5 feer

(m) *Eerste Deel blad. 188. Tweede Deel blad. 37.*

(n) *Arent toe Boeop in syn Overyffelfche Jaarboeken.*

(o) *Defelfde Schryver , als mede Willem Nagge en Revius na hen.*

(p) *Men fie hier beneden het XXI. Hoofdftuk , de vierde Afdelinge.*

1481. feer voordelig aan onsen koophandel te zyn , aanmerkten , dat den Yffelstroom door onse schepen bevaren wierdt. Dog of sy sulks te regt hebben begrepen , is by een ieder niet even feker.

IV.

1482.
De drie
Steden
pogen
den Bis-
schop
met 't
Stigt
vrugte-
loos te
vereeni-
gen.

d'Eenigheid op dese wyse tusschen de drie Steden herstelt zynde , poogden sy door haar Afgesanten de droevige onlusten , die tusschen David van Bourgondien en het Stigt van Utrecht opgerefen waren , te doen ophouden. Dog al haar moeite en arbeid was vrugtelooos (q). Even eens als in het volgende jaar , toen haar Gemagtigden van den Bisschop niets hebben kunnen verwerven , waar door de vrede herstelt was (r).

1483.
Ittersum
gelast ses
ruiters
enz op
syn ko-
sten aan
te nemen.

Wolter van Keppel , omtrent dese tyden overleden zynde , wierdt Wolf van Ittersum uit syn gevangenis , waar van wy te voren gesproken hebben (s) , ontslagen. Des vrydags na S. Ægidius van het jaar 1483. beval den Raad , dat hy ses bruikbare paarden hielt , ses knechts aannam , en dese , met een harnas en andere krysgeweer voorfiende , met de paarden binnen de Stad een woninge en de kost besorgde. Dog indien den Edelman onwillig was , hier aan te gehoorsamen , dan moest de Burgermeester in der tyd de paarden op kosten van Wolf van Ittersum kopen , de ses knechten aannemen , en onderhouden. Den groten haat , die Wolter van Keppel die Jonge , en Willem van Keppel , sonen van den overledenen Heer , tegens desen Edelman hadden opgevat , maakte dit Raadsbesluit noodzakelyk. Want die Heeren
be-

(q) *Monen Chronyk van Deventer.*

(r) *Revius ad ann. 1482.*

(s) *Tweede Deel bladf.*

berooft en plunderden onder het voorwendsel van hun twist met Irtersum, d'overige Zwollenaren uit, als of die hun doodvyanden waren. Dese buitensporigheden waren tot die top gesteigert, dat de Magistraat, daar in niet langer wetende te voorsien, tot een uitterst middel overging, en aan een ieder liet bekend maken, dat de gene, die Wolter of Willem van Keppel gevangen nam, en aan de Stad overleverde, drie hondert Rynsche guldens tot een beloning zoude ontfangen: en dat indien iemand eene van hen twe, in een gevegte, ombragte, dese hondert vyftig diergelyke guldens voor een vereeringe zoude hebben (*t*). Ter selfder tyd hadden eenige andere Gelderschen, sig aan diergelyke buitensporigheden schuldig makende, Koene van de Mersch, en eenige burger kinderen, uit het Clooster Weersele, gevangelyk weggevoert. Voor ieder van dese, welke men aan de Stad levendig overleverde, beloofde sy een vereeringe van vyf-en-twintig Rynsche guldens, „ende van elken“ (leest men in een *Stadsboek*) „waeragtighen doeden, „ twaelf

1483.

Den
Raad ver-
klaart
Keppel
syn ionen
en eenige
anderen
vogelvry.

(*t*) „Eodem tempore, luiden de woorden van dit „Raadsbesluit, averkoemen so wie Wolter van „Keppel die Jonge, of Willem syn Broeder levendich gevangen levert aen handen der Stadt van Zwolle, op steden dair men die aen handen der Stadt van Zwolle voorgemelt brengen moegen, die sal hebben van elke van Wolter en Willem voorgemelt, 300 Rhynsche guldens current, en af sich in den aentaste der vengenschap geboorde dat enich van Wolter of Willem doet bleve, soe sollen die gene die de vengenschap begont hebben van enige die van Wolter en Willem voorgemelt, in der mangelinghe doet bleven, hebben 150 Rynse guldens current.

1483.

„twaelf en een halve Rhyfche guldens“: die Wolf van Itterfum half te betalen, opgelegd wierden: zekerlyk, om dat fyn vyandschap met de Heeren van Keppel hier oorfaak van was. De Raad maakte ook des tyds een byzonder Reglement voor Itterfum fyn knechten, en de Burgers die nu en dan uitreden om „wes ter avonturen te zoeken“ en de Heeren van Keppel dood of levendig te vangen (u). Dog welk den uitflag van dese Raadsbefluiten geweest is, en, wanneer de vyandschap tuffchen die Heeren, en dese Stad opgehouden heeft, is my nergens voorgekomen.

V.
De twift
tuffchen
de Stad
en F. van
Rechte-
ren wordt
bygelegd.

Dog ik zie, dat de Heer Frederik van Rech-
teren nevens fyn broeder, ter oorfaake van dese
verschillen, met de Stad Zwolle in moejelyk-
heden vervallen zyn, welke in het zelfde jaar
uit de weg geruimt wierden, en ter defer gele-
gentheid ontlaan waren. Frederik van Rech-
teren getrouwt met de Suster van Derk van
Keppel, die wy tot hier met sommige Schry-
vers Wolter van Keppel genoemd hebben (v),
hadt, niet tegenftaande dat defen Edelman we-
gens het gepleegde verraad tegens Wolf van It-
terfum, het Stadsgebied door den Raad ont-
feit was, fyn Swager op fyn Casteel gehuis-
veft; sonder in het minfte te agten dat de Raad
hier in geen genoeg en fchepte. Het was fo
hoog aan haar fyde opgenomen, dat fy fig mee-
fter van het Huis Rechteren gemaakt hadde.
Dog den Edelman tot inkeer komende, ftelde
fy hem ook weder in het besit van het Casteel.
Waar voor hy en fyn broeder fig dankbaar wil-
len

(u) *Rubrum Registrum.*

(v) *Arent soe Boecop in fyn Overyffelfche Jaar-
boeken.*

1483.
 Iende betonen aan de Stad Zwolle, schriftelyk
 verſekerden: Voor eerſt dat nog ſy, nog hunne
 nakomelingen, de Stad daar uit met roven en
 branden beſchadigen zouden. Ten tweden,
 dat Stads vyanden aldaar geen verblyfsplaats mog-
 ten hebben: en dat indien ſy, deſulke onwe-
 tende gehuisveſt hebbende, door de Stad daar
 van ver Wittigt wierden, ſy deſelve op ſtaande
 voet moeſten doen verhuizen. Ten derden, dat
 de Stad, in oorlog met wie het ook was, ver-
 vallen zynde, het Slot Rechteren met volk zou-
 de mogen beſetten, om haar vyanden afbreuk
 te doen: mids dat de Heeren van Rechteren
 hier door geen koſten of ſchade wierdt veroor-
 ſaakt. Nograns namen ſy op ſig de Stad de on-
 koſten, in ſulke gevallen aangewent, door goe-
 de en getrouwe dienſten te vergoeden; en dit
 beloofden ſy op hun woord van eere. Van al-
 le deſe beloften gaven ſy op S. Peters en Pau-
 wels dag aan de Stad Zwolle den verſegelden
 brief, luidende in deſervoegen.

Ick Frederick van Rechteren doe kondich allen
 luden, alsoe ic mytten Eerſamen, ende be-
 ſceidenen Burgermeiſteren, Scepenen, ende Raet
 der Stat van Swolle, tot onwillen gckoemen byn,
 by alsoe dat ick Derick van Keppell, mynen
 Swagher, op myn Huys toe Rechteren, tegens
 oeren wille, tot oirre eiſchynghe, gehukt, ende
 onthalden hebbe; bouen dat gene Derick voirg:
 aen Wolff van Iterſſum oeren burger, voertyt
 bewezen hadde, myt venckniſſe, ende anders.
 Ende want ſich dan dieſelue Burgermeiſteren,
 Scepenen ende Raet voirg:, doer verdyenſten,
 vruntſcap mynre olderen, guede nabuere ende
 Stichſchen weſende, dat ick, off God wilt,
 dencke te achteruolgen, ende nae mynre machte
 te

1483. te doene, sich dair inne guetlicken bewesen, en my dat huys, sonder enige cost, sy in der ant-halding daer op gedaen, weder ouer ghedaen, ende gegeuen hebben. Waeromme wy Frederick van Rechteren voerscreven, ende Johan van Rechteren syn broeder, den Erfanen Burgermeisteren, Scepenen ende Rade voirgemelt des dancken, ende nae onsen vermoeghen geerne verdienen willen, om dan fulks te achteruolgen ende gehalden werde, soe geloeuen wy Freder- ick ende Johan gebruedere, voirgemelt voor ons, ende voir onsen erffgenamen, ende besit- ter des Huys toe Rechteren, om des danckber te wesen, als 't behoirt, dat wy, noch onse erff- genamen, noch besitter des huses voirscreven, tot genen ryden wt, noch van den voirgemelde huysse, gheen arch myet vengenschap, roeff, brant, noch name kieren, noch doen en soelen, noch laten doen in enigher wys op, noch aen die Erfame Scepenen ende Raet voirgemelt, oer- ren Burgeren, Inwoenre, oeren Meyeren, noch aen den ghenen hem ten rechte te verdedyngen staen. Oick soe en soelen wy, noch onse erff- genamen, noch besitter des huyses voirgemelt, gene vyande noch ballynge der Stat voirgemelt, ende die hem te verdedyngen staen, op Rech- teren voirgemelt huysen, herberighen, noch ont- halden weten. Ende die dair op weren ofte que- men des onwetende, ende die Stat van Zwolle ons te weten dede, soe soelen wy ons der van stonden aen dair af gaen laten, ende ontslaen sonder verloch. Oick weert saken dat dat Huys toe Rechteren in eniger ryt bequeme, ende ge- legen were, oir vyande dair af te schadigen, wy ende onse Erffgenamen, buten onsen cost, hin- der, ende schaden, hem dan dat apen doen, en- de holden soelen, dair op wt ende aff sich op oer vyande te moegen behelpen, ende veruolch te doene; sonder becroen onser, ende onser Erff- genamen. Ende want wy wal weten ende ken- nen, dat die anholdyng des huses voirgemelt der
Eer-

Eerfamer Stat voirgemelt, voir merkelick gelt, 1483.
 ende guet sta, soe willen wy ons dair onme aen
 hem, alse guede naebueren, soe onse voirvader
 gedaen hebben, halden, ende bewyfen, ende
 dat weder verdienen, ende versculden, tot synre
 tyt, dat wy Frederick ende Johan gebruedere
 voirgemelt voer ons ende voir onsen erfgenamen,
 ende voir besitters des Huyfes toe Rechteren voir-
 gemelt gelauen, by onser eren, ende geloenen,
 stede ende vast, sonder yets daer en tegen te
 doene, ofte laten te doene, in enigher wyse te
 halden, en vollentrocken, als guede mannen van
 eren. Becheltliken onser gnedigen Heren van Ut-
 recht, hier aen, ende des huyfes toe Rechteren
 voirgemelt syns rechten, ende behoirlickheyden,
 sonder archelift. Des wy Frederick van Rechte-
 ren, ende Johan van Rechteren gebruedere, voir-
 gemelt voir ons ende onsen erfgenamen, ende
 voir besitter des Huyfes toe Rechteren, voirge-
 melt onse Segele aen desen brieff gehangen heb-
 ben. In 't Jaer ons Heren dusent, vier hondert
 drie ende tachtich, *Ipsa die Apostolorum Petri
 & Pauli.*

Inmiddels dat Bisschop David hoe langer hoe 1484.
 meerder in een dodelyke vyandschap met die van Verbond
 het Nederstigt verviel, en verscheiden Lands- tusschen
 dagen in Overysfel (w) hielt, sloot hy, des Overys-
 dingsdags na tien duisent Martelaars dag, ne- fel en
 vens de Ridderfchap en de Steden Deventer, land.
 Campen, en Zwolle, een tienjarig verbond
 met Hendrik van Zwartfenborg, Bisschop van
 Munster, nevens het Capittel, Ridderfchap
 en Steden van het gemelde deel van Westpha-
 len (x).

Het

(w) *Arent toe Boecop in syn Overysfelse Jaar-
 boeken.*

(x) *Monen Chronyk van Deventer.*

1488. Het is geensints in het jaar 1404. (y), nog
 VI. ook niet omtrent 1460. (z), maar in het jaar
 Hoe en 1488, dat Keiser Frederik de Derde, de Stad
 door wie Zwolle het regt van goud en silver te munten,
 Zwolle en, gelyk andere Duitfche Ryksmunten, al-
 het regt lerlei penningen te mogen slaan, vergunde (a).
 van mun- Het gemene gevoelen is, dat dese Stad, ha-
 ten kreeg. kende om dit voorregt te erlangen (b), en niet
 kunnende dulden, dit voegen 'er egter sommige
 verkeerdelyk by, dat haar afgefanten, als 'er op
 de Landsdagen van de faken der munte gehandelt
 wierdt, de vergaderinge moesten verlaten (c),
 den Burgermeester Reinold ten Buffche na Kei-
 fer Frederik gefonden heeft (d). Dese ver-
 maarden man was seer aan het Keiserlyk Hof ge-
 fien, en was reets door Frederik, in het jaar
 1454, met een wapen beschonken (e). Ook
 wierdt den Afgefant syn broeder Joan Buffchius,
 Abt van Spanheim, aan het Keiserlyke Hof
 seer geagt. Door welk groot vermogen die
 twe broeders uit liefde voor hun geboorteplaats,
 dit voorregt van den Keiser verworven heb-
 ben (f). Anderen die mistaften (fchryvende
 dat

(y) In verscheiden aantekeningen.

(z) Brumanus Rer. Transf. pag. 200.

(a) De brief in Stads Privilegieboek fol. 3. en hier beneden ingelascht.

(b) Brumanus Rer. Transf. pag. 200.

(c) Dus lese ik in verscheiden aantekeningen. Dog in de meeste Reglementen op de munte gemaakt, heeft dese Stad met de twe anderen bewilligt; gelyk uit vele brieven te sien is: als onder anderen uit die van het jaar 1418. waar van by Willem Nagge in syn Historie van Overyffel gesproken wordt.

(d) Brumanus Rer. Transf. pag. 200.

(e) Arent toe Boecop in syn Overyffelsche Jaarboeken.

(f) Brumanus Rer. Transf. pag. 200. et alibi.

dat Keiser Rupert de Stad dese gunst bewezen hadde, op voorspraak van den Abt van Spanheim, die toen pas geboren was,) voegen er by, dat den Abt syn vadervest den voorregtsbrief in twe silvere bekers toefont, welke volgens hem, als nog, de Heeren Regenten deser Stad, op verscheiden dagen van vrolykheid, tot nagedagtenisse van dese weldaad, gebruiken (g).

Het zy omtrent dit alles so het zy, dit is leker, dat de Stad Zwolle des tyds, door Willem van Heck, Proost tot Utrecht, en Raad van den Roomsch Koning, sterk heeft laten solliciteren, om van den Keiser een bevestiging van alle haar voorregten, en ook te gelyk, het regt van goud en silver te munten, te verlangen (h).

Al het welk Frederik haar op den 4 October genadiglyk verleende, bevestigende haar, eerstelyk, alle vryheden, regten, voorregten, handvesten, goede oude gewoontens, en brieven, in diervoegen, als of hy die alle geheellyk in syn brief ingelascht hadt. Ten tweden, schenkende haar voor altoos het gewenschte voorregt van goud en silver te munten, met alle voordelen die daar aangehorig zyn. Bevelende ten derden, dat op de regter syde van het goudgeld een Keiserlyke appel gestempelt zoude worden, en aan de andere syde het afbeeldsel van den H. Aarts-Engel Michaël, hebbende tusschen syn voeten het Stads wapen in een klein schildtjen. Dog dat sy het silvergeld met haar Stads wapen mogte laten bestempelen, in welker voegen sy wilde. Vergunnende haar, ten

II. DEEL.

D

vier-

(g) Hoogstraten, Groot Woordenboek in de Beschryvinge van Zwolle, door Le Clerq opgesteld.

(h) In desselfs brief van den 3 Augustus.

†488. vierden, dat sy in haar Bannier of Standaard (i), benevens haar Stads wapen, zynde toen al reets een silveren of wit Cruis in een blaauw veld, ook de afbeeldinge van den H. Michaël met goudverve, of geel afgeset, en met eene rode mantel behangen, voeren mogt, ofte niet, so sy verkoor. Gebiedende, ten laatsten, aan alle die hy te gebieden hadt, dat sy de Stad alle voorverhaalde voorregten gerustelyk lieten genieten, en dat de gene, die hier tegen dede, in syn, en des Ryks ongenade vervallende, festig mark loot gouds verbeuren zoude: waar van de eene helfte aan den Keiser, en d'andere aan de Stad Zwolle verviel. Gelyk Frederiks brief tot Mechelen afgegeven, dit alles met meerdere woorden uitwyft.

Wir Friderich, von Gottes gnaden Roimfcher Keyser zu allennt zeitten, merer des Reichs, zu Ungeren, Dalmacien, Croacien, & Kunig, Hertzog zu Osterreich, zu Steyer, zu Kerunden, und zu Crain, Herre auf der wyndischen-march, und zu Porttenaw, Graue zu Habspurg, zu Tirol, zu Phirt, und zu Kyburg, Marggraue zu Burgaw, und Landtgraue in Elßat, bekennen offentlichen mit diesem brieff, und thun kund allermeniglich, dat unns unnsfer, und des Reichslieben getreven, Burgermeister, und Rate der Stat Swoll, diemutigklichen haben anruffen, und bitten lassen; Das wir zuen all und yeglich ir gnad, freyheit, Recht, brieff, priuilegien, banndtvesten, alt gut gewonheit, und herkomen, so sy bis her redlich er

(i) Dus leeft men onder anderen, in den laastgemelden brief: „Ende dat Gy, schryft hy aan de „Magistraat, mooght voeren in ende boven enen „Bannier ofte Standaard, S. Michaël met u Wapen te samen, ofte uw Wapen alleen hoe ghy wilt“.

erworben, und herbracht hetten, in allen und yeden iren worten, puncten, und artikeln, zu confirmiren, und zu bestetten, und dart zu Guldene, und silbrein Munsz, bey zy zuslahen, und zu machen, zu vergonnen, und zu erlauben gnedichlichen geruchten. Des haben wir, aengeschen solich ir diemutig und fleißig bete, auch die anemen getrewen, ende nutzlichen dienste, so ir voruorderen, und sy weilent unsern vorfarn, unns und dem heiligen Reiche, getan haben, und hinfurs in kunfftig zeit wol tun mogen, und sollen; und darumb myt volbedachten mut, guten Raten, und rechter wissen, den selbenen Burgermeister und Rate zu Swoll, und iren nachkumen, alle und yegetlich zr: opgemelt gnad, freyheit, Recht, brieff, Priuilegia, handtvesten, alt gut gewonheit, und herkumen, in allen und yden iren wortten, Clauseln, puncten, artickeln, meynungen, und begreiffungen, Confirmirn; Bestett, und in aus sundern unnsern Keyserlichen gnaden, Guldein und Silbrein Munsz, inmassen hernachgeschreben Stet, zuslahen, und zu machen, als Romischer Keyser gnedichklich vergonnet, und erlauben, Confirmirn, Bestetten, gonnen, und erlauben, in solichs alles, aus Romischer Keyserlicher macht, volkumenheit, wissentlich, in erastt diß brieffs: Also das nu furbas hin solich obberurt ir gnad, freyheit, Recht, brieff, priuilegia, handtvesten, al't gut gewoenheit, und herkummen in allen iren wortten, Clauseln, puncten, artickeln, inhalungen, meynungen, und begreiffungen, crefftig, und mechtig sein, stet beleyben gehalten werden, und sich der die genannten Burgermeister, Rate, und gemene Stat Swoll, nach iren inhalungen gebrauchen, und gencisen. Das auch die yetz gemelten Burgermeister, und Rate zu Swoll, und ir nachkumen nu hinfur, in ewigzeit, unwiderrusslich bey inen in der Stat Swoll, wann inen das fuglich sein wil, ein guldin muntz, auf grad gewicht, und wert unnsere, und des heiligen Reichs Churfur-

1488.

fursten des Reins, und in massen ander unser, und des Reichs stette das zu tiend pflegen, und des von unnsern vorkarn, unns, und dem heiligen Reiche gefreyet sind; namlich aux der rechten seitten des Guldens einen Keyserlichen Apffel; und der Lynnoken seitten, die figur des Ertz-Engels sant Michaël, habend zu underst zwischen der fussen, ir Stat wapen, in einen kleinen schildlin. Desgleichen in der Silbrein Munsz auch der Stat Swoll zeichen, und wapen; wie zu das du enier yeder zeit gefellig sein wil, slahen, machen, und dartzu alle vorteill, und gerechtigkeit haben, und sich der freyen gebrauchen, und genieffen, wie ander dafelbstumb so solichs haben, und sich des gebrauchen und genieffen von recht oder gewonheit. Dartzu dat sy und ir nachkummen ewigchlich in allen iren panirn, neben irem wapen, so sy bisher von gemeiner Stat wegen gefurt, und gebraucht haben; und mit namen ist, ein plaber oder Lafurter schilde, dar inn ein weisses oder silberfarbes Crewtz, auch die figur des Ertz-Engels sant Michaël, in Gelb oder Goldfarb scheinende, mit einen Rotten mantel oder denselben iren schilt, allein, wellichs inen zu eyner yeden zeit gefellig sein wil, furen, und des also gebrauchen, unde genieffen sollen, ung mogen, von allermeigniglich unuerhindert. Doch unns und dem heiligen Reiche an unnsrer Keyserlicher Oberkeit unnd gerechtigkeit und sunst menigklich an seinen Rechten unuergriffenlich und unishedlich, und gebieten dar auf allen und yeglichen unnsern und des heiligen Reichs Churfursten, fursten, geistlichen und weltlichen Prelaten, Grauen freyen Herren, Rittern, Knechten, Hauptlewten vitzhumben, Veyten, pflegern, verwesern, Amptlewten, schultheissen, Burgermeistern, Richteren, Reten, Burgern und Gemeinden, und sunst allen anderen unnsern und des heiligen Reichs, underthanen und getrewen in was, werden Stattes oder wesen die sein ernnstlich mit diesem brieff und

und wellen. Das sy die obgenannten Burgermeister und Rat zu Swoll, und ir nachkumen aen den vorbestympten unnsern Keyserlichen Confirmation bestatlung goinung und erlaubing der gemelten Guldein und Silbrein Muntz, und Paniren nicht hinderen noch irren: sunder sy des berublich gebrauchen, genissen und genutzlich dabey beleyben lassen, und hie wider mit thun noch yemands zuthun gestatten in dhein weil afflieb einem yeden sey unfer und des Reichs swere ungnad, und dartzu ein pene, nemlich sechtzig marck Lottigs goldes, zuuermeiden, die ein yeder so oft Erfreuenlich hiewieder tette unshalb in unnsfer und des Reichs-Camer, und den andern halbenteil den egenannten von Schwoll und iren nachkummen unabeszlich, zu bezalen verfallen sein sol. Myt urkund diff briefs besigelt myt unnsferm Keyserlichen Maicstat anhanggen dem funsigel. Geben zu Mecheln am vierden tag des moneds October, nach Christi geburt, vier zehen hundert und im acht und Achtzigisten unnsfer Reiche des Romischen, im newuund viertzigisten, des Keyserthumbes im siben und dreissigisten, und des Hungrischen im dreissigisten Jaren. *Ad mandatum domini Imperatoris,*

1488.

Op den 13 October daar aan volgende, gaf VII. den Keyser tot Graven een tweede brief af; in Hy bevestigt het nader. welke hy op het nieuw aan dese Stad alle haar voorregten in het gemeen, en het regt van goud en silver te munten, in het bysonder bevestigt (k). Ik kan als nog de reden niet ontdekken, waarom dese bevestinge op de verleende voorregten binnen so een korte tyd volgde: daar des Keyfers laatste brief niets meerders of iets naders behelst, en veel korter als d'andere is.

D 3

De

(k) Stads Privilegieboek N. 3.

1488. De Stad Zwolle maakte, in het selfde jaar, van het nieuws verworvene voorregt van de munte, gebruik, en liet penningjes, kleinder als halve stuivers, slaan: op welkers eene syde een Cruis met dit omschrift gestempelt was, *Mon. Nov. Zwol*: en aan de andere syde een Cruis, met dit jaargetal *M 488* (1). Ook heeft dese Stad met Deventer, Campen, en Groningen, toen een Stigtschen stuiver gemunt, waar van'er twintig op een Rynsche gulden gaan; met syn halven en oorden, als mede plakken tot agt op een Stigtschen stuiver, eindelyk nog duiten van twe-en-dertig op een diergelyke stuiver (m).

1489. In het volgende jaar besloeg Joan Worchum, Drost van de Veluwe, en Arnold van Honseler eenige goederen van sommige Burgers van Campen. Dit streeft regelregt tegens het verdrag, tusschen Gelderland en het Stigt, in vorige jaren, gemaakt. Waaron de Steden Deventer, Campen, en Zwolle, aan de Afgesanten der vier Geldersche Hoofdsteden, tot Nimwegen vergadert, elk een brief schreven, waar by sy, het geval in het brede verhaalt hebbende, verfogten, dat sy den Drost en Arnold Honseler vermaanden, dat die de goederen ontsloegen, en dus het verbond, tusschen de twee volkeren aangegaan, niet voortvoeren te schenden. Welken uitslag van dese vertogen was, is my onbekent: dit is seker, dat de Steden, in dese saak, so wel hebben voorsien, dat de goederen van de Burgers van Campen, ecrlyng van het beslag bevryt wierden.

Van

(1) *D. Arnoldus Wayer in Mff.*

(m) *Monen Chronyk van Deventer.*

Van meer belang en groter gevolgen waren de onlusten die den Bisschop en de drie Overyffelsche Hoofdsteden door Hendrik van Wis verwekt wierden. Dese eischte van haar eenig geld, het welke hy voorgaf, dat sy, aan den overledene Kerkvoogd Rudolf van Diepholt syn bloedverwant, schuldig gebleven waren, en hy dreigde haar, dat, inval sy de betalinge deser penningen verweigerden, hy door andere middelen dan brieven syn eisch soude ondersteunen. Seer vreemt klonk haar het verzoek van desen jongeling in de oren: aan welchen sy geen penning schuldig waren, en hier van hadden sy ook nooit het minste gehoord. Des niet tegenstaande, vreesden sy so seer voor nieuwe onlusten, dat sy raadzaam oordeelden, aan Harrog Albert van Saxen, Landvoogd van de Roomsche Koning syn Nederlandsche gewesten, schryvende, hem te smeeken, dat hy Hendrik van Wis wilde vermanen, dat die van alle verdere pogingen om de betalinge deser penningen te erlangen, affag: ten sy hy haar voor een kerkelyke of wereldlyke Regtbank, welke sy niet schuwen zouden, hier over aansprak. Een diergelyk verzoek deden sy ook aan de Staaten van Gelderland. Den Hartog versekerde haar in syn antwoord, dat hy sulke voorzorgen genomen hadt, dat sy van Wis niets euvels te verwagten zouden hebben: ten welchen einde hy syn bevelen aan den Graaf van Nassauw, Stadhouder van Gelderland afgesonden hadde; die de Steden ook gerust stellende, schreef, dat sy, wegens syne genomene maatregelen niets, van Hendrik Wis behoefden te vresen.

Anders viel het nogtans in het volgende jaar

VIII.

1490.

H. van

Wis

eischt van

den Bis-

schop en

de drie

Steden

een

schuld.

Sy ver-

soeken

bescher-

minge by

Albert

van

Saxen;

1490. uit: want Wis met een hoop gewapent volk
 IX. in het Stigt gevallen zynde, nam eenige boeren
 H. Wis gevangen, stak twe huizen in brand, en dreig-
 doet een de het Land door vuur en vlam te vernielen; ^{inval in 't}
 Stigt. indien het hem een gevorderde stuijer gelds
 weigerde te voldoen. Den Harrog van Saxen
 hier van verwittigt, dagvaarde op den 4 Mey
 Den Har- tot Gouda Hendrik Wis voor sig: schoon de
 tog be- Bisschop en de Staaten versogt hadden dat de
 schryft een vergaderinge, ingevolge de te voren opgereg-
 een ver- te verdragen, tusschen Gelderland en het Stigt,
 gaderin- ge welke tot Rhenen beschreven mogte worden. Den
 vrugte- Bisschop en den Graaf van Nassauw lieten sig ter
 loos is. gemelde plaats, met Hendrik Wis, vinden.
 Dog de Afgefanten der drie Steden bleven uit:
 so, om dat, de vergaderinge te Rhenen hadt
 moeten gehouden worden, als ter oorsake dat
 ons geweste des tyds van rovers kriede, die sy
 vreesden dat sulke goede vrienden met Wis wa-
 ren, dat sy, om hem genoeg te geven, de
 Gefanten gaarn zouden hebben willen opligten.
 Strophe- In dese byeenkomst niets besloten zynde, sag
 ryen van men ras Hendrik van Wis, met Peregrim Vos,
 Wis, die sig nu onderlinge hadden vereenigt, een in-
 val in de Veluwe doen, en het Land met plun-
 deren, roven en moorden te verwoesten. Over-
 yffel kreeg eerlang ook een beurte, en kwam
 'er niet beter koop af. Toen sy dat hadden
 verlaten randen sy het Graaffchap Zutphen aan.
 Dit deed de beledigde twe volkeren een nauwer
 Die van verbintenisse als te voren ingegaan, maken; en
 Zutphen en Over- besluiten, dat die van Zutphen het Slot ter
 yffel be- Borch, en die van Overyffel het Casteel Wil-
 legeren denberg, beide huizen van Hendrik van Wis,
 syn Slo- belegeren zouden. Gedurende het beleg be-
 ten. woog

woog Adolph van Nassauw, Hendrik van Wis, 1490.
 met syn vyanden, tot Doesburg, op den 1 No- En sluiten
 vember, een byeenkomst te houden, in welke de vrede
 de vrede gesloten wierdt. Onder anderen, op met hem.
 dese voorwaarden: Dat wederfyds gevangen,
 waar na toe sy ook versonden waren, op vrye
 voeten gestelt zouden worden. Dat het beleg
 der twe Sloren opgebroken wierdt: en dat de
 drie Overysfelse Steden aan Hendrik Wis niets
 te betalen schuldig waren (n). In deservoegen
 namen des tyds dese onlusten, welke later he-
 viger uitborsten, een einde.

Ondertusschen hadden Stads inwoners Paus X.
 Innocentius kennis gegeven, van seker misbruik De Paus
 dat hier binnen de Stad sterk in swang was. verbiet
 Vele leken ofte wereldsche menschen hadden geen
 namentlyk de gewoonte, om die gene, die Zwolle-
 onmagtig waren grote kosten te doen, niet voor naars
 de Magistraat, schoon de geschillen daar over we-
 hoorden, maar voor een geestelyk regtbank reldsche
 dagen. Het viel hen dan niet beswaarlyk, de geschillen
 menschen, van het pleiten af te schrikken: de voor den
 wyl het de weinigsten hun werk was, daarom geestely-
 of na Utrecht, of na Deventer te reisen, ofte ken regt-
 in een van dese twe plaatsen, die d'eenigsten bank te
 van het Bisdom waren, alwaar een geestelyk dagen.
 Geregthof was, iemant te volmagtigen; om
 hunne saken waar te nemen. Behalven dat de
 gene, die hun saken selven vertraden, nu en
 dan buiten staat gestelt wierden sulks te kunnen
 doen, so door de menigvuldige overstromingen
 der drie rivieren dese Stad omringende; als het
 gedurige doorbreken der dyken; het welke de

(n) *Arens toe Boscop in syn Overysfelse Jaarboek.*
ker.

1490. wegen , byzonderlyk in de wintertyd ; geheellyk onbruikbaar maakte : ook was het feer gevaarlyk deselve te gebruiken , wegens de menigvuldige moordenaars en struikrovers , die sig daar gedurig ophielden. De ongemakken en onheilen , die daar uit voortvloeyden , waren groot : want het veroorzaakte niet alleen vele kosten , maar ook veeltyds het uitblycemen van den ban tegens d'onwilligen en uitblyvende , aan welke by hun overlyden niet eens een kerkelyke begraaftsplaats vergunt wierdt : midsgaders meer andere uitwerkingen , van meerder belang , die den ban verselden. De Paus , alle dese beweegredens overwogen hebbende , vont het versoek van d'inwoonders van Zwolle al te redelyk , om het niet gunstiglyk te beantwoorden. Westhalven hy door syn Bulle , van den 22 April , aan hen afgesonden , verklaarde , verboot , en beval , dat niemant dan de wettige Rigter hen wegens verschillen , die geheellyk den geestelyken regtbank niet raakten , zoude dagen , en dat diensvolgens de vonnissen en bannen der Kerkelyken , die , hier tegens doende , dese saken aan sig trokken , van gener weerde en kragt waren. Ontslaande te gelyk alle de gene van den ban , die wegens de voorverhaalde oorzaak daar in , tot dese tyd toe vervallen waren. En ten einde dat dese syn uitspraak niet gering geagt , of te in de wind geslagen wierdt , vont hy goed , dese syn meninge aan de Proosten van Munster , van Osnabrug , en van Oldenzaal , bekent te maken , en hen te gelasten , sorge te dragen , dat deselfde wel in agt genomen wierdt , en d'overtreders door de kerkelyke ban , ofte andere middelen , te straffen : ook , indien het nodig

dig was, de magt van de wereldsche Rigter ten 1490.
 selfden einde te versoeken. Den Officiaal of
 Geestelyke Rigter van Munster, des Paus Bul-
 le ontfangen hebbende, liet, op den 9 Julius,
 op het verfoek van Harmen Scelle, Pensionaris
 van Zwolle, een ieder dagen, die by desen
 aanbelangen hebben konde: en verklaarde ver-
 volgens, met de plegtigheden daar by gebrui-
 kelyk, in het bywefen van Cipriaan Kelner van
 Geseke, Joan Heffelyck, Joan van Eyl, Hen-
 drik de Vienden, Jan ten Water, Secretaris
 van Zwolle, Hendrik Seneker, en Gerard
 Trippolvoet, des Paus Bullen voor egt; gelyk
 dit alles met meerdere woorden uit drie brieven
 in de Latynsche taal geschreven, geblykt (o),
 welke wy egter om tien of twaalf bladfyden pa-
 pier te sparen, agterhouden.

Nog verklaarden sig de Steden Zwolle, en
 Hattem, in het selfde jaar, van alle weggel- Zwolle
en Hat-
tem ma-
ken sig
tolvry.
 den vry, en ontslagen, die in beide Steden van
 den vreemden man gehest wierden: uitgeson-
 dert dat die van Zwolle, van vette ossen en
 koejen ongeld zouden betalen, als gewoonlyk
 was. De twe Steden kwamen verders over-
 een, dat het verdrag so lang zoude duren, tot
 dat het een half jaar, voor S. Pauwels beke-
 ringe, wierdt opgesegt, wanneer het nograns
 tot die dag toe stand grypen moest; het welke
 de woorden van den volgenden brief uitwysen.

Wy Burgermeesteren, Scepenen ind Raid der
 Stat Hattem, doen kundich allen luden,
 dat wy auerkomen, ende eens gewoirden synnen
 myrten Eersamen Burgermeesteren, Scepenen en-
 de Rade der Stat von Zwolle, als von wechgel-
 de

(o) *Stads Privilegieboeck, fol. 1. & seq.*

1490. de tuffchen oeren , en onfen Burgeren , in voer-
 waerden hier naebefcreuen : Als dat oirre burge-
 ren bynnen onfer Stat gheenreleye wechgelt ge-
 uen en foelen , von enigen guede , dan allene
 von vette Offen , ende vette Koyen : des foelen
 onfe Burgeren thoe Zwolle weder vry , ind quyt
 wesen , von alreley , ind en foelen nergent nyt
 aff gheuen. Duerende foe langhe die eene von
 ons , den anderen dat een half Jaer voer Sunte
 Pouwelsdage Conuersionis opfecht , nochtans als
 dan , dat die voirwairde voirf: gehalden te wer-
 den , von beyden fyden , thent Sunte Pouwels
 voirgemelt. Sonder argelift. Oirkonde des onfer
 Stat Sekreet hyer an gehange. Gegeven in 't
 Jair ons Heren Dufent vier hondert ende t'negen-
 tich , op Sunte Lucas auent des hilligen Euange-
 liften.

XI. Een grote duurte der levensmiddelen was ,
 1492. in het jaar 1492 , binnen dese Stad , en andere
 Dure en oorden van Overyffel , ontftaan. Tot Olden-
 goed ko- faal gold een muddé rogge drie , en alhier vier
 pe jaren. Rynfche guldens. Maar dese fchaarsheid ver-
 1493. minderde eerlang merkelyk , en men betaalde
 voor een mudde rogge , in het volgende jaar ,
 eene , en voor een vat boter , het welke in de
 duure tyd feftien gekoft hadt , vyf Rynfche gul-
 dens (p).

Klagten Ter felfder tyd klaagden de Wethouders van
 van die Haarlem , aan den Raad deser Stad , dat men ,
 van Haar- in den Vasten , van den koopman Jan van Lys-
 lem aan- fe , en meer andere van haar Burgers , tegens
 Zwolle, het oude gebruik , tollén afgevordert hadde.
 dat haar Dit oordeelden fy te minder redelyk te zyn ,
 burgers dewyl die van Zwolle niet alleen tot Haarlem
 tollén af- altoos tolvry waren , maar ook om dat die van
 Haar-

(p) *Monen Chronyk van Deuenter.*

Haarlem voor de onsen, als die tot Sparendam, 1493: alwaar sy van die ongelden niet ontslagen wa- gevordert ren, goederen gekogt, en, de tol daar van be- worden. raakt hebbende, weder tot Haarlem verkogten, hen het voldane ongeld tot Sparendam door den Stads Tollenaar weder gegeven wierdt. Wes- halven de Heeren van Haarlem versogten, dat men hunne Burgers alhier de vryheid van tollens van 's gelyken liet genieten; even eens als het van ouds gebruikelyk geweest was (q). Welke uitwerkinge dese klagten hadden, is my nergens voorgekomen.

Des dingsdags na *Judica*, van het selfde jaar, Vergade-
wierdt 'er in een vergaderinge op den Spoolder- ring op
berg, door des Bisschops afgesondene Raden, den
en de Heeren van de Ridderfchap en Steden, Spool-
gehouden, verscheiden punten aangaande de derberg.
Dykregten vastgesteld (r).

De slegte staat van het Duitfche Ryk be- XII.
woog den Roomfch Koning Maximiliaan den 1495.
Eerften, op den 1 October, van het jaar 1495, De drie
op een Ryksdag tot Worms, sommige wel ge- Steden
legene Steden in Nederland, waar van het Ryk worden
hulpe en onderftand zoude kunnen genieten, Ryksfte-
tot Ryksfteden te verheffen. Deventer, en den ge-
Campen (s), als mede, gelyk 'er anderen by- maakt.
voegen, Zwolle, zyn by dese gelegenheid on-
der de Ryksfteden aangenomen (t). Dog hoe
veel of weinig steun men op dit verhaal kan ma-
ken, valt niet wel te seggen. Dit is feker, dat
het uit de Ryks Recessen en handelingen, vol-
gens

(q) Uit een brief van de Stad Haarlem van den
2 October.

(r) Uit een afschrift van desen Dyk-brief.

(s) *Revis ad hunc annum.*

(t) *Monen Chronyk van Deventer.*

1495 gens fommige, niet wel te bewyfen is, hoe dat de drie Overyffelsche Hoofdsteden de naam van Ryksfteden ontfangen hebben (u). Ook heeft het ten aanzien van dese Stad geen bedenkeleyheid, of sy wierdt reets, voor het jaar 1495, onder de Ryksfteden getelt: gemerkt Paus Innocentius, en den Officiaal van Munster, in het jaar 1490, haar een Keiserlyke ofte Ryksstad noemden (v).

1496. Wat van dit alles zy ofte niet laten wy den Maximi-
liaan ver-
foekt van
haar en
Gronin-
gen drie
duifent
goudgul-
dens wel-
ke sy ge-
ven.
Leser oordelen, dit weet men, dat Keiser Maximiliaan in het volgende jaar, syn Gefanten na Zwolle font, alwaar de Gemagtigden der Steden Deventer, Campen, en Groningen vergadert waren: aan welke sy des Roomsch Koning Berigtschrift met haar Geloofsbrieven overleverden. Hier by wierdt in het brede verhaalt, hoe veel kosten het Heilige Ryk, wegens d'oneenigheden, tusschen desen Vorst, en den Koning van Vrankryk, hadt moeten verspillen, en verfogt dat de vier Ryksfteden, hem met een geschenk van drie duifent goudgulden bystaan wilden. De Steden, in Maximiliaans voorflag bewilligende, telden eerlang de drie duifent goudgulden aan de Gefanten toe; die haar van wegens hun Meester, voor dese edelmoedigheid feer bedankt hebben (w).

XIII. In het selfde jaar op den 6 April 's avonds
Dood tusschen 9 en 10 uur, verliet David van Bour-
van Da- gondien dese wereld: Na dat hy het Bisdom
van

(u) Men sie d'aanmerkingen op de Consideratien etc. met welke het regt der drie Steden geimpugneert wierdt.

(v) Stads Privilegieboek Fol. 1. & seq.

(w) Arent toe Boecop in syn Overyffelsche Jaarboeken.

van Utrecht, gedurende veertig jaren lang, on- 1496.
ses oordeels, in eenige opzigten, al te heer- vid van
fugtig, beftiert hadt. Des vrydags na fyndood Bourgon-
hielt men in de drie Overyffelsche Hoofdsteden dien.
des Biffchops uitvaart, en men liet een plegtige
fielmiffè voor hem lefen.

Op den 13 May wierdt in fyn plaats tot Bis- Frederik
fchop van het Opper- en Nederfligt, Frederik van Ba-
van Baden, verkoren. Dese verkiefinge door den
de drie Overyffelsche Hoofdsteden goedgekeurt wordt
zynde, verfogt hy, dat fy eenige afgefanten op opvol-
den 13 Augustus, na Utrecht wilden fenden, om ger.
de plegtigheden van fyn intrede aldaar te verëeren.
Het fcheen de Steden niet raadfaam eenige Hee-
ren uit de Raden daar na toe te fenden: maar
maar wel elk een Secretaris, die de intrede by-
wonen, en haar daar van verflag doen zoude.

Na dat Frederik tot Utrecht op den 22 No- En inge-
vember (x) ingehuldigt was, is hy op den 24 tot huldigt.
Deventer, en, den 28 van defelfde maand, tot
Campen voor Lands Heer erkent. Des mor-
gens, van den 1 December, verliet hy dese Stad,
en deet fyn intrede tot Zwolle: daar hy ook
in het befit van fyn waardigheid gefteft wierdt:
Na dat hy de Stad, op donderdag na S. An-
dries, beloofte hadt haar alle regten, voor-
regten, en oude gewoontens te zullen laten
genieten, welke fy des tyds befat (y).

In deser voegen gefchiede gemeenlyk de in- XIV.
huldinge van een Biffchop van Utrecht, binnen Plegtig-
dese Stad. Buiten de poorten, door de Bur- heden der
ge- inhuldinge-

(x) Den 22 September fchryft *Revius*. Dog agt
dagen na de inhuldinge tot Utrecht, viel het feest
van S. Andries in: dat niet op den 30 September,
maar wel den 30 November kan invallen.

(y) Uit fyn brief in *Stads Privilegieboek*.

1496.
ge van
een Bis-
schop al-
hier.

germeesters in der tyd, verwillekomt zynde, bevestigde hy de Stad alle haar regten, voorregten, en oude gewoontens. Waar na hy door de Geestelykheid, en de Burgers in de wapens zynde, de Stad ingehaalt wierdt, en na S. Michaëls kerk geleit: alwaar hy voor het H. Cruis-autaar, staande in het grote Choor, so lang knielde, tot dat den lofsang (*Te Deum laudamus*) Heere wy loven Uw gefongen was. Dan trat hy met eenige Heeren vergeselschapt de Kerke uit, gaande na den Raadkamer, en nam aldaar syn sittinge op de plaats van den Burgermeester in der tyd: hebbende aan de eene syde syn Raadsheeren, en aan de andere syde de Magistraat. De Burgermeester in der tyd opstaande seide, Aldergenadigste Heer ik bidde U Genadigheid seer onderdanig, dat Uw Genadigheid sig ingevolge het voorbeeld syner voorfaten verweerdige, de inhuldinge van my te ontfangen, en gaf te gelyk de sleutels van Stads poorten over: daar by voegende: *Wy bidden Uw Vorstelyke genade, dat gy ons een Genadige Heer zyn wilt; wy willen Uw Vorstelyke Genade goede onderdanige onderdanen zyn.* Vervolgens antwoorde den Bisschop self, of op syn bevel iemant van syn geleide: *Heeren Burgermeesteren, Schepenen, en Raden, van dese lofselyke Stad, Myn genadigste Heer, beveelt uw de Sleutels voortaan te bewaren, so als die tot nu toe bewaart hebt; en syn Vorst. Gen. twyffelt niet, of gy sult hem goede onderzaten zyn, en hy wil uw een Genadige Heer zyn: en daar op zult gy myn Genadige Heer handtastinge doen.* Na dat ieder van den Raad na den Bisschop was gegaan, en hem de regterhand

hand toegereikt hadt, nam de inhuldinge een 1496.
 einde. Dog dan onthaalde men den Biffchop
 op pragtige maaltyden, en focht hem alle ver-
 makelykheden te verfcchaffen. Ook deet men
 hem nu en dan gefchenken van gewigte. Men
 fiet in het byfonder verhaalt, dat de drie Hoofd-
 fteden aan den jongft verkorenen Kerkvoogd
 Frederik van Baden, twaalf filveren fchotels
 van een maakfel, en met wapens beftem-
 pelt, vereert hebben: waar voor elke Stad
 vyfhondert twe-en-veftig Heeren ponden van
 veertien ftuivers het ftuk betaalde (z). Dese
 waren de byfonderfte plegrigheden by de inhul-
 dinge van een nieuwen Landsheer, binnen dese
 Stad in het gebruik: het welke wy ter gelegend-
 heid van Frederik van Baden fyn verheffinge tot
 onfen Kerkvoogd aanmerkten; nu keren wy
 tot de Gefchiedeniffen te rug.

In het volgende jaar verfcreef den Biffchop XV.
 op den 21 Junius tot Vollenho fyn eerfte Clarin- 1497.
 ge: alwaar van Stads wegen Gerbrant ten Bus- Den Bis-
 fche, en Evert Vrefse tegenwoordig waren (a). fchop
 Ter zelfder tyd deet Hendrik Koetkyn, Dyk- hout een
 Graaf van Salland geworden, van het Schout- Clatinge.
 amt van Zwolle, ten behoef van Jan de Goyer, Jan de
 afftant (b). Dese, Frederik van Baden, ver- Goyer
 focht hebbende, om in het befit van dit amt ver-
 geffelt te worden: wierdt eerlang door den ver-
 Biffchop in dese bedieninge beveftigt: die, me- krygt van
 nende tot de begevinge van het Schoutamt hem het
 regtigt te zyn, daarom van voornemens was, Schout-
 den aangeftelde Schout te onderfteunen Het amt van
 Zwolle.
 Het
 wel-

(z) *Arent toe Boecop in fyn Overyffelfche Jaarboeken.*

(a) *Overyffelfche Chronyk.*

(b) *Volgens een oude aantekeninge.*

1497. welke hy ook aan de Heeren van den Raad
 Dog de defter Stad te kennen gaf. Sy met de Ge-
 Raad en fworene Gemeente bespeurende, dat Joan de
 Meente Goyer Stads Wetten veragt, en den Biffchop
 stelt 'er aangevergt hadt, om met dese bedieninge voor-
 fig tegen. fien te worden, daar hy nogtans hier toe eerst
 de bewillinge des Raads had moeten hebben (c),
 besloten daarom nooit toe te zullen laten, dat
 hy alhier Schout wierdt, en, hem op het
 Raadhuis ontboden hebbende, duwden hem
 onder anderen dese woorden toe: *Seyt Joan,*
aengefeen Gy an onfen guede Heeren vervolgt
bebt, om dat Schult-Ambacht, onvervolget
yrften an de Stad Zwolle, als na onfen Stadt
Boek, en onfen oelden herkoemen behoert, der
Burger eedt ook contrarie yft: yft dan faeke
wy eenighen onwille hier om van onfen gueden
Heeren naemaels krygen, dat wyllen en den-
ken wy te holden, an uw Lyf en guet, dair
gy u moegt wetten na te richten. Dese dreig-
 gementen alleen fchrikten hem dusdanig af, dat
 hy geen flap meer derfde doen, om fyn regt te
 vervolgen. Ook wierdt hem hier toe ras den
 En geeft wet weg gefloten. Want den Burgermeester Har-
 het aan men van den Biffche, fyn Raadsvrinden ge-
 een an- fmeekt hebbende, dat fy hem met dese bedie-
 der. ninge begunftigen wilden, wilgden fy hem een-
 parig fyn bede in, en fonden hem met voor-
 fchry-

(c) *Stadsboek Part. 6. Tytel 21. alwaar men leeft.*
 „ Item foe en fal geen onfer borgers Schulte wor-
 „ den in Zwolle, hy en vervolget yrften by den
 „ Schepenen ende den Rade van Zwolle. Wie des
 „ niet en vervolghde als voerscreven is, die ver-
 „ loor tegen de Stad 20 schellingen, nogtans en
 „ moghte hy gien Schulte wesen, hy en haddet
 „ vervolget an de Scepenen medde.

ſchryvingsbrieven na den Biſſchop : welke, lie- 1497.
 ver, dat ſeer te pryſen is, ſyn miſſlag willen-
 de erkennen, dan ſtaande houden, hem ſon-
 der dralen, tot Schout van Zwolle beveſtigt
 heeft (d).

Te voren ſagen wy (e) dat Hendrik Wis, in XVI:
 het verdrag met de drie Steden gemaakt, ver- 1498.
 klaart hadde, dat hy niets van haar te vorderen H. van
 hadt. In het jaar 1498. oordeelde hy aan dit Wis ver-
 punt des verdrags, hem door geweld ſo hy klaart de
 voorgaf, afgeperſt, niet meer gebonden te we- drie Ste-
 ſen : en hy verklaarde aan de drie Steden, den oorlog.
 dingsdags na S. Lebuin, den oorlog door een
 brief, waar in hy woordelyk dus begint. „Hen-
 „ drik Soone van Wis &c., late aan U Burger-
 „ meesters, Schepenen en Raden, Meente, Bor-
 „ geren ende Ingeſetenen der Steden Deventer,
 „ Campen, Zwolle, en der kleine Steden des
 „ Overſichts van Utert, voorts onderſaten des
 „ Landes van Twente, Drenthe, en Salland we-
 „ ten &c.“ Dat (dus ſchreef hy in het ſakelyke)
 ſyn voorouders, ſyn vader, en hy, veel moeite
 by de drie Steden aangewent hadden, om de
 betalingen van de penningen, die ſy, aan Rudolf
 van Diepholt ſchuldig waren, t'erlangen. Dat
 ſyn vader ter oorſake van deſe ſchulds-invorde-
 ringe ſeer groot nadeel geloden hadt : en dat
 hy, in het najagen van deſe eiſch, byna in ſyn
 uitterſte bederf geraakt zoude zyn, indien niet
 eenige van ſyn vrienden hem, door haar bemid-
 delinge, behouden hadden. Voor de pennin-
 gen (vervolgt hy) door Rudolf van Diepholt
 opgeſchoten, zyn myn goederen verbonden : da-

E 2

ge-

(d) Het Boek der Aanneminge.

(e) Twede Deel bladſ. 57.

1498. gelyks heb ik daarom aan geld gebrek : het welke myn vader my ook weigert voor te schieten , dewyl hy my door het overleveren , en schenken van dese regtmatige schuld , meende de kost besorgt te hebben. Nadien gy dan (besluit hy syn oorlogsverklaringe) de verbintenisse , welke ik gedwongen hebbe moeten ingaan , op vele wysen geschonden hebt , vermane ik u dat gy met my afdragt maakt ; andersints heb ik vastgesteld de schuld , door wat middelen het ook syn mag , t'erlangen &c. Door dese oorlogsverklaringe meende hy , dat hy , haar aanvallende , syn eere genoegzaam in sekerheid gestelt hadt , en dat de blaam van verbondsbreker , niet op hem vallen konde.

Hy doet, Hoe seer alle dese voorwendfels van de waar-
door heid ontbloot waren , nogtans het ongeluk wil-
sommige de , dat Hendrik Wis deselve met geweld on-
gen ondersteunen konde. De Heeren Vos van Steen-
dersteunt wyk , en van Putten , die de Stad Campen van
een inval lange tyden herwaarts seer hateden , waren in
in Twente syn belangens. De berugte grote Guardie , be-
te. staande in vier duisent afgedankte krygsknegten ,
van Hartog Albert van Saxon , waren geheellyk
tot synen dienst. Met desen hoop rande hy
kort na syn oorlogsverklaringe het landschap
Twente aan : nam Goor in : en bedreef aldaar
en in meer andere oorden , so veel en dusdani-
ge moetwilligheden , waar van men tot nog
toe weinig voorbeelden gesien hadt.

XVII. In dese omstandigheden , welken deden vre-
Overys- sen , dat Overysfel geheellyk zoude vernielt
sel ver- worden , sonden de grote en kleine Steden haar
bint sig afgesanten na den Bisschop , om met hem raad
tegen te plegen , hoe men dit onweer afweren zoude.
hem met Fre-

Frederik van Baden scheen het raadzaamste te 1498.
 zyn, om sig nauwer met Carel, Hartog van Gelder-
 Gelder te vereenigen. Carel liever door sag-land.
 te middelen dese oneenigheid willende helpen
 uit de weg ruimen, schreef hier over voor-
 af aan Hendrik Wis syn vader, die hier op ant-
 woordende, Carel tot medelyden, en tot be-
 scherminge van syn onderdanen poogde te be-
 wegen. Dog het welke van de hand gewefen
 zynde, rigtede den Biffchop, nevens syn drie
 Hoofdsteden, met Carel en de Steden Nimwe-
 gen, Zutphen, en Aarnhem, op den 8 Julius
 een verbond op: waar by fy in het algemeen
 bekend maakten, dat fy, om de roveryen, uit-
 brandingen en geweldadigheden, door Hendrik
 Wis met syn aanhangeren in Overyffel, en el-
 ders bedreven wordende, te beletten en tegen
 te gaan, overeengekomen waren, sig onderlin-
 ge te ondersteunen, en tegens alle dese gewel-
 dadigheden te verdedigen: en in het bysonder
 dat den Hartog aannam alle fyne magt in te
 spannen, om het afgedankte krygsvolk, de
 grote Garde genoemt, te slaan en te verja-
 gen. Als mede dat inval een der leden uit
 hoofde van dese beloofde hulpe, ofte gevolg-
 de gevegten cenige moejelykheden wierden aan-
 gedaan, de anderen verpligt zouden zyn het
 door gefamentlyke kragten te beschermen. De-
 fen verdragsbrief, door den Biffchop en de drie
 Hoofdsteden, binnen Deventer befegelt (f),
 houden wy om kort te zyn agter.

Intuffchen, dat ingevolge dese verbinteniffe Een hoop
 een leger op de been gebragt wierdt, was Hen- volks van
 E 3 drik Wis

(f) Se is te sien in het *Stadsboek*, *Copia Diversa-
 rum Missivarum* genoemt, en met een Sterre getekent.

1498. drik Wis met syn bende rovers, Deventer ge-
wordt ge- nadert: stekende alles in den brand, en voe-
slagen. rende al het vee weg. Jan van Ballingen, die
de aanhangers van Wis hunnen Brandmeester
noemden, om dat hy, als aanleider, de ande-
ren in het brandstigten voorging, maakte eer-
lang een toeleg, om met een hoop volks eeni-
ge Burgers onder de muren van Deventer op te
ligten. De Geldersche krygsoverste Bell, die
aldaar met eenig volk in besettinge lag, hier
van verwittigt zynde, trekt met syn besettinge
de Stad uit, valt Jan van Ballingen syn volk
aan: en het op de vlugt slaande, keert segen-
pralende met hondert vyftig gevangenen, bin-
nen Deventer te rug. Niet min gelukkig slaag-
de den Bisschop en den Martog van Gelder in
En ein- haar krygsondernemingen. Op den 15 Julius
delyk syn de geraakten sy in een gevegt met het leger van
gehele Hendrik Wis; het welke van ruiterye ontbloomt
Leger. zynde, binnen een korte tyd geheellyk ver-
slagen wierdt. Daar wordt versékert, dat de Bis-
schop de vlugtelingen tot voor de poorte van
Cleef vervolgt heeft.

XVIII. De krygsknegten het gevegt ontkomen, ver-
De ge- spreiden sig voor een groot gedeelte door de
vangenen Westphaalsche Kreits, en in het Limburgsche.
worden Met de gevangen gemaakte, keerde Frederik van
gestraft. Baden binnen Deventer te rug. Hun vonnis
wierdt eerlang door den Bisschop syn Raads-
lieden, en de afgefanten der drie Steden opge-
maakt; en sy wierden alle veroordeelt, om
onchooft, en hun lyken op de raderen gelegd
te worden. Des vrydags na S. Peters banden,
wierdt dit vonnis ter uitvoeringe gestelt. Men
verhaalt, dat onder dese misdadigers sekere jon-
ge-

geling liefstallig van gesigt en seden geweest is, 1498.
 die seer onwillig tot de dood was. Als hy door Oor-
 de scherprigter op het Rad gebonden zynde, sprong
 alle ogenblikken den doodslag verwagtede, liet van het
 hy juist Jan van Ballingen tegens hem overstaan; spreek-
 dien hy in deservoegen aansprak: O Hans spin ik woord,
 Hans waar toe hebt gy my gebragt? waar daar sy-
 op den Brandmeester antwoorde, spin ick daer de by.
 syde by? Aan welk syn geseide dit spreek-
 woord in vorige tyden seer gemeen, syn oor-
 sprong verschuldigt is: Spin ick daer syde by?
 seyde Hans van Ballingen. Tot Campen wier-
 den ook vyf-en-twintig van dese misdadigers
 onthoof, en op het rad gelegd: die sig alle
 beklaagden, dat Hendrik Wis hen dit ongeluk
 op den hals gehaalt hadde.

Het einde deser onlusten stelde de drie Hoof- De drie
 steden niet geheellyk gerust; welken, schoon nu Steden
 van Hendrik Wis syn aanvallen bevryt, ter self willen sig
 der tyd, voor onecnigheden, tusschen Carel versorgen
 van Egmond, Hartog van Gelder, en Frederik tegens de
 van Baden bedugt waren. Haar vrese was niet vrede-
 ongegront. Want den Hartog hadt den Bisschop breuk
 het Slot Oyen overgelevert, onder beding met Gel-
 dat hy het uitruimen moest, indien Carel derland.
 wederom in oorlog met den Roomsch Koning ver-
 viel. Nu was den Vorst reets in vyandelykhe-
 den met Maximiliaan uitgeborsten, en hadt den
 Bisschop wel versogt Oyen in syn handen te stel-
 len, dog waar toe die geen oren hadt. Alles
 dan een overmydbaren oorlog, so het scheen,
 voorspellende, sloegen de drie Steden Frederik
 van Baden voor, of hy besorgen wilde, dat haar
 huïsen en Landeryen in Gelderland gelegen,
 door een vrywaringe ofte andersints van de on-
 gelukken des oorlogs, vry verklaart en gedekt
 wier-

1498. wierden. Dog den Biffchop oordeelde in fyn brief van den 8 November, dat hy dit ontwerp, ryfelyk met fyn Raadslieden onderfogt hebbende, voor als nog onnodig agte, defe voorforge te nemen: welke niet eerder plaats behoorde te hebben, dan wanneer men bemerkte, dat des Hartogs ruiterye na de Veluwe affakte (g).

XIX. Van de verdere gevolgen van defe gevreesde oneenigheid, fiet men vooreerst nog niet gewagen. Geheel onverwagt was den kryg, die tuffchen Frederik van Baden, en den Hartog Joan van Cleef, in het jaar 1499, ontftont. Defen Vorft hadt aan die van Utrecht, gedurende een oorlog, welke fy met David van Bourgondien voerden, eenige penningen opgefchoten, die hy vrugteloos, van hen, verfecheiden malen te rug vorderde. Andere middelen nam hy eindelyk voor, om het fyne te verkrygen, in het werk te ftellen. Het gedeelte van de bende rovers die onder Hendrik Wis geftaan, en fig met de vlugt in den voorverhaalden veldflag geret hadt, nam hy dan in het geheim in fyn dienst aan, en gelafte de defelfde in het Stigt vyandelyker wyfe huis te houden, en alle geweldadigheden te bedryven; fonder nogtans te openbaren, dat fulks uit fyn laft gefchiede. De trouwlofe krygsknegten voerden eerlang op het wreedfte fyn bevelen uit. Op den 8ften dag van Junius, waren fy reets tot Rhenen doorgedrongen: het welke fy na den derden herhaalden aanval overmeesterden, en elendig behandelden.

In-

(g) *Arent toe Boecop in fyn Overyffelfche Jaarboeken, en Willem Nagge in fyn Historie van Overyffel.*

Inmiddels was den Kerkvoogd ter oren gekomen, dat de Grote Guarde sig maar op het uiterlyke geliet dese vyandelykheden uit eigener beweginge te plegen, en in der daad door den Hartog van Cleef daar toe aangefet was. Dit deedt hem denken, dat dit volk misschien wel over te halen zoude zyn, om den dienst van den Hartog verlatende, de syne te omhelsen. De ondertattinge der gemoederen gaf sulc een goede hoop hier toe, dat Frederik van Baden, Everd Ens, Meester in de Regten, na Overysfel font, om, van dese saak verslag doende, de Regeringe te versoeken, syn meester met het daar toe nodige geld te ondersteunen. Den Afgesant vont de Staaten hier vaardig toe, welke een algemene belastinge uitschreven: waar van nog Capittels, nog Cloosters, nog Pastoors, nog andere Priesters uitgesondert waren. Dog vresende, dat de Geestelykheid hier in niet mogte bewilligen, haalden den Bisschop over, om d'onwillige sulks te bevelen. Toen wierdt de onderhandelingen met de krygsknegten seer spoedig tot volmaaktheid gebragt, en sy traden in Frederiks dienst over. Die d'Overysfelschen, voor hun grote getrouwigheid seer bedankende, sneekte, dat sy hem drie of vier duisent gouden guldens, van de beloofde onderstandspenningen, in alle spoed oversonden: ten einde onder het krygsvolk te verdelen; waar toe die van het Nederstigt ook bereidwillig waren. Dit deden sy vaardiglyk, en sy schikten hierenboven drie hondert ruiters; met belofte, dat die nog door vyf hondert man paardevolk, en ses hondert voetknegten gevolgt zouden worden: die sy aannamen voor de helfte te betalen.

1499.

Frederik
versoekt
hulp van
die van
Over-
ysfel.

Welke
sy hem
sonden.

1499. De Steden Deventer, Campen, en Zwolle, fonden ook op des Bisschops verfoek vier sware stukken geschuts, agt slangen, sestiën stukken om stenen te werpen; als mede kruit, loot, wagens, en schutters: onder beding nogtans, dat het Nederstigt de halve onkosten droeg.

Na syn inval in het Cleefsche, wordt er een stilstand van wapenen getroffen. Met dese versamelde magt viel Frederik van Baden in het Cleeffsche, nam vele Sloten in, maakte vele gevangen, en liet het krygsvolk rykelyk syn moed met roven, branden, en doodslaan koelen, sonder welke uitterstheden men niet scheen des tyds den oorlog te kunnen voeren. Terwyl, de inwoonders van Cleef dusdanig wierden gedrukt, kwamen de twee vy-

andige Vorsten overeen, hun verschillen, in handen van den Hartog van Gulik, en den Mark-Graaf van Baden, ter beslissinge over te geven. Die door den, aan beide syden opgelegden, stilstand van wapenen, de rust voor een tyd lang herstelden. Dog om de vrede te bewerken, hadt meer werks in. In het volgende jaar waren de bemiddelaars hier mede nog besig (b). Dog, of dese onlusten toen geheel lyk uit de weg geruimt zyn; erkenne ik, dat my niet gebleken is.

Met het einde van dese eeuw, eindigen wy dit *Hoofdstuk*. De sestig middelste jaren van de nieuwe eeuw, welkers Geschiedenissen wy in de volgende Hoofdstukken gaan mededelen, vertrouwen wy, dat de meeste Lesers wel so aanmerkelyk zullen voorkomen te zyn, als die van de voornaamste Steden van onse Nederlandsche Gemenebeste. De uitkomst zal tonen, of wy te breed, en besyden de waarheid gesproken hebben.

XIX. HOOFD.

(b) Arent toe Boecop in syn *Overryffelsche Jaarboeken*.

XIX. HOOFDSTUK.

I N H O U D.

- I. Men begint het goud geld te wegen. Swa-
ren hagel val. De drie Steden geven aan
twe Procureurs last voor de veiligheid der
koophandel te sorgen. II. Haar inwoonders
des Keisers bevel overtredende, wordt alle
neringe met syn Staaten verboden. De Bis-
schop smeekt vrugteloos, om de vernietinge
deses gebods. Stigtinge van S. Christoffers-
huis. III. Twist tusschen de kinderen van 't
Huis te Bukhorst. Verschil wegens de Af-
laats-penningen. IV. Hulp uit Overyssel na
Lyfland. Den Keiser trekt het bevel tegens
baar handel met syn Landen in. V. Haar-
lem klaagt op het nieuw, dat haar burgers
tollen afgevordert worden. Onveiligheid der
koophandel in des Keisers Staaten. Besluit
der drie Steden, om dit te verhelpen. VI.
Carel van Egmond neemt de Kuinder in.
Hy zoekt sig by de Staaten te verschonen.
Die een stilstand tusschen hem, en de Bis-
schop bewerken. VII. Den oorlog begint
weder. Carel valt in Overyssel. De Staa-
ten verlenen onderstand, tot het voeren des
krygs. VIII. Laten krygsvolk werven. Ver-
overingen van Carel. De drie Steden schie-
ten dertig duisent guldens op. En senden
geschut voor het Leger. IX. Krygsverrig-
tingen van de Overyffelschen. Nemen ook 't
Slot ter Wolda. En Oldensaal in. X. Be-
lof

loften aan de drie Steden wegens het geleende geld. Sy sluiten een verbond. Nieuwe schattingen uitgeset. XI. Zwolle neemt van het Capittel te Paderborn seven-en-twintig hondert vyftig guldens op. Verbond van Overysfel met Floris van Egmond. XII. Carel vordert tollens op den Yffel. Klagten der drie Steden hier over. Het vrygeleide aan de drie Steden wordt vergroot. XIII. R. van Munster legt een sterkte aan : het welke de Steden hem vrugteloos verbieden. Laten deselve slegten. XIV. Waar over hy wil wraak nemen. Syn Borgen soeken hem tot vrede te bewegen. Waar na by luistert. XV. Verbond tusschen Utrecht, en Overysfel. R. van Munster trekt uit Coevorden. Hy neemt het by nacht weder in. XVI. Bereidsels tot den oorlog. Het leger berent Coevorden. Ontfangt nieuwe hulpe. Het Slot wordt veroverd. XVII. De vyandelykheden duren. Overysfel neemt twe hondert knegten aan. Het verbind sig met Vriesland. XVIII. Verbond van Deventer, Zwolle, en de Munsterschen &c. Den oorlog met Carel duurt. Frans Vos wordt vyand der drie Steden. En Jan van Diepenbroek ook. De Keiser handelt met Frederik over d'afstand des Bisdom. XIX. Verschil tusschen Campen, en Zwolle, over een tol. Dood van Frederik van Baden. Inbuldinge van Philip van Bourgondien. Oldenzaal door Carel veroverd. Men raadpleegt om het Capittel na Zwolle te brengen. XX. Nieuwe vyandelykheden. David maakt een nieuw Landregt. Gevolgen van een beroerte te Campen.

Tot

Tot den aanvang van de Sestiende eeuw, was men hier omstreeks niet gewoon geweest het goudgeld te wegen. Dog nu begon men te bespeuren, dat eenige baatsoekende menschen de gouden blom-kronen, en de meeste andere soorten van goudgeld dusdanig besnoeiden, dat het noodzakelyk wierdt, van toen af geen goud t'ontfangen, voor en al eer men de swaarte daar van door de schale getoest, en beproeft hadt (a).

Op de felle winter, van het jaar 1502. (b) volgde, in het jaar daar na, in dese Stad, een dikken val van hagelstenen, die van een ongewone swaarte waren, en de grote van duiven eyeren overtroffen (c).

De drie Hoofdsteden van Overysfel, ter selfder tyd, vresende, dat, ter gelegendheid van de swevende geschillen tusschen Keiser Maximiliaan, en den berugten Hartog van Gelderland, Carel van Egmond (d), haar Burgers en Inwoonders, een groten koophandel op Brabant dryvende, aldaar in haar voorregten verkort mogten worden, gaven op donderdag na S. Sacraments dag, aan Peter van Vorendaal, en Claas van Heest, beide Procureurs, last, om haar kooplieden tegens alle kwellingen en moejelykheden te beschermen; en voor den Cancelier en Raden van Brabant regt te versoeken, indien sy in het minste belet wierden, haar neringe op de gewoonlyke tollen en weggelden door te setten; en sy beloofden aan de twee Gemag-

I.

1501.

Men begint het goudgeld te wegen.

1503.

Swaren hagel val.

De drie Steden geven aan twee Procureurs last voor de veiligheid der koophandel te sorgen.

(a) Chronyk van S. Ceciliaas Clooster.

(b) Overysf. Chron.

(c) Chronyk van S. Ceciliaas Clooster.

(d) Willem Nagge Historie van Overysfel.

1503. tigten, alles wat sy verrigteden, van waarde te zullen houden, en t'erkennen (e).

II. Den oorlog, die in het volgende jaar, tus-
 1504. schen den Roomsche Koning Maximiliaan, en
 Haar in- den Hartog van Gelderland, geweldiger als tot
 woon- nog toe uitborst, stremde d'Overyssele koop-
 ders des handel nog meer, als men in het vorige jaar
 Keisers bevel gevreeft hadt. Maximiliaan geboot toen aan-
 overtre- stonds aan die van Overyssele, onder sware straf-
 dende, fen, geen de minste gemeenschap met Gelder-
 wordt al land te houden. Dit bevel, hoe scherp het ook
 le neringe met was, wierdt binnen de drie Hoofdsteden, en in
 syn Staa- het landschap Overyssele, seer slegt onderhou-
 ten ver- den; en het was ook d'Overigheden niet wel
 boden. mogelyk, de kooplieden te beletten, om op
 hun eigen gevaar neringe met de Gelderschen
 te dryven. Maximiliaan onderrigt zynde, dat
 de begeerlykheid van gewin, gelyk het gemeen-
 lyk gaat, groter als de schrik syner bevelfchri-
 ten by d'Overyssele was, toonde 'er sig so
 gevoelig over, dat hy in Holland, Zeeland,
 en in syn andere Landen beval, nog spyse, nog
 oorlogs gereedschap aan de Overyssele te le-
 veren. Hier bleef het nog niet by, ter gele-
 genheid van dit bevel, moesten de kooplieden
 der Steden Deventer, Campen, en Zwolle,
 onder het voorwendfel van neringe met Gelder-
 land te dryven, ofte gedreven te hebben, grote
 kwellingen uitstaan. Op de eene plaats nam
 men haar het vee af; en ontweldigde haar la-
 kens en verscheiderhande waaren: op een ande-
 re plaats beroofden men die van Campen van
 een schip; vele duisent guldens waardig. De
 Gelderschen van d'andere syde, handelden met
 hen

(e) Uit de volmagtsbrief.

hen geen hair beter , en hielden alles , wat sy ^{1504.}
van die van Overysfel grypen en vangen kon-
den , aan.

De klagten , welke de drie Steden , over Den Bis-
Maximiliaans verbod , aan Frederik van Baden schop
inbragten , deden den Kerkvoogd een smeek- smeekt
schrift aan den Aartshartog overleveren : waar vrugte-
by hy de vernietinge van des Keisers bevel , aan loos om
gaande de neringe met syn Staatendommen , de vernie-
verfogt. Den Aartshartog antwoorde hier op , deses
dat men hier in niet dan na de tyd van een gebods.
maand , of ses weken , konde voorsien : dog
hy verleende in die tusschentyd aan de kooplie-
den paspoorten of vrygelei-brieven , om door de
Nederlanden vry te kunnen trekken en reisen ,
waar mede sy sig so goet , als sy konden ; segt
Willem Nagge , mogten behelpen (f).

Ter selfder tyd overleet in dese Stad Joan van Stigtinge
de Minnensten , een bekend schilder ; die alle van S.
syn goederen , tot het stigten van een oud Man- Christof-
nenhuis overgaf : het welk S. Christoffers Man- fers huis.
nenhuis genaamt wierdt , en digt by het Kin-
derhuis gelegen was (g) ; gelyk wy elders bre-
der sien zullen.

Een grote oncenigheid rees 'er , in het vol- III.
gende jaar , tusschen Joan van Bukhorst , en syn 1505.
broeders en susters op ; die , sig by het verde- Twist
len der ouderlyke boedel verongelykt menende tusschen
te zyn , seer op hem t'onvreden waren. Wat de kinde-
moeite sy ook hadden aangewent , om hun broe- ren van 't
der , tot een nieuwe verdelinge , te bewegen , Huis te
Bukhorst.
sulks

(f) *Revinus ad annum 1509. En in het brede Wil-
lem Nagge in syn Historie van Overysfel , op het
jaar 1504.*

(g) *Uit de Chronyk van dit huis.*

1505. fulks was alles vrugteloos : en hy bleef onverttelyk daar in te bewilligen. Dit deed Arnold van Bukhorst geweldige middelen in het werk stellen. Tuffchen S. Martyns en aller Heiligen dag, veroverde hy het Slot Bukhorst. Hier bedreef hy de grootfte moetwilligheden die men kan bedenken : onder anderen ging hy fo verre , dat hy fig niet ontfag , fyn broeders huisvrouw deerlyk mishandelende , elendig te trappen , te slaan , en zelfs met de hairen over de grond te fleepen.

De Stad Campen , oordelende , dat fy verplicht was , het ongelyk haar burger Joan van Bukhorst aangedaan , te wreken , en hem te befchermen , ondernam , fo dra mogelyk , het beleg van het veroverde Casteel : Waar in haar die van Deventer , en Zwolle , vervolgens kwamen onderfteunen. Den Biffchop , vrefende dat den Hartog Carel van Gelderland , in dit onklaar water mogte viffchen , en fig met defe onlusten mengen zoude , wierdt door defe overweginge ook bewogen , fyn amptmannen te gelaffen , de beleggers by te ftaan ; ten einde de overgaaf des Slots te verhaaften.

Eerlang haalden de Steden Arnold van Bukhorst over , het Slot , in de bewaringe der Stad Campen stellende , te verlaten , en fig in perfoon na Zwolle te begeven : onder belofte , dat de Steden geen mocite zouden fparen , dat hy het geen , dat hem uit fyn vaderlyke boedel met regt toekwam , magtig wierdt. Arnold , fig in defe hoop na Zwolle begeven hebbende , wagte een tyd lang vrugteloos op de vervullinge der bedongene voorwaarden , en fchreef feer nadrukkelyk over de flegte onderhou-

houdinge des vredes-verdrag , aan die van Campen. Dog Joan van Bukhorst wilde , nergens toe verstaan , dus dat syn broeders en susters met de eerste opgeregte maagscheidinge sig hebben moeten vergenoegen. 1505.

Ter selfder tyd hadt Paus Alexander de Sesde een aflat door de Nederlanden , en het Bisdom van Utrecht laten verkondigen : waar door een aanmerkelyke stuiver gelds by een versamelt was. Verschil wegens de aflatpenningen,
Tot dese penningen , nog niet na Romen gesonden , toen den Paus overleet , meenden verscheiden Vorsten en Heeren , beregtigt te zyn. Het geld tot Amersfoort , Culemborg , Vyanen , en Dorstadij beruttende , viel , in het jaar 1506 , in des Bisschops van Utrecht , en den Dekens van een der Utrechtsche Capittels , handen.

Dog het gelukte den Bisschop in 't geheel niet , in Overysfel , waar na toe hy syn afgesant gesonden hadt , om het geld , aldaar bewaart wordende , magtig te worden. Want die van Deventer wilden dese penningen niet eerder uitreiken , voor dat sy met de Steden Campen , en Zwolle , geraadpleegt hadden. Evert van Ens , een der Gesanten des Kerkvoogd , syn pogingen by die van Campen waren even vrugteloos. Niet gunstiger was het antwoord der drie Steden , nu eenpariglyk dit versoek hebbende ondersogt : dewyl sy besloten niet te zullen toelaten , dat den Bisschop de penningen in handen kreeg ; wegens de swarigheden , die daar uit voortspruiten konden. Het bleek eerlang hoe voorzigtig de Steden te werk gegaan waren : want Keiser Maximiliaan , syn gesant Willem van Ooy na den Bisschop gesonden hebbende , om hem te gelasten , dit geld aan syn Gesant

1506. over te leveren, beval na een weigerend antwoord ontfangen te hebben by een openen brief, van den 22 September, aan den Biffchop, de Stad Campen, en de andere Steden, onder verbeurte van alle haar regten, aan fyn verfoek te gehoorfamen. Nograns konde nog den Biffchop, nog fyn Capittelen, nog de Steden overgehaalt worden, aan fyn bevel te voldoen, voor en al eer men hen fchadeloosheid beloofde, en fy grondig van de regtvaardigheid des Keifers eifch onderrigt waren. Tot Hattem wierdt 'er daarom een vergaderinge belegt, alwaar, des Keifers, des Biffchops, en der drie Steden afgefanten erfchienen zynde, het regt van beide fyden in een helder dagligt gefelt wierdt. De Steden, voor des Keifers eifch het meefte geneigt, hebben, hoe feer de Biffchop, en de Geestelykheid fig 'er ook tegenkanteden, de vergaderde aflaatspenningen aan Maximiliaans afgefanten, op den 29 September, overgelevert; die met een ryke buit na hunne meefter te rug gekeert zyn (b). Seldfaam is het, dat fommige Schryvers uit defe toegeeflykheid der Steden, in latere tyden hebben willen afleiden, dat Deventer, Campen, en Zwolle, geen regt zouden hebben, de openftaande goederen aan fig, gelyk andere Souverainen, toe te eigenen (i). Want die een geringe kenniffe der regten heeft, weet dat het geen openftaande goederen zyn, die door Priefters, Monniken, Nonnen, Diakonen, en Onderdiaconen, fchoon, fonder wettige erfgenamen

(b) *Arent toe Boecop in fyn Overyffelfche Jaarboeken.*

(i) *Men fie de Consideratiën en redenen, daar by de noodfaaklykheid der Stadhouderlyke Regeringe &c. gedrukt in 's Hage anno 1677. blaaf. 40.*

men overleden, nagelaten worden: maar dat de Kerken of Cloosters, waar van sy bedienaars zyn, en daar sy onder gehoren, in plaats van den Souverain, volgens het beraamde der Keiser Theodosius, en Valentianus, de nalatenschap verkregen (k). En dat hadde den verdediger der drie Hoofdsteden eerder moeten aanmerken, dan in het algemeen te vertellen, dat aan die Heiligdom de politiquen de banden niet staken (l). Waar om dat dit niet evens plaats zoude gehadt hebben met de kerk van Rome, wy vragen het maar allcen, ingevolge Justiniaan's Wetboek, hebben wy niet ontdekt.

In het volgende jaar sonden die van Overysfel den Grootmeester van Lyfland eenige bystand (m): dog anderen verhalen, dat het in het jaar 1507, met de stilstand van wapenen, tusschen de Muscoviten, en den Grootmeester van Lyfland gemaakt, ten einde lopende, en dese, sig weder tot den aanstaanden oorlog bereidende, hy door den Paus gewettigt wierdt, om een afsaat te laten verkondigen, en de penningen, door dit middel vergadert, tot het voortsetten van den aanstaanden kryg te gebruiken. Des Grootmeesters gesanten, met de vergaderaars der afsaats-penningen door geheel Europa gesonden wordende, kwamen ook tot Campen; alwaar de Magistraat hen seer gunstig en genegen was. Byzonderlyk, om dat die van Campen in het gebied der Duitche Ridders, een swaren handel dreven.

F 2

Ook

1506.

IV.

Hulp uit
Overysfel na
Lyfland.

1507.

(k) L. 20. Cod. de Episcop. & Cleric.

(l) Brumanus aanmerkingen op de Consideratien &c. blads. 19.

(m) Overysfelfche Chronyk.

1507. Ook vergaderden sy hier een aanmerkelyker stui-
ver gelds, als tot Deventer, en Zwolle: in
welke Steden sy nogtans ook een rykelyke on-
derstand verkregen hebben. Op het verfoek
van den Grootmeester Plettenberch, aan die
van Campen gedaan, schikte die Stad alle pen-
ningen, in Overysfel vergadert, onder geleide,
van drie hondert nieuw geworvene, en wel uit-
geruffte ruiters, na Lyfland (n).

Den Kei-
fer trekt
het bevel
tegens
den han-
del met
syn Lan-
den in.

Maximiliaan, die te voren aan de Overysfel-
schen allen handel, met syn Nederlandsche Sta-
tendommen, verboden hadt, trok in het selfde
jaar op den 21 November, op het aanhouden
van Fredrik van Baden, en de Steden Deven-
ter, Campen, en Zwolle, syn bevel in: ver-
gunnende haar ingefetenen, en die van het plat-
te Land van Overysfel den koophandel, inge-
volge de verbinteniffen, tusschen de Graven van
Holland, en de Heeren van Vriesland, in vorige
tyden, met het Stigt gemaakt, en ingevolge de
voorregten de Overysfelschen door Keiser Frede-
rik, Maria van Bourgondien, den Koning Carel
van Spanjen, en hem selven verleent, in syn Ne-
derlanden weder te beginnen, en door te set-
ten; op deseive tolln en veiligheid als voor
desen. Mids dat dan nog de kooplieden al-
toos voorsien waren van een versekeringsbrief,
dat sy in of by een der drie Steden woonden.
En dewyl des Keisers Bediendens dagelyks de
kooplieden tot Hattem, en Elburch plagende,
aanhielden, besloegen, en selfs gevangen na-
men, verboot hy dese kwellingen uitdrukkelyk.
Nogtans wilde hy, dat de schepen, die den Yffel
op

(n) *Arent 100 Boscop in syn Overysfelse Jaar-
boeken.*

op en af seilden , tot Hattem zouden aanleggen , om gedurende den oorlog met Gelderland , besigrikt te worden , of sy ook met verbodene goederen belast waren , en vout men 'er die in , dan moest men die waaren daar uit ligten , en de schepen met het overige laten wegseilen (o). 1507.

Eenige maanden te voren , liepen 'er nieuwe klagten , van de syde der Stad Haarlem , tegens onsen tollenaar in. Hy wierdt op het nieuw by Stads Magistraat beschuldigt , dat hy van eenige Haarlemtsche kooplieden tollens hadt geeischt : daar sy nogtans alhier van ouds her , van dit beswaar vry geweest waren. De Wet-houders van Haarlem schreven , dat sy wel wilden geloven , dat den Raad van dese ingevoerde nieuwigheid niet wist : Dog sy versogten dat , nadien haar Stad jaarlyks een grote stui-ver gelds voor de Zwolsche kooplieden , die in eenige Hollandsche plaatsen niet tolvry waren , betaalden , haar poirters alhier niet langer gekwelt wierden : zullende sy andersints ge-noodsaakt zyn van de onsen ook tollens te vor-deren ; waar door sy voorsagen , dat de vrind-schap van ouds her onderhouden , vermindert , en gekrenkt worden moest (p). Het is denke-lyk , dat de Raad dese beswaarnissen verholpen heeft : ten weinigsten , ik sie nergens omtrent dese tyden hier over nieuwe klagten ingebragt.

Van mindere uitwerkinge was het bevel van Keiser Maximiliaan , ten aansien van de vrye scheepvaart op den Yssel geweest. Want de Bourgondische krygsknegten , tot Hattem in

V.
Haarlem
klaagt op
het nieuw
dat haar
Burgers
tollens af-
gevordert
worden,

1508.

Onveilig-
heid der
koophan-
del in des

F 3

be-

(o) Uit de vrygeleidsbrief.

(p) Uit de brief van Haarlem aan dese Stad.

1508
Keisers
Staaten.

befettinge leggende, hielden niet tegenstaande het selfde, in het volgende jaar, alle de schepen, de stroom op en afvarende, aan, en lieten de vaartuigen niet los, voor dat men hen de genomene moeite rykelyk betaalde: beslaande zelfs de schippers die hen dese voldoeninge verweigerden, met hun beladene schepen. Den Utrechtschen Kerkvoogd, door de drie Hoofdsteden, van dese kwellingen verwittigt, drong seer sterk by de Landvoogdesse Margareta aan, dat dese tols aspergingen een einde namen. De Landvoogdesse haar antwoord was, dat den Stadhouder van Gelderland haar geschreven hadt, dat de krygsknegten, hem de gehoorzaamheid verweigerende, om dat sy niet betaalt wierden, dese moetwilligheden op eigen gesag bedreven hadden. Dog nu hadt sy order gestelt, dat het volk voldaan wordende, de Landvoogd nu bewerken zoude, dat dese beswaarnissen ophielden.

Besluit
der drie
Steden,
om dit te
verhel-
pen.

De drie Steden siende, dat dese beloften, so het denkelyk is, door de onwilligheid der krygsknegten, in rook verdwenen, sloegen een andere weg in, om dese stremminge van den koophandel te verhinderen. Sy kwamen ten dien einde overeen, dat 'er van Campen geen schip den Yssel zoude opseilen, so lange tyd, als de schepen tot Hattem vast gehouden en gedwongen wierden, ongewone tollens te beralen. Ook verbonden sy sig onderlinge te beschermen, tegens een ieder, die haar daar om eenig leet aandeedt, ofte vyandelyk aanviel.

VI. Frederik van Baden hadt, niet tegenstaande Carel van het verdrag, met Hartog Carel van Gelder in Egmont gegaan (q), waar van wy te voren gemelt hebben

(q) *Revisus ex Annalibus Arp. Boecopii.*

ben (r), het Slot Oyen aan den Roomfch Ko- 1508.
 ning overgelevert. Carel over de fchendinge neemt de
 defer verbinteniſſe ſeer diep getroffen, liet op Cuinder
 den 17 October, ſonder eenige voorafgegane in.
 oorlogsverklaringe, het Casteel van de Cuinder
 door ſestig of ſeventig ſyner krygsknegten over-
 meesteren. Campen verwittigde hier van den
 Biſſchop het allereerſt, die haar op den 3 No-
 vember, ſchryvende, dat ſy met Deventer en
 Zwolle, over deſe onverwagte aanval moeſte
 raadplegen, beloofde, alles, wat ſy in deſe
 noot goedvonden te beſluiten, te zullen agter-
 volgen, en haar als een getrouw Landsheer te
 beſchermen.

Inmiddels, dat den Hartog ſig by de Staaten Hy zoekt
 van Overyſſel, over de bedrevene vyandelyk- fig by de
 heid verregtvaardigde, en haar wilde doen ge- Staaten
 loven dat ſy geen nadeel uit de veroveringe van te ver-
 dit Slot ſtonden te lyden; het welk hy maar fo ſchonon.
 lang wilde in bewaringe houden, tot dat Fre-
 derik van Baden hem in het beſit van Oyen her-
 ſtelde, vermaande den Kerkvoogd de Steden
 Deventer, en Zwolle, om byſtand tot het aan-
 ſtaande beleg van de Cuinre te bereiden. Dog,
 bemerkende dat de twe Steden hier geen ooren
 na hadden, floeg hy met de Stad Campen het
 beleg voor dit Slot; het welke hy ſpoedig ver-
 overde. Hy ſtelde aanſonds met de voorkennis
 en toeſtemminge der drie Steden, daar op een
 amptman aan: onder de gewone voorwaarden,
 dat die den eed van getrouwigheid aan haar af-
 leggen en borge ſtellen moeſt.

d'Overyſſelſchen, bedugt dat hunnen Lands- 1509.
 heer met den Hartog van Gelder in een ſwaren Die een
 oor- ſtand

F 4

(r) Tweede Deel blaaf.

1508. oorlog vervallen zoude, spaarden geen midde-
 tusschen len om de beide Vorsten tot een stilstand van
 hem en wapenen, van den 1 Februarij af, tot den 1
 de Bis- Augustus toe van het volgende jaar, te bewe-
 schop be- gen, het welke hen gelukte. Dog, om een
 werken. bestendige vrede te bewerken, sulks scheen so
 beswaarlyk te zyn, dat men reden hadt daar aan
 te wanhopen. Ook wierdt men het in dit jaar
 niet eens, en die van Overysfel trokken 'er hun
 handen af (s), so dat men eerlang in een hevi-
 ger twist dan te voren verviel.

VII. Den Hartog van Gelder nam in dese omstan-
 1509. digheden twe duisent krygsknegten aan, die met
 Den oor- hun aanvoerder Hendrik de Grootte, in den
 log be- oorlog tusschen den Koning van Denemarken,
 gint we- en de Stad Lubek gediend hadden. De knegten
 der. kregen van Carel bevel, om op hun eigen naam
 den oorlog aan Overysfel te verklaren, en al-
 daar vyandelyk te leven. Dese last voerden sy
 gedurende een gedeelte van dit jaar seer trouwe-
 lyk uit, dus dat den Bisschop met de Ridder-
 schap en Steden, genoodsaakt wierdt hen met
 geweld te verjagen.

1510. Hier mede was men het overige van dit, en
 Carel valt een gedeelte van het volgende jaar (t) besig. Toen
 in Over- trak Carel selfs met een leger in Overysfel, seer
 ysfel. verbittert, dat men eenige Geldersche Edellie-
 den en krygsknegten, met eenige schepen na
 de Zuider Zee seilende, om Hendrik de Groot,
 nu een zee schuimer of kaper geworden zynde,
 by te staan, in een scheepstryd gevangen geno-
 men, en tot Campen onthalt hadde. Hy sloeg
 het

(s) *Revis Daveniria Illustrata ad annum 1508.*

(t) *Idem.*

het beleg voor Deventer , verliet het eerlang : 1510.
viel in Twente en veroverde Oldenzaal (u).
Welke Stad elendig behandelt , en uitgeplon-
dert wierdt (v).

In dese rampfalgige staat van ons Land schreef De Staa-
den Bisschop , aan de Stad Campen , dat sy hem ten ver-
met negentien wel gewapende Rynschepen van lenen on-
de Eembrugge mogten afhalen. Onder het ge- derstand
leide van dese Vloot kwam hy behouden tot tot het
Campen aan : van waar hy sig na Deventer be- voeren
gaf. In de Lands vergaderinge , aldaar gehou- des krygs.
den , wierdt den oorlog , tegens den Hartog
van Gelder , vastgesteld , en te gelyk besloten ,
vyfhondert ruiters , en duisent soldaten , op
's Lands kosten aan te nemen. Daarenboven
versprak den Bisschop de Staaten , met alle syn
inkomsten , by te staan. Dog waar uit de on-
kosten goed gemaakt zouden worden , indien de
lasten op de bewoners van het platte Land ge-
legt , niet genoeg opbragten , waren de Staaten
het niet eens. Eenige uit den Ridderstand ,
oordeelden dat de Burgers der Steden Deven-
ter , Campen , en Zwolle , hier mede toe be-
talen moesten. De Afgesanten der drie Steden
stelden sig daar met al hun vermogen tegen :
houdende staande , dat , haar Burgers , so veel
Landeryen op het platte Land besittende , wel-
ke meer als te veel beswaart wierden , het on-
redelyk zoude zyn haar nieuwe lasten op te leg-
gen : het welke ook boven dien tegens haar oude
voorregten streeft. Het besluit der Staaten , met
toestemminge des Bisschops genomen , was , dat
F 5 'er

(u) Overyss. Chron.

(v) Illustrissimus Rovenius apud Lindeborn Hist.
Episc. Dav. pag. 190.

1510. 'er een algemene schattinge uitgeschreven zoude worden, waar van geen geestelyken selfs uitsondert wierden. Alleen bleven hier van vry de Edellieden die 's jaars in de Lands vergaderinge erschienen, en de Burgers en inwoonders der drie Steden: aan welke men d'invorderinge deser lasten toevertrouwde.

De drie
Steden
schieten
duisent
guldens
op.

Op den Landsdag was besloten, dat de drie Steden, so dra het mogelyk was, een stuiver gelds voor uit zouden schieten, om het tot Deventer in bewaringe leggende, in alle voorvalen te kunnen gebruiken. Campen, was be-raamt, zoude hier twintig duisent guldens, en Deventer, en Zwolle, volgens sommige, even so veel gelds moesten besorgen; welke penningen haar daar na uit de schattinge betaalt moesten worden. De Steden hadden so veel geld in voorraad niet: dog sy namen het meest by de Cloosters op. Onder anderen leende haar het Clooster Windesheim, alleen twe duisent gouden guldens, van welke schuldbekentenis-brief nog een afschrift voor handen is.

VIII.
En wer-
ven
krygs-
volk.

De Staaten sonden toen Joan van Ittersum Schenk Droft van Coeverden, na den Bisschop van Osnabrugge, om krygsvolk aan te nemen.

Inmiddels arbeiden die van Zutphen by de Overysselschen, om was het mogelyk den krygsbrand te blusschen, schuivende selfs de meeste schuld van d'eerste aanleidinge tot dese onlusten te hebben gegeven, op die van Campen. Dog dit werkte niet anders uit, als dat vele van de Ridderstand hier eenigfints na luisterden, en sig seer beklagden, dat sy wegens de Steden, en bysonderlyk wegens die van Campen, in dese moejelykheid vervielen.

In het Nederstigt wierdt ook sterk gewerkt , om den ontstane oorlog te dempen , waar toe sig Carel op het uitterlyke niet onwillig toonde. Dog door het afbreken der vredes-handelinge , verdween alles in rook , en het gelukte hem kort daar na in Twente , Diepenheim , en Lage te veroveren : en sig te rug wendende in Salland te vallen , en Camperveene uit te plunderen. Die van Overyssel bleven hem niet lang dese krygs-verrigtingen schuldig , en plunderden byna de gehele Veluwe uit. Het oorlogs-vuur dus geheellyk ontstoken zynde , maakte men in Overyssel alle toebereidsels , om den kryg kragtadelyk voortesetten. Die van Campen sonden niet lang hier na eenige sware stukken geschuts na Deventer , alwaar de vergaderingsplaats van het Overyssele krygsheir was. De Stad Zwolle liet ook ter deser tyd twe sware Canons , of slangen gieten , wegende d'eene drieduifent vierhondert en agtien , en de andere drieduifent vierhondert ses-en-veertig pond , en ook nog vier stukken van minder gewigte. Men vint gemelt , dat het hondert pond tien philipsguldens , ieder van tien stuivers 't stuk , kostede. Een seer groote slang van sevenduifent driehondert agt-en-seftig pond , liet de Stad ook des tyds in twe vergieten (w) : welk geschut , geheellyk of gedeeltelyk ook na Deventer afgesonden wierdt.

Middelerwyl kwam den Bisschop van Campen , in de Stad Zwolle , met sig brengende eenige veldstukken. Twee dagen bleef hy alhier , en hy begaf sig na Deventer , van waar men hem ses hondert ruiters volgens syn bevel , en

1510.
Veroveringen
van Carel.

En senden geschut voor het Leger.

IX.
Krygsverrigtingen van d'Overyssel.

(w) Het Boek der aannemingen.

1510. twe Afgefanten van den Raad te gemoed fond, die hem in de Stad geleiden. Hier was de vergaderplaats van het Leger, en men telde niet lang na des Biffchops aankomfte aldaar, en in de nabijheid, dertien hondert ruiters, en meer als vyftien hondert voetknechten erfchynen. Alles in het leger, omtrent de maand April, in gereedheid gebragt zynde, om den veldtocht te openen, rukte den Kerkvoogd met defe magt in de Veluwe, en vernielde Appeldoorn tot de grond: fommige andere Sloten ftak hy in de brand, veroverde Keppel, Arkenstein, en Nieuwkerk, en ontvolkte het overige gedeelte des Lands geheellyk; fo dat de meefte boeren fig op de vlugt, en na andere oorden begaven. Na defe krygsverrigtingen trok hy in Twente: alwaar hy Diepenheim na een kleinen tegenftand innam, en met de Gelderfche krygsgevangen gemaakte befettelingen, voor een korte tyd fegenpralende, met fyn leger na Deventer te rug trok.

Nemen
ook 't
Slot ter
Wolde,

Op den 9 April begaf fig den Biffchop met het Leger omtrent twe duifent mannen fterk, en vergefelfchapt van Florens van Egmont, de Heer van Batenburch, en twe Burgermeesters uit ieder der drie Hoofdsteden, die elk vier wel uitgeruffte ruiters by fig hadden, op marsch na het Casteel ter Wolde, gelegen in het Zutphenfche. Dit Slot was door fyn ongemene drie diepe gragten, en drie dubbelde hoge wallen met hagedoorn feer digte beplant, ongemeen fterk. Nogtans bood het geen langdurige tegenftand. Het gefchut door de drie Steden geleent, wierdt 'er braaf op afgeloft. Vervolgens deet men 'er twe vrugtelofe stormen op. Dog na de derde

aanval wierdt het veroverd, en geheellyk uitgeplondert zynde, tot de grond toe geslegt. 1510.

Voor Pinxteren was het Leger van Ter Wolde reets in Twente getrokken, omcingelende den dag voor dit Feest de Stad Oldenzaal: de eenigste plaats die, door Carel het Stigt ontweldigt, nog in syn handen was. De sterke Geldersche besettinge die hier in lag, verweerde sig dapperlyk. Ook sloeg het Bisschops krygsvolk aan 't muiten, om dat het in een of twee maanden niet betaalt was. Dog de drie Steden ras order gestelt hebbende, dat de agterstallige penningen voldaan wierden, wierdt het krygsvolk gestilt, en de Belegerden gaven de Stad Oldenzaal, na een langdurige verweeringe, op den 10 September, over: onder beding van een vryen aftogt, en meer andere voorwaarden. Waar na het leger het veld verliet, en sig van een scheide (x).

Den Bisschop en de Ridderfchap overwegende hoe groot de dienst was die de drie Steden bewesen hadden, door het vooruit schieten van byna alle de onkosten des oorlogs, versekerden haar, op den vrydag na S. *Jan den Doper*, schriftelyk, dat het gehele Opperstigt verbonden zoude wesen, om de geleende penningen, so dra sulks mogelyk was, af te lossen. Ook namen sy aan het geld, dat de Steden, in den Oorlog met den Hartog van Cleef, en Hendrik van Wis, het Land voorgeschoten hadden, en nu nog onbetaalt gebleven was, te voldoen. Waar

uit
(x) *Arens toe Boecop in syn Jaarboeken*, en *Willem Nagge in syn Historie van Overysfel*. Dog dese twee Schryvers in het sakelyke overeenkomende, verschillen nogtans in de tyd van het jaar, waer in dese krygsverrigtingen gebeurt syn.

1510. uit men dus kan afnemen, dat het seer edelmoedig van de Steden gehandelt was, als sy niet tegenstaande 'er nog een schuld van meer dan twaalf jaar oud, ten laste van het land was, aan het selfde op het nieuw geld, verstrekten.

Sy sluiten een verbond.

Nogtans verwaarloosden sy ook ter selfder tyd niet, voor de sekerheid van de uitgeschotene penningen te sorgen: want sy verpraken sig onderlinge hulp en bystand, om van de uitgeschotene penningen in het vervolg van tyd weder voldoeninge t'erlangen (y).

Nieuwe schattinge uitgezet.

De uitgesette schattinge op den Landsdag, was op verre na niet toereikende geweest, om de lasten des oorlogs te dragen. Hierom beeraamde den Bisschop met de Ridderfchap van Salland, Twente en Vollenho, en de drie Hoofdsteden, op den 26 September, om een nieuwe belattinge over het gehele Land uit te schryven, welke een jaar lang duren zoude. Ingevolge deselve moest van een mudde koorne een Gosselaar, van een vat bier binnen de Steden, ofte op het platte land gebrouwen drie stuivers Brabants, en van het buitenlandsche bier vier diergelyke stuivers betaalt worden. Dog inval het Landschap Drenthe, des tyds weigerig om in dese last toe te stemmen, daar by volharde, en het dragen deser schattinge van de hand voort voer te wysen, dan wilde Frederik van Baden de overige Landschappen en Steden daar ook van ontslaan (z).

XI. De Stad Zwolle hadt inmiddels, om haar penningen op te brengen, vele van haar renten tot

(y) Uit den verbondsbrief van den 18 September.

(z) Uit des Bisschops en Staatens-brief van den 26 September, van den 17 Januarij des jaars 1511. ⁶⁰⁰ andere Stukken.

tot gereed geld gemaakt. De verkopinge der jaarlyksche renten, ter summa van negen hondert veertig Rynsche guldens, en veertien Heren ponden (a), hadt haar egter niet bevryt van met de andere Steden veel geld op te nemen, en verscheiden aanmerkelyke summen gelds alleen te negotieren. Onder anderen nam den Raad met inwillinge van de Gesworene Gemeente, op den 29 September, twe duisent seven hondert vyftig Rynsche Keurvorstelyke guldens, van het Capittel van S. Peter, en S. Andries, binnen Paderborn op; waar voor sy aan de Canuniken hondert seven-en-dertig en een halve jaarlyks Rynsche guldens, op S. Michaëls dag te betalen, verkogten, en alle accysen, tollens, renten, en in het bysonder den Bieraccys deser Stad verbonden. Dog sy behielden voor sig het regt om dese jaarlyksche rente af te kunnen lossen wanneer sy wilden; gelyk sulks in het brede uit de schuld-bekentenisbrief blykt, welke wy, om kort te zyn, agterhouden.

Het Nederfligt, het welke sig tot nog toe in den oorlog eenfydig hadt gehouden, viel, in het volgende jaar, van de gehoorzaamheid van den Bisschop af, en vereenigde sig met den gemenen vyand den Hartog van Gelder (b). Frederik van Baden sloot, by na ter selfder tyd, nevens de Ridderschap, en de drie Hoofdsteden van Overysfel, met Floris van Egmond, Stadhouder van het gedeelte van Gelderland, het welke den Keiser gehoorzaamde, een verbintnisse: by welke sy sig verspraken, gedurende

(a) Uit Stads boeken. Voor dese renten heeft de Stad omtrent de twintig duisent guldens gekogt.

(b) Arent toe Boecap in syn Jaarboeken.

1511. den oorlog met den Hartog van Gelder, trouwelyk en met alle magt by te staan, en geen vrede met den Vorst te maken, dan met wederfydse bewillinge; gelyk elders breder te sien is (c). Dog dese verbintenisse was pas geklonken, toen den Bisschop, nevens de Ridderfchap en de Steden, met Carel van Gelder de vrede floot: onder voorwaarden dat hun verschil aan twe wereldfche Vorften, als fcheidsmannen, ter besliffinge soude worden overgegeven, voor welken fy aan beide fyden hun belangens en redenen fchriftelyk op sekere tyden moesten indienen. Kwamen die beide Vorften in de opmakinge van de uitspraak niet overeen, dan soude men een derde Vorst verkiefen; en alles wat die met de twe anderen verfont, moest aan beide fyden gevolgt worden. Voor het overige bleven alle verbonden tuffchen de Biffchoppen van Utrecht, en de Hartogen van Gelder, gemaakt in volle kragt (d).

XII. Hoe weinig staat 'er op de verbinteniffen met Carel Hartog Carel te maken was, bleek ras uit fyn vordert rollen op den Yffel. Klagten der drie Steden hier over. bevelen, aan den Drost van Hattem afgefonden: waar by hem gelaft was, om van alle de fchepen den Yffel op of afvarende, defelve rollen te vorderen, welke te voren door de Bourgondifche krygsknegten opgeeifcht waren. Den Drost Hendrik Nyvelt, Campen hier van gewaarfchuwde hebbende, nam die Stad met de twe andere Hoofdsteden, Carels besluit feer euvel op, en befloten 'er fig met alle kragt tegen te fteflen. Sy fchreven 'er ook over aan de
vief

(c) Apud D. Gerar. Dumber Top. 2. Analof. pag. 453. & seq.

(d) *Revius Darentria illustrata.*

vier Geldersche Hoofdsteden, sig seer beklagen- 1511.
de over de nieuwe invoeringen des Hartogs.
Want het was volgens haar een ontwistbare waar-
heid, dat d'Overysselschen desen stroom meer
dan vyf hondert jaren lang vryelyk bevaren had-
den. Sy smeekten haar derhalven, om by den
Hartog van Gelder, aan welken sy ook haar
vertogen gedaan hadden, te willen aanhouden,
dat desen onwettigen tol afgeschafft, of ten
minsten dat desselfs regtvaardigheid volgens reg-
ten getoetst wierde. Hoe het met dese saak
verder afliep, vind men nergens gemelt (e).

Het vrygeleide, het welke wy te voren ge- Het vry-
sien hebben (f), dat aan de drie Overysse- geleide
sche Hoofdsteden haar handeldryvende inwoon- aan de
ders vergunt was, wierdt in dit jaar door Keiser drie Ste-
Maximiliaan, en Carel Koning van Spanjen, den
op het aanraden der Landvoogdesse, en op het vergroot.
verfoek van den Bisschop, en de Steden De-
venter, Campen, en Zwolle, vermeerdert. In
diervoegen dat haar kooplieden op den 13 Ju-
lius, de vryheid verkregen, om, gedurende een
jaar lang door al deser Vorstens Landen, Staa-
tendommen, en Heerlykheden, so wel te wa-
ter, als te lande, te trekken, reisen, en han-
del te dryven, sonder dat sy voor de schulden
der Steden in den Gelderschen oorlog gemaakt,
aansprakelyk zouden zyn; het welke sy op het
scherpste aan alle hunne amptenaars verbo-
den (g).

Het Land zoude nu een schone gelegendheid XIII.
II. DEEL. G heb- R. van

(e) *Arent toe Boecop in syn Overysseleche Jaarboe-
ken.*

(f) *Twede Deel blads. 84.*

(g) *Uit den vrygeleide brief afgegeven tot Mechelen.*

1511. Munster legt een sterke aan, het welke de Steden hem vrugtelooos verbieden.

hebben gehad, om sig uit de sware schulden, in den vorigen oorlog gemaakt, te redden: in dien Rudolf van Munster, Droft van Coeverden, het in geen nieuwe onlusten gebragt hadde. Dese liet buiten toestemminge der Staaten, niet verre van Meppelt in Drenthe een sterke, door een brede en diepe gragte, en een dikke wal gedekt, aanleggen. Dit geviel de Ridderstant, en het allermeeſte de drie Hoofdsteden van Overysſel niet, welke hem door een brief geboden het werk te laten steken, en waarschuwden, dat sy, inval hy hier na niet luiſterde, op middelen wilden bedagt zyn, om het selfde te beletten. Den Droft voerde hier tegen in syn antwoord, den dag voor *S. Magdalena* overgesonden, verscheiden redenen aan, waarom sy hem moesten ontsaan van hier aan te gehoorsamen. De Afgefanten en Burgers der drie Steden, schreef hy, hadden dagelyks gesien, dat hy aan de opbouwinge en versterkinge van dit Slot liet werken, sonder daar over eenig ongenoegen te tonen, dan nu dat het by na vaardig was. Ook was de vrees ydel, dat hy daar uit Overysſel zoude beschadigen: nadien hy te veel goederen, aldaar gelegen, te verlieſen hadt. Het was, vervolgde hy, voordelig in dese tydsomſtandigheden, voor Overysſel, alwaar sig vele rovers ophielden, dat dit Casteel voor een aanval van vier hondert of vyf hondert deser deugenieten gedekt was. De vrese der drie Steden nogtans was te groot, om sig door dese redenen gerust te laten stellen. Weshalven sy hem op het nieuw gelasteden de gragten te dempen, en de wal te slegten, of dat sy andersints verpligt en genoodsaakt waren, haar magt

magt te gebruiken. Den Bisschop schreef op 1511.
haar verzoek, den 3 Julius, een diergely-
ke brief aan Rudolf van Munster. Die on-
geagt dit alles syn gang ging, en aan de ver-
sterkinge des Slots inmiddels den laatsten hand
leide.

De Steden over dese overtredinge harer be-
velen, in een vergaderinge tot Windesheim be-
legt, rypelyk raadplegende, besloten, dat, Laten
deselfde
slegten,
gemerkt het groot gevaar 'er was, als sy den
Drost tyd gaven sig in dese sterkte langer te ne-
stelen, de wallen en gragten vernielt zouden
worden. Waar van sy den Bisschop, op den 5
Augustus, verwittigden. Even hier na kwam
Rudolf van Munster te Zwolle, en sig so veel
mogelyk by den Raad hebbende verschoont,
bood aan de wallen tot een sekere hoogte, bin-
nen drie weken tyds, te slegten: tot nakomin-
ge van het welk hy een borgtogt van duisent
guldens beloofde te stellen. Dog de afwesent-
heid van de Afgesanten der twe andere Steden,
belette de Raad sig met hem hier over, verder
in een handeling in te laten. De brief hadt geen
meerder uitwerkinge, in welke hy byna deselve
voorslagen aan Campen dede. Dese Stad, hier
weinig agt op staande, hadt, ingevolge het be-
slotenc tot Windesheim, op gemene kosten, in-
middels de toebereidsels gemaakt, om Rudolf
syn vestinge, de *Kinkborst* genaamt, te slegten,
en sont twe Burgermeesters, met twe hondert
voetknegten, van allerlei oorlogs voorraad
voorsien daar na toe: die alle de vestingwerken
vernielden, Rudolf syn huisraad plonderden,
en met de buit tot Campen te rug keerden.

Rudolf van Munster besloot aanstonds sig XIV.
over

1511.
 Waar
 over hy
 wil
 wraak
 nemen.

fig over de drie Steden te wreken, en syn geledene verlies te vergoeden. Dog voor en al eer hy fulks ondernam, besorgde hy het Casteel tot Coeverden, van alles dat tot een verweringe noodzakelyk was; onder een verspreid voorwendfel, dat 'er sommige in de drie Steden waren, die hem aan het leven wilden. Het Slot in staat van tegenweer gestelt zynde, liet hy de Stad Campen schriftelyk afvragen, of hy van de Steden de herstellinge van syn geledene schade te verhoppen hadt, en of sy zouden willen goedvinden, dat het verlies door gekorene scheidsmannen gewaardeerd wierdt. Het zoude hem en syn vrinden andersints, voegde hy 'er by, al te schandelyk zyn, hier van geen vergoedinge door de weg van regtens te verfoeken, ofte door andere middelen het syne tragten te erlangen. Deselfde waarschuwinge dede hy den Bischop, en ook aan Joan van Itrersum, Hendrik Vos van Steenwyk, Jan van Bukhorst, en Joan van Itrersum Schenk, die sig alle vier aan de drie Steden, by borgtocht verbonden hadden, dat Rudolf van Munster sig als een goed en getrouw Castelein ofte Amptman tot Coeverden gedragen zoude. Dese Heeren, die, gelyk men liet, een groot aanbelangen in dese saak hadden, en die het kwaad gedrag van den Drost verpligt waren te boeten, sonden twe van hem na de Stad Zwolle, om dit verschil in der minne by te leggen. Hier troffen sy aan Joan Visscher, des Drost Schryver; die met brieven van syn Heer gekomen was, om de Steden den oorlog te verklaren. Sy bragten nogtans so veel by Visscher te wege, dat hy de oorlogs-verklaringe agter houdende, onverrigter saak weder na Coeverden ver-

Syn Bor-
 gen soe-
 ken hem
 tot vrede
 te bewe-
 gen.

vertrok, alwaar fy ook na toe reisden. By Rudolf van Munster gekomen zynde, vonden fy hem met vertwyffelde oogmerken en toelaggen beswangert. Want hy gedroeg sig reets so stoutelyk aldaar, als of hy 'er Vorst en Heer was. De Edellieden, van dese syn gemoedsbewegingen onderrigt, vertrokken zynde, deden aan de Afgefanten der Steden verflag, van des Drost syn gevoelens: en gaven niet onduisterlyk te kennen, dat sy geloofden, dat hy met de Graaf van Oost-Vriesland, en den Hartog van Gelder, samenheulde, en na hun syde helde. Wie desen laatsten Vorst kend, weet, in welk groot gevaar van nieuwe onlusten dit Land gebragt was.

Hier by bleven in dit jaar de onderhandelingen met den Drost steken. In het volgende, 1511. 1512. Waar na hy lui- stert.
wierden 'er nieuwe voorlagen aan hem gedaan, om hem tot de schuldige gehoorzaamheid te brengen, waar na hy ras begon te luisteren. Het verdrag tusschen hem en de Steden, wierdt op den 23 September gesloten: Onder dese voorwaarden, dat hy het Slot van Coeverden in des Bisschops, en de drie Stedens handen overgeven zoude: welke hem daarentegen beloofden, de penningen, die hy by het aanvaarden van syn Amptmanschap, haar in bewaringe gegeven hadt, te voldoen (b).

Even te voren hadt Frederik van Baden ge- XV: Verbond
ragt, het Nederstigt met het Opperstigt te ver- tusschen
eenigen, 't welke hem op den 19 Junius gelukt Utrecht
was. Toen tekende de Bisschop met de twe Rid- en Over-
derstanden, ende de Steden Utrecht, Amers- yssel.
foort, Rhenen, Wyk, Deventer, Campen,

G 3

Zwol-

(b) Arent toe Boetop in syn Overysfelse Jaar-
boeken.

1512. Zwolle, en de overige kleine Steden van Over-
 yffel een verbintnisse, waar by sig tegens alle
 hunne vyanden een onderlinge hulpe en verde-
 dinge beloofden. Ook stelden sy daar by vast,
 dat 'er alle jaar, in de maand Junius een Verga-
 deringe zoude worden belegd, in welke de Af-
 gesanten van het Beneden- en Bovenstigt er-
 schynen, en tot 's Lands gemene welvaart for-
 gen zouden (i). Dit laatste punt was by de
 meeste Bisschoppen van Utrecht verwaarloost,
 schoon sy nergens voor meerder besorgt hadden
 moeten zyn, dan voor de nauwe vereeniging
 van hunne twe Landschappen. Weinig voor-
 deel egter heeft 'er Frederik van Baden uit ge-
 schept: dewyl het te laat begrepen wierdt, en
 de gemoederen al reets te sterk verdeeld waren.
 Wy sullen van veel andere voorwaarden deses
 verbonds niet melden, en keren tot het ver-
 haal, Rudolf van Munster betreffende, te rug.
 Hy, de voorgeschotene penningen van de Ste-
 den ontfangende, en syn goederen by een ge-
 pakt hebbende, verliet op den 12 of 13 Octo-
 ber, nevens syn krygsvolk, met vliegende Vaan-
 dels, het Casteel: en leverde het aan den Bis-
 schop, en de Staaten over, sonder voor te
 geven, dat 'er het minste regt op behielt.
 't Leedt nogtans niet langer, als den agtsten
 dag hier na, dat hy het Slot de Staaten onder-
 nam te ontweldigen. Des nagts van den 20 op
 den 21 dag van October, trekt hy met eenige
 krygsknegten voor het Casteel. In de gragten
 hadt hy te voren, toen hy daar nog bevelheb-
 ber was, seer geheimelyk, en in de nagtyd,
 een

R. van
 Munster
 trekt uit
 Coever-
 den.

Hy
 neemt
 het by
 nagt we-
 der in.

(i) D. Gerar. Dambor, Tom. 2. *Analect.* pag. 457.
 & seq.

een brugge onder het water laten leggen, welke breed genoeg was, om door twe mannen te gelyk betreden te kunnen worden. Ook hadt hy de stormpalen of paliffaden, so diep die in het water stonden, bykans geheellyk laten doorhakken, om se met weinig moeite ter syner tyd omver te stoten. Hy hadt het alles so wel overleid, dat de krygsknegten gelukkig over de brugge trokken, en de stormpalen omver gehakt hebbende, sonder de minste moeite of tegenstand, de sterkte van Coeverden in handen kregen: by welke veroveringe verscheiden van Adolph van Rechteren, nieuwen aangestelden Drost syn Bediendens, het leven verloren.

Rudolf van Munster borst van dese tyd afaan in openbare vyandelykheden tegens Overysfel uit, en liet syn krygsknegten door geheel Drenthe, en eenige dorpen van Salland, stropen. Hy versag ook tydelyk het Casteel met grof geschut en allerlei levensmiddelen. Het geen daar hy gebrek aan hadt, wierdt hem door de Graaf van Embden, uit Groningen, en het daarby opperigte Slot, toegeschikt.

Dese voorforgen waren niet te vergeefs. Want den Bisschop schreef op het verzoek der drie Steden, tegens den 27 October, een vergaderinge der Staaten van Overysfel, tot Zwolle, uit, om te raadplegen, hoe men de vestinge den gewesene Drost ontweldigen zoude (k). Het besluit was, dat den Bisschop hondert ruiters, Salland hondert vyftig, Twente en Vollenho elk vyf-en-seventig, en de drie Hoofdsteden driehondert voetknegten,

G 4

twe

1512.

XVI.
Bereid-
fels tot
den oor-
log.

(k) *Arent toe Baecop in syn Overysfelfche Jaarboeken.*

1512. twe slangen , twaalf veldstukken , en twee stukken swaar geschut met alles daarby horende , leveren moesten (l). Die van het Nederstigt be- loofden ook , op den 4 November , eenige by- stand te sullen senden : waar toe sy uit hoofde van het getroffene verbond verplicht waren.

Het leger
berent
Coever-
den.

Het leger , ingevolge dese maatregelen , tot Zwolle by een vergadert zynde , hadt reets voor den 2 December (m) , het beleg voor het Slot te Coeverden geslagen. De krygsknegten , die door de ses Burgermeesters der drie Steden ge- leit wierden , stonden maar alleen onder die hun bevel. De overige knegten wierden door andere bevelhebbers aangevoert (n). Deventer hadt tot dit beleg minder volk dan Campen en Zwol- le gesonden , welke Steden behalven hun hon- dert in de wapens geoeffende burgers , op den 2 December , nog vyf-en-seventig man voor Coeverden hadden laten rukken. De twee afge- fanten van Deventer , gaven hierom aan haar een brief , by welken sy verspraken dat haar Stad , schoon nu geen volk meer kunnende missen , so het denkelyk is , wegens de onlusten tusschen de Magistraat en Gesworene Gemeente aldaar ontstaan (o) , nogtans de kosten des be- leggs gelykvormig met de twee Steden dragen zoude (p). Adolph van Rechteren , in plaats van Rudolf van Munster , aangestelde Drost van Coeverden , was ook het leger met sestig ge- wapende mannen komen versterken. Eindelyk kwamen de voetknegten en ruiters van het Ne- der-

Ont-
fangt
nieuwe
hulpe.

(l) Een der Stads boeken.

(m) Uit een der Stads boeken.

(n) *Revis Daventria illustrata.*

(o) *Willem Nagge Historie van Overijssel.*

(p) Het boek der aannemingen.

derftigt gefonden , ter zelfder tyd voor Coeverden aan. Terwyl men befig was de veftinge te befchieten , verfpreden fig de gerugten , dat Rudolf van Munfter met een goed getal krygsknegten , uit Ooft-Vriesland komende , in aantred was om Coeverden t'ontfetten. Hierom vielen de krygs-bevelhebbers de drie Steden laftig , om nog driehondert wel in de wapens geoeffende Burgers te hebben : het welke fy rond uit weigerden , en waar toe fy te minder konden overgaan , om dat 'er tydinge was , dat in Gelderland krygsknegten byeen verfamelt wierden. De uitkomst toonde de valsheid van het ontfanc gerugte. De belegerden , nu over de drie maanden fig dapper verwerende , en gebrek aan levensmiddelen , nog geen hoop van byftand hebbende , verlieten het Slot , en ruimden het aan den Biffchop in , na dat hy hen den vryen aftogt voor hun perfonen en goederen toegestaan hadt. Ingevolge de begeerte der drie Steden , ftelde den Biffchop tot Drost van Coeverden en Drenthe aan , Everwyn Graaf van Benthem en Steenfurt : die behalven dat hy , tot het afleggen van den gewoonlyken eed van getrouwigheid , aan den Biffchop en de Steden , verpligt wierdt , haar ook nog een goede ftuiver gelds tot verfekeringe gaf.

1512.

1513.

Het Slot wordt verovert.

De onlusten namen met de veroveringe van het Casteel nog geen einde. Rudolf van Munfter door den Graaf van Ooft-Vriesland , en fommige wargeesten onderfteunt , deet gedurige invallen in Overyffel , het welk hy door syn roveryen , brandftigtingen , en uitschryvinge van fchattinge , elendig kwelde. Het Biffchoppelyke leger deedt hem daarentegen alle moge-

XVII.

De vyan-
delykhe-
den du-
ren.

1513. lyke afbreuk. Syn Slot den Kinkhorst, welkers vestingwerken te voren alleen vernield waren, wierdt nu door het selfde tot de grond toe geslegt (q).

Overys-
fel neemt
twehondert
knegten
aan.

Het duren deser vyandelykheden, bewoog Frederik van Baden, nevens de Ridderfchap, en de Steden Deventer, Campen, en Zwolle, den Hopman Engelbert Swarte van Campen, met tweehondert krygsknegten aan te nemen, onder voorwaarden, dat ieder van hen in de maand, die maar agt-en-twintig dagen lang zoude zyn, vier Philips guldens, van tien stuivers het stuk, zoude trekken. Behalven een Vener of Vaandraget, een Pyper, een Trommeslager, en twe Weyfels ofte Onderofficiers, die hy onder syn vaandel hebben mogt, en die dubbelde soldie ontvingen. Gelyk uit den brief van dese aanneming op S. Bonifaas dag, invallende den 5 Junius, gedagtekent, blykt.

Het is seker aanmerkelyk, dat men in dese tyden, wanneer het geld van so veel meerder waardye en schaarser als heden was, dusdanig dat een Secretaris deser Stad niet meerder dan veertig Heeren ponden, van veertien stuivers 't stuk, 's jaarlyksche inkomsten genoot, en veel andere Stads Bediendens na evenredigheid (r), de krygsknegten sulke een sware gagie trokken. (s)

Het verbint fig Den Kerkvoogd sogt niet alleen ons Land door krygsknegten, maar ook door verbintenis-
sen

(q) *Arent toe Boetop in syn Overysfelsche Jaarboeken.*

(r) De voorbeelden hier van zyn te sien in het Boek der Aannemingen.

(s) Men leest in het selfde boek, dat een ruiter in het jaar 1524. negen gulden 's maands trok.

fen te verdedigen. Op den 13 Julius sloot hy 1513.
 een verbond, ten overstaan van de Ridderſchap met
 en de Steden Deventer, Campen, en Zwolle, Vries-
 met Georg Hartog van Saxen, Stadhouder van land.
 Vriesland. Hier by wierdt vaſtgeſtelt dat de
 onluſten, welke tuſſchen de beide Landſchap-
 pen opreſen, door vier vreedelievende Edellie-
 den, van beide ſyden gekoren, zouden byge-
 legt en vereffent worden. Wierdt een van bei-
 de geweſten vyandelyk aangevallen, dan moeſt
 het andere ſeshondert welgewapende voetkneg-
 ten tot hulpe ſenden, en twe maanden lang al-
 leen onderhouden: dog na die tyd op gemene
 koſten. Ook zoude men malkanderen in het
 vervolg des krygs met alle magt byſtaan: uit-
 gefondert nogtans dat den Biſſchop den Hartog
 in het Saxiſche, en den Hartog, Frederik van
 Baden uit Saxen, in het Stigt, geen krygskneg-
 ten behoefde te ſenden: om dat die Landſtreken
 te verre van elkanderen lagen. De vyand van
 het eene Land mogte ſig in het andere niet op-
 houden, en veel weiniger door ieders onderſa-
 ten onderſteunt worden. Deſe vereeniging
 wierdt ook niet gekrenkt, indien des eenes
 ingeſetenen, by een vreemde Mogentheid in
 dienſt tredende, tegens des anders onderda-
 nen den oorlog voerden, en ſig vyandelyk ge-
 droegen. De kooplieden van beide Vorſten
 zouden voortvaren op de gewoonlyke tolln en
 weggelden in Overyſſel en Vriesland, ſonder
 hinderinge handel te dryven. Eindelyk zouden
 alle deſe punten gedurende twintig jaren lang,
 ſtand grypen (t).

De

(t) Uit een aſſchriſt van deſe ingedrukten verbonds-
 brief onder my beruſtende.

XVIII. De Steden Deventer, en Zwolle, gingen, 1513. omtrent een halve maand later, op den 2 Augustus, een verbintenisse in, met de Saxers, Ceulschen, Munsterschen, Cleeffchen, en Gulikschen (u): op welke voorwaarden egter, kunnen wy niet melden, dewyl wy geen afschrift van den verbondsbrief magtig hebben kunnen worden.

1514. Den Hartog van Gelder voer steeds voort, na de geslotene vrede, met den Bisschop vyan- dig te leven. In het volgende jaar meende hy Drenthe en Coeverden te veroveren. Dog door de goede voorforge des Bisschops, verdwenen syne pogingen in rook.

1515. In het jaar 1515. wierdt ons geweste door nieuwe vyanden gekwelt. Sekere Frans, een Baslaart van het geslagte van Vos van Putten, verklaarde toen aan de Steden Deventer, Campen, en Zwolle den oorlog: onder het voorwendfel, dat eene van de Heeren van Ittersum hem eenig geld schuldig zynde, die penningen weigerde te betalen. De Steden, vresende dat Carel van Gelder, Frans ondersteunen mogt, die sig eenige tyd tot Hattem hadt opgehouden, lieten de vrees voor syn dreigementen varen, als Carel haar versiekert hadt, dat hy hem nog kende nog styfde.

En Jan van Diepenbroek ook. Den oorlog, die Jan van Diepenbroek haar, ter selfder tyd, aanseide, om dat sy hem weigerden een schuld, ten haren laste, te voldoen, waar van hy besegelde brieven in handen hadt, was veel gevaarlyker: doordien hy syn eisch met voertvolk en ruiterye ondersteunde. Ook wilsten de Steden selfs niet of de krygsknegten in dienst van Diepenbroek, of van Carel

(u) *Revis ad hunc annum.*

rel waren. Was het laatste waar, dan hadden 1515.
 sy weder grote onheilen te dugten.

Inmiddels was Keiser Maximiliaan, en Carel De Keiser
 Koning van Spanjen besig, om den Bisschop handelt
 Frederik van Baden te bewegen, dat hy van met Fre-
 het Bisdom afstand deedt, ten behoef van Phi- derik
 lippus van Bourgondien, broeder van David over d'af-
 van Bourgondien: die, gelyk wy gesien heb- stand van
 ben, dit Kerkvoogdyschap gedurende veertig het Bis-
 jaren lang bestiert heeft. Beswaarlyk viel het dom.
 dese Vorsten, d'Utrechenaars daar toe over
 te halen, die voorgaven, dat sy niet 'de
 Staaten van Overysfel nog niet hadden geraad-
 pleegt. Waarom de Afgesanten van den Ko-
 ning van Spanjen in het volgende jaar tot Zwol-
 le kwamen, om die van Overysfel op hun syde
 te trekken. Dog of sy daar in des tyds geslaagt
 zyn, sie ik nergens gemelt (v).

Een verschil, so het op het uitterlyke schein, XIX.
 van een geringe aangelegenheid, begon reets al 1516.
 in dit jaar, even eens als vier jaar vroeger, de Verschil
 vrindschap tusschen de Steden Campen, en tusschen
 Zwolle, te kwetsen. Den twistappel was een Campen
 ongewoonlyken tol, welke die van Campen en Zwol-
 op de Zwolsche schepen, met vreemde goede- le, over
 ren beladen, het swarte water bevarende, een tol.
 stelden (w). In het jaar 1520. borst dese on-
 eenigheid veel heftiger uit, en hadt gevol-
 gen, welke ons de merkwaardigste gebeurte-
 nissen dese Stad betreffende, uitleveren; waar-
 om wy van dese twist niet eerder als dan spre-
 ken zullen.

Fre-

(v) Arent toe Boecop in syn Jaarboeken.

(w) Het Boek der Aannemingen.

1517. Dood van Frederik van Baden. Frederik van Baden, in het selfde jaar (x), of so anderen verhalen, in het volgende, op den 24 September, 's avonds omtrent ses uur, overleden (y), hadt volgens d'eenparige getuigenis der Historie Schryvers (z), eenige tyd voor syn dood, aan Philip van Bourgondien, afitand van het Utrechtsche Bisdrom gedaan: waar in de Staaten van het Nederstigt, en vervolgens die van het Opperstigt, toegestemt hebben.

Inhoudin-ge van Philip van Bourgondien. Den nieuwen Kerkvoogd wierdt omtrent half Augustus tot Utrecht ingehuldigt. Des dingsdag na den 14 wierdt hy tot Deventer, en een dag of vier later tot Campen, en op den donderdag daar aan volgende tot Zwolle, voor Landsheer erkent. Ingevolge het bevel des Bisschops, leide de Ridderfchap, de Drossen, en de Overigheden der kleine Steedjes, in het bysyn van de afgesanten der drie Hoofdsteden, op den Spoolderberg, omtrent de selfde dag, den eed van getrouwigheid af. Philip van Bourgondien nodigde by die gelegenheid vele uit de Ridderstand van Salland, den Raad deser Stad, de Afgesanten der Steden, en de Drossen van Salland, en Vollenho, en veel meer andere Heeren van aansien ter maaltijd: welk even voor de middag verstoord wierdt, door d'ingelopene rydinge, dat eenige krygsknegten, die agterstallige penningen te vorderen hadden, een inval in Twente gedaan, en door brieven aan den Bisschop, en de drie Hoofdsteden den oorlog verklaart hadden.

(x) Overysfelfche Chron.

(y) Revins Daventria illustrata.

(z) D. Ger. Dumbar, in not. ad d. Chron. tam. 2. Analeft.

Dese wierden door de betalinge van hunne agterstallige penningen te vrede gesteld, gelyk andere Schryvers in het brede verhalen. ^{1517.} Be-
 svaarlyker viel het met Carel Hartog van Gel- Olden-
 der de rust te houden. Die schoon met Over- saal door
 yffel in vrede, egter sevenduisent afgedankte Carel
 Trierfche krygsknegten, in syn dienst aange- verovert.
 nomen, beval in Overyffel te trekken. In
 Twente namen sy Goor in, gelyk sommige
 Schryvers breder vermelden. Ook wierdt de
 Stad Oldensaal, schoon met tweehondert ruiters,
 driehondert voetknegten, en geen gering getal
 Twentsche boeren, op last van de Steden De-
 venter, Campen, en Zwolle, versterkt (a)
 door dese krygsknegten, die men daar ter goe-
 der trouwe, dog al te onvoorsigtiglyk hadt in-
 gelaten, uitgeplondert. De verscheidene on-
 gelukken, die dese oudste Overyffelsche Stad,
 binnen weinig jaren getroffen hadden, verschaf-
 ten, omtrent dese tyd, stoffe, tot vele beraad-
 slagingen, om het Capittel na de Stad Zwolle
 over te brengen. Byna souden de Zwollena-
 ren het verkregen hebben, hadden niet twe
 Broeders van Oldensaal, en beide Canunniken
 aldaar, sulks, uit liefde tot haar geboorte Stad,
 met alle hunne magt tegen gehouden (b).

Eerlang verlieten de voorgemelde krygskneg-
 ten Twente, en besogten Salland. In het Cloo-
 ster Windesheim, en de omgelegene boeren
 huizen hielden sy sig een nacht op, en, na ie-
 der een Hoornsche gulden van den Hartog ont-
 fan-

Men
 raad-
 pleegt
 om het
 Capittel
 na Zwol-
 le te
 brengen.

XX.
 Nieuwe
 vyande-
 lykhe-
 den.

(a) *Arent toe Boecop in syn Overyffelsche Jaar-
 boeken.*

(b) *Illustrissim. Rovenius apud Lindeborn Hist. Epist.
 Dav. pag. 190.*

1517. fangen te hebben, verlieten sy ons geweste, en trokken uit syn last na Vriesland: van waar sy in het volgende jaar te rug keerden. *Den swarten Hoop*, dus noemde men dese bende, maakte het egter in korte tyd hier te lande, als in Gelderland, en Cleefslant, so grof, dat men hen over al uitrocide, en die men gevangen nam, ophing (c). *Philip*

Philip
David
maakt
een
nieuw
Land-
regt.

Ter selfder tyd maakte *David* van Bourgondien, met de Ridderfchap, en de drie Hoofdsteden, verscheiden verbeteringen op het Landregt. Onder anderen fiet men daar by verboden, dat de Religieusen geen eigendom van goederen ofte renten aanwinnen mogten: maar alleenlyk het vrugt gebruik, gedurende hun leven lang: en na hun dode, den eigendom aan de naaste wereldlyke erfgenamen te rug keerde. Ook wierdt by dese ordonnantie niet vergeten, op het forgvuldigste te forgen, dat de kleine Steedtjes, en de Boeren Carfpelen, inval 'er vrese voor een vyandelyke aanval was, haar vierde man te velde brogten, en door hun Schout, na de plaats daar de nood aan de man kwam, geleit wierden. Dese Wetbrief, welke meer andere punten, eerder de Geschiedenissen van Overysfel, dan die van de Stad Zwolle, in 't bysonder, betreffende, inhoud, wierdt op den 9 Augustus (d), door sommige Heeren uit den Ridderstand, en van de drie Hoofdsteden, op het Slot te Vollenho, betekent ende befezelt.

Dog

(c) *Arent toe Boecop* op het jaar 1517. en 1518. in syn Jaarboeken.

(d) Volgens myn afschryft van dese brief. By *Revis* lees ik den 19.

Dog hoe nuttig en wys dese verbeteringen 1519:
 op het Landregt, en de daar by nieuw beraam- Gevol-
 de Wetten, voor de welvaart van ons geweste gen van
 ook waren, se hebben in de eerste opgevolgde een be-
 jaren van weinig nut kunnen zyn. Want eer- roerte te
 lang sag men tot Campen een geweldige be- Campen.
 roerte tegens de Regeringe oprysen, welke
 door de Burgers beschuldigt wierdt, van Stads
 middelen en opkomsten door eten en reifen te
 verteren. De gevolgen van dese muitsiekigheid
 der Camper Burgers, waren niet alleen een ge-
 hele veranderinge der Regeringswyse aldaar:
 maar ook die droevige en rampfalige onlusten,
 ruffchen Campen, en Zwolle, in het jaar 1520.
 opgerefen, tot welkers verhaal, wy in het
 naaste Hoofdstuk overgaan.

I N H O U D.

- I. Aanmerkinge op de grote gevolgen van den twist tusschen Campen en Zwolle. II. Welke door den groten scheepvaart op het swarte Water, en d'afbreuk der Camper tol, ontstaat. III. Waarom Campen twemaal een tol op het swarte Water stelt. Zwolle verweigert deselfde te betalen. IV. Nieuwen tol op desen stroom geset. Dese Stad blyft onwillig. De Campers nemen haar een schip af. Oploop albier. V. Zwolle klaagt daar over. Dog vrugteloos. Neemt eenige Campers gevangen. Stap van Campen om hun verlossinge. Deventer tragt haar te bevredigen. VI. Vyandelykheden tusschen de twee Steden. Aanval van de Zwolschen op Campen. VII. Het veroverde schip wordt ontslagen. De Keiser sent twee Gesanten om haar te vereenigen. Sy geven de beslissinge des twist aan de Bisschop, en de Staaten over. VIII. Geschil over de tolvrjheid in die tusschen tyd. 't Wordt tot nadeel van Zwolle uitgesproken. IX. Haar misnoegen hier over. Sy bewyft d'onwettigheit daar van. Dog vrugteloos. Sy erschynt niet op dagvaardinge des Bisschops. X. Syn vrese en slegte raad van syn Raadslieden. Hy staat de tolvrjheid aan haar middelerwyl toe enz. XI. Reden waarom men sig tot Zwolle het gesag van Philip wil onttrekken. XII. Twee Ca-
- me

Over de gestrekenis van het Zwarte water en
van vroeger aanproeven daarop door Zwolle.
cf. Tegenw. Staat van Overijssel III p. 437. 438. 439.
440. 447. 450. 459. 463. 465. Waarmede men
vergelijkt Hans v. Mattius Gestrekenis der Stad
Zwolle op de respective jaeren byv. II p. 118 ~~119~~

Over de regten door de provincie Overijssel genote.
neend ten aan. en der bewinden van Gijzel en
Zwarte water cf. Tegenw. Staat v. Overijssel I p. 3.

meraars balen den Raad hier toe over.
 XIII. Sy handelen met den Hartog van Gel-
 derland. XIV. Sy pogen de Gemeente daar
 toe te bewegen. Verbond tusschen de Raad
 en de Gemeente. Uitspraak van het geschil
 des tols. De Keiser trekt 't aan sig.

Een vonke is iets gerings, en is beschouwt
 wordende by na onsigbaar: dog wan- 1520.
 neer se stoffe en voedsel vat, verteert se, Aanmer-
 schoon in het begin een klein vuurtjen zynde, kingen
 sterktens, Steden, de uitgestrekte wouden, en op de
 landschappen; seide certys een der beroemfte grote ge-
 Kerkvaders van syn eeuw (a). Een geringe volgen
 tol was de vonk, welke het oorlogsvuur tus- twist tus-
 schen de Steden, Campen, en Zwolle, ontstak. schen
 Groot waren de gevolgen van desen krygs- Campen
 brand, die, geheel Overijssel byna verterende, en Zwol-
 veroorzaakte, dat dit geweest, met het Neder- le.
 stigt., sedert vele eeuwen aan den Landsheer
 getrouw, sig, in het jaar 1528, het Bisschop-
 pelyke geslag onttrok, en in de schoot van
 den berugten Keiser Carel de Vyfde wierp, die
 maar alleen in staat scheen te zyn, den ontsta-
 nen sellen krygsbrand te kunnen blusschen. Hoe
 groot dese uitwerkingen, tot aan dat tyd-
 stip toe, ook zyn mogen, men moet se nog van
 veel meer gewigt, by vervolg van tyden, ag-
 ten te zyn, indien men deselve met een staat-
 kun-

(a) *Scintilla res parva est (sunt verba Divi Hieronimi, apud Lamb. Gor. in Comment. ad Consuetudin. Velav. Cap. 5. art. 2. Glos. 2. N. 2.) & pene dum cernitur non videtur: sed si fomitem comprehenderit & nutrimenta sui quantumvis parvus ignis, mania, urbes, latissimos saltus, regionesque consumit.*

1520 kundig oog beschouwt. Want hadden die van Utrecht, en Overysfel, sig niet genootdrongen gevonden, wegens die schrikkelyke onlusten, tusschen de twe jongste Hoofdsteden uitgeborsten, Keiser Carels gehoorzaamheid te omhelzen, nooit waren sy gedwongen geweest hunne Landsheeren te verlaten: nooit hadden sy over de heersugtigheid van Philip de Twede, Koning van Spanjen, en Heer der Nederlanden, geklaagt. Nooit derhalven zouden sy sig tot bescherminge van hunne voorregten, regten, en oude gebruiken, met de andere Nederlanders, hebben verbonden gehad. Dog liever gaan wy, dese en verdere uitwerkingen aan de staatkundigen overlatende, te doorgronden, een aanvang maken met het verhaal, van den oorsprong „van den vervairlyken en bedroefden „oorloghe“; gelyk een *onbekent Schryver* (b) spreekt: welke tusschen de twe van ouds her verbundene Steden, Campen, en Zwolle, by dese gelegenheid, in het jaar 1520, ontstont.

II. De Bisschoppen van Utrecht hadden voor welke gryse jaren een tol op den Yffelstroom, hen door den door de Keiseren vergunt, welke sy lange voor groten het jaar 1520. aan Campen verkogt hebbende, sicheep- sedert door deselfde sonder tegenspraak van iemant geheft wierdt (c). Siker stroom eerst de vaart op Vecht (d), en naderhand het swarte Water genaamt, en de afbreuk der Zwolle besproejende, was door den samenloop Camper van

(b) Van den oorlog tusschen de Gelderschen en Overysfelschen. Ik sal hem in het vervolg den *onbekenden Schryver* noemen: om hem, van twe andere ongenoemde Schryvers, te onderscheiden.

(c) *Ubbo Emmius Rer. Frisic. Lib. L. ad annum 1520.*

(d) In de Latynsche taal *Vidrus* genaamt.

van vele waterjes uit de naaste veenagtige landen, schipdragent geworden, en tot een dege-lyke stroom gewassen; die met magtige schepen bevaren wierdt, al sedert een menigte van jaren. In een brief van het jaar 1516. siet men getuigt, dat die stroom reets so lang tolvry be-vaarbaar geweest was, dat, des contrarie in „gedechtenisse der menschen niet gehoert is „gewest“ (e). Ook blykt het uit een menigte voorbeelden, waar van wy hier beneden zullen spreken, dat 'er lange voor de Sestiende eeuw, van dese Stad op Holland een scheeps-vaart geweest is. Het welke so onbetwiftbaar is, dat, wat anderen ook eenpariglyk schryven mogen (f), het geen bedenkelykheid heeft; ge-lyk hier beneden geblyken zal. De Westfaal-sche, Saxische, Luiksche, en andere kooplie-den, die, de minste kosten, en den gemakke-lyksten weg soekende (g), den Yffelstroom wegens den Camper tol vermyden, hadden se-dert eenige jaren, welke niet wel te bepalen zyn, begonnen hunne waaren van en na Zwol-le over 't swarte Water te voeren; waar by die van Campen een groot nadeel en schade, ten aanzien van hunne Yffeltol, leden (b).

Sedert eenige tyd verveelde hen dese veran-deringe van den vaart: Ook poogden sy van toen af aan den afbreuk en verminderinge van hunne tol, door een nieuwe tolsheffinge te ver-
 III.
 Waarom
 Campen
 twemaal
 een tol
 op het
 H 3
 goe-

(e) Men sie hier beneden de brief in de 3de Afde-linge bladf. 121.

(f) Pontanus Hist. Gelr. Lib. XI. pag. 687. & alii.

(g) Anonymus apud D. G. Dunbar, Tom. 3. Analect. pag. 593.

(h) Slijttenhorst Gelder. Geschied. bladf. 356.

1520.
 swarte
 Water
 stelt.

goeden. In het jaar 1512, op den 4 Maart, besloot de Raad en de Gesworene Gemeente, dat 'er een tol betaalt zoude worden door alle de schepen uit, of in de Zuider Zee, voor by den Oort te Genemuiden, seilende: onder uitdrukkelyke dreiging, dat de onwillige schepen, met geweld aangehouden zouden worden (i). Drie jaren later vernieuwden sy dit bevel, en waarschuwden alle de kooplieden, het swarte Water be varende, seer ernstiglyk, den gestelden tol, van seker soort van goederen, aan de Stad Campen te betalen. De Zwolsche schippers, en burgers, midsgaders andere vreemde handelaars, gewoon het swarte Water tolvry te gebruiken, sloegen dese besluiten der Stad Campen in den wind, en beseilden des niet tegenstaande tolvry den stroom, sonder 'er aan te voldoen, ofte sig te bekrennen. De Regeringe van Campen de overtredinge harer bevelen niet langer met goede ogen kunnende aansien, sond, in het begin der Vastentyd, van het jaar daar aan volgende, een brief na dese Stad, waar by sy dese nieuwigheid verregtvaardigende, onder anderen meld: dat de geregtigheid, en vryheid der Stad Campen, en vervolgens het regt van tol te heffen, haar door den tydelyke Bisschop verkogt (k), sig so verre in Zee uitstrekke, als het water drie en een half elle diep was: Dat die van Zwolle met hunne schepen het swarte Water niet in of uit konden seilen, sonder dese vryheid van haar Stad aanteden: Dat derhalven de saak van selfs sprak,

(i) *Arent toe Boecop in syn Jaarboeken op het jaar*

1520.

(k) *Men sie hier voren Twede Deel blads. 116.*

spak, dat die van Zwolle verplicht waren den 1520.
 tol die sy op het swarte Water hadden gestelt,
 te betalen, ofte dat die, andersints onwillig
 blyvende, ingevolge Resolutie van Raad en
 Meenten zouden worden gestraft; waar van sy
 wel, om alle onminne voor te komen, de Re-
 genten van Zwolle hadden willen verwittigen.
 De grote aangelegendheid des verschils, doet
 my dese en twe volgende brieven hier woorde-
 lyk inlasschen; Dus klinken de woorden van
 d'eerste brief.

*Eersame, wyse, voersichtige, besonder
 goede Vrende!*

Also u Liefste wetten, dat unse gerechtigheyd
 en vryheyd gaet in de Zuider Zee, also
 vere als se neit meer dan vierde half elle, en
 neit dieper en ys &c., en so dan geene schep-
 pen in den zwarten waeter noch dair uth koenen
 vacren, sy en koemen up unse vryheyd, dies se
 van allen tolber gueden onser Stat hoeren tol
 schuldig synt, so deden wy t' jaer verleden eenen
 ytlick des waerschouwen, verstaen wy des neit
 te min, dat daer veel gebrek in valt, en sonder-
 lingen by uwer Eersaemheden, Schippers en Bor-
 gers, die onsen tolln degelijks ontfoeren, waer-
 om wy uwe Eersaemheden nog sulks tho wetten
 doen, om derselver Schippers en Koopluiden tho
 warnen eyns voor all. Want wy dair op willen
 verdagt syn, en denken denselven, de unse tol-
 len also ontfoeren, te straffen, als t' behoert;
 so wy des myt unser Menten entlick synnen ge-
 sloeten, t' welck wy also int guetlick doen tho
 wetten, om alle onmyne te schutten. Densel-
 ven u Eersaemheden Gode Almechtig bovolen.

Burgemeesters, Scepen, en Raidt der Stadt
 Campen, enz.

1520.
Zwolle
verwei-
gert de-
zelfde te
betalen.

Op dese dreigende brief antwoordden de Heeren van den Raad van Zwolle twe dagen later, aan die van Campen: Dat het nog hen, nog iemand anders voorstont, of heugde, dat de Hollandfche, Friefche, Zwolfche, en andere kooplieden ooit eenige tollèn of ongelden in het fwarte Water waren afgeëifcht: maar dat aan hen en een ieder feer wel bewust was, dat den froom altoos van fyn mond af tot aan Zwolle toe, federt fo veel jaren herwaarts, vry, en van alle ongelden onbefwaart door een ieder befeilt was, dat niemand fig erinnerde, ooit het tegendeel gehooft te hebben. Weshalven fy, de vryheid en onbelemmertheid van het wáter van voornemens zynde te befchermen, verfogten, en verwagteden, dat de kooplieden met geen nieuwe invoeringe gekwelt zouden worden; maar den froom onbefpiert als van ouds bevaren mogten. Dat het andersints te vrefen stond, dat 'er tuffchen de twe Steden droevige oneenigheden oprefen: nadien fy van hunne fyde befloten hadden, alle tols afperffingen te beletten en verhinderen; gelyk den nieuwsgierigen Lefer, dit uit d'eigen woorden des antwoords in defer voegen luidende, afnemen kan.

*Eerfame, voersichtige, befunder guede
Vrenden!*

Soe uw Lieffden ons doen fchryven, woë uw gerechtigheyd gaet in de Zuider Zee also veer, als t' niet meer als vierde half elle, en niet dieper en ys, en geen fchepen in en uit dat fwarte waeter voeren, fy en koemen op uw vryheyd: des fy van allen tolber guede tollèn schul-

schuldig sollen wesen; myt begeerte onse Borgers en andere Koopluiden des dair van te waar-
 schouwen: want U Lieden met U E. Gemeen-
 ren gesloeten synnen, daar op te willen verdragt
 wesen, en vorders brief inholt, hebben wy ont-
 fangen; gelesen, en guder mathen verstaan, en
 voegen U dair op ter antwort, dat niemant van
 ons, nog den onsen voerstaat, dat de gene myt
 oer gueden in en uth dat swarte water, de Zuder
 Zee bruiken, sy synnen dan Hollanders, Vrie-
 sen, u burgers, d'onser, nog eenig ander, eni-
 gerley beswaren van tollen of andere ongelden
 op gelacht is geweest: dat den vryen Zee stroom
 onbespeert vry, af en an onsen Stadt tot deffen
 tyden toe, gebruikt hebben: de wy ook dekken
 en beschermen wyllen ons vermoegens, na eysch
 der wacter kamer vry na older heerkoemen en
 gewoenten, tot onsen Stadt wesende, dat des
 contrarie in gedechtenisse der menschen niet ge-
 hoert is geweest. Demnae is uns guetlick bege-
 ren, dat U L. op de ghene die also in en uth
 der Zuder Zee dat swarte water tot onser Stadt,
 binnen en buthen markten na gueden aelden
 gewoenten, rechten en heerkoemen, brucken en
 vaerende werden, geene andere nyigheyt opleg-
 gen, dan laeten elck den vryen Zee stroom ge-
 brucken; gelyck dat u voervaders tot heer toe
 gedaan hebben: op dat dair uth geen verdere on-
 wille ende verloop ontstae, wy ongerne sien
 folden, want wy uns versien hadden, en noch in
 sulcken vermoeden staan, weer anders iemant die
 des en diergelycken voernemen worde op de On-
 se en gemeene Kocpman, Uw Lieffden, na vrendt-
 licke bewantennisse, folden dat selve na alle ver-
 moegen helpen bereyken en straffen; als wy uns
 des en alles guedes genslick versien tot Uw Lieff-
 den, de Godt in Zaligen leven lange behoeden
 mach.

Dese was de gesteltenisse van de gemoederen IV:
 der Nieuwen

1520
tol op
desen
stroom
gefet.

der twe Steden, toen het gemeen tot Campen, in het jaar 1519. in een geweldigen opstand tegens haar Overigheid uitbort; de Regeringswyse veranderde, en de meeste Regenten van het kussen smeet, om dat die naging, dat sy Stads inkomsten doorgebracht, en verteert hadden. De baren van oproerigheid in het jaar 1520. seer aangewassen, en tot den hoogsten top geresen zynde, wierdt het volk moetwilliger, en aanmerkende, en nydig zynde (l) over het groot nadeel dat haar Stads tol, door den groten scheepsvaart op het swarte water leedt, dwong eenige tyd voor Pinxteren de nieuwe Regenten, een tol op desen stroom te stellen, en dit ongeld te heffen van den vremden guederen die op haar water quamen roerende drie en een half elle diep by 't Eyland Ernst: en selfs te bevelen, so men gerugten van die tyden geloven mag, „ dat de schepen met vremde guederen beladen, souden tot Campen komen „ an de wille en betalen haar tol“ (m), even eens als of die den Yssel beseilt hadden (n). Anderen egter, en onder die een Geldersch ongedrukt Historieschryver verhaalt (o), dat niet so seer het gemeen, maar de nieuwe aangestelde Regenten, om het volk te behagen, en desselfs gunst te winnen (p), dese nieuwe invoeringe in het jaar 1520. allereerst op het tapyt hadden gebracht; gevende voor, hier bysonderlyk toe aangefet te zyn, door het lesen van oude brieven,

(l) *Arent toe Boecop in syn Overysfelse Jaarboeken.*

(m) *Anonymus pag. 593.*

(n) *Vit de volgende brief.*

(o) *Onbekenden Schryver.*

(p) *Anonymus pag. 593.*

ven, die sy onlangs het welsyn der Stad behar-
tigende, tusschen andere papieren gevonden
hadden. Hier uit bleek genoegzaam de regt-
vaardigheid van de tolsheffinge, en het kwam
hen byna ongelooflyk voor, dat de vorige Re-
genten, als in een diepe slaap ingedompelt, dit
aanmerkelyk voordeel geheellyk verwaarloost
hadden. Dese moesten, volgens hun gedagten
(en dit wierdt dagelyks onder het volk verspreidt,
om hunne voorlaten op het hatelykste af te schil-
deren) door het geld der Zwollenaars omgekogt
zyn, en met die onder de hoed gespeelt heb-
ben, want sy zouden andersints nooit hebben
kunnen toelaten, de Zwollenaars den swarte
Waters stroom tolvry te laten gebruiken (q).

1520.

Zwolle kante sig, tegens dese nieuwe invoer-
ringe, niet min stout als te voren, aan, en gaf
aan die van haar nabuurstad, seggende den gro-
ten scheepvaart der vreemde kooplieden op het
swarte water, te strekken tot verkortinge van
hun oude regt, ten antwoord; dat die van
Campen tot geen tollen geregtigt waren, dan
alleen op den Yffel, en in hun bedryf, ende niet
sy door hun toedoen, maar God selven den
stroom hadt geopent, wiens goedheid sy met
regt ende met eere mogte gebruiken (r). Hadt
het geschil by woorden gebleven, wat al onge-
lukken en onheilen zouden van ons Land ver-
wydert zyn geworden, welke, midderwyl de-
sen woordenstryd met sterke schreden naderden.

Dese Stad
blyft on-
willig.

Het geval wilde dat, niet in de maand Ju-
lius; De Cam-
pers nos

(q) *Theodoricus Weylerus Historia hujus belli.* Sie
hier beneden over desen Schryver d'aantekeninge
onder de Letter z.

(r) *Sligtenhorst Geld. Geschied. blad. 356.*

1520 lius; gelyk *Pontanus* verhaalt, ofte des dings-
 men haar dag voor Pinxteren; gelyk *Arent toe Boecop*
 een schip segt, maar eenige tyd vroeger een Zwolsch
 af. schip met Noordfche waaren geladen, omtrent
 de tonnen, het swarte water met een gunstige
 wind bevarende, door een hoop Camper ge-
 wapende burgers bespeurt wierdt. Door toorn
 aangestoken wordende, dat den schipper den
 rof hadde willen ontvoeren, vervolgden sy het
 ongewapende schip met vaartuigen, so onver-
 moeilyk, dat het sig eindelyk aan de burgers
 overgegeven hebbende, door hen na Campen
 geselept, en aldaar vastgelegd wierdt. (s) De
 schipper hadt het geluk syn leven door de vlugt
 te redden: want sy hem andersints volgens het
 verhaal van een tydgenotig Schryver, aan de
 Mastboom hadden willen ophangen.

Oplloop
 alhier.

Het is byna onuitsprekelyk, hoe seer die van
 Zwolle op het horen van dese tydinge, en van
 de billyke klagten van den schipper, en de
 Zwolsche, Westfaalsche, en Luiksche koop-
 lieden, die by het schip, en desselfs ladinge,
 aanbelangen hadden, ontstelt wierden. Het
 seft seheen hen so lelyk en schandelyk toe, dat
 de gehele Stad oordeelde, dat het gewroken
 moest worden. De gehele vryheid, seiden som-
 mige, gaat te niete, indien hier in niet by tyds
 voorzien wierdt. Dit ongemerkt te laten voor-
 bygaan, is slaven der Stad Campen worden.
 Geeft men hen dit toe, dan zullen sy, wanneer
 het hen belieft, de Zwollenaars met nieuwe tol-
 len kunnen onderdrukken. Wat zoude een ver-
 winnaar, vrieggen de driftigsten, een overheert
 volk swarder kunnen opleggen, als die van
 Cam-

(s) Uit een brief van dese Stad aan Campen.

Campen ons doen? Door dese heftige samen-
spraken, wierden de gemöederen aan het gaan
gemaakt, en het volk besloot eenpariglyk, dat
de tolvryheid, en de bedrevene vyandelykheid,
door de wapens beschermt en gewreekt worden
moest. De vinnigsten gingen verder, en be-
loofden malkanderen door handtastinge en eede,
sig met de wapens te zullen verweren. Van
toen af verloor het volk alle matinge, en als of
sy de oorlogs-trompetten en trommelen alreets
hadden horen ontfleken, grepen sy de wapens
aan, en zouden so onbesonnenlyk de poorten
zyn uitgetrokken, sonder selfs te weten waar op
het gemunt was, hadden niet de Heeren van den
Raad, de gevolgen van desen stap bemerkende,
door hunne voorfigtigheid het volk binnen
de Stad gehouden, en aan het bedaren gebragt.

De weg van minnelyke handelingen kwam
die Heeren des tyds al nog voor, dat de beste
was, om vergoedinge van de schade, en het
ongelyk te erlangen. Sy sonden daarom des an-
deren daags na dit voorval, hunne afgesanten na
Campen, om het ontslag des schips te bewer-
ken: dog mag men somnige geloven, sy moe-
sten na een dreigent antwoord ontfangen te heb-
ben, onverrigter faken vertrekken (t). Des
niet

1520.

V.
Zwolle
klaagt
daar
over.

(t) Tot dus verre heb ik gevolgt *Theodoor Wey-
ler*, die een Historie van het jaar 1520. tot 1524.
geschreven, en aan Hartog Carel van Gelder opge-
dragen heeft. De titel van dit ongedrukte en in de
Latynsche taal cierlyk beschrevene werk is dese.
*Bellum quod Clarissimus fortissimusque Gelria Princeps
Carolus pro Zuollanis adversus Campenos gessit. Au-
thore Theodorico Weylero.* Na dat ik de Geschiedenis-
sen van dese jaren reets beschreven hadde, is my
een

1520. niet tegenstaande was den Raad so toegeeffyk , dat sy aan de Regeringe van hunne nabuurstad , gelegendheid gaven om de saak met koelen moede te kunnen overdenken. Ten welken einde sy 's maandags voor Pinxteren , aan de Regeringe van Campen , schreven , dat hen de gepleegde geweldadigheid , en de veroveringe des schips , seer verwonderde ; te meer , om dat desen stap strydig was met het gegevene woord. Dus dat 'er reets onderhandelingen over desen begonnen twist moeten zyn geweest. Ook hadt , vervolgden sy , de oude verbintenisse der twe Steden , eerder bescherminge , dan een diergelyke berovinge , gevordert. Weshalven sy , in vrindschap verfoekende , dat , indien de goederen , so wel van de vreemden , als de Zwolschen , bederfelykheid onderworpen waren , deselve met het schip ontslagen wierden ,

een oud en naukeurig afschrift van dese Historie , door seker geleerd Heer , medegedeeld , aan welke ik mids desen de schuldige danksegginge betuige. Ik soude meerder gebruik van dit werk hebbe kunnen maken , indien ik het eerder gehadt hadde. Dog het aanmerkelykste van dese Historie , welke veel ligt met 'er tyd het ligt zal sien , heb ik , voor so veel my mogelyk was , op syn tyd en plaats te pas gebracht. By dese gelegendheid moet ik aanbeurtenissen van dese onlusten , het waarschyndlykder Historie Schryvers , stillwygende heb uitgekijpt , sonder de onwaarschyndlyke verhalen aan te halen , en te wederleggen ; gelyk ik tot nog toe byna over al gedaan heb. Ik ben hier toe bysonderlyk bewogen geworden , door de menigte der verschillende gevoelens , welkers gedurige aanhalinge te veel plaats beslagen zoude hebben , en de Geschiedenissen gedurig hadde moeten afbreken.

den, verwagteden dat men in het vervolg de 1520.
buitenlandsche, en hunne handeldryvers, den
swarte waterstrooms, vry en onbespiert, als
van ouds liet gebruiken. Op dat hier uit geen
onlusten sproten, welke sy van hunne syde,
schoon so veel mogelyk was, willende vermy-
den, egter voorfagen, dat 'er uit oprysen zou-
de, indien men voortvoer desen tol t'eischen.
Waar op sy een spoedig antwoord afgwagende
waren, gelyk met meerderen, uit het volgen-
de affchrift van desen brief te sien is.

*Eersame, voirsichtige, besunder guede
Vrenden!*

U ns geven to verstaene uns mede Burgers,
Schipper, en andere ook Munstersche en
Lukers, dels myt ocr waer en guede van Ant-
werpen en Bergen uth den Markt, ook uth Hol-
landt komende, en dat hoeft daer mede na unser
Stadt geboeden, hoe dat seker van uwen Burge-
ren deselve, omtrent onse tonnen, int swarte
water, op unse vrye waeter kaemer, myt ge-
spamen boeghen en gelaeden bussen, voer ge-
wacht, en hem schip en guet afgenomen, en ge-
weltlicker wyse, tot oeren grote schade, hoen,
en smaadheid, dair mede na U L. Stadt getoe-
gen. Des wy ons niet bedenken en konnen, nae
vrintlicker bewantenisse, ook folke werken con-
trarie den woerden, den sonnendach u vrende
den uwen alhier venget. Hadden ook meer be-
sehermens dan beroevens van U L. vermoedet:
begeren vrintlicken so de guede verderfflick syn-
nen, dat U L. de vrenden so wal als de unsen
der schip und guet wederomme geven, sonder
voerder luden schaeden ende laten, unse bur-
gers bewanten en ander, sonder voerder ende
dergelicke bedrank den vryen stroem onbeleth an
en

1520. en of onfer Stadt koemen en verkeren; gelyk U voorvaders te doen plegen, aever menfchen gedachteniffe, en wy de uwe en andere, wy alhyr in gelyken geerne doen, op dat geen verdere onwylle dair van verloepeden, wy, kent Godt, neit gerne hebben, dan liever helpen ftuiren folden dair wy kwaecht uth fineden werden, dair U L. dat beffe in gedenecken en voerfetten. Als wy des genslick vertien en ein befchreven toevelaten andwert tegenwoordige, dair men fich mitten beften na hebben mach, verfchulden wy gerne van U L. de Got de Heere lang behoeden moet. Op maenendach na sonnendach Exaudi.

Sonneklaar blykt hier dus uit, dat den nieuwen tol op het fwarte Water, door de Stad Campen gefelt, ende de daar op gevolgde veroveringe van het Zwolfche fchip, de ware en eenigfte oorfake was, van de onlusten, welke wy nu zullen sien, dat op het hevigitte tuffchen de twe Steden uitborften; het welke ook boven dien, door byna alle Hiftorieschryvers, getuigt wordt (v).

Dog
vrugte-
loos.

Deze klagten van den Raad van Zwolle, wierden door die van Campen, op de gewone wyfe beantwoord. Sy mogten, fchreven fy, wel lyden, dat een ieder de vrye Zee gebruikte: dog fy waren des niet te min beregtigt, den Keiferlyken tol op de goederen in hunne vryheid komende, en dus ook van de Zwolfche fchepen, daar over moetende feilen, te vorderen. Dit was, vervolgden fy, geen nieuwe invoeringe, gemerkt,

(v) Heda in Philippo pag. m. 325. Slightenhorst Gelders. Gefchied. bladf. 356. Anonymus pag. 593. Theodor. Weyler, en twe onbekende ongedrukte Schryvers.

merkt, sy reets voor agt of negen jaren desen 1520.
 tol besloten hadden te hessen (w). Met dit ant-
 woord nam de verduldigheid van die van Zwol-
 le een einde, en sy, den vrydag daar aan vol-
 gende, ook tot dadelykheden uitberstende, on-
 derstonden op den marktdag alhier, Maasroe-
 per (x), en eenige andere Camper burgers, Neemt
 eenige
 Campers
 gevan-
 gen.
 met hun wagens, paarden, en goederen, by
 het Frankhuis aan te houden, en in hegtenisse
 te setten. Die van Campen op staande voet
 den Schout sprekende, versogten onder den
 Landsedelyken borgrogt, uit de gyseling ont-
 slagen te worden (y). Dog dit was geensints
 de meninge der Regenten van Zwolle, die
 voorgenomen hebbende, die van Campen so
 lange in bewaringe te houden, tot dat het ver-
 overde Zwolsche schip met alle de goederen
 losgelaten wierdt, dit verzoek rond uit aflloe-
 gen (z).

Schoon de Regeringe van Campen het eerste Vrugte-
 losen stap
 van Cam-
 pen om
 hunne
 verlos-
 singe.
 met dadelykheden haar regt hadde beschermt,
 klonk haar dese tydinge egter vreemt in de oren,
 en sy font in aller yl den Secretaris Joan van
 Breda, na Zwolle, om de burgers, was het
 mogelyk, te verlossen. De Secretaris sig na
 den Burgermeester in der tyd begevende, ver-
 sogt dat de Magistraat vergadert wierdt, als
 hebbende last uit naam van syn Heeren, aan de

II. DEEL.

I

Bur-

(w) Arent toe Boecop in syn Overysfelse Jaar-
 boeken.

(x) Den roeper van Mastbroek genocmt apud Ano-
 nymum pag. 593.

(y) Arent toe Boecop in syn Overysfelse Jaar-
 boeken.

(z) d' Ongentemde Schryver.

1520. Burgermeesters alhier, iets voor te dragen. *Wie, vrieg hem de Burgermeester schamperlyk, heeft uw afgesonden, de nieuwwe of de oude Regenten van Campen? en waar, voegde hy 'er by, zyn uw lastbrieven?* schoon hy seer wel wist, dat de Overyffelsche Steden haar Gefanten niet gewoon zyn met geloofs-brieven te voorfien. Dese onverwagte vragen, voorfpenden den Secretaris genoegzaam, dat hy in syn oogmerk niet zoude flagen: ook wierdt hy genoodfaakt sonder verhoor van de Heeren van den Raad te kunnen verwerven, onverrigter faak te vertrekken. Die Heeren lieten nogtans de vrouwen der Camper Burgers, met haar mans in gyseling gefet, na Campen te rug keren.

Deventer Joao van Breda, tot Campen van syn weder-
 tragt haar varen verslag gedaan hebbende, wierdt in aller
 te bevredigen. yl, door de Regeringe gelast, tot Deventer
 van dit voorval kennisse te geven. De Magi-
 straat van Deventer bemerkte ligctelyk d'aange-
 legendheid van dit verschil, en sond, om de
 Steden te vereenigen, Meester Gerrit Swaef-
 ken, en Rudolf van Twickel na Zwolle: die
 met de Regeringe aldaar, vrugteloos over het
 loslaten der Burgers gehandelt hebbende, na
 Campen vertrokken, en den Raad verfeker-
 den, dat die van Zwolle de gevangen genome-
 ne Burgers nooit zouden ontslaan, voor dat het
 fchip losgelaten was. Het bate de Regeringe
 van Campen weinig, dat fy haar gedrag poog-
 de te verschonen, en d'afgesanten te doen be-
 grypen, dat fy, dit fchip om geen andere reden
 vasthielt, als om dit verschil geregtelyk te laten
 besliffen. Waar aan fy hoe het ook uitviel, be-
 reidwillig zynde sig te onderwerpen, (willende fy
 felts

felfs in onregt bevonden wordende, niet alleen het fchip met de goederen ontfiaan, maar ook de fchade door het beflag veroorzaakt, vergoeden,) derhalven met regt verfoegt, dat de Burgers, onder een voldoende Borgtogt losgelaten wierden. Want hoe fraai d'Afgefanten, tot Zwolle gekomen zynde, dit ontwerp van die van Campen de Regeringe aldaar voorftelden, defelfde fchepte daar geheellyk geen behagen in; het welke de Afgefanten, voor dat fy na Deventer te rug keerden, aan den Raad van Campen over fchreven (a).

De verbitteringe tegens die Stad, hadt in-
tuffchen tot Zwolle fo feer toegenomen, dat
alle gemeenfchap tuffchen de twe Steden op-
hielt, en geen inwoonder van Campen alhier
meer komen, veel weiniger koophandel dry-
ven mogt. Dit wierdt felfs fo ftiptelyk in agr-
genomen, dat den Raad hen alle behandelde,
op die wyfe, als wy te voren gefien hebben.
Op feker dag verwittigt zynde, dat elf Camper
Burgers, wederom by *Frankhuis* (b), een her-
berg, een vierendeel uur gaans van defe Stad
gelegen, en die in fchriften van de Veertiende
eeuw reets bekend is (c), markt gehouden
hadden, hen met de by fig hebbende waaren,
en goederen, befaan, en vast fetten liet: fchoon
Liborius de waardt van defe herberge, en de
kooplieden felfs met eede ontkenden, dat fy
iets gekogt of verkogt hadden (d). Het welke

1520.

VI:

Vyande-
lykheden
tuffchen
de twe
Steden.

I 2

eg-

(a) *Arens toe Boecop in fyn Overryffelfche Jaar-
boeken.*

(b) *Franshemium* in de Latynfche taal geheten.
Anonymus pag. 594.

(c) *In een ongedrukte Gedenkschrift.*

(d) *d'Onbekende Schryver.*

1520. egter door andere Schryvers tegen gesproken wordt. Ook sette de Magistraat byna ter selfder tyd, verscheiden inwoonders van Campen, na Coesfelt in bedevaart wildende gaan, in hegtenisse; die niet eerder dan na veertien weken tyds, uit de boejen ontslagen wierden.

Die van Campen bleven d'onse dese vyandelykheden niet lang schuldig. Eerst leiden sy twe oorlogs schepen, ingevolge het besluit op den 1 Julius, door den Raad en de gefworene Gemeentens genomen, in de mond van het swarte Water, welke alle de Zwolsche schepen den twistigen tol afvorderden. Ook verboden sy allen handel en wandel met onse Burgers te dryven. Dog, de gevangenis van hunne medeburgers vernemende, wierden sommige burgers so toornig, dat sy in deselfde nagt met verscheiden inwoonders van Dronthem, in de vryheid van Zwolle, een vyandelyken inval deden (e): welke hen so wel gelukte, dat sy, volgens sommige Schryvers, alle ossen weg namen (f): schoon anderen verhalen, dat sy maar met vyf of ses ossen, en een gevangen man, tot Campen te rug gekeert zyn (g).

Aanval
van de
Zwolschen
op
Campen.

Den anderen dag na desen inval, welke men aan de Zwolsche syde voor een oorlogs-verklaringe opnam, trokken uit Zwolle omtrent vier hondert mannen met busen gewapent, en met grof geschut voorsien: nemende hun weg door Wilsem, na Campen. Omtrent tien uur des morgens de Stad genadert zynde, vriegten sy aan die van binnen, uit welkers bevel de Dronthe-

(e) In Gedenkschriften, en Arent toe Boecop.

(f) Anonymus pag. 544.

(g) Ingevolge Gedenkschriften, en Arent toe Boecop.

thenaars den inval in de vryheid van Zwolle gedaan hadden? Die van Campen betaalden hen met gelyke munte, en vragen, wegens het gevangen nemen van de hunne. De Zwollenaars; om hen tot een gevegt uit te tarten, waar toe sy aan hunne syde seer begerig waren, losten tot agtien maal eenige halve slangen, en schoten meest door de dakken der huizen (b). Dog gedurende een geruime tyd vrugteloos. Eindelijk begon men van binnen met grof geschut te vuren, waar door eene van d'onse gedood, en een ander swaar gekwetst wierdt: ook trokken sommige de Stad uit, waar door de beide legertjcs in een gevegt geraakten; het welke niet lang geduurt hebbende, met een gelyke uitslag geëindigt wierdt (i). Dus verlieten die van Zwolle de Stad Campen, en na vervolgens het vee, by de Yffelbrugge weidende, mede genomen te hebben, keerden sy „ met dese „ eere en buit“ gelyk een ongenoemt Zwollenaar spreekt, na de Stad te rug (k).

Na dese gepleegde vyandelykheden, ontsagen sig die van Zwolle niet meer, om de Campers op de gemene wegen, over al, aan te tasten, gevangen te nemen, en binnen de Stad vast te setten. Ook beurden sy alle de pagten en renten, die van Campen toebehorende, so wel binnen als buiten de vryheid, op. Sy stelden sig van toen af aan over al in staat van tegenweer. Tot Coten aan het veerhuis by den Yselfstroom, lieten sy een Blokhuis aanleggen,

Schade
de Campers
aan
gedaan.

I 3

en

(b) d'Ongenoemde Schryver.

(i) Arent toe Boecop in syn Overysfelse Jaarboeken.

(k) Den ongenoemden Schryver.

1520. en met genoegzaam krygsvolk , voorraad , en gefchut, voorsien, ten einde alle de fcheepvaart van en na de Stad Campen , bylangs den Yffelstroom af te snyden. De befettinge pafte fo naukeurig op , dat alle die na Campen feilden aangehouden , en niet eerder ontflagen wierden, voor dat fy met eede beloofden, haar waaren en koopmanschappen niet binnen Campen te zullen brengen.

Hunne
toebe-
reidfels
tot den
oorlog.

Men verwaarloosde tot Campen ook niet, om middelen te beramen, waar door men de Zwollenaars de meeste afbreuk konde toebrengen. De Raad en gefworene Gemeenten, hadden te voren al reets befloten, twe oorlogfchepen in de mond van het fwarte Water te laten kruiffen, die d' onse veel nadeel toebagten, en verfcheiden fchepen veroverden. Dog nu namen fy een befluit, het welke inderdaad, indien het uitgevoert was geweest, ofte hadde kunnen worden, de Stad Zwolle haar ondergang te wege gebragt moest hebben. Dit was het dusgenoemde Zwolfche diep, by de mond van het fwarte Water, onbevaarbaar te maken, en te ftoppen. De forge van dit ontwerp wierdt aan de Burgermeesters, Lubbert van Hattem, Hendrik Croeser, Hendrik Wynkenffen, en Jafpar Jansen, aan de Leden van de grote gefworene Gemeente, Jacob van Vorden, Jan Harmffen van Harderwyk, en Henderik van Stenderen, en aan vier uit de kleine Gemeente, toevertrouwt. Verfcheiden andere punten wierden 'er, op den zelfden dag, beraamt; waar van de Stad Campen meer voordeel, als van die beworp, in het volgende jaar in rook verdwenen, genoten heeft. Want eenige Raads en Ge-

Gemeensluiden zyn toen gelaft, om een hoop krygsvolk aan te nemen. Ook gaven fy aan haar burgers en inwoonders de vryheid, de Zwollenaars over al aan te tasten, te vervolgen, en met hunne goederen gevangen te nemen: mids dat fy den roof aan den Burgermeester in der tyd overleverden, die verklaren zoude wat goede prys was, of niet. 1520.

Voor en al eer wy de uitwerkingen van dese, en meer andere, volgens de tydsomstandighe- den, seer nutte voorforgen, en beramingen, gaan sien, moeten wy ons eens na Philip van Bourgondien, eene der ongelukkigste Bisschoppen van Urecht, door die oneenigheden ge- worden, wenden. Hy, door Lubbert van Hat- tem, Joan van der Vecht, en den Secretaris Joan van Breda, afgesanten der Stad Campen, in het begin van Julius, van dit verschil onder- rigt, sond eerlang Georg Schenk na de Stad Zwolle, om haar, tot vredelievende gedagten brengende te bevelen, dat fy genoeg nam met de aanbiedinge, hem door de Stad Cam- pen gedaan, om het veroverde schip, tot de beslissinge deser saak toe, in syn handen te stel- len, ofte dat andersints de Stad Campen zoude kunnen volstaan, met een genoegsame borg- togt te geven, dat fy in ongelyk bevonden wordende, de schade aan het schip toegebracht, moest vergoeden. Schenk de Stad Zwolle hier niet toe hebbende kunnen bewegen, ver- schreef den Bisschop die van Campen, en Zwol- le, tot Brussel, voor sig, ten einde hun bewy- sen voor en tegens de wettigheid van den nieu- wen tol t'onderfoeken, en vervolgens dit ge- schil te beslissen. Die van Zwolle, bleven op den Philip poogt de twe Ste- den vrug- teloos te vereeni- gen.

1520. den bestemden dag uit, en de afgesanten van Campen, siende dat sy onwillig bleven, op de nadere aanfoekingen des Bisschops t'erschynen, keerden na huis te rug: na dat sy duidelyk genoeg aan den Bisschop te kennen gegeven hadden, dat haar Stad van voornemens was, de heffinge des tols op het swarte Water, met geweld te ondersteunen.

VII. De Staaten van het Nederstigt, oordelende het gevaarlyk te zyn, dit kwaad niet in tyds te sluiten, lieten de Stad Campen door hunne afgesanten, eenige tyd hier na (1), afvragen, of sy gesint was, de beslissinge van de tols wettigheid, of onwettigheid, aan den Bisschop over te laten, waar toe sy sig geheellyk, als voren geneigt te zyn, verklaarde. Dog de afgesanten, hadden tot Zwolle meer werks om de Magistraat daar toe over te halen: die 'er in het eerst seer onwillig toe was: dog eindelyk hier onder sekere beloften, bewilligt heeft; gelyk wy later sien zullen. Na dat de Gesanten dese wederzydse toestemminge verkregen hadden, werkten sy het twistige punt van het veroverde schip, en de gevangene burgers, te vereffenen. Het wierdt spoediger uit de weg geruimt, als de moedigheid van beide kanten deet voorspellen. Die van Campen wierdt opgeleit het schip in de handen der afgesanten te stellen: waarentegen de Magistraat van Zwolle, de Camper burgers, nu omtrent drie maanden sig alhier opgehouden hebbende, ontslaan moest.

Het veroverde schip wordt ontslagen, door de bemiddeling van het Nederstigt.

De Camper brezynde na Genemuiden, met de ontslagene bur-

(1) Dog niet op S. Lebuyns dag, gelyk *Arens* toe Boecop schryft.

burgers , schreven aan die van Campen , dat sy 1520. het schip aldaar zouden afwagten. Sommige ken het verhalen , dat den Raad willig geweest is , het verdrag. schip na Genemuiden te laten seilen : dog dat de burgers en ingefotenen , toornig geworden zynde , dat die van Zwolle verspreit hadden , de Campers verplicht te zyn , het schip binnen Zwolle te leveren , so oproerig waren geworden , dat sy het schip niet eens tot Genemuiden hebben willen senden (m). Ten minsten dit is seker , dat de Magistraat , om dese verdragsbreuk te verschonen , voorgaf , dat het gemeen niet na hun raad wilde luisteren (n). Het Onge-
 zy hier omtrent so het zy , de ontslagene bur- noegen
 gers na Campen te rug gekeert zynde , sonder van de
 dat het schip losgelaten wierdt , wierden tot Zwolle-
 Zwolle voor meinedigers uitgekreten : Dewyl naars op
 sy een eed gedaan hadden , van niet uit de Stad hen ende
 te zullen gaan , ten sy met bewillinge der Ma- bemidde-
 gistraat (o). Midsgaders , om dat sy , volgens laars.
 sommige (p) , hadden moeten sweren , dat het
 schip niet ontslagen wordende , sy sig weder in
 de gyseling zouden moeten stellen. De bur-
 gers van Campen , dese verwytinge ter harten
 nemende , ontkenden dit laatste op het kragtig-
 ste , en beriepen sig tot hunne verschoninge op
 het eerste : namentlyk , dat de Zwolsche Rege-
 ringe in hun ontslag bewilligt , en hen van den
 eed ontslagen hadt. Om de wereld van hunne

(m) *Arent toe Boecop in syn Overysfelsche Jaarboeken.*

(n) *Sligtenhorst Geld. Geschieden. blads. 357.*

(o) *Arent toe Boecop in syn Overysfelsche Jaarboeken.*

(p) *Onbekenden Schryver.*

1520. onschuld te meerder te overtuigen, stelden sy een verhaal van hun gevangenis, en ontslag op: waar van sy een afschrift aan de Stad Zwolle sonden. De Regeringe deser Stad kennis gekregen hebbende, dat 'er nog geen hoop van ontslag voor het schip was, toonde 'er sig seer gevoelig over, en versogt, aan de gemagtigden van het Stigt schryvende, nadrukkelyk, ingevolge de belofte, die sy selfs aan de Stad gedaan hadden, dat, die van Campen geen woord houdende, de gevangenen weder in de gyseling te rug keerden. Het seldzaamste van dit geval is, dat de Gesanten van het Stigt, op het heiligste ontkenden, niet alleen dese belofte nooit gedaan, maar selfs 'er niet aan gedacht hebben (q). Hoe seer egter Adolph van Rhede, een der Gemagtigden, dese beloften, het zy dan schuldig of onschuldig heeft moeten besuren, en betalen, zal ons het vervolg der Geschiedenissen leren.

Het ver-
overde
schip
wordt
ontsla-
gen.

Terwyl dit nieuwe geschil de gemoederen der twe Steden meer en meer vervreemde, hadden die van Campen een middel uitgevonden, om niet meer genoodsaakt te kunnen worden, het schip aan de Stad Zwolle over te leveren: Ten welken einde sy het selfde aan den Bisschop schonken. Philip besorgt, om de grotere verwyderinge tusschen de twe Steden voor te komen, belastede op den 15 October den Drost van Vollenho, en de Schout van Blankenham, met eenige krygsknegten, en bootsgefallen na Campen gaande, het geschonkene vaartuig op te eischen, het welk, door die van Campen overgelevert zynde, dus ein-

(q) Arent toe Boecop in syn Jaarboeken.

eindelyk , weder in de handen der Zwollenaars 1520.
geraakt is (r).

Wel verre was het 'er af , dat de twe Steden Nieuwe
nu eenigfints aan het bedaren geraakten , en fig vyande-
na dese tyd van vyandelykheden onthielden. lykhe-
den.

Indien men sommige geloven mag , dan zyn de
meeste vyandelykheden , welke wy hier voren
verhaalt hebben (s) , even na de overleveringe
van het fchip gepleegt. Dit zy fo het wil , niet
tegenstaande de Biffchop de twe Steden , op
den 2 November , feer nadrukkelyk beval , en
verboot , fig onderlinge te befchadigen , vielen
die van Zwolle , den anderen dag , in het Cam-
perveen , en namen aldaar een man gevangen ,
en deden des Biffchops onderfaten grote fchade
aan. Te fpaad wierden die van Campen , van
defen inval onderrigt , om met hen flaags te
kunnen worden : want fy waren reets over Co-
ten na Zwolle te rug gekeert , voor en al eer
de Campers , hen op de hielen fittende , te Co-
ten aankwamen. De verfterkinge aldaar door
de Stad Zwolle aangelegt , welke fpoetswyfe den
Luiſebos genaamt wierdt , namen fy na een kor-
te tegenweer in , en maakten drie Zwolfche
Burgers gevangen ; de overigen rodden fig met
de vlugt.

Het groot nadeel , de Campers uit dese Schans
te voren toegebracht , deet die van Zwolle fon-
der dralen een nieuwe veffing , veel fterker als
de vernielde , opbouwen. Met meerder man-
fchap lieten fy defelfde beſetten , en fy hebben
de Stad Campen daar uit nog groter ongemak ,
als

(r) *Arent toe Boecop in ſyn Overryſſelſche Jaar-
boeken.*

(s) *Tweede Deel blaſf. 131. en volgenden.*

1520. als uit de veroverde , door het belemmeren der
scheepvaart, veroorzaakt.

Den Bis-
schop
vermaant
haar tot
vrede.

De oneenigheid der Steden van dag tot dag
gevaarlyker wordende , gelaste den Bisschop
Evert van Ens , na Campen en Zwolle te rei-
sen , om haar tot rust en vrede te vermanen.
Den Afgesant , op den 13 November , in de
eerstgenoemde Stad aankomende , gaf uit last
van syn Heer , aan den Raad , en de twe ge-
sworene Gemeentens , op syn verfoek verga-
dert , te kennen : dat die met een innig leetwe-
sen vernam , de droevige onlusten , tusschen de
twe Steden ontstaan , welke , hoe langer hoe gro-
ter wordende , syn Landen en ondersaten meer
en meer bederven. En dat , hoewel syn mee-
ster genoegsaam beregtigt was , het schenden der
vryheid van wegen en stromen te wreken , en ook
wel middelen uit te denken wist , om sulks te be-
letten , en te stuiten , hy egter , uit vrese van syn
heerschappyc en ondersaten , in een onherstel-
bare schade in te dompelen , als nog ernstig be-
geerde en verfoegt , dat de twe Steden in een
stilstand van wapenen van toen af , tot S. Pon-
tiaans dag , of daar omtrent , bewilligden : mids
dat die van Zwolle sig middelerwyl onthielden ,
van met tolbare goederen het swarte Water te
bevaren : en dan versprak hy in Overysfel te
zullen komen , om middelen ter versoeninge te
beramen. De Regeringe van Campen , nam
desen voorstel van des Bisschops afgesant gretig
aan : onder beding nogtans , van haar Stad daar
door geensints in haar goedhebbend regt des
tols te willen benadelen : en mids dat Evert
van Ens , die van Zwolle zoude tragten over te
halen , dat sy hunne gevangenen tegens de Cam-
pers

pers uitwisselen lieten, of ten minsten, dat de wederzijdse gevangene van het ontworpen bestand, ook genot hadden. Desen voorslag deedt den Afgesant ook tot Zwolle: Dog alwaar de Regeringe ligtelyk begrypende, wat de Campers met dese bewillinge beoogden, (namentlyk om door deselfde, de Zwollenaars uit het besit van den vryen swarte Watersvaart te doen stellen) deselfde rond uit van de hand wees, en den daar aan volgende nagt, in de vryheid van Campen en Dronthem, een inval doen, en verscheiden koejen wegslepen liet. 1520.

De Dronthenaars, om sig over de geledene schade te wreken, vielen des nagts, van den volgenden sondag, in de vryheid van Zwolle, haalden daar veel paarden uit de landen, en staken eenige huizen, die geen brandschattingen betalen wilden, in brand. Dese laatste gewelddadigheid, nam men tot Zwolle op het seerste op. De Ritmeesters, Hoplieden, en andere Bevelhebbers van het krygsvolk aldaar aangenomen, en in besettinge leggende, toonden 'er sig bysonderlyk gevoelig over: schryvende aan hunne vyanden, dat sy „eerloos, sekerloos, holl, deloos, en meinedig“ geworden waren, nu sy hadden kunnen goedvinden by nagte, als moordenaars brand te stigten. Dit geschrift wierdt tot Campen voor het aller eerrovenste uitgekretten, en op een vinnige wyse beantwoort. Het paste, schreven sy te rug, aan geen vrome en eerlyke lieden, sulke scheldbrieven af te geven, of zelfs te dulden, dat se geschreven wierden. De Zwollenaars, verweten sy vorders, hadden het eerste met vyandelykheden begonnen, de Camper Burgers gevangen genomen, het vee met ge-

Onge-
noegen
van
Zwolle;
over het
brand-
stigten
der Cam-
pers.

1520. geweld weggehaalt, en een huis gebrandschat: waar uit genoegzaam van een oorlogs-verklaringe bleek; en diensvolgens was hunne eer genoegzaam in sekerheid gestelt. Sy wilden, besloten sy hunne schriftelyke verweringe, ten allen tyde, over al het geen hen aangevreven wierdt, sig by een ieder, en in het bysonder voor de Bisschop als Landvorst, verantwoorden, en derselven verskeren sulke lelyke en onwaaragtige scheldwoorden, voor geen tien maal hondert duisent guldens te willen hebben geleden. Ook en zouden sy alle te gelyk de schuldigen daar over, voor den Bisschop in regten aanspreken: onder voorbehoud, van ieder syn eisch van smaad en hoon. Men verschone my, verfoeke ik in het voorbygaan, dese en andere voorvallen, van hoe weinig aangelegendheid sy ook schynen te zyn, nu en dan wat breed te verhalen: want het is veelyds uit geringe omstandigheden, dat men de sedens en gewoontens, en geest van vorige tyden, het beste leren kennen zal.

Men verweerde sig tot Campen niet alleen door schriften, maar stelde sig aldaar van tyd tot tyd in een ontsaggelyker staat van verweringe. Op den 16 November, beloofde de Regeringe sig malkanderen met lyf en bloed, tegens die van Zwolle, te beschermen, en hen over al waar sy konden afbreuk te doen. Sy besloot daarom het ontwerp, dat haar nabuurstad dodelyk moest zyn, uit te voeren: en, ten dien einde schepen kopende, door het laten sinken derselver, het Zwolsche diep te stoppen. Den 18 was reets alles in gereedheid om dit beworp werkstellig te maken: dog onverwagts wierdt

wierden de Raad en gefworenen Gemeenten te rade, om een reden die my nergens voorgekomen is, daar mede, tot het volgende jaar, te wagten (t). Dog de saken namen toen eensdanigen keer, dat de uitvoeringe geheellyk vergeten wierdt; ten minsten nergens sie ik hier meer van gewagen. 1520.

Het krygsvolk, dat wy te voren gezien hebben (v), dat die van Campen, ten getalle van vyftien hondert man, half burgers, en half krygsknegten geworven hadden, begon omtrent deselfde dag de Stad Zwolle veel nadeel te veroorzaken. Eene van de eerste ondernemingen gelukte hen seer wel: want sy veroverden het Wagthuis, door de Zwollenaars by Westervelt aangelegt, sonder moeite, sy staken het in brand, en trokken sonder verlies met de busfen, en het andere aldaar buit gemaakte, na huis. Nieuwe vyandelykhe-den.

Des vrydags hier na, dreven veertig Soldaten van Campen, voor de Voorsterpoorte te Zwolle, verscheiden beesten by een, menende met dese buit na huis te trekken: maar de Zwollenaars, by tyds de Stad uitgetrokken zynde, ontweldigden hen de roof, en vervolgden de vyanden, die eenige huizen onder weeg in brand staken, tot aan het veer te Zalk. Hier hadden de Campers een schip met volk leggen, het welke op hen wachte. Door dese nieuwe hulp gesterkt, derfden de Campers het hoofd wenden, en met hunne overwinnaars een nieuw gevegt te hervatten; in het welk verschei-

(t) Arent toe Boecop in syn Overysfelse Jaarboeken.

(v) Twede Deel blad. 135.

1520. scheiden Zwollenaars, dood gebleven, en gevangen genomen zyn. Vier van de andere fyde wierden 'er gewont (*w*). Sommige schryvers verhalen, dat het getal der gesneuvelde aan de Zwolfsche fyde, twe hondert geweest is (*x*): welke grote menigte my doet denken, dat in dit verhaal een misslag in het cyffergetal ingekropen is.

Die van Zwolle even hier na met agt-en-tnegentig Soldaten over den Yffelstroom gevaren, hebben een groot gedeelte van dit krygsvolk, op verscheiden plaatsen bylangs den dyk gelegd, in meninge de Campers te verrasschen. Het andere gedeelte der knegten, tot aan den Coenburg, een vestinge niet verre van Campen, gevonden zynde, wierdt door een hoop burgers en soldaten uit de Stad trekkende, aangevallen. Terwyl de schermutseling nog duurde, raakte het vuur in het buskruit der Zwollenaars; waar door verscheiden gewont; en twe gesneuveld zyn. d'Overigen het gevegt verlaten hebbende; sonder dat sy vervolgd wierden, trokken van daar na het Camperveen, en namen vier boeren gevangen.

Tot Oosterholt nam een andere hoop Zwollenaars, sekere Jan Gerrits al syn vee af: als mede de kleinodien, van onse Lieve vrouwen Capelle aldaar, by desen man in bewaringe leggende.

Dus tasteden d'onzen over al maar toe, sonder te letten op die gene, die met dese saak niet gemoeit waren. Die van Campervene hen

na-
(*w*) *Arent toe Boecop in syn Overyffelsche Jaarboeken.*

(*x*) *Anonymus pag. 594. tom. 3. Analect. D. G. Dumbar.*

navolgende, vielen op een nagt in het Carspel van Zwolle, en eenige paarden en beesten weggehaalt hebbende, kwamen daar mede tot Campen. De Magistraat hier van verwittigt, liet het vee onder genoegsame borgtocht, aan de eigenaars, die geen Zwollenaars, of in derselver dienst waren, volgen, en dus hadde sy met d'andere buitgemaakte goederen en vee gehandelt: nademaal sy het gebod des Bisschops niet overtreden wilde, en geen vyanden hadde, dan die van de Stad Zwolle (y).

Intusschen dat de twe naburige Steden, dese en meer andere vyandelykheden, te lang om te verhalen, tegens elkanderen bedreven, waren 'er tot Utrecht, en tot Hasselt, reets twe vergaderingen belegt, om haar te vereenigen. Dog de weinig toegeeflykheid van beide syden, deedt die byeenkomsten vrugteloos aflopen, en te gelyk vresen, dat, haar oneenigheid niet dan door de wapenen te ontscheiden zynde, een bloedige kryg onvermydelyk was (z). Om sulks nog in tyds voor te komen, sond Keiser Carel de Vyfde, na Overysfel twe afgesanten, Frans Cobel, en Henderik Spierink: die op den 1 Januarius, van het jaar 1521, tot Campen aankomende, aan den Raad uit hun meesters naam te kennen gaven: dat die syn believen was, dat de Steden Campen en Zwolle haar twist, so wel aangaande den nieuw opgeferte tol, als de daar uit verder opgerefene verschillen, ter beslissinge van hun Landsheer, neffens de gesamentlyke Staaten van het Opper-

II. DEEL.

K

en

(y) Arent toe Boecop in syn Overysfelse Jaarboeken.

(z) Slightenhorst Geldersche Geschieden. blads. 357.

1521. en Nederfligt overgaven : Dat die Rigters verpligt zouden zyn een uitspraak te doen , voor het volgende Pinxterfeest. Mids dat , de twe Steden , sig middelerwyl zouden onthouden van alle vyandelykheden tegens elkanderen te bedryven. Den Raad en gesworene Gemeenten gaven hier op een gunstig antwoord , en betuygden in desen voorslag een volkomen genoegen te nemen. Ook vonden de Afgefanten tot Zwolle komende , de Regeringe aldaar even genegen , om hun Meesters voorstel te omhelfen.

Sy geven de beslissinge des twist aan den Bisschop , en de Staaten over. Ingevolge dese toestemminge der twe Steden , verschreef Philip van Bourgondien , de Staaten van het Opper- en Nederfligt , tot Deventer : en dagvaarde aldaar de Steden , Campen , en Zwolle ; welkers afgefanten op den bestemden tyd erschienen. In den aanvang der Vergaderinge , floeg men verscheiden middel- en van vereeniginge voor , welke nog de gewenste uitwerkingen hadden , nog met den nodigen spoed behandelt wierden. Het gelukte de Staaten , nogtans eindelyk de afgefanten der twe Steden over te halen , om de belofte aan des Keisers afgefanten gedaan , te vernieuwen , en hier van een brief , omtrent half Januarius , te tekenen , behelsende in het sakelyke. Dat de Bisschop in de byeenkomst tot Deventer , met raad van de Gevolmagtigden der Staaten van de twe Stigten , de Steden Campen , en Zwolle , over hoop liggende wegens den nieuwen tol , door d'eerstgenoemde Stad op het swarte Water geset , door swaarwigtige redenen bewogen hadden , alle haar geschillen aan het vonnis van haar natuurlyken Vorst , en gewo-

wonelyken rigter, te onderwerpen. Met ver- 1521.
re belofte, dat fy sig middelerwyl van alle vy-
andelykheden zouden onthouden, en dat een
van haar, ofte alle beide, sig aan de minste
krenkinge des verdrags schuldig makende, van
alle de voorregten, haar door de Keisers ver-
gunt, vervallen was, of waren. Mids dat den Bis-
schop met de afgezanten der Staaten, die son-
der de minste eenfydigheid verkoren worden
moesten, de uitspraak zoude doen voor Pinx-
terdag, of de tyd dit niet toelatende, op het
langste binnen ses weken na dit Feest.

Vervolgens beval den Bisschop by herhalin- VIII:
ge, de beide Steden in ruste te leven, onder Geschil
de straffe by den gemelden brief gestelt, en de over de
vrede van beide syden te laten afkondigen. Ook tolvry-
verboot by haar onder deselfde verbeurte, sig heid in
onderlinge met pasquillen en schimpagtige lied- die tus-
jes te tergen. Die van Campen lieten van de- schentyd,
sien dag af aan de vrede verkondigen, het welk
dat de Zwollenaars in gebreke bleven te doen.
Die ook over al verspreiden, dat fy het verschil
met Campen wel aan den Bisschop ter uitspraak
gestelt hadden, dog niet anders dan onder dit
beding, dat fy inmiddels tolvry het swarte Wa-
ter bevaren mogten: fy hielden staande, dat
de Dekens van de Cathedrale kerk, en van
S. Peter t'Utrecht, hen dit beloofst hadden (a).
Het vervolg der Geschiedenissen doet sien, dat
dit laatste waaragtig was; gelyk *Arent toe Boe-
cop* selfs getuigt.

De stillwygentheid, welke men over dit aan- 't Wordt
merkelyke punt, in het voorverhaalde verdrag tot na-
ge- deel van

K 2

(a) *Arent toe Boecop* in syn *Overysselsche Jaar-
boeken,*

1521.
Zwolle
uitge-
sproken.

gehouden fiet, heeft seker syn bedencklykheid, en veroorsaakte bykans een nieuwe vredebreuk tusschen de twe Steden. Campen sond na de vergaderinge tot Deventer, Lubbert van Hattem, en Joan van der Vechte, die door een sineekschrift versogten van den Bisschop, om te mogen weten, of het verspreide van de Zwollenaars waar was, of niet. Den Bisschop ontkende dese belofen in het bywesen der Staaten, en d'afgesanten van Zwolle, op het kragtigste: verklarende selfs hier van geen woord gerept, en 'er niet aan gedagt te hebben. Ook voegde hy 'er by, bereidwillig te zyn na Zwolle te reisen, en de twe Dekens aldaar te dagvaarden, die hy niet twyffelde of sy waren vaardig, syn verklaringe in tegenwoordigheid van den Raad te bevestigen. Tot Zwolle, vonden de afgesanten der Staaten niet goed, maar wel tot Deventer, de twe Dekens te dagen. Aldaar erschenen en ondervraagt zynde, ontkenden sy dese belofte aan de Zwollenaars ooit gedaan te hebben, en sy betuigden versekert te zyn, dat die het selfde ook nooit bewysen zouden kunnen. Den Bisschop beval ingevolge dese betuiginge der Dekens, aan die van Zwolle, niet allcen de vrede in haar Stad te laten afkondigen, maar gelaste boven dien, hun schippers en kooplieden sig te onthouden van tolbare goederen uit Holland te schein mede te brengen; tot so lang dat dit verschil geregelyk, of in der minne bygelegd was. Dog wel verre was het van daar, dat Stads Afgesanten hier aan wilden gehoorzamen; in tegendeel, sy herhaalden

(b) *Arent toe Boecop in syn Overyssele Jaarboeken.*

den opentlyk met een toornig gemoed , dat de Dekens sonder uitsonderinge belooft hadden , dat het swarte Water middelerwyl tolvry , door de Zwollenaars bewaren zoude mogen worden. 1521.

Terwyl dese opgerezene swarigheid , den aandagt van den Bisschop , en de Staaten op en befig hielt , en dect raadplegen , om een middel uit te denken , in 't welk de Stad van Zwolle , ten aansien van den tolvrye vaart van het swarte Water genoeg nam , verlieten haar Afgesanten in stilte de vergaderinge , en vertrokken , sonder den Bisschop gegroet te hebben. Dese beval op den 2 Februarius , door een brief aan dese Stad , dat sy de vrede aan haar inwoonders zoude laten bekend maken , het welke hy aan die van Campen ook opgelegd hadt : die dit bevel op den bestemden dag nakwamen. Waar aan sig die van Zwolle niets lieten gelegen leggen , en bleven even onwillig als te voren.

IX:
Haar misnoegen hier over.

Inmiddels waren Stads Afgesanten van Deventer na Utrecht vertrokken , en hadden het Capittel , en de twe Dekens laten byeenkomen. Hier stelden sy aan beide , weder het selfde als te Deventer , voor , en vriegden hen , of sy niet sonder de minste bepalinge , aan die van Zwolle , hangende dit pleitgeding , de tolvryheid van het swarte Water belooft hadden. Het is aanmerkelyk , dat de Dekens voor het gehele Capittel beleden , dat 't waaragtig was , dat sy dese versprekinge aan de Stad gedaan hadden ; dus dat hun verklaringe tot Deventer , in het bysyn van den Bisschop , en de Afgesanten der Staaten , gedaan , besyden de waarheid was. De Afgesanten , met dit gunstig getuigenis voorsien , drongen op het nieuw , by den

Sy be-
wyft
d'onwet-
tigheid
daar van.

1521. Biffchop gekomen zynde , aan , dat de daad de beloften vervulde ; waar na hy geen ooren hadt. Ook deedt hy op het nieuw de Dekens dagvaarden ; die , het welk byna ongelooftlyk fchynt , hun verklaringe tot Utrecht afgegeven , wederricpen , en alles ontkenden ; fchoon de Afgesantten van het getuigde , tot Utrecht een brief in handen hadden : uit welkers kragt fy verfogten , dat de verfprekinge ftand greep , of dat de Stad van het getekende verdrag ontflagen wierdt.

Dog
vrugte-
loos.

Toen fag den Kerkvoogd geen ander weg open , dan te verklaren , dat de Dekens buiten fyn weten de tolvryheid aan de Zwollenaars toegestaan hadden. En , nu de vergaderinge in plaats van te Deventer , tot Utrecht belegrt hebbende , liet hy de twe Steden driemaal , en voor het laafte dagvaarden , en gelafte , dat fy haar verfchil in ftaat van uitgefproken te kunnen worden , felden. De gevolmagtigden van Campen , volgens gewoonte hier aan gehoorfamende , verfchenen : dog die van Zwolle bleven uit , en fchreven den Biffchop , hem waarfchuwende , dat , indien hy voortvoer de tolvryheid te weigeren , fy genoodfaakt zouden zyn , elders na regtvaardigheit en befcherminge te foeken (c).

X. Philip , die in het begin het onweer , dat op Syn vrefe het fchip ftond om uit te berften , hadt voorkomen flegte men kunnen (d) , wierdt nu hoe langer hoe meer

(c) *Arent toe Boecop in fyn Overyffelsche Jaarboeken.*

(d) *Potuiſſer (ait Gerardus Noviomagus in ejus vita apud Anton. Matthaum Tom. I. Analeſt. pag. 203.) initio hoc malum Principis Clementia prudentique Nobilitatis ac Darentriensis ſenatus conſilio ſopira.*

meer beangst voor de rampfalige gevolgen, die 1521.
 dese onlusten schenen te zullen moeten hebben. raad van
 Onder anderen het mompelen, dat die van syn
 Zwolle na den Hartog van Gelder overhielden, Raads-
 het welke maar al te waaragtig was, trof hem lieden.
 seer diep, en deedt hem tegens syn Raadslieden,
 te voren oordeelende, het nuttigste voor hem
 te zyn, dat de twee Steden sig door haar we-
 derzydsche vyandelykheden braaf knelden, plaag-
 den, en afmatteden, in dese klagten uitbersten;
 gelyk de Schryver van syn leven daar tegen-
 woordig by geweest zynde, verhaalt. *Nu siet
 gylieden hoe wyd desen twist allenskens voort-
 gekropen is; en door wat rampen ons vader-
 land gedreygt wordt? Met ten allereersten
 dan moeten wy dit kwaad verbelpen; op dat
 wy niet beschuldigt worden van het Vaderland
 verwaarloost te hebben. Philip syn ongeluk
 was, dat hy in stede van getrouwe Raadslieden,
 vlciers hadt; die, dat te beklagen is,
 een Vorst het uiteinde, en het hulpmiddel van
 dese kwale seer wel kennende, van het regte
 spoor afleidde. Legt alle vrese af, seiden sy,
 Aldergenadigste Prins. Met ter tyd zullen wy
 dese beroerte wel stillen. Inmiddels weest maar
 wel gemoet. Dese oneenigheid der Burgers is
 voordelig: want hoe meer sy in hun onderlinge
 verderf verspillen, te min lust zullen sy hebben
 U bevelen te veragten. Zyn de grote middelen
 der Steden, geen oorsaak dat sy de geboden der
 Vorsten tegenspreken derven (e)?*

K 4

Door

(e) *Tum illi (ait idem pag. 204.) ut erant facundi
 adulatorum, deponere inquit Clementissime Princeps hunc
 metum. Nos tempore hunc tumultum comprimemus.*
 Tu

1521. Door dese verderffelyke beweegredens, poog Hy staat den die vleiers den Kerkvoogd geruster te stelde tol- len, en sorgloos te maken. In welk hun oog- vryheid merk te bereiken, sy nogtans niet slaagden. haar mid- Want Philip, uit het vorige gebeurde genoeg- delerwyl saam bespeurt hebbende, de oorzaak van de on- toe, willigheid der Zwollenaars aan syn bevelen, gaf hen eindelyk, in de Maand Maart, met toe- stemminge van die van Campen, genoeg, en vergunde dat sy, hangende dit geschil, het swarte Water tolvry bevaren mogten. Onder beding nogtans, dat, indien sy by heraanstaande vonnis veroordeelt wierden, den twistigen tol schuldig te zyn, sy als dan ook van die tusschentyd, deselfde betalen zouden moeten.

XI. De oorzaak van het misnoegen van die van De Ste- Zwolle, hielt nu op. En sy, nu in het besit den bren- van de tolvryheid van het swarte Water, gedu- gen haar rende dit pleitgeding, gestelt zynde, hadden belan- geen reden langer sig d'uitspraak der scheids- gens in. mannen te onttrekken. Ook sag men eerlang de Steden hare verschillen, en eischen, op een wettige en gerichtelyke wyse verregtvaardigen. Wy zullen alhier niet in het bysonder spreken van de eischen, tot vergoedinge van schade, door roof, brandstigtingen, enz. veroorzaakt, ten wederfyden genomen. Dog tot onderrigtinge van den Leser, kunnen wy niet nalaten, de

*Tu saltem fac bono sis animo, genioque totus indul-
geas. Utilis est hec civitatum discordia: quanto enim
plus pecunia in mutuum perniciem effuderint tanto mi-
nus postea virium habebunt tuis jussis non obsequendi.
Nonne sola civitatum opes faciunt ut Principum de-
cretis contradicere ausint? Ita Gerhardus Neviomagus
in vita Philippi Burgundi. Apud Anton. Matthaeum
Tom. 1. Analect. pag. 204.*

de redenen door beide Steden , tot stavinge der eisch , en tegeneisch , wegens den verschilligen tol ingebragt , mede te delen. 1521.

By d'Aansprake van de Stad Campen, wordt in het sakelyke het volgende gesegt; gelyk ons door den Schryver *Arent toe Boecop* verhaalt wordt. Inhoud van de Aansprake.

Hoog Geboren, Hoogweerdige Vermogende Vorst, Genadige Lieve Heer!

Voor U Vorstelyke Genade, als onsen Land-Vorst, Heer, en Rigter, in dese saak, na luit der onderwerpingsbrief, erschienen: om aan te tonen ons goedhebbende regt, en deugdelyk besit om tol te ontfangen van schepen en goederen die tolbaar zyn; het zy die uit het Oosten na Holland en Vriesland, ofte van daar na het Westen door het swarte Water in onse Vryheit versonden worden: als mede, dat het Zwolsche schip door ons, als desen tol ontvarende met regt aangehaalt en aangehouden is, so seggen wy Burgermeesters, Schepenen ende Raden, met de Gemeentens der Stad Campen, U V: Gs: goedgunstige ondersaten, en geven over dese nabeschreven articulen als onstrafbaar.

Eerstelyk seggen wy: Dat voor 200, 300, en meer jaren, U V: G: Voorfaten Bisschoppen te Utrecht in der tyd, verscheiden tollengehadt hebben, te water en te lande; en onder anderen eene binnen de Vryheit der Stad Campen: strekkende in Zee tot $3\frac{1}{2}$ elle diepte, die altoos gebeurt is, en nog hedendaags binnen gem: Stad wordt ontfangen; gelyk sulks waar, openbaar, en landkundig is.

1521. 2. Dat onse Voorfaten Raad, en Gemeenten voor hondert en meer jaren, en dus verre boven aller menschen geheugen, hebben gehad, en nog hebben heerlykheden en geregtigheden in de uitloop der Yffel, in de Zuider Zee boven de diepte van $3\frac{1}{2}$ elle dagelyks water, en aldaar ook geregtigheid van visscherye besitten.

3. Dat Bisschop Frederik van Blankenheim joff: Gedagtenisse, wanneer hem het roer der Regeringe toevertrouwt wierdt, in Oorlog geraakt, en verlegen zynde om het huis Coeverden weder aan 't Stigt te hegten, voorn: tol te Campen met desselfs geregtigheden aan onse voorfaten en nakomelingen, voor een sekere stuiver gelds, tot nut en oorbaar des Stigts gebruikt, verkogt heeft na luit de brieven daar van zynde.

4. Dat daar na Bisschop, Rudolf van Diepholt de koop van deselve tol om een grotere somme, het Stigt in noot zynde, in gevolge de brieven daar van zynde, bevestigt heeft.

5. Dat ook alle desselfs navolgers, gelyk ook de tegenwoordigen Bisschop Philip selfs, alle voorregten van onse Stad goedgekeurt heeft.

6. En dat onse voorfaten na dese overdragt, in vredelyke en regtelyke besit geweest zyn, om den voorschr. tol met alle syne geregtigheid te beuren, en te ontfangen, in aller manieren als de Bisschoppen van Utrecht, die te beuren plagten na luit eener tol-cedule daar van zynde, uitdrukkelyk bewysende het regt van de Stad, om die tol in de vryheit, of in de Stad van Campen te mogen vorderen en eischen.

7. Dat wy van jaar tot jaar een tollenaar of
tol-

zollenaars knegt gestelt hebben, om agtervolgens de overdragt en tol-cedule, de gem. tol te beuren van de goederen in de vryheit komende. 1521.

8. Dat voor de tyt van de gem. overdragt van den tol, als ook nog lang daar na geen vaart was door het swarte Water: maar dat alle koopmans goederen van Oostwaarts komende, plagten gevoert te worden na Campen, daar deselve vertolt, en Westwaaarts vervoert wierden; al het welk landkundig is.

9. En dat hoewel die van Zwolle, en eenige kooplieden, veelligt door hun verkeert ingeven, sig nu onderstaan de vaart door het swarte Water te nemen, dit nogtans klaarblykelyk tegens goede oude gewoonten, tegen alle reden en goede nabuurschap, street: als mogende geen schepen uit voorn. water westwaarts, nog uit het westen door dat water oostwaarts opgevoert worden; aangefien wy daar van in het geruustelyke besit geweest, en nog heden-daags zyn, al schoon dat die van Zwolle getragt hebben, ons daar in eenige verstoringe te doen.

10. Dat ook, om dit nog klaarblykelyker te doen sien, men opmerken moet, dat nog veel schippers, en voerlieden in leven zyn, die ondervonden, gesien en gehoort hebben, dat de Oosterlingen en andere Kooplieden, van koopmans goed, dat van Zwolle het swarte water nederwaarts, en van daar den stroom opwaarts weer na Zwolle gevoert wierdt, de tol te Campen daar van betaalt hebben, op deselfde wyse als of sy met die goederen te Campen aangevaren waren. Selfs dat sy namens, en van wegens die kooplieden na Campen gesonden waren, en

1521. en aldaar de tollenaar betaalt hadden: dewyl herhaalden sy dat geen schip af, of in het swarte water komen konde, sonder de Vryheit van Campen aan te doen.

11. Dat wy om ons regt te beschermen, het Zwolsche schip dat de tol ontvoeren wilde, schoon met tolbare goederen geladen, aangehaalt hadden, om daar mede na tols regt te handelen.

12. Dat of schoon wy die van Zwolle niet zouden beletter of verhindert hebben, hun best door middelen regtens te beschermen, die eger van dese bysondere saak der kooplieden, een Stads sake gemaakt, en aldereerst ons, en onse ondersaten vyandelyk aangevallen, gevangen, gepynigt en geransoent hadden. Waar door wy genootsaakt wordende ons te verdedigen, de saken also wyder verlopen zyn, dat daar door onse Stads borgers en ingesetenen, aan onkosten en opgebragte penningen, die sy by hun eed na regten souden begroten, sodanig beschadigt waren boven de geledene smaat, gelyk in de bysondere pleitgedingen was begrepen. Dat wy derhalven ingevolge de beschreven regten, willende dat die de oorfake van schade is, deselve ook moet vergoeden, wy sulks van die van Zwolle eischen.

13. Seggen wy eindelyk, dat voor veelhondert jaren de Stad van Campen, een der voornaamste Leden der Kerke, en des Gestigtes van Utrecht geweest zynde, en ook nog blyven willende, het daarom billyk en redelyk is dat U V: G: de kerke-staten en ondersaten des Stigtes voorn. ondersteune, en alle behulp en gunst aangaande onse neringe en vaart, en U
V: G:

V: G: tol, die wy van U V: G: houdende syn 1521.
 betoont, en ons in ons besit van deselfde gereg-
 tigheid beschermt. En vervolgens nooit toela-
 ren zal dat die van Zwolle, gaarn hun groot-
 heid op het verderf van Campen bouwende,
 aldus alle vaart en neringe tot merkelyke ver-
 hinderinge en afbreuk van U V: G: tol al-
 leen tot sig trekken, en in hun moettwille en
 verstoringe van onse regt voortvaren. Want sy
 weinig agt slaan dat het tot schade strekt van U
 V: G: en het Stigt, het geen dat ons in diervoe-
 gen boven regt afgenomen wordt. Midsgaders
 dat wy als onderdanen van eene Landvorst,
 tot een en het selfde gemene Lands beste ver-
 plicht zyn, ook by onse gewoonlyke neringe,
 tollen en vaart behoren gelaten te worden, en
 niemant om des Heeren tol te ontvoeren, eeni-
 ge omwegen soeken mag: bysonder in deselve
 Heren landen; gelyk nu by die van Zwolle ge-
 poogt wordt te doen.

Desê voorschreven articulen bieden wy aan te
 bewysen, gelyk wy die tegenswoordig ook met
 getuigenissen, volgens U V: G: Landregt en
 gewoonte van Overysfel beleit en besworen, en
 met andere onwraakbare schrifturen en brieven
 hier by overgelegd, menen genoegsaam waarag-
 tig gemaakt te hebben. Vertrouwende derhal-
 ven, dat wy, nademaal diergelyke getuigenissen
 en kondschappen, in alle Claringen aan dese sy-
 de van U V: G: landen, en ook by 't Landregt
 altyt voor deugdszaam gehouden zyn, daar me-
 de ter kennisse van U V: G: als rigter uit kragt
 der onderwerpinge te kunnen volstaan, en
 genoeg gedaan hebben: sonder verbonden te
 zyn tot meerder bewys, als na Landregte be-
 hoort.

1521. hoort. Wy besluiten en verfoeken derhalven , dat U V: G: by sententie of uitsprake verklaren mag , dat alle tolbare goederen door 't swarte Water in de Vryheit van Campen , Oost- of Westwaarts , varende of komende , schuldig zyn geweest , en nog op den huidigen dag zyn , en voorts in toekomende tyden verplicht zyn zullen , voorn. tol te Campen te betalen : en dat wy daar van vervolgens in besit zyn , en daar in ook behoren na regt ondersteunt te worden. Midsgaders , dat hierom-het schip van Zwolle , daar verschil over is , met de tolbare goederen die daar in waren , zullen verbeurt zyn , en dat de verstoringe en kwellingen ons in onse deugdelyke en rustelyke besittinge , door die van Zwolle aangedaan , vermetel en wederregtelyk gedaan is. Voorts dat U V: G: die van Zwolle gebieden mag , sig hier van te onthouden , en veroordelen wil , niet alleen in de betalinge van alle kosten , schaden en interesssen ; maar ook om beteringe te doen voor alle hoon en smaet , aan ons en onse burgers gepleegt , en hen daar toe door middelen , regtens te nootsaken. Eindelijk in de kosten tot dit pleitgeding aangewent , of die men hier in nog sal moeten aanwenden : voorbehoudens aan ons dese Aansprake te mogen verbeteren , vermeederen , en verminderen &c.

Hier nevens hebben die van Campen overgegeven en gevoegt verscheiden gerigtelyke getuigenissen , met andere brieven , waar door sy bewesen dat Stads vryheit sig 3½ elle in Zee op dagelyks water uittrekte : als mede dat voor vele jaren de kooplieden , de factours , voer-
lie-

lieden en schippers, van de goederen die door 't swarte Water west- en oostwaarts gevoert, en niet na Campen, maar na Zwolle gefonden wierden, de tol van deselve aan de tollenaars te Campen hadden betaalt: en daar benevens, dat door het swarte water geen grote vaart was (het welk de getuigen nog wel heugde) maar dat de Zwollenaars niet meer als twee of drie „geroefde potten“ plagten te hebben, gelyk die van Hasselt, Genemuiden, en andere daaromtrent wonende. Ook hebben sy hier by nog eenige uittreksels van de tolcedelen overgelcit, luidende; „Dit syn de tolleren die men geven sal in de Vryheit van Campen na ouder gewoonte, alle die gene die wonen in het Lant van Westphalen, die hier binnen met koopmanschappen komen, die geven van dat mark een Engelsche pennink. Item, elk schip dat van gem. syde des Lants komt in onse vryheit, dat sal geven 16 klein penn. Item, op elk mark te tolleren van 108. penn., eene penn. tol te geven.“

Den Bisschop d'Aansprake met de bewyfen en brieven in handen van die van Zwolle gestelt hebbende, wierdt door deselfde daar op geantwoort, als volgt.

Op het eerste seiden sy, dat het wel waar is, dat die van Campen voor een sekere somme van penn., van Bisschop Frederik van Blankenheim een tol en gruitte voor sig verkregen hebben, maar dat de brief niets anders vermelt, als een tol en gruitte binnen Campen, en nergens spreekt van een tol in de Zuider Zee, op 3 $\frac{1}{2}$ elle diepte, ofte 't swarte Water. Dus dat die van Campen dese tol verder uitbreiden wilden,

1521.

Inhoud
van het
ant-
woord.

1521. den, als de brieven door hen zelfs aangehaalt, vermelden; waar uit dus klaarlyk blykt, dat hun boos voornemen op onregt gegrond is.

Op het 2de, dat die van Campen op dit onwettige fundament voortbouwende seggen, dat hun voorfaten die tol so lange jaren in de uitloop van de Yffel en Zuider Zee gehadt hebben, seggen die van Zwolle te ontkennen, dat die tol sig ooit tot op het Zwolsche diep uitgetrekt heeft. Gevende voorts het anderbreder voorgeven van die van Campen, aan Syn Koninglyke Majesteit, en andere Heeren en Vorsten, die de Zee te beschermen hebben, ter verantwoordinge over. Ook voegden sy 'er by, dat hier het verschil over tollen, en niet over visscherye was, en dat of sy 't eerste niet sommige visschers en inwoonders van Vollenho bewesen, daar door het lange rustelyke besit, en ongeschondene brieven van die van Zwolle niet benadeelt zal kunnen worden. Dus dat sy sig aangaande het beroep van die van Campen, op de tol van Bisschop Frederik, en Roelof Hooger mem: verworven, mede gerustelyk tot gem. brieven der voorsr. Heeren beroepen derven.

Op de 6de art. alwaar sy met meerderen staande houden, dat sy en hun voorfaten in 't vredige besit zyn die tol te ontfangen: antwoorden die van Zwolle, dat de Campers dit articul al te breed uimeten: sy geloofden wel dat die tol in en voor de Stad op den Yffel gebeurt was, en wierdt, van goederen uit Zee van boven en beneden komende, maar kan het lange en oude besit der tolvryheid van die van Zwolle, door sulck een misbruik en eenfydige getuigen en kond-

kondschappen, welke die van Zwolle hondert regens een, tot bewys van het tegendeel, zouden kunnen voor den dag brengen, niet gekrenkt konde worden.

Aangaande den 7den articul, versenden de Zwolschen sig tot het geen, 't welk sy in den voorgaanden articul by gebragt hebben.

Op 't 8ste seggen de Zwolschen dat sy daar aan weinig geloof slaan, gemerkt sy met Hollanders, Vriesen en Oosterlingen seventig en tagtendig Jaar oud zynde, bewylen kunnen, dat sy so lange als hen heugde gedeeltelyk sekere jaren uit Zee in 't swarte water, en van daar weder in Zee onbespiert ook met Camper schepen gevloot, en gevaren hebben, sonder dat sy en hun goederen nog aan die van Campen, nog icmant anders, als aan die van Zwolle, eenige tol of ongelden betaalt hebben.

Dat sy ook nooit te voren het tegendeel gehoort of geweten hebben, voor en al eer dit Camper nieuw voornemen ten voorschyn kwam.

Dit dan, nog erkenden sy waaragtig te zyn, dat, wanneer sy eenig goed na Deventer, of van daar over den Yffel Zeewaarts fonden, sy sulks te Campen vertolt hadden, alwaar sy niet ontkenden dat haar nabuurstad van ouds haar tolhuis gehadt had, en ook nog had. „En solde ook noch wessen“, dus drukken sy sig verder dog seer duister hier op uit: „de Brabanders, Hollanders, Vressen en andere Kon: Majest: en andere forsten en heren onderza: ten eene goede eygendoem, hoer guedt toe Campen alsoe toe verflapellen, al waren sy tot dessen voornemen gesynt, als sye doch nyet en synt.“

1521. By de 9de art: schoon te voren reets genoegzaam beantwoort, wilden sy tot meerder bewys 'er nog wel by voegen, dat sy op 't swarte water geen nieuwe vaart maken, maar de koopman en schippers laten komen, en varen, keren en verkeren als dat van outs boven menschen geheugen gebruikelijk geweest is: en sig vervolgens verplicht rekenden te zyn, de kooplieden en schippers, voor, en tegens alle nieuwe tols aspersingen te verdedigen, dewyl sy den tol te Zwolle betaalt hebbende, geen andere tolln schuldig waren. Dat voor het overige, de onwederregtelykheid van de nieuw ingevoerde tol, hier ook genoegzaam uit bleek dewyl die van Campen hun voorfaten, die wel so vernuftig geweest zyn, om hun stads gerechtigheit en goederen te bewaren, en te beschermen, als die gene, die tegenswoordig vreesfelyk regeren, hen altoos ongemoeyt gelaten hadden.

Het 10de seggen sy niet te geloven, en was ook, al onderstelden sy het waaragtig, niet voordelig aan die van Campen, gemerkt het heymelyk ontfangen en betalen van desen tol, wel verre van eenig tol regt te geven, in tegendeel een onregtvaardige tols aspersinge was: weshalven sy verplicht waren, dat gene sy den koopman also te onregt en buiten syn weten af genomen hadden, aan deselve weder te geven.

Ook was fulks buiten hun weten geschiet: want sy zouden andersints nooit nagelaten hebben, die onderdrukte kooplieden, even als in het jaar 1516. te beschermen.

Op het 11de seggen sy niet anders, dan dat men in haar aansprake vinden kan, hoe geweldiglyk

diglyk die van Campen by het oprysen van de- 1521.
se twist gehandelt hebben.

Op 't 12de bragten sy in, dat het derhalven
genoegsaam blykende, dat, niet sy, maar die
van Campen d'oorzaak van dese onlusten zynde,
de saak van selfs sprak, dat die ook tot kente-
nisse van den Bisschop en de Staten van Utrecht
en Overysfel, de bedrevene vyandelykheden
moesten boeten.

Op 't 13de lieten sy sig niet minder als Cam-
pen horen. Zwolle seyden sy was ook een ou-
de Stigste Stad, die sig regens St. Martens on-
dersaten, en desselfs vrienden in alles tot op
dese tyd toe, als een getrouw medelid met
lyf, goedt en bloet gedragen had, en nooit
van meninge geweest is, sig den Heiligen Sant
Marten, onse Gen: Here, en derselver onder-
saten te onttrekken, in alles wat men van haar
na regt en reden verwagten konde, maar wilde
liever deselve helpen hanthaven en beschermen,
indien men haar, in nood zynde, geen by-
stand verweigerde.

Ook begeerden sy niemant syn neringe of
welvaart, die hem van God en de fortuna toe-
gevoegt was, te onderkruipen, maar had sy wel
na haar uiterste vermogens, onverwinnelyke
schaden deser Landen helpen keren, die wel
meest oorspronkelyk waren van die gene, die
dese stad nu met fulke streken en nieuwicheden
afrekken en ontnemen wilden, het geen sy
so lange jaren in rust en vrede, sonder versto-
ringe en inspieringe beseten hadt.

Sy erkende wel waar te zyn, dat die van
Campen vermeenden en voorgegeven hadden,
dat onse Gen: Heer en de Kerke van Utrecht,

1521. schade toegevoegt zoude worden, indien de Zwollenaars in de tolvryheid wierden ondersteunt, dog sy gaven hier op het volgende tot antwoord. „ Willen de Bisschoppen en de „ vyf Godshuizen van Utrecht, op dat brede „ en ongewoenlyke voorgeven van die van „ Campen, gem: tol tot op $3\frac{1}{2}$ elle waters in „ Zee, trekken, tegens de tolbrief, oude ge- „ woonte, en possessie van de Stad van Zwolle, „ dewyl soe doch S: F: G: en de vyf Godshu- „ sen oer Werden sulks bet dan die van Cam- „ pen gheborren, daar willen die van Zwolle „ syn Genade en de vyf Godshuizen, van we- „ gen St: Marten aver te regte staan, voor on- „ se Heilige Vader de Paus, voor ons Gen- „ Heer de Keyser, of voor enig behoerlyk „ Rigter. “ Uit welk en al het voorgaande, sy verfoekende besloten, dat sy van de eysch door de stad Campen genomen, kost en schadeloos mogten worden ontslagen.

By dese verantwoordinge, leyden sy mede over een affchrift van Bisschop Frederik van Blankenheims brief, waar uit bleek dat hy de stad van Zwolle het voorregt in 't Jaar 1404. verleende, dat hare borgers met hare potten en koopmanschap, en tolbare goederen sonder aan hem of syn amptlieden, daar van enige tol te geven, over al varen mogten. Hier by voegden sy nog verscheide getuigenissen, so van Hollanders, Vriesen, Munsterschen en Osnabrugsen, en meer andere, alle verklarende, dat sy gedeeltelyk van jongs af op 't swarte water hadden gevaren, sonder daar ooit eenige tol te betalen, of eenig ander ongelt aan iemand, dan alleen aan de stad van Zwolle, vol-
gens

gens ouder gewoonte; met verdere betuiging, dat nooit, voor dat het geschil met Campen ontstaan was, gehoort hadden van het regt der stad Campen, om op het swarte water tollē te setten. 1521.

Op dit antwoord, door de Bisschop in handen van die van Campen gestelt zynde, bragten deselve in Weder-
and-
woord
van die
van Campen.

Eerstelyk, het antwoord der Zwolschen op het 1ste onhebbelyk te zyn, dewyl het selve streekt met het geen syn V: G: Voorfaten, voor hondert en meer jaren gedaan hadden.

Dat het tweede niet beter, en al so onredelyk was, nadien sy daar by verklaarde, groter genegentheit te hebben voor uitlandsche Heren, als voor ons hunne naburen, en U V: G: onderfaten.

In het 3de en 4de art: beroepen sy sig op de brieven van de tol, waar na toe wy ons diensvolgens ook versenden.

Die van Zwolle op het 6de toestaande, dat onse voorfaten, en wy nu de tol ontfangen hebben voor de stad, op den Yffel, van goederen komende uit de Zuidor Zee, in de Yffel voorby Campen, en wederom van goederen nederwaarts in de Zee gevoert, nemen wy dese toegegeven stellingē tot ons voordeel: gemerkt, dat die van Zwolle daar mede bekenen seer gedwaalt te hebben, als sy in haar antwoord op d'eerste art: seiden, dat onse tol alleen binnen Campen was, niet denkende dat de benaminge van een saak, van desselvs voornaamste deelen syn oorsprong heeft (*quod de nominatio fit a principaliori*) want gelyk men segt, Provifoor van Haerlem, schoon hy ook Provi-

1521. soor van Alkmaar, Texel en Wieringen is, als mede. Pastoor van St. Nicolaas Kerke binnen Utrecht, schoon hy ook Pastoor is 2 mylen weegs buiten de Stad, midsgaders de Schulte van Campen, wiens aanstellinge vermeldt:
 „ Wy bevelen uw ons Schult-Ampt binnen onse stad Campen, daar hy nogtans evenwel
 „ Schulte is over de gehele vryheit van Campen, so te water als te Lande, dus even eens
 „ strekt sig de benaminge van den Camper tol verder uit, dan de enkele letter schynt mede te brengen. Dit alles moet van te meerder opmerkinge worden gehouden, dewyl dat onse tol cedel geloof verdient, en altyd voor geloofs waardig gehouden, en bekend geweest is.“

Ten 7den die van Zwolle, sig aangaande desen artykel, op het 6de lid van hun antwoord beroepende, beroepen wy ons ook op het 6de van de Aanpraak.

Op het 8ste doen sy, en wy ook het selfde. Dit dan nog merken wy 'er op aan, dat sy niet handelen als goede onderfaten van U V: G: en trouwe naburen, wanneer sy stapel rechten en andre inconvenienten van vreemde landen en lieden aanhalen, gemerkt, hier immers geen geschil over stapelen &c., maar alleen over den tol is.

Tegens dat op het 9de art., seggen wy, dat die van Zwolle, de kooplieden selfs eerder befwaren dan begunstigen, dewyl sy aan de Berkmerbrugge, en elders buiten hun vryheit, tegens inhoud des tolcedels, een tol vorderen en opbeuren, en ook van goederen binnen haar Stad komende, veel meer als sy van ouds gewoon

waren te ontfangen; als uit onse ingelegde ge-
ruigeniffen, en ook in haar eigen ingebragte cer-
tificatie, byfonder van de Stad van Osnabrugge
genoegzaam blykende is. Dog onderftellende
al eens, dat die van Zwolle van fins waren,
de kooplieden te begunftigen, menen wy eg-
ter dat fulks fonder fchade en nadeel van onse
ftad behoorde te gefchieden, nadien de befcher-
minge van de koopman U V: G: als Landvorft,
hebbende de Regalia en niet de ftad Zwolle,
toekomt. Wy feggen vorders dat, ware onse
voorvaders gebeurt, 't geen ons overkomt, fe-
kerlyk fouden fy meer, maar niet minder ge-
daan hebben dan wy doen: want fy ook dik-
wyls fchepen hebben uitgeruft, om die gene
die de tol ontvaren wilden te agtervolgen; als
blykt uit de Condfchappen.

Tegens de 10de art: van het Antwoord hou-
den wy ftande, dat alfulke tollen niet hey-
melyk, maar openbaar gevordert zyn: ook
hebben de willige kooplieden defelve onge-
maant en ongeeyfcht gegeven en betaalt.

Op het 11de weder antwoorden wy, het
Zwolsche fchip op ons goet hebbend regt, en
volgens tol regts gewoonte aangehaalt te heb-
ben, en wy zyn altoos bereid geweest, dese
daad voor U V: G: als der beyder Steden Land-
vorft en gewone Richter, volgens regten te
verdedigen.

Tegens dat op de 12de art: feggen wy nietal-
leen, dat wy onse deugdelyke poffeffie, en besit ge-
noegzaam bewezen hebben, maar ook dat die van
Zwolle allereerst met dadelykheden beginnende,
de eenigfte oorfaak van alle d'opgerofene onlu-
ften geweest zyn; gelyk by d'aanprake en bre-
der

1521. der by de byfondere pleitgedingen aangevoert is.

Art: 13. Alwaar fy verklaren, ook een flichtse ftad, en St. Martens onderfaten te fyn, gevult ons feer wel, nadien dat hoe getrouwer fy fig hier in betonen, hoe meer fy doen geloven dat fy by hun voorfaten en voorvaderen, en hunne eer gedane eet en hoge beloften denken te verblyven, en daar in te volharden.

Dog wy kunnen niet voor by gaan, tot nadere onderrigtinge hier by te voegen dat in alle Heren Landen, het algemeen en gewone tol regt is, dat men der Heeren tolln niet mag voorby varen, byfonder door defelve Heers Landt gebiet of vryheit. Diensvolgens dat men ook geen ommewegen door ons Genz Heren Land foeken mag, om des Heren tol te Campen te ontvaren of voorby te varen door de vryheit van Campen, alwaar een iegelyk met tolbaar goet komende, ook fchuldig is de tol daar van te Campen te betalen.

Hier mede menende genoegzaam het antwoord der Zwollenaars te hebben wederlegt, denken wy dat U V: G: eerder ingevolge de verklaringe onfer getuigen dan door die van Zwolle over gelegd, behoort te wyfen, dewyl die in hun voordeel verklarnde eenfydig zyn. Befluitende derhalven gelyk by Aansprake gedaan is.

In het voorby gaan fmeke ik den Lefer indagtig te willen zyn, dat ik den inhoud defer fchiftuuren mededelende, het uittreksel daar van, by Arent toe Boecop te vinden, gevolgt heb. Zyn 'er derhalven de belangens der Steden iets min kragtlyk of min naukeurlyk voorgestelt, men zal het niet aan my kunnen wyten; dewyl
ik

ik op fulke plaatsfen deses Schryvers fyn woor- 1521.
den en fin, so vele het my mogelyk was, on-
verandert gelaten hebbe, om des te min in som-
mige duistere uitdrukkingen van de waarheid af
te dwalen.

Het Dupliq van die van Zwolle, is nog door
Toe Boecop, nog door my, ergens aangetrof-
fen, weshalven ik hun verdere oplossingen hier
niet kan inlasschen. Wat dat sy egter hier te-
gen in te brengen hadden, kan een ieder ligte-
lyk uit het vorige bespeuren: waarom wy daar
over geen aanmerkingen maken zullen.

Alleenyk kunnen wy niet ongemerkt, ter
deser gelegendheid, laten voorby gaan, een
punt, in de wedersydse schriften aangeroert,
en de *Geschiedenissen van Zwolle*, in het by-
sonder betreffende. Wy menen hier mede na-
mentlyk de vrage, of het swarte water al van
oude tyden af schipdragent geweest is, dan of
het eerst ontrent of niet lange voor het jaar
1520. door de vermeerderinge en toeloop van
sommige beken bevaarbaar wierdt?

Het is seker, dat, indien men het tot nog Onder-
zoek of
het swar-
te water
in oude
tyden
ook be-
vaarbaar
geweest
is?
toe algemene gevoelen der Schryvers blotelyk,
sonder onderzoek volgen wilde, men denken
moest, dat het swarte water uit de wateren der
veenagtige gronden, eerst ter deser tyd tot een
degelyken en bevaarbaren stroom gewassen is.
Dog het is niet min seker, dat men na een ry-
pe overweginge vele redenen vint, om daaraan
te twyffelen, en zelfs het tegendeel eerder te
geloven.

Want hoe konden de kooplieden der Stad
Zwolle, in het jaar 1276, aan de voorregten,
L 5 door

1521. door Graaf Florens van Holland, hen en hunne schepen vergunt, (f) deelagtig worden, indien 'er geen scheepsvaart van de Stad op Holland was. Wordt al mede in het verdrag, tusschen de drie Steden, in het jaar 1375. gemaakt, niet ondersteelt, dat zy alle drie de Zuider Zee befeilen konden (g)? Hebben de Steden Campen en Zwolle niet gesamentlyk, in het jaar 1420, een vloot oorlogschepen uitgerust, en daar mede in de Zuider Zee gekruist (h)? Zyn 'er al mede niet in het jaar 1443, sware twisten in dit Landschap opgeresen, om dat de Stad Campen twe oorlogschepen in het swarte water op de Hollandsche schepen liet kruisfen (i)? Beriep sig de Stad Zwolle in haar brieven van het jaar 1516, en 1520, aan Campen gefonden, niet altoos op een tol vrye vaart van het swarte water, so oud, dat van het begin daar van geen geheugenisse meer by de menschen was (k)? En heeft sy eindelyk geen gezuigenissen van Hollanders, Vriesen, en Duitschers van seventig en tagtentic jaar oud by haar antwoord overgelegd, waar uit bleek, dat die van hunne jonge jaren af desen stroom bevaren hadden (l). Dese voorbeelden en meer anderen, die ik ongemelt late, verbeelde ik my, dat het schipdragen van desen stroom ook al van oude tyden af genoegsaam bewysen. Het is waar, dat het evenswel, uit de verklaringe van sommige beëdigde geruigen, gebleek, dat

- door
- (f) Eerste Deel blads. 142. en volgenden.
 (g) Eerste Deel blads. 195. en 196.
 (h) Eerste Deel blads. 328. en 365.
 (i) Eerste Deel blads. 382.
 (k) Twede Deel blads. 120. en volgenden.
 (l) Twede Deel blads. 162.

door het swarte water geen grote vaart plagt te wesen; en dat het de getuigen wel heugde, dat die van Zwolle maar twe of drie geroefde potten of vaartuigen hadden; gelyk ook die van Hasselt en Genemuiden. Dog, sonder de geloofwaardigheid van dese getuigen in twyffel te trekken en te onderzoeken, of sy onsen vaart veel te veel verminderen, het valt niet be-
 swaarlyk hier op te antwoorden. Gemerkt het geensints so een vast gevolg is, als hier ver-
 eyscht wordt, dat uit de geringe scheepvaart be-
 sloten worden mag, dat desen stroom onbe-
 vaarbaar was. Immers, om hier maar een voor-
 beeld toe op te noemen, het selfde Hasselt, dat
 de getuigen verklaren, van alle scheepsvaart
 ontbloot te zyn, hadt omtrent tagtèntig jaren te
 voren, reets twe Camper oorlogschepen voor syn
 muren sien kruiffen, (m) en het was dus niet van
 den scheepshandel, even min als Zwolle, wegens
 de onbevaarbaarheid van den stroom berooft:
 maar door sekere toevallige omstandigheden,
 welke nu en dan van d'eene Stad, minder als
 een nabuirige tot den scheepshandel gelegen,
 een vermaarde nering's plaats maken; schoon
 een of meer Steden daar toe veel bekwaamer, of
 immers also bekwaam waren. In deser voegen
 was het in oude tyden met Campen gestelt ge-
 weest. Den stapel van koophandel was in de
 handen van haar inwoonders gevallen, die de
 selfde gedurende een geruime tyd hebben be-
 houden. Den aanwas van Amsterdam deet reets
 in de Vyftiende eeuw, en bysonderlyk in het
 begin van de Sestiende de neringe tot Campen
 verminderen. Campen was toen het oude Cam-
 pen

(m) Eerste Deel blads. 382.

1521. pen niet meer; en de kooplieden by na tot Zwolle even goed hun geld als aldaar kunnen de besteden, en door het veranderen van hunne nerings plaats, een gemakkelyker en tolvryen weg bekomende, stonden nu in geen twyffel meer waar op sy hunnen vaart zouden rigten. Den Yffelstroom wierdt van toen af door hen vermyt, en het swarte Water, schoon al lang te voren schipdragent, en weinig gebruikt, verkoren. En dus siet men uit dit alles in het kort de oorzaak van den geringen Scheepshandel op het swarte Water, voor het jaar 1520, en d'omkeringe welke hier op gevolgt is.

Voor dat wy hier afscheiden, moeten wy nog ter loops dese vrage beantwoorden: namentlyk waarom dat, indien deesen stroom al in oude tyden tot het schipdragen bekwaam was, de Stad Zwolle in het jaar 1480 en 1481, so veel moeyte en onkosten deedt, om tusschen haar waters en den Yffelstroom gemeenschap te verkrygen (n)? Onnodig is het, haar oogmerk in desen alhier uit te leggen. Het is genoeg maar op te merken, dat sy dit ontwerp geensints ter begunstinge van den vaart op de Zuider Zee uitvoerde: want in het jaar 1521, toen den vaart over den swarten Waters stroom reets gemakkelyker, als over den Yffelstroom was (o), hadt sy nog het voornemen, om een gemeenschap tusschen de laatgenoemde rivier, en haar Stads wateren te maken; gelyk wy, den afgebrokenen Geschiedenis draad opvattend, hier beneden verhalen zullen.

Met

(n) Twede Deel bladsf. 37. en volgenden.

(o) Slightenhorst Gelders. Geschied. bladsf. 356.

Met een ongemene spoed hadden de twee Staten haar bewyschriften ingedient. De zes weken na Pinxteren, binnen welke de uitspraak moest worden gedaan, by na verlopen zynde, begeerde de Bisschop, en de Staten des Nederstigts, dat hen nog zes of agt weken uitstel vergunt mogte worden. Schoon die van Campen hier niets tegen hadden, wilden die van Zwolle egter 'er niet in bewilligen. Dese onwilligheid voorfeld niet veel goeds. Dog het ergste was, dat het mistrouwen, dat men intusschen tegens Philip, binnen dese Stad, hadt opgevát, so seer was aangegroeyt, dat men aldaar op middelen hadde beginnen te denken, sig van des Bisschops gehoorsaamheid te ontrekken. Beswaarlyk valt in het bysonder te verhalen de ware reden waar door men tot dien stap bewogen wierdt. Sommige verskeren ons wel, dat hy, hangende dit geschil, die van Campen gunstiger als de Zwollenaars geweest is (p): dog sy laten ongemelt waar door hy sulks in het bysonder betoont heeft. Ook siet men in de brieven van de Stad Zwolle en den Hartog van Gelder wel algemene beschuldigen tegens Philips eensydigheid aangeroert: dog nooit wordt 'er bygevoegt, opengelegt, en bewesen welke onregtvaardigheden hy in haar saak gepleegt heeft. Ik wil hier voor geen ware beweegreden opgeven de voorwaarden door Philip aan Carel aangeboden zullende zyn, om door die weg des Hartogs vrindschap te verwerven, en met syn hulp de Zwollenaars en seker Heer

1521.

Reden
waar om
men sig
tot Zwolle
le het gesag van
Philip wil
ontrekken.

(p) Een ongedrukt Schryver, die van dese onlusten een kort verhaal op gestelt heeft. Brumanus in syn aanmerkingen op de Consideratien.

1521. Heer uit de Ridderſchap te ſtraffen, gelyk wy hier beneden verhalen; Want ſchoon de Stad en haar beſchermerheer den Biſſchop, die aangebodene voorwaarden voor waaragtig hebben willen opdringen, het is nogtans ſeker, dat de valsheid van dit voorgeven klaar genoeg uit het vervolg deſer Geſchiedeniſſen blyken zal. Iets is 'er nogtans dat Philip ſchynt te moeten beſwaren; namentlyk ſyn gedrag na dat de twe Stedens hem en de Staten voor Rigters erkent hadden. Ontwiſtbaar is het, dat, tot de tyd van het afgeven deſer beloſt brief, de Zwolle-naars ſig in de tolvryheid van het ſwarde Water beſchermt hadden. Deſe vryheid was hen daar by niet ontnomen: en in het tegendeel ſy hebben altoos beweert en onwederſprekelyk beweeſen, dat de twe Deckens hun dit wel uitdrukke-lyk beloſt hadden. Dog men ſtelle ſy hadden dit buiten Philips laſt gedaan, gelyk hy verſekerde, en ook wel waar kan zyn, vorderde de billykheid, de reden en het regt dan nog van hem, om alle middelen in het werk te ſtellen, ten einde die van Zwolle te dwingen, geduirende en hangende dit verſchil, deſen tol te betalen, hen buiten het beſit van de vrye ſwarde Waters vaart te ſtellen; en dus de Campers hunne vyanden wapenen te ſmeden, om hen te bevegten?

XII. Dog of dit ſyn gedrag ook alleen in ſtaat was den ſlap, die ſommige van onſe Regenten, ſedert eenige tyd gedaan hadden, te verſchonon, laten wy den Leſer oordelen. Deſe overleydden reets voor de helfte van de maand Maart de Stad Zwolle van het Biſſchoppelyke geſag te ontrekken. Joan van den Buſſche en Jacob van Wytman beyde Camenaars, en die het

Twe Camenaars halen den Raad hier toe over.

het meeste in de Raad te seggen hadden, sneedden in den beginne (q) met sommige voor-
naamsten der Stad, Hartog Carel van Gel-
der seer toegedaan (r), geheimelyk dit ont-
werp. Omtrent den Vastentyd was hun aan-
hang reets so sterk geworden, dat de gesa-
mentlyke Raad, over dit swaarwigtig punt raad-
plegende, op den sondag Oculi, besloot, de bey-
de Cameraars toe te vertrouwen met een Vorst
te handelen, die de bescherminge deser Stad
op sig nemen wilde (s). In de last brief wordt
in het sakelyke gesegt, dat Bisschop Philip dese
Stad opdrong, den nieuwe gestelden Camper
tol niet alleen voor het tegenwoordige maar
ook het toekomende te betalen. Waarom sy,
Stads altoos durende welvaart betragtende, ge-
noodsaakt wierden de bescherminge van een an-
der Vorst aan te roepen. Tot uitvoeringe van
welken handel sy hun twe lieve mede Raadslieden
Joan van den Bussche, en Jacob van Wytman,
last en magt gaven, om den aan te nemenen
Beschermheer sulke onderstand en hulpe te ver-
spreken, waar voor hy de Stad verdedigen wil-
de: en sy beloofden, op hun woord van eere,
en den eed aan de Stad gedaan, de Gevol-
magtigden, hunne medehandelaars, en ontfan-
genamen, indien sy deser saaks halven met regt
aangesproken, of met geweld aangevallen wier-
den, tegens een ieder te beschermen. „ Son-
„ der enich wederseggen, arch, ende list, en
„ oock alle olde vonden, en nieuwen, die
„ men hier tegen dencken mugte, uitgeson-
„ dert;“

(q) Den onbekenden Schryver.

(r) Arent toe Boetop in syn Jaarboeken.

(s) Den onbekenden Schryver.

1521. „ dert ; “ leeft men in den lafbrief , die met Stads Segel bekragtigt , en door alle de Heren uit den Raad getekent is.

XIII. Het viel niet befwaarlyk aan de twe Cameraars , een Vorft te verkiefen , die Stads verdedinge op fig nemen wilde ; fchoon hy niet in hun lafbrief genoemt was. De berugte Carel van Egmond Hartog van Gelderland , een onverfoenlyke vyand van het gehele huis van Bourgondien , (t) was d'eenigfte die met een goeden uitslag Stads befchermer fcheen te kunnen worden. Ook waren de Gevolmagtigden in het byfonder geheelyk aan defen Vorft overgegeven. Dog geheel andersftonden de faken , volgens het eenparig getuigenis der Schryvers , gefchapen met de Gefworene Gemeente , en de overige Burgers , die een groten afkeer van Carel hadden ; en dit is fo feker , dat een Schryver van die tyden derft zeggen , dat als fulks by tyds openbaar geworden was , hy nooit Stads befchermer Heer geworden zoude zyn (u). De Cameraars dan , uit laft van den Raad , by Carel gekomen zynde , leydden aldaar op het beweeglykfte d'oorfaak van hun gefantschap uit. Sy verhaalden den Vorft in het brede wat de Stad van die van Campen , wegens den onregtvaardigen eyfch des tols , te lyden hadt. Hoe noodzakelyk het de Stad geweest was , fig met de wa-

(t) Lambertus Hortenfius *Rer. Ultrajeftinarum Lib. IV. pag. 84.*

(u) Dus luiden de woorden van den *onbekenden Schryver*. Als „ men gefeit hadde wy willen den „ Hartog van Gelder inhaelen licht de fmerte van „ Oldenfeel folde nog niet vergeten fyn geweest en „ fy (de Guderfchen) folden wel buiten Zwolle ge- „ bleven hebben“.

wapens te verweren: hoe seer het te vresen stond, dat de bloeyende Stad onderdrukt zoude worden, indien hy haar, volgens syn gewo- nelyke goedertierendheid en billykheid, niet onder syn bescherminge nam. Waar toe hy op de demoedigste wyse, en onder belofte van de grootste dankbaarheid, door den Raad gesinceekt en uitgenodigt wierdt (v). Men verhaalt dat Hartog Carel den voorstel onser Cameraars ge- hoort hebbende, gesegt zoude hebben: *Ghy vrinden van Zwolle, van uwen Heer te tree- den, dat beeft veele in: kost gy u niet met hem vergelyken: dat solde aller best wesen. Sal men dan Land en Luyden om uwent wille in last brengen? Maer wanneer gy niet en kunt, so verlaet u op my, ik sal u in den uitersten noot niet verlaten (w)*. Dog dese taal, indien hy se al op het uiterlyke mogt hebben gevoerd, was hem geensints bedagt. Hoe hy sig ook mag hebben gehouden, of hiel, hy spaarde na dese tyd geen moeyte, om dese Stad tot dese nauwe vereenige te bewegen. Waar toe hem veel hielpen, Michaël van Pommeren Drost van Hattem, en Jacob ten Slote of ten Stette Schout van Heerde, die geduirig die van Zwolle ver- maanden, dat sy den Hartog zouden inhulden. Gelyk hy ook ten selfden einde na 't Klooster Klarenwater by Hattem, twee van syn Raads- lieden gefonden had. Dese luisterden de Zwol- lenaars, op dat sy wisten, wat sy van Philip te verwagten hadden, als een grote geheymenis, in 't oor. Dat des Bisschops gesanten te Re- gensburgh, de Regtsgeleerde Henrik van Ha- gen

(v) Theodorus Weylerus *Historia hujus belli.*

(w) Den onbekenden Schryver.

1521. gen en Adriaan van Rede Maarschalk, voor den Vorstelyken Cancelier van Lank, en andre betuigt hadden: dat hun Heer Philip, den Hartog alles te gevalle wilde doen, nooit na Groningen om sien, ende hem van den Keyser verley brieven op het Vorstendom van Gelder verwerven; indien hy wederom syn genniffelyke hand wilde bieden, in het straffen van de oproerige Zwollenaars (x).

XIV. Het is seker, dat dese uitstrooysels onwaaragtig en vals waren, gelyk den Bisschop aan de nabuurige Vorsten, syn magen, en de Stad Zwolle, naderhand heyliglyk betuigt heeft (y). Den Raad, die tot nog toe aan die van de Gefworene Gemeente, van dese onderhandelinge niets had laten uit lekken, maakte gebruik van dit gerugte, van welkers valsheid, sy geheel of gedeeltelyk overtuigt was, om hem beangst te maken, en daar door te noodfaken den aanslaanden afval van Philip goed te keuren. Op den vrydag na den vierden sondag in den Vasten, maakte sy hen dit allereerst openbaar. Sy verklaarde dat sy versékert was, dat Philip een verbond met den Hartog van Gelder had willen sluiten, om gesamentlyker hand, de oproerigheid van de Zwollenaars te straffen. Joa van den Busche seyde by dese gelegenheid, *Gy vrinden van de Gemeente, syn wy niet eender luyden? syn wy verlaten van onsen Genadigen Heere, en den Hartog ons tegen, en by na alle de andere Steden, waar sullen wy dan verblyven!* Jacob van Wytman voegde hier nog veel andere verdigtsels by, om de vrese onder hen te doen ver-

(x) Slightenborst bladf. 359.

(y) In een brief van Philip van het jaar 1522.

vermeerderen. Een groot gedeelte van de Geworene Gemeente, op het horen van dese tydinge, wierdt in der daad verslagen, nadien sy geen het minste agterdenken hadden, dat het verhaalde onwaaragtig was. Den Raad voerde dese te gemoet, dat sy gerustelyk mogten be-
willigen dat men, inval van de uiterste nood-
fakelykheid, een ander Vorst tot Stads Bescher-
mer verkoor: gemerkt sy op sig nam, sorge te
dragen dat de Burgers hier by geen nadeel zou-
den lyden, ja zelfs, gelyk sy sig uitdrukte,
geen boender ey by verliezen. Ook versprak sy
hen vroeg genoeg te zullen waarschouwen, dat
al hun goed en beesten gebergt konden worden:
overweginge, welke dit gedeelte van de Ge-
fworene Gemeente ras bewoog, in den voor-
slag van den Raad genoeg te nemen. Om de
overige Meentslieden te bewegen, hadt meer
werks in, en tyd van noden. Nogtans door Verbonā
schone woorden en vlyerien van sommige uit
den Raad overlegt, hebben sy eindelyk, me-
nende, dat het licht tot profyt des Lands en
de des Stads soude geweest hebben, als het God
betert niet geweest is, gelyk een tyd genotig
Schryver spreekt (z), sig mede het ontwerp
van den Raad, op den vrydag na de H. Maria's
Boodschap, wel laten gevallen. Wanneer sy ge-
samentlyk een brief betekenden, welkers in-
houd hier op uitloopt. Dat de Stad Zwolle verse-
kert zynde, dat Bisschop Philip, met den Hartog
van Gelder, een verbond om haar te straffen,
getragt had te maken, schoon hy daar toe te
minder regt en reden konde hebben, om dat de
M 2 Stad

1521.

Verbonā
tusschen
de Raad
en de Ge-
meente.

(z) Den onbekenden Schryver.

1521. Stad door die van Campen, so merkelyk wierdt benadeelt. Midsgaders om meer andere redenen in den brief egter niet gemelt, de Raad en de Gesworene Gemeente overeengekomen waren, een bescherm Heer aan te nemen, die haar tot so lang, dat 'er een ander Bisschop van Utrecht verkoren wierdt, met lyf en goed beschermen en door haar beschermt worden zoude. En hier van mogt niemant iets vermelden, „by verbintenisse van elk syn lyf en goed“; gelyk men in den brief leest (a). So seer was men besorgt, dat dese verbintenis de Burgers, van dit alles nog onkundig, ter ooren kwam. Waar uit men dus den mislag van *Theodoor Weyler* ontdekt, die verhaalt, dat 'er eenige afgesanten na Carel, met voorweten en bewillinge van de gehele burgerye gefonden zyn, om syn bescherminge te verfoeken (b).

Uitspraak van het geschil des tols tot voordeel van Zwolle.

Het geheym wierdt so wel bewaart, dat de tyd tot het vonnissen van het geschil bepaalt, genadert zynde, niemant 'er de lugt of hadt. De Raad sond even als of sy vergenoegt was, Robert van Iterfum en Albert Wycherlink, na Utrecht, om de uitspraak in het pleitding met Campen te horen, en 'er by tegenwoordig te zyn. D' Afgesanten vonden daar komende, den Bisschop en de Staten, volgens sommige Schryvers, seer verdeeld. Hy dreef in weerwil van hen alle, dat het vonnis te Wyk zoude worden gegeven. Sy daar en tegen, dat de uitspraak tot Utrecht geschieden moest. Het vershil liep so hoog, dat de Staten in Philips afwesentheid de twiift besliffen, by na geheelyk ten voordeel der

(a) Den onbekenden Schryver.

(b) *Histor. hujus Belli.*

der Stad Zwolle (c). Het is seer te beklagen, 1521.
dat men de reden nergens gemeld fiet, van de
opgeresene oneenigheid, tusschen den Bisschop
en de Staten; midsgaders, dat den inhoud van
de uitspraak onbekend is. Want veel ligts zou-
de daar uit te scheppen, en t'ontdekken zyn.

Dog anderen, de voorgenoemde omstandig- De Key-
heden ongemelt latende, verhalen, dat voor en fer trekt
al eer het vonnis geveld was, den Keyser aan de sake
de Steden Campen en Zwolle schreef. Dat hy, voor sig
vermeende, dat niemant over het verschil van den
tol, die in vorige tyden door den Keyser en het
Ryk aan de Bisschoppen gegeven was, dan hy be-
hoorde te kennen, Philip, en de Staten van het
Opper en Nederstigt geboor, sig t'onthouden van
daar over een uitspraak te vellen, en de saak aan
sijn Rechtskamer over te senden. Bevelende hy
haar derhalven op de aangestelde dag, met haar
blyken en bescheyden, ter gemelder plaatse t'er-
schynen. Zullende hy niet nalaten, sijn uiterste
vermogen aan te wenden, om haar te bevredi-
gen, ofte, by ontstentnisse van dien, haar ver-
schil volgens regten te beslissen. Met verbod
van sig inmiddels vyandelyk te behandelen, on-
der verbeurte van haar goederen, voorregten,
en vryheden, die sy van het Ryk besaten, en
onder een boete van vyftig mark gouds. Die
van Campen aan des Keylers bevelen gehoor-
samende, sonden den Secretaris Joan van Bre-
da, met volkomene magt, en hun bewysstuk-
ken na Brussel aan des Keyfers Hof. Dog die
van Zwolle, sig weinig des tyds aan des Key-
fers bevelen bekreunende, sonden geen gevol-
magtig-

M 3

(c) *Anonymus* pag. 595. en den onbekenden Schry-
ver.

1527. magtigden na hem toe. Waar over sy sig later by een gefchrift hebben ontfchuldigt (d). De ware reden hier van, volgens sommige, was, dat sy den Keyfer also min, als den Biffchop betrouwden; het welke door fyn afgefant Frans Cobel veroorzaakt was; die defe Stad nog onlangs tegengefproken, en haar even min, als aan Campen gelyk gegeven had. Sy leydde hier uit af, dat de Keyfer haar faak niet behartigde (e).

Het zy omtrent dit alles fo het zy, Philips, kort op den gemelden brief, gevolgde vertrek, na Carel de Vyfde, liet nu fo een ruim veld aan de Gelders-gefinden tot Zwolle open, dat sy eerlang, het voor dit geweste feer rampfallyge verbond met den Hartog Carel van Gelder floten. Wy zullen het breder in het naaste *Hoofdstuk* sien.

(d) *Arent toe Boetop in syn Overyffelfche Jaarboeken.*

(e) *Sligtenhorft Gelders. Gefchied. blads. 359.*

XXI. HOOFDSTUK.

I N H O U D.

- I. Staat van d'onderhandelingen met Gelderland. Onderzoek na de twist tusschen Hasselt en Zwolle. II. De twee Cameraars overleggen een aanslag op Hasselt, derwelke mislukt. De Cameraars met meer andere worden gevangen. III. Dog Zwolle sent volk voor Hasselt. Ontslag der gevangenen. IV. De Stad verbint sig met Carel. Voorwaarden daar van. V. Aanmerkingen over dit verbond. De Stad schryft den Bisschop de geboorsaamheid op. VI. De Cameraars overvallen d'Edellieden tot Nyenbrugge vergadert. Onderzoek na de reden hier van. Mismoegen deser Stad op A. van Rhede. VII. De Zwollenaars vernielen eenige Huizen van Edellieden. Carel komt tot Zwolle. Hy en Zwolle belegeren Hasselt. Het leger wordt geslagen. VIII. Ongenoegen van Carel op Zwolle, dog versoent sig met haar. IX. Syn nieuwe krygsverrigtingen. Hy verstaat de benden van W. van Doetinchem. Laat Drentbe en Twentbe uitphunderen. X. Oordeel over des Bisschops gedrag. Hy komt tot Campen. XI. Gebod des Keyfers. De Stad verschoont sig by hem. XII. Hy verklaart haar oproerig. Send hulp aan den Bisschop. XIII. Gebrek in Zwolle. Frugtelosen aanval van d'onfen en Gelderschen op Steenwyk. XIV. Verslagendheid daar

over, en het gerugt van des Hartogs dood. Hy komt hier. XV. Hy slaat met hulp van die van Zwolle, het beleg voor Genemuiden op. Aanmerkingen op dese sege. XVI. Des Hartogs krygs bedryven. Dese lve dwingen de Staten tot vrede met hem, en de verlatinge des Bisschops syde.

I.
1521.
Staat van
d'onder-
handelin-
gen met
Gelder-
land.

Middelerwyl, streek het gehele Stigt, geen meenderley oordeel, over het geschil, tusschen de twe Steden hangende. Want eenige verweeten aan die van Zwolle, den aanwas van hun geluk, anderen aan die van Campen hunne gulfige begeerlykheid: en sommige berispten haar beyde van self willigheid (a). De twe Cameraars, Joan van den Bussche en Jacob van Wytman, waren gedurig met de beroemde Carel van Egmond Agitte, en laatste Hartog van Gelderland in onderhandeling. Sy waren daar mede zelfs al reets sedert eenige tyd so verre gevordert, dat de treffinge van de overeenkomst met dien Vorst, nergens anders om agter bleef, dan, om dat sy (in de vergaderinge van den Raad en Gesworene Gemeente belegt, om hen tot desen handel te volmagtigen) beloofst hadden, de Stad nooit Philip van Bourgondien syn gebied te onttrekken, als in 't geval van de uiterste noodzakelykheid. Met versprekinge, dat sy als dan ook hun mede Regenten, nog hier van vooraf zouden verwittigen. De losse Cameraars, schoon sig wel gewagt hebbende, dese bepalinge in hun volmagts brief in te lasschen, dersden voor als nog niet

(a) Slightenhorst blads. 359.

niet voor te slaan, om de Stad onder Carel's bescherminge te stellen (b). Sekerlyk om dat de Raad en Gesworene Gemeente nog niet oordeelden, dat de tyds omstandigheden vereyschten, desen gevaarlyken stap te doen. Dog sy smeedden intusschen een ontwerp, het welke hoe seer het tegens de goede trouw scheen aan te lopen, egter van dat gevolg zyn moest, om de Stad van Philips gehoorzaamheid geheellyk t'onttrekken. Dit was de nabuurige Stad Hasselt, door een list, midden in de vrede te veroveren.

De reden welke die van Zwolle hadden, op haar nabuurstad gebeten te zyn, was volgens sommige dese. Die van Hasselt, van dese eeuw (c), hadden de Zwollenaars willen dwingen, om met hunne schepen te Hasselt aan te leggen; volgens seker regt. Maar de voornaamste reden, waar om sy die van Zwolle plaagden, was, dat dese belet hadden, dat hunne Stad niet onder de Hoofdsteden der Provincie aangenomen wierdt. Dit was de ware oorzaak, en het versleten regt, 't welke sy hadden willen doen gelden, het voorwendsel. Dog hoe seer dit verhaal, indien het waaragtig is, de lelykheid van desen aanslag moest doen verminderen, de onsydigheid dwingt ons, niet te ontveynsen, dat geen der tydgenotige, of oudste Schryvers de minste meldinge van desen twist maakt. In tegendeel de Gelderschen, in

M 5

(b) Uit de kondschap van de Burgermeesters van het jaar 1525. op den donderdag na S. Peters banden afgegeven. Als mede den onbekenden Schryver.

(c) Le Clerq Beschryvinge van Zwolle in 't Groot Woordenboek van D. van Hoogstraten 1ode Deel.

1521. het jaar 1524, op de vredes byeenkomfte tot Nuis, staande gehouden hebbende, dat 'er een gefchil tuffchen de Steden Zwolle en Haffelt, voor den gefmeedden aanslag, gehangen hadt, wierden klaarlyk door de Gefanten der Hoofdsteden overtuigt, dat de twift na den ondernomen toeleg begonnen was (d). Anders fpreken hier over, ook de geloofwaardigfte tydgenotige Schryvers. Sy erkennen de fchandelykheid van de daad: maar werpen met regt de fchuld op de twee Cameraars; die buiten weten van de meeste van de Raadslieden, en de gehele Gefworene Gemeente, dit verraad in deser voegen, ter uirvoer gefelt hebben.

De twee
Cameraars overleggen een aanslag op Haffelt.

Joan van den Bussche, en Jacob van Wytman, met Hartog Carel desen toeleg overlegt hebbende, waren te seer overtuigt, dat den voorflag van dese onderneming, in een volle vergaderinge van Raad en Meente te doen, ontwiftbaar het gehele werk te verbrodden was. Sy begrepen het ook anders, en hielden desen aanslag voor alle de leden der Gefworene Gemeente geheym. Dog in den Raad hadden fy sig met voordagt laten ontvallen, dat in dese tyds omstandigheden Haffelt, in handen onfer Regeringe zynde, seer dienstig en nuttig aan de Stad zoude zyn: en ook ligtelyk te veroveren was. Omtrent den 7 Julius, begonnen fy sig over dese onderneming, aan sommige hunner mede Raden opentlyker uit te laten. Dirk Essink wierdt in de Vesper tyd kennis gegeven, dat 'er den volgende nagt een kans zoude gewaagt worden, om Haffelt te verrassen. Des avonds

(d) Willem Nagge Historia van Overysfel op het jaar 1524.

tuffchen agt en negen uren, krogen Berend van Ifferfum, Albert Wicherlink, Evert Kokman, Pasman van Holten, Evert Claessen, en Arent van Bolten, in een gehoudene Raadsvergaderinge, 'er de wete van (e). Het schynt niet, dat alle andere Heren van den Raad, daar by tegenswoordig waren. Dit is seker, dat niemant van de Gefworene Gemeente, 'er de minste lugt af hadt.

De Heren, die van den aanflag kennis droegen, ofte opentlyk, ofte stillswygende daar in hebbende bewilligt, vergaderden de twe Camerears des nagts, in alle spoed, een goed getal van de best in de wapens geoeffende Burgers. Dese, blindelings gehoorsamende, en van alles onbewust, begeven sig met hun aanvoorders te schepe. Onder weg namen sy Michaël van Pommeren, een wakkeren krygs overste, van Vorst Carel, met syn krygsknegten, in een der schepen. De schepen Hasselt genadert zynde, stapte van Pommeren met syn volk aan Land, om de Stad aan de Enkpoort te verrassen (f). Waar toe te meerder hope was; dewyl 'er reets den dag te voren, eenige Zwollenaars na Hasselt gefonden waren, met last om sig, so dra van de poorten meester te maken, als sy de schepen sagen naderen (g). De burgers van Hasselt, die de wagt hadden, de twe schepen gewaar wordende, vriegten aanstonds de schippers, welke waren en goederen sy geladen hadden? *Wolle en Benibemer steen*, was hun antwoord.

1521.

II.

Dewelke
mislukt.

(e) Uit de voorgenoemde kondschappen den onbekenden Schryver.

(f) Arent toe Boecop.

(g) Theodor. Weylerus.

1521. woord. *Dat zullen wy gauw sien*, seyden de Hasselaars (b), en, de schepen inmiddels aan de wal vastgelegd zynde, wierdt het teken aan de krygsknegten en burgers gegeven, om den aanval te doen (i). Hier op sprong het volk uit de schepen, en taffe met geweld het kleyne poortjen bylangs het swarte Water aan, het welk sy met breekyfers open poogden te breken (k). Dog de Zwollenaars binnen Hasselt, de gegevene bevelen slegt uitvoerende (l), en de Hasselaars den gesmeedden aanslag, ontwaar werdende, stelden sig dapperlyk te weer. Het ergste voor de aanvallers was, dat, sommige aan de klokke getrokken hebbende, de gehele Stad daar door op de been geraakte. Eerlang begon men van binnen, met buffen sel op de aanvallers te vuuren, die, hun toeleg ontdekt en mislukt siende, de vlugt namen, en na hun schepen weken. Michael van Pommeren met de syne, borg sig in het eene schip, en bragt de tydinge van den slegten uitflag binnen Zwolle. Dog het andere vaartuig was, ik weet niet hoe, vast geraakt, „ en „ bleef, „ gelyk een ongedrukt Schryver spreekt, „ op de palen hangen “.

De Cameraars met meer anderen worden gevangen.

Dit ongeluk gaf aanleidinge, tot een hervattinge des gevegts, waar by vier van d'onse het leven verloren: en deed d'overige vresen, het selfde lot te zullen moeten ondergaan. Dog sy de Hasselaars gesmeekt hebbende, dat sy volgens krygsgebruik behandelt mogten worden. Ten Bus-

(b) Onbekenden Schryver.

(i) Theodor. Weyler.

(k) Onbekenden Schryver.

(l) Theodor. Weyler.

1526.
 Buffche en Wytman, duysend guldens voor het leven biedende, zyn alle gevangen genomen en binnen de Stad gebragt. Het gemeen was aldaar so toornig, dat het hen alle doot slaan wilde. Jacob van Wytman, om de menigte aan bedaren te brengen, riep haar toe, *Hoe, wy zyn niet op het archste gekoemen, of om U luden kwaet te doen, noch dat U luden eenich leet soude geschieden in Hasselt: maar een ieder soude by t'syne verblyven, en dat haer in dessen de Stad van Zwolle een hoest soude syn. Dog het volk, daar door hoe langer hoe vinniger wordende, en naderende, riep staat doot de verraders, staat doot; onse Genedigen Herbest ons niet misdaan: het soude ons qualyk opbreken: en souden ons verleiden, gelyk sy op meer plaetsen hebben willen doen.*

Inmiddels, dat sy alle in hegtenisse geset wierden, was men tot Zwolle, voor het lot der gevangenen, bedugt geworden, en hadt Michaël Ernst (m), by anderen Arnold genoemd (n), met volk en geschut na Hasselt gefonden. Hy aldaar aankomende, eyschte de verlossinge der gevangenen, en dreygde in val van verweigeringe, de Stad met een beleg. De Regeringe van Hasselt, besloot ten laastten, na, so het schynt, hier over verscheyden malen te hebben geraadpleegt (o), dat de gevangenen ontslagen zouden worden. Mids dat de twee Cameraars aan den Raad en Gesworene Gemeente beloofden, dat nog sy selfs, nog anderen uit hun last, op die van Hasselt wraak zouden
 III.
 Zwolle
 send volk
 voorHaf-
 felt. Men
 ontslaat
 de gevan-
 gen.

(m) Tot dus verre den onbekenden Schryver.

(n) Arent toe Boecop.

(o) Onbekende Schryver.

1521. tragten te nemen, maar hen in tegendeel altoos als vrienden beschermen. Midsgaders dat sy altoos moesten wederkeren, als de Regeringe sulks van hen vorderde. Ook verspraken de Cameraars dat de Stad Zwolle, de Regeringe van Hasselt een besegelde brief, dese beloften inhoudende, zoude verlenen. Dese belofte is volgens sommige, niet vervult (p): dog sy beyde tekenden op den agtsten Julius den volgenden brief.

Wy Joan van den Bussche en Jacob van Wytman, uit geschickt van wegen de Stad van Zwolle, beloven den Eersaemen Borgermeesters, Scepen, ende Raidt der Stad van Hasselt, ende de gantse Gemeente, dat wy nimmermeer ten eeniger tyden der onse gevangenheid, aan ons gedaen, daer weder enige wederswraecke omme doen willen: noch mit alle gunst van onse wegen wy mogende of machtig fynde, ende mit alle gunst ende vrindschap voor te staan, als onse vrienden en lieve nabuiren. Ende tot wat tyde de voorsz. Stad ons beyden Joan en Jacob ineyfen sullen, en willen wy koomen, als goede luiden van eere; en om de handelinge wille willen nog nimmer soeken ofte vorderen die van Hasselt daer over te belasten nu noch ten geender tyden. Ende beloven daer mede de Stad van Hasselt een brief met onser Stads segel besegelt daer van te geeven, of by de laatste voorsz. In oirkonde der waarheid van deesen soo hebben wy onse naamen daer onder geset.

Actum Hasselt Anno 1521. den 8. July,

Joan van den Bussche,
Jacob van Wytman.

IV.
De Stad

Dus wierden onse Cameraars, met hun hulperen verlost, en viel den aanslag op de Stad Haf-

(p) *Arend toe Boecop,*

Hasselt uit. De Stad Zwolle had nu opentlyk ^{1521.} genoeg ontdekt, wat sy in haar schild voerde, verbint en de getrouwe onderdanen van het Bisdom ^{fig met} van haar te verwagten hadden. ^{Carel.}

Het langer veynsen was dan onnodig en r'on-tyde. Ook wierdt op den 8 Julius, een overeenkomst met den Hartog getroffen, waar by dat den Raad en de Gesworene Gemeente te kennen geven. Dat, hoe gehoorzaam sy sig ook, gedurende de twist met de Stad Campen, gedragen, en sig aan Philip van Bourgondien syn oordeel onderworpen hadden, hy nogtans, tegens alle regt en reden, getragt hadt, sig met seker Vorst te verbinden, ten einde dese Stad te straffen. Weshalven sy, om dese moerwil- ligheid en grote onregtvaardigheid af te wen- den, en te keer te gaan, genoodsaakt geworden waren, de Stad so lang onder de bescherminge van den Hartog Carel van Gelderland te stel- len, tot dat die het Stigt een anderen regtvaar- digen Bisschop besorgt had. Op voorwaarden eerstelyk, dat Carel, de Zwolsche Burgers en inwoonders even als syn andere ondersaten in syn beschuttinge nam. Ten tweden, dat hy haar twe Princen aanbieden moest, d'eene eens Konings, en d'andere eens Hartogs soon, om eene van dese beyde, ten nut van den H. Mar- ten, en van het Roomsche Ryk, voor wetti- gen Opper Heer te ontfangen. Op hoop, dat die met ter tyd Bisschop van het gehele Stigt van Utrecht wierdt. Tot bereikinge van die oogwit, wilde Carel neffens de Stad Zwol- le alle vlyt en moeyte aanwenden, en ook, indien de keure aan hem kwam te staan, uit die beyden, den waardigsten uit kieson. Dat

1521. Dat de Stad als dan, den verkorene Biffchop, onderdanigheid fweren, en met hem te leven en te fterven beloven moest. Mids dat hy van fyne fyde haar met eede versprak, de Stad te zullen laten by alle haar voorregten, Regten, Hoogheden en Geregtigheden, haar door de Paus, en Keyseren, Biffchoppen, en andere Heren vergunt. Als mede by haar tollen, merkten en keuren, haar door de Biffchoppen besegelt: nog geen vestingen aan Stads mure, toorens, of poorten te maken. Verder, dat hy op het Biffchops Hof, binnen dese Stad, een Palleys laten bouwen mogt. Dat alle de Landen, Steden en Sloten, welke overwonnen wierden, „dair wy gerne te helpen willen,“ seyden de Raads en Meenslieden, ofte die van sels sig met hen wilden vereenigen, den H. Marten toebehoren zouden: mids leven, goederen en oude vryheden behoudende. Eindelyk, zoude dezen Biffchop nooit meer voetvolk of ruiters in de Stad leggen, als den Raad goedvont en bewilligde. En hier aan moest den Hartog sig ook verbinden. Hy beloofde de Stad, ten 2den, met den te kiefene Kerkvoogd, de Bierkotten, en smokkelkroegen op het platte Land te zullen affchaffen. Ten vierden, dat sy beyden hun best zouden doen, dat 'er tot gerief van den fcheepvaart der Stad, een grift in den Yffel met een Sluys gedolven wierdt; gelyk wel eer besloten geweest was (9). Ten vyfden, dat de weg van de Roete na Haevelte in Drenthe, en na de Stad Groningen lopende verhoogt, en de gragt aan de fyd uitgediept moest worden. Op dat des somers den Land-
weg,

(9) Twede Deel blads. 37. en volgenden.

weg, en des winters de graven bruikbaar was. Ten zesden, dat om de trouwe aan het Stigt bewesene diensten, Stads vryheid, van Frankhuis af tot aan den Yffel toe, met de Boerschappen Westenholtte, Spoelde, Schelle, Oldeniel, en Ittersum, vermeerdert en vergroot zoude worden. Ten sevenden, dat de Stad alle haar jaar-markten na vereysch van saken verlangen: En, ten agtsten, dat sy alle schattingen en tollenen, in de Stad en het Carspel geheft worden, tot haar gebruik aanwenden mogt. Ten negenden, dat in plaats, dat de Stad te voren niemant tot het Schoutampst plagt voor te slaan, Carel in het vervolg, een van de Heren der Magistraat daar mede zoude begunstigen. Ten tienden, deet hy aan die van Zwolle, dese bysondere gunst, dat sy door syn gehele gebied geen meerder lasten moesten dragen, dan syn eygen ondersaten, welke tot Zwolle even gunstig behandelt zouden moesten worden. Eindelyk nam hy op sig, Stads vyanden, en in het bysonder de hoogmoet en onregtvaardige handelwyse van die van Campen, met hulp deser Stad te straffen; en inmiddels, dat hem de gelegenheid hier toe ontbrak, te bewerken, dat den gestelden tol op het swarte Water afschaft wierdt. Den nieuwsgierigen Leser, die d'eygen woorden van dit aanmerkelyk verbond wil nasien, doorlese maar den volgenden brief, door dese Stad, aan den Hartog overgelevert.

Wy Burgemeesters, Scepen, en Raidt, en gemeene Meente der Stadt van Zwolle, maeken kundich alle luden, overmits dessen unsen oepenen besegelden brieven. Also wy van de van Campen, mit onrechte aervallen synnen, dat

1521.

wy geheel en al den rechte willentlycken, an den Hoichweerdigen Fursten, onse Genedichen Heer van Utrecht, en der Landschap gesubmittiert, en ten utedsten als gehoirfame vervolgt hebben: dog dat selve recht ongeendt wesende, heeft nogtans ons Genadige Heer van Utrecht, middeler-tydt angelanght en versogt, mit einen Fursten en Heren verbuntenisse te maeken, daer doch wy, en seker van de Ridderfchap getraft moegen werden: deshalven den Furst praesenteren syne Gen: gelof-ten en sekerheid &c. Hoewal wy des neit ver- schult hebben, noch in eenige sacken verklaegt, nog verwonnen weren, dan boven recht en re- den, tegens syn Gen: hoeche loffnisse, verband, brieven, en huldinge, ons also onwettende te willen avervallen. Om dan sulke onfurstelyke moetwillige exfort en, onrechten gewaltlyk mit noet weer voer te komen, en te sturen, hebben wy tot bescherm onfer Stadt, lyf, en guede, an- gevallen den Hoichgeb: Doerl: Furst en Groot- moegende Heer, Heer Carel Hertogh van Gelre, Gulich, en Greve van Zurphen, onsen Gen: Heer, als einen gelooflyken en Christelyken Fur- sten, tot beschermenisse van den, en ons an ei- nen anderen regtveerdigen Fursten te helpen: in folken toeverficht en verhoepen, naemaels ein geweldich Bisschop des ganschen gestichts van U- trecht te werden, en dat in manieren hier nae verklaert is, en wy naemaels van Pawes, Key- fer, Heren, Fursten en Steden, en allen Eer- baerheit verhoepen en stant geven willen te ver- antwerden. In den yersten: Also onse Gen: Heer Hartogh van Gelre, guedelyk ons en alle onse burgers en inwoenders en gueder, in syn Gen: sonderlinge protectie en beschermenisse, gelyk an- dere, syn Gen: Steden, Landen en luden genoem- men hebben, en dair benevens ons twe geboe- ren Fursten, de eyne een Konings, en de ande- re eins Hartoegen Soene, eyne van beyden, voer onse rechte natuurlyke Heer, en Land Furst
te

te ontfangen, praesenteren tot behoef des Hilligen Here Sant Marten, en des Hilligen Roomfchen Ryks, in folke toeverficht meinonghen verhoepen fyn Furftefelyke Gen: een geweldige Bifchop des ganfen Bifdoms, en Gefichte van Utrecht te werden, daar wy mit fyn Furfte Gen: en andere, alle behulp en moegelyken vlyt te doen keren fullen. En dewelke fyn Gen: van beyde Furften ons verordineren en ftellen werden, den wyllen wy huldinge, en eede daer by leven en fterven, en allent doen, dat getruwe onderfaeten by oer Land Furfte fchuldig fyn te docne; en dair af niet te wykene, ten fy dat Godt verhoeden moet, wy alfo bedrungen en benoedigt werden, dat wy des niet gekeren en konden, en mit eeren en gelimpe venantwerden mochten. Gelyk fyn Gen: ons dat wederom loeven en versegelen fullen, vollenkoementlyk vast en onverbreecklyk te holden, by fulke privilegie fegel brieven en gewoenten Geiftefelyk, werdelyk, als ons in eenige wyfe by Pauwes, en Keyfers, Bifchoppen, en andere Heren gegunt, en gegeven fynnen: wy ook by onse olde privilegien, rechten, gewoenten, merkten, tollen, vryheden, en willekekoeren, koeren, Stad rechten, in eenigher wyfe, gelyk ons van votheren Bifchoppen t'Utrecht, ook versegelt is. En of wy durch dese alteratien, naemaels door Pauwes, Keyfers, Bifchop, Ecclefie, of eenig andere Heren Landen of Steden, mit recht of gewalt bedrungen werden, folks follen en wyllen fyn H: Gen:, mit fyner Gen: Neve en Furfte fynes Gen:; ons praesenteren afdraegen, nae alle onse beyde H: Gen: machten. Ook en follen de verordineerde Furfte en Here, in onse Stadt mure, Toerne, of poerte, geen vefte doen maeken, daer wy bedrungen mogten werden, anders dan fy thans fyn. Edoch, mocht fyn Gen: of den Bifchop, een Furftefelyk huis daer bouwen, als t'fyn Gen: beliest. Ook wat Landen, luden, Steden, en Sloeten des Gefichte van Utrecht.

1521. Sant Marten onderworpen en toebehorich, in dese alteratien gebracht, en getoegen werden, daer wy gerne to helpen willen, sal niet niet anders dan in name en tot behoef, des Hilligen Here Sant Marten wesen; en mit verskeringe elk by syn guede privilegien, rechten en gewoenten, te blyven. Ook en sal syn H: Gen:, nog syn Gen: Neve vurschr:, niet sterker to voet of peerde, binnen onse Stadt oer Gen: luden, leggen of schikken, dan de sterkte en mennigte by wille van Schepen en Raides. Voert willen syn H: Gen: terstont verordineren, de browketel afgestalt, uth den lande, en buten den Hoofdsteden gehalt, en de browwerye afgestalt worde, om gelt te verkopen. Desgelyks willen byde Furstten verordineren, eene grafte te gravene, bis onder Yffele, mit einer spoye, als dat eertyds voer handen geweest is, mit schepen en schuiten to varen. Ook de wech in de Roete nae Haevelte in Drenthe, en nae Groningen opgemaect, de grafte gediect worden; so dat men des somers den wech, en des winters de weteringe gebrueken mach. Ook willen oer Gen: ons genedelick verlenen, om sonderlinge waldaet, wy en onse voirvadere, de Gestichte van Utrecht, tot bescherm gedaen, onse bloet gestort, onse geldt en guedt avervlodich dair voir uth gegeven hebben, dat onser Stadt vryheit verbredet werde, als van Frankhuis, an den Yfele, mit de Buurschap van Ittersum, en d'andere Buurschappen, gelegen hier en bynnen. Desgelyks dat wy alle onse jaermerkten 8. of 14. daegen, selfs nae noeddrufft verlengen moegen, en dat alle gueden, die tot onse markten komen, durch syner Gen: Landen, en den Gestichte van Utrecht, geveyligt, en gevrydt syn sullen. Ook wesen en blyven voirtaen alle de excysen, bynnen den Kerfjel van Zwolle, tot behoef en profyt onser Stadt. Voirt so wy eynen uth der burgeren, tot den Schult-ampt te praesenteren plegen, dat fulks voirtaen,
een

152r.
 een van ons van den Rade, so verre des ymants
 begeerde, wesen en blyven sal. Ook so onse
 Gen: Heer Hartoch van Gelre &c., uth sunderlin-
 ge gunste en genaede, alle onse burgers, inwoe-
 ners en bewanten, toegelaten en gepriveligeert
 heeft, mit oeren guede, in en durch syn Gen:
 Furstendom, Heerlikheden en Steden en Landen,
 in oer comenscappen, mit tollén, accylen, en
 wechgelden, niet meer beswaert sullen worden,
 dan de ingesetene syner Gen: Landschappen, sul-
 len desgelyx ook de ingeseten syner Gen: Fursten-
 dom &c. ingelyk, en in onse Stad gevryet zyn.
 Voirt heft syn Gen: ons toegesacht, dat syn Gen:
 na alle mogelyke vlyt daar syn willen, de geene
 onse Stadt contrarie, en altyt in t'ooge geweest
 syn, gestraft sullen worden tot behoef syn H: Gen:
 en onse Stadt. Desgelyks schade en homoet, en
 anders, de van Campen boven recht, ons in des-
 sen handel toegekiert gedrukt werden, tot gelege-
 ner tyt to straffen, allent tot behoef woe vurschr:
 sunderlyken dat sy den ongewoentlyken opgelach-
 ten nyen toi verlaten. Sonder argelift.

Carel, gaf op den selfden dag, aan de Stad
 Zwolle, een brief van een gelyken inhoud.
 Waar om wy se agter houden zullen. Dit dan
 nog, fiet men 'er bygevoegt, dat de Hartog
 wilde, dat de Vryheer Jurriaan Schenk, syn on-
 derpand op Vollenho, en de goederen aldaar
 behouden, en Rudolf van Ittersum, te Hasselt,
 nog aan syn leven, nog besittingen, nadeel ly-
 den zoude. Ook beloofde hy in het slot van
 syn brief, dat de vier Hoofdsteden van Gelder-
 land deselfde zouden moeten besegelen.

Deze waren de voorwaarden, op welke de
 Stad Zwolle, den berugten Carel van Egmond
 als beschermmer, en geenints als Landsheer, ge-
 N 3

v.
 Aanmer-
 kinge o-
 ver dit
 lyk verbonde

1521. lyk sommige verhalen , aannam. Sonder een eed aan hem af te leggen , ofte hem op een andere wyse in te huldigen ; het welk seer wel door anderen aangemerkt is (r).

De Stad Men ontrok sig ook , omtrent den meerge-
schryft de melden dag van Julius (s) , opentlyk , binnen
Bisschop dese Stad , van Philips gehoorzaamheid ; van
de ge- welke stap , de Heren van den Raad hem door
hoor- een brief verwittigden. Waar by sy verklaar-
zaamheid den , dat de Stad Zwolle , door die van Cam-
op. pen , tegens regt verongelykt , en de beslissinge
van dit geschil , aan hem en de Staten stellende ,
ondervonden hadde , dat hy sig met andere Vorsten hadt willen verbinden : ten einde haar tegens syn beloften by de inhuldinge gedaan , onregtvaardiglyk te straffen. Weshalven sy , om niet door hem voorgekomen te worden , mids desen den eed , welke sy hem gedaan mogten hebben , opschreven , en na een ander Prins , die haar Stad , lyf , vrouwen , kinderen , en goederen , wilde beschermen , omgefogt hadden. Oordelende sy , door dese verklaringe hunno eere ten aansien van hem , genoegzaam bewaart te hebben : dog voor den Paus , Keyser , Vorsten , „en alle eerberheid ,“ wilden sy sig breder verandwoorden , en beklagen. Het vervolg der Geschiedenissen doet sien , dat den Kerkvoogd desen brief nooit ontfangen heeft.

VI. Het onverwagte verbond , van dese Stad ,
De Ca- met Carel van Egmond , d'Edelen en Grotten
meraars

III

(r) Een ongenoemt Chronykschryver.

(s) De brief is afgegeven op den dingsdag Octava
Visitationis Marie Virginis.

in dese gewesten ter ooren komende, ontroerde en ontstelde een ieder seer geweldig (t). Sy nogtans, de grote onheylen voorziende, welke onse Landtbreek te dugten hadt, besloten, door den Bisschop, verschreven zynde (v), op den 10 (w) of 11. Julius binnen Ommen, een steedjen vyf uur van Zwolle gelegen (x), of te Nyerbruggen, gelyk andren met meer waarschynlykheid verhalen (y), een byeenkomste te houden; om, was het mogelyk, het geschil tusschen Campen en Zwolle, uit de weg te ruimen. De twe Cameraars, van het beleggen deser vergaderinge de lutt gekregen hebbende, fonden heymelyk na Carel, den Burgermeester Harmen ten Toorne, die, hem den aanslag openbarende, te gelyk om hulpe van eenig krygsvolk versogt: ten einde de Edelen opteligen. Nogtans versiekert *Theodoor Weyler*, een tydgenotig Schryver (z), dat den Hartog niet wist, waar toe het krygsvolk gebruikt zoude worden. Het zy so het zy, Carel hadt tegens het verfoek van den Afgesant niets tegen: dog hy seyde, geen kans te sien, om binnen de bepaalde tyd, so veel krygsvolk als hy begerde

1521.

verloren
de verga-
deringe
tot Nyer-
bruggen.

N 4

(t) *Sligrenborst* blads. 360. *Gerh. Noviomagus* (*in vita Philippi*) is egter van gedagten, dat de Edelen van dit verbond niet geweten hebben, dan na het storen van de vergaderinge te Nyerbrugge. Dog men kan niet twyfelen, dat sy hier van de lutt niet hadden, na den aanslag op Hasielt eenige dagen te voren gemaakt.

(v) *Arent toe Boecop*.

(w) *Anonymus*, en den onbekenden Schryver.

(x) *Pontanus Hist. Gelr. pag. 643.*

(y) *Arent toe Boecop, pag. 600.*

(z) *Theodorus Weylerus.*

1521. geerde te leveren. Egter nog een vaandel voetknegten, en 36 ruiters by een vergadert hebbende, verrok den Burgermeester daar mede na Nyerbrugge; alwaar de Edelen en Groten des gewests, nauylks vergadert, door het Geldersche krygsvolk overvallen wierden. Sommi-ge ontvlugten het. Dog Adriaan van Rheede, Alef van Rutenborgh, Joan van Buckhorst van Buxbergen, Volker Sloet, Joan van Twikkel, Swier van Essen, en meer andere Heren, wierden gevangen genomen, en na Zwolle gebragt, alwaar sy by de twee jaren in hegtenisse sittende, veel geld hebben moeten verteren (a).

Onder-
soek na
de reden
hier van.

Dese trouwlose daad tegens die gene, welke nog geen werkelyke vyandichap betoont hadden, gepaart met den afval van die van Zwolle, van het Stigt bragt de Geldersgesinden byal de wereld in affien (b). Dog het eerte voornamentlyk, waar om sy by na niet *in tegenwoordigheit van eerlyke luiden en dorsten komen* (c). Nograns ontbrak het hen ook niet aan redenen, om het voor hunne deure schone te maken. Sy seyden onder anderen, *Dat d'Edelen, de hoofden by een gestoken hadden, om haer te plaeghen en te onderdrucken, ende de Bisschop mede de wapenen aengenomen, ende dat het geen ongelyk en konde beten, tegens geweld, heed, en naekende slaeghen, by tyds een schut ende scherm te zoeken. Dat de Bisschop in stede van een harder, een vervolger van de Stad wordende, daer door so wel van syne vooghdye,*
als

(a) Den onbekenden Schryver of Anonymus, pag. 399.

(b) Slightenborst Geld. Geschied. blad. 360.

(c) Den onbekenden Schryver.

als sy van hun eed ontlast waeren (d). Dog 1521.
 d'Edelen, die te Nyerbruggen waren opgeligt,
 met het eerste te betigten, vint by sommigen
 weinig ingang. Ook is het seker, dat die He-
 ren altoos staande gehouden hebben, dat sy
 nooit over iets anders, dan tot herstellinge der
 vrede, en eendragtigheid der twe Steden, ge-
 handelt hadden: Daar by, segt een tydgeno-
 tig Schryver, *so boden sy lys en goet, en gaven
 haer in des duivels maght, als men van haer
 soedanige dingen bewysen koste (e).*

Het ontbreekt ook aan geen Schryvers, die
 willen, dat de Stad nog een andere reden van
 haat, tegens d'Edelen gehad hebbende, daar
 om de byeenkomste te Nyerbruggen stoorde.
 Dese verzekeren ons, dat de Zwolschen ten
 tyde, dat den vorige Kerkvoogd Frederik van
 Baden, de Gelderschen beoorloogde, ontfan-
 gers gestelt hadden, welke (wanneer die van
 Deventer en Campen, hunne rekeningen ge-
 heelyk suiverden, en voldeden,) alleen in ge-
 breken gebleven waren, hun gedeelte te beta-
 len. 't Welk de Ridderfchap seer mishagde,
 die met des Bisschops Raadsliden, Philip van
 Bourgondien steeds ophitsten, om d'onwilligen
 tot hunne pligt te dryven. Sy voegen 'er by,
 dat die van Zwolle, hier van de lugt krygende,
 dan dese, dan andere blauwe uitvlugten gesogt
 hadden, tot de tyd toe, dat sy met Carel in
 verbond traden (f).

Wat hier van zy ofte niet, laten wy den Leser Misnoe-
 beoordelen. Dit is seker, dat men tot Zwolle gen der
 re- Stad op

N 5

(d) Slightenhorst, Gelders. Geschied. bladf. 360.

(e) Den onbekenden Schryver.

(f) Slightenhorst, Gelders. Geschied. bladf. 360.

1521.
A. van
Rhede.

reden meende te hebben, Adriaan van Rhede, in het bysonder seer hard te behandelen. Dese ongelukkigen Edelman, was een van de afgefantten des Nederfligts geweest, ten tyde, dat men over het ontslag, van de gevangene Camper Burgers handelde. Hem wierdt voornamentlyk te laste gelegd, en de schuld gegeven, dat de Camper Burgers, sonder losgeld ontslagen geworden waren. Het verlies hier door geleden, sloeg men tot Zwolle hoog aan, en men oordeelde, dat de gevangene sig niet minder als met 9000 guldens, hadden kunnen loskopen. Van desen Edelman, was men voornemens dese schade te verhalen; en schoon hy sonder sig, syn vrouw, en kinderen, geheellyk te bederven, dit geld niet by een rapen konde, dagt men hem door de kwade behandelinge, daar toe wel te zullen dwingen. Na dat hy twe jaren, als een verrader en moordeenaar (dus spreekt den onpartydigen *Arent toe Boecop*,) gevangen gehouden was, heeft syn vrouwe, die van Zwolle, so lange nagelopen, dat syn losgeld op 5000 guldens gestelt wierdt. Voor welke penningen, den Hartog van Gelder, hem overgenomen heeft. Carel hem in handen hebbende, wilde hem niet ontslaan, ten sy hy de 5000 guldens betaalde, of dat hy andersints het slot Lage, waar van hy door den Bisschop tot Drost aangestelt was, in syn magt stelde. Het laatste, konde den Edelman behoudens syn goede naam niet doen. Het eerst, moest het verderf van syn huis gesin na sig slepen. Den ongelukkigen Edelman geen keuse willende doen, en egter, inval van verdere verweigeringe, door den Hartog met de dood

ge-

gedreigt wordende, was te eerlyk om syn Heer 1521.
te verraden, en wierdt dus genoodsaakt, syn
slot Saffel (Saasvelt) in Twente, met sēgel en
brieven, aan Carel af te staan.

Den anderen dag, na de verstoorde verga- VII.
deringe der Edelen tot Nyerbrugge, trokken DeZwol-
vele uit Zwolle, om verscheiden huizen der lenaars
Edelen te vernielen. Zuthem, des tyds aan vernielen
Adolf van Ruitenborch toebehorende, kwam eenige
met een uitplonderinge vry. Dog het huis te huizen
Eerde, waarvan (so men sommige geloven mag,) van Edel-
Adriaan van Rhede besitter was, wierdt ge- lieden.
heellyk geslegt. Sondags na S. Margariet, na-
men sy Joan van Buckhorst, die sy op goed
gelove in het Clooster Claren Water ontboden
hadden, gevangen; en veroverden vervolgens
syn huis Buckhorst, met geweld. Hier stelden
sy tot Castelleyn aan, de soon van de gene,
die tot Zwolle in de herberge *het Gouden hoofd*
woonde. Het fraje huis tot Werkeren, door
de vermaarde Joan van Ittersum gebouwt, en
waar van nu Joan van Ittersum, Drost van Is-
selmuiden eygenaar was, wierdt ook door hen
overvallen, uitgeplondert, en geheellyk, son-
der zelfs de schone verwelfde kelders te sparen,
bedorven. Na dese fraje verrigtingen, tot
Zwolle te rug gekeert zynde, wierden sy bin-
nen de Stad komende, door de Gelders gefin-
den ingewagt. Seker Heer, vrieg hen aan-
stonds of sy de kelders tot Werkeren ook ver-
nielt hadden? ja, Heer Burgermaester, sey-
den sy: *Het is wel*, hervatte die Raadsper-
soon, *want anders soudet gy weer om hebben*
moeten gaan (g).

Dog

(g) Arent toe Boesop.

1521. Den losen Vorst Carel, die over dese gemeenschap van wapenen, seer wel te vrede was, en sig daar uit veel goeds voorspelde (b), kwam inmiddels, en op den selfden dag, als die van Zwolle, nevens syn krygsknegten, het beleg voor Hasselt geslagen hadden, met vyftien (i), of vyf-en-twintig paarden (j), en verscheiden Staatsdienaars, over den Yffel tot Coten. Hier wierdt hy door Jacob van Wytman, en Evert Evertsen, Burgermeesters in der tyd, en eenige Burgers opgewagt: die hem verwillemkomende, met toortsen binnen de Stad leyden, onder het geduurige luiden van alle klokken, en het afsteken van het geschut (k). Anderen egter verhalen, dat hy nog door de Burgers ingehaalt, nog met eertekenen ontfangen is (l); het welk veelligt van d'inwoonders, den Bisschop getrouw gebleven zynde, te verstaan is.

Carel
met
Zwolle
belegert
Hasselt.

Middelerwyl, hadden die van Zwolle, de stad Hasselt getragt te bewegen, haar in handen van Hartog Carel te stellen. Inval van onwilligheid, dreigden sy de Stad met een beleg (m), het welke sy nu al reets met de Gelderschen krygs-overste Michaël van Pommeren (n), by anderen te onrecht van Pannerden genoemd (o), wegens de verweigeringe van die van Hasselt, omtrent den 12 Julius daar voor geslagen hadden.

De

(b) Slightenhorst Gelders. Geschied. bladf. 360.

(i) Arent toe Boecop.

(j) Den onbekenden Schryver.

(k) Arent toe Boecop.

(l) Den onbekenden Schryver.

(m) Theodorus Weylerus.

(n) Den onbekenden Schryver.

(o) Revius Daventr. illustr.

De Stad, was door de forge van die van Campen, met een overvloedige voorraad van levensmiddelen voorzien, en met een tamelyke hoop krygsknegten beset (p). Roelof van Eusum een dapper Fries, van ouds op de Gelderschen gebeten, voerde aldaar het bevel. De krygsknegten door syn aansprake, telkens aangestoken, stonden de aanvallen van de beleggers kloekmoedig tegen (q). Eenige dagen na d'aankomst van Hartog Carel, in het Leger, wierdt 'er een toorn omver geschoten; die, in de gragte nederstortende, de Gelderschen en Zwolschen aanleydinge gaf, een fellen storm te wagen. Na eens afgeslagen te zyn, hervatteden sy de tweede maal den aanval; met een even ongelukkigen uitflag, en het verlies van meer dan hondert doden, en gewondeden. Waar onder vele Geldersche Edellieden waren. De Stad raakte egter eerlang in het nauw. De Stad Campen, op haar nabuur Stad een waaksaam oog houdende, kreeg 'er de wete af, door Tymen van der Vecht: die sig by nacht van de muren latende afglyden, gelukkig tot Campen gekomen was.

1521.

De Regeringe van die Stad, en Rudolf van Ittersum Drost van Diepenheim, als mede Joan Kruise Rentmeester van Salland, over het ontfet raadplegende, vonden goed, alle de boeren uit het Drostampt van Vollenho, op te ontbieden, en gelasten, dat sy na Genemuiden trokken. Hier ter plaatse, voegden sig op den 20. Julius, duisend Camper Burgers by: waar over de Burgermeesters Jan van der Vechte, en Rudolf

Het leger
wordt
geslagen.

(p) Arent toe Boecop.

(q) Slijtenhorst, Gelders. Geschied. blad. 369.

1521. dolf Paal, het bevel voerden. Claas Kruise, Schout tot Campen was hun vaandraget. Het vereenigde leger, sig een weinig uirgerust hebbende, trok in goede order, tot aan de Mastebroeker Dyk, tegen over Hasselt, voort: alwaar sig een gedeelte van het Geldersche en Zwolsche heier neergeslagen hadt. Het wierdt so fel aangevallen, dat het sig eerlang op de vlugt na Zwolle begaf, met agterlatinge van alles dat sy hadden, en onder anderen, het gebraad aan het spit. Een omstandigheid, welke doet sien, dat sy des tyds weinig voorsagen, so ras te sullen moeten vegten, en overvallen moeten zyn. Het andere gedeelte van het leger, aan de andere syde van het swarte Water nedergeslagen (*r*), de nederlaag van de hunne siende, brak in aller yl het beleg op. Het zoude al het geschut, en veel volk hebben moeten agterlaten, indien de Hasselaars d'Enkpoort uittrekkende, het vervolgt hadden (*s*). Dog de grote blydschap, of slegt beleyd, deet de Hasselaars dese gelegenheid missen, om den vyand een aanmerkelyke afbreuk, en nadeel toe te brengen.

VIII. Den Hartog, die het schandelyk opbreken van het beleg in den krop stak, en sig daar over seer schaamde, aan de poorten van Zwolle gekomen zynde, scheen maar sonder verwylen, censklaps door de Stad te ryden. Dog Jacob van Wytman, of by geval, of met voordagt, hem op straat ontmoerende, poogde hy, op deselfde in tegenswoordigheid van vele omstanders de schuld te werpen: eerder, gelyk ik vast-

(*r*) *Arant toe Boecop.*

(*s*) *Den onbekenden Schryver.*

vastelyk gelove, om de gemoederen der inwoonders t'ondertaffen, dan uit ernst en overtuiging. *Siet Jacob*, (dus laat seker Schryver, den Vorst spreken) *wy hebben de Ridderfchap nedergelegd (t)*, en gy hebt ons gefeyt, dat wy *Hasselt* wel licht konden inkrygen, ende wy fouden u maar een deel knechten fenden; dat wy oock gedaen hebben, daer en is niet van geworden, ende niet mede uitgerigt. De andere mael fo hebt gy my gefeyt, ik soude de toorn met myn gefchut ter neder fchieten, ende dat alsdan die van binnen wel fouden verfuft worden, dit is alles gefchiet: maer fo gy fiet, fo heeft het niet geholpen; daer toe fo hebt gy my, dat meer is, om Land en luden gebragt, het is wel, ende het gae u oock wel, ick fat my wel verfekeren, met myn Oom van Utrecht. Wytman dit horende, begaf fig aan het bidden en smecken met gevouwen handen, dat den Vorst in dese benauwde omftandigheden, Stads inwoonders niet wilde verlaten; welke bereidwillig waren, hun lyf en goed aan fyn dienst op te offeren. *Bellever dat ook alle de borerye alsoo Wytman, als gy segt? vrieg Carel. Soo dit soo is, dan laten se jae seggen.* Waar op, d'omftanders uitroepende, *jae Genedige Heer*, Carel seyde, *Godt geve dat het also sey: want een deel sien myn fchoon met de nek aan.* Hy voegde 'er nog meer by, om de Burgers goede moed te geven. *Wel aan dan, befloot hy fyn famensprake, fo willen wy weer beginnen, daar wy 't verloren hebben.*

Carel hielt fyn woord, en nog dien felfden avond

IX.
Synnien-

(t) Namentlyk te Nyerbrugge. Men fie hier varen, tweede Deel blads. 199. 200.

1521. avond de Stad verlaten hebbende, nam syn weg
 wekrygs- op Genemuiden (v): het welke hy door de
 verrigtingen. Zwollenaars, en syn krygsknegten liet versterken; ten einde die van Hasselt, den toevoer van levensmiddelen af te snyden. Voornamentlyk, stelden sy de fraye stene poorte, op den Dyk en weg na Hasselt staande, en die seer na de Camperpoort tot Zwolle geleeck, in staat van regenweer (w). Eerlang hervattede hy het beleg van Hasselt, dat nu in een beter, als te voren versterkt, en van alles voorsien was. Dog desen tweden aanval, schoon veel roemryker voor d'onse en de Gelderschen, die in verscheyden gevegten d'overwinninge behielden, liep weder vrugteloos af (x). Men kan niet lochenen, dat de Hasselaars gedurende dese tweede belegeringe, een onsterffelyken roem, van een grote getrouwigheid, voor hun wettigen Vorst, verworven hebben (y).

Hy ver-
 slaat de
 benden
 van W.
 van Doe-
 tinchem.

Middelerwyl was het krygsvolk, door de Staten van Overysseel op de been gebragt, niet als te willig, wegens wanbetalinge van hun soudye, met de Gelderschen te vegten. Ten einde het de handen en buik te vullen, wierdt Willem van Doetechem Schout van Deventer, en Joan Kruse Rentmeester van Salland (z), met 120 Ruiters, en 3 vaandelen knegten, van Campen na Zwolle, op de roef gesonden. Een weinig voor S. Matthæus dag, namen sy by Frank-

(v) Den onbekenden Schryver.

(w) Arent toe Boecop in syn Jaarboeken.

(x) Den onbekenden Schryver.

(y) *Hassleletani nunquam internuram erga principem gloriam adepti sunt; ait G. Noviomagus in vit. Philippi a Bourgondia.*

(z) Sligtenhorst. Gelders. Geschieden, blad. 361.

Frankhuis alle offèn weg (a). Van hier trokken sy in de Veluwe, welke sy uit roofden en plonderden. By de vyfduifend offèn en vyfhonderd Gyselaars hadden sy reets bemagtigt, toen Carel hen, op de hielen nasittende, en by Aperloe aantreffende, onverwagts aanviel, versloeg, en den groten buyt ontweldigde. Willem van Doetinchem en den Rentmeester Joan Kruise, twe der gevangenen, liet Carel by beurten in de Waffenaars kouw setten (b). Met d'overige krygsgevangenen, kwam den Hartog, op S. Matthæus avond, ten negen uur te Zwolle, met welke men de gevangen huiften der Stad over al mede stoffeerde. De veroverde segetekenen en vaandels, offerde hy aan S. Michaëls Kerke.

1521.

Door dese nederlaag, der Bisschoppelyke magt, kreeg Carel de handen nu ruimer. Ook viel eerlang, een gedeelte van syn krygsknegten in Drenthe, welke meer dan tagentig duifend guldens, voor uitgesette brandschattingen uit het Land haalden. Den inval, door hen, ter selfder tyd, in Twente gedaan,

Laat
Drenthe
en Twen-
te uit-
plonde-
ren.

II. DEEL.

O

was

(a) Den onbekenden Schryver.

(b) Dese kouw voor den Vryheer van Waffenaar gemaakt, was seven voeten hoog, en niet breder, dan om daar in een bedde met een stoel te setten; se was rondsom met yser so wel versorgt, dat 'er een Beer of ander wild beest, hadde in kunnen be-waart worden. Een venstertjen was 'er in, waar door men een schotel konde over reyken. Se hing in het midden van een stenen toorn, en wanneer de gevangene, het middag of avond maal zoude houden, wierdt se met een wind aas of catrol neder-gelaten, en vervolgens weder na het gewelffel opgehaalt. (Men sie Sliengenhorst blad. 361.) Dus handelde Carel die gene, waar op hy gebeten was.

1521. was niet min gelukkiglyk. De Gyselaars die sy mede bragten, wierden tot Zwolle, op het vleeshuis in hegtenis gefet, en seer ongenadig gehandelt: want sy moesten op stro leggen. Veel inwoonders betoonden groot medelyden met dese ongelukkige, wanneer sy, even als dieven, de Stad in geleyt wierden. En in der daad het was hart, voor des Bisschopsgefinden, dat *men alsoe onse luidens Lands moest sien bederven*; gelyk een tydgenotig Schryver spreekt (c). Te lang zoude het vallen, de verdere krygsbedryven, en uitvoeringen der Gelderschen te verhalen. Wy fullen ons daar om liever eens na Bisschop Philip wenden; die den afval van die van Zwolle, tot Antwerpen verftont.

X.
Oordeel
over des
Bisschops
gedrag.

Dese tydinge, die hem diep trof, doet hem, na met den Keyser geraadpleegt te hebben, eerlang na syn Statendommen te rug keren. Syn lang verwylen tot Hoorn, alwaar hy krygs volk, wapenen, en andere oorlogs voorraad, by een versamelde, verwekte veel drollige praatjes onder het gemene volk. Eenige seyden, dat hy willens so lang toefde, om daar na te sekerder, en eerder d'overwinninge te behalen. Anderen, dat hy meerder verstand van Boeken, den huisbouw, het beeldsnyden, en foodanige snuyfsteren had, dan van wapenen. Ook dat hy buiten gevaar, van goed beleyd was: maar in den nood weemoedigh. Onses bedunkens, oordeelden die beter, welke laakten, dat hy, terwyl de vyand in 't hert van 't Vaderland, met syne vanen omswierde, door syn ontydig verwylen, meer gereedschap tot den

(c) *Den onbekenden Schryver.*

den oorlog maakte, ende, tot schier aan den winter uitstellende, tot nadeel van de gemeente seer nodelose kosten deedt. Indien het nogtans waar is, dat hy de krygs toebereidsfels eerder vaardig heeft kunnen hebben. Eindelyk is hy, des morgens vroeg, van den 13. October, sloop gegaan, onder het geleide van de Camper vloot van veertig seylen, hem door den Raad te gemoet gefonden, en tot Campen, tegens het vallen van den avond belandende, wierdt hy met grote eer ontfangen. Syn aankomst hier te lande, scheen in het eerst gelukkige gevolgen te zullen hebben. Want het beleg van Hasselt, wierdt door de Gelderschen opgebroken, en het krygsvolk, nu beter betaalt wordende, en opwakkerende, trok by nacht uit Campen, maakte een groot bochey voor de poorten van Zwolle, en wierp de brand in de voorstad: Waar door die van alle kanten geschonden wierdt. Ook verrigtete het elders krygs verrigtingen, die seer voordelig voor Bisschop Philip waren.

Ondertusschen, hadt Keyser Carel de Vyfde, van Gelderland syn gehoorsaamheid omhelst hadt, en niet bevroedende wat dit te beduiden mogt hebben: uit den Haag Placcaten, door syn segel bekragtigt, na Holland en Vriesland, met syn amptman afgefonden. Waar by strengelyken gelast wierden, alle weerasthige luyden haer selven, ende hunne gewesten, tegens geweld en overloop te voorsien, ende sich in allen gevallen gereed te houden, om het Vaderland de band te bieden (d). Ook liet den

1521.

Hy
koopt
tot Cam-
pen.XI.
Gebod
des Key-
sers. De
Stad ver-
schoont
sig by
hem.

O 2

Key-

(d) Sligtenhorst, blad. 361. en den onbekenden Schryver.

1521. Keyfer, door Adriaan Ridder, aan dese Stad vertogen doen, wegens haar afval van het Stigt (e). De Stad, met regt voor des Keyfers ongenade bedugt, en tragtende, so veel mogelyk was, de kwade indrukfels door hem opgevat, weg te nemen, stelde een verantwoordinge op. Waar by sy aan den „Aller
 „duerluchtichste, alre hoichburtichste, meft
 „mechtichste, en unverwinlichste Romsch Key-
 „fer, met demoediger schuldige plichticheit“
 te kennen gaven. Dat de Stad Campen, in het voorgaande jaar, op eygen gesag, en sonder de minste grond, een nieuwen ongewoonlyken tol, op syn Majesteits vryen Zeestroom, en andere wateren, (niet alleen tot hunne, maar ook tot nadeel des Keyfers eygen onderdanen van Braband, Vriessland, en andere Landschappen van het Keyferryk) geset hebbende, een twist ontstaan was. Welke sy, na vrugtelose pogingen, om deselfde in der minne uit de weg te ruimen, aan de besliffinge van den Bisschop van Utrecht, en syn Staten overgegeven hadden. Dat den Bisschop, schoon sy sig, hangende dese twist, als gehoorsame onderfaten gedroegen, hadde goedvinden kunnen, aan den Hartog van Gelder voor te slaan, of die sig met hem wilde verbinden; om de Stad Zwolle, en sekere uit de Ridderfchap (f), te helpen straffen, ten welken einde, hy hem de vyf volgende voorwaarden aanbod en versprak. Eerstelyk, den Hartog t'ondersteunen en by te slaan, die syn ongehoorsame
 Inge-

(e) Een ongenoemt Schryver.

(f) Wie der Edellieden, men hier mede in het oog heeft, is my onbewust.

Ingesetenen binnen en buitens Lands, wilde kastyden. Ten anderen, Carel, gedurende syn leven lang Groningen te laten besitten. Ten derden, te zullen bewerken, dat den Keyser aan den Hartog Westfriesland afstond: En, ten vierden, hem syn Regalia gaf. Tot versekerings van welk verdrag, so lang het niet volbragt was, hy ten vyfden aan Carel, Rhenen of Wyk, bereid was te leveren. Dat sy van des Bisschops toeleg, door des Hartogs Staatsdienaars verwittigt, ende verskert zynde, sig seer verwondert hadden, dat hy niet tegenstaande syn inhuldiging en beloften, een weg derfde inslaan, om hen „te Tyranniseren“. Dog eindelyk ook bedagt waren geworden, toen sy dit alles met vreemden moete, ende bedrukten herte overwagende hadde, sig tegens dit ongeval te dekken, en met den Hartog van Gelder, tot Stads bescherming te vereenigen; onder voorwaarden, als wy te voren gesien hebben (g). Dat sy derhalven, als arme en onderdanige onderdanen van syn Majesteit, verhoopten, dat die, befragende de grote noot, die hen tot dees verwerringe aangenoopt hadde, hen dese veranswoordinge ten besten duiden zoude: het welke sy met diepe onderdanigheid altoos erkennen, en aan syn Majesteit, welken sy alle heyl en segen wenschten, met dankbaarheid vergoeden wilden (h).

Dog wel verre was het van daar, dat dese verdediging d'uitwerkinge hadt, die de Stad sig'er van voorispelde. Want in de maand April, XIII.
1522.
Hy ver-
van

O 3

(g) Twede Deel blad. 101. en volgenden.

(h) Uit de verantwoordinge brief.

1522. van het volgende jaar, verklaarde Keyfer Carel
 klaart de Vyfde, de Gelderschen, Friesen, en Zwol-
 haar voor lenaars voor oproerigen of rebellen (i). Dog
 oproerig. het was voor hen nog vele nadeliger, dat hy
 Sendhulp op het aanhouden en inneken des Biffchops, uit
 aan den Holland Georg Schenk, met een goed getal
 Biffchop. krygsknegten na Overyffel font: die by Has-
 felt (k), of gelyk anderen met meerder grond
 verhalen, ten getal van 1260. mannen, tot
 Deventer aankwamen (l). Hier voegden fig
 meer andere krygsknegten by het Keyferlyke
 Leger (m). Het weik van Deventer by langs
 den Yffeldyk, na Coten vertrok, alwaar het
 de Zwolliche sterkte, door het krygsvolk
 spots halven *den Luysbos* genoemt, verover-
 de, en geheellyk verbrandde (n). Van daar
 begaf het fig na Hasselt, en nam de sterkte
 Corshuifen, welke door de Gelderschen nog
 beset was, sonder tegenweer in. De overge-
 vers van de vestinge, binnen Zwolle komende,
 wierden alle, na krygsgebruik, als eervergetene
 en blode knegten, uit den dienst gejaagt, en
 hun geweer voor de voeten gebroken. Hun
 Bevelhebber de Bruyn, met een of twe van
 syn rot, tot een voorbeeld en schrik van
 d'anderen, opgehangen zynde, moest syn le-
 ven, het welk hy roemrugtig hadt kunnen
 verliefen, dus op een schandelyke wyse ein-
 digen (o).

In-

(i) *Revius ad hunc annum.*(k) *Stigtenhorst Gelders. Geschied. blad. 364.*(l) *Revius ad hunc annum.*(m) *Johannes a Lochem, Prior Monasterii Alben-
 gensis in suo Registro.*(n) *Revius ad hunc annum.*(o) *Stigtenhorst, Gelders. Geschied. blad. 364.*

Inmiddels wierden die van Zwolle, door de 1522.
 gevolgen van hun afval, van het Stigt, gedrukt. XIII.
 Vele waren 'er de langduurigheid des krygsmoe- Gebrek
 de. Andere beklagden sig, dat 'er by na geen in Zwol-
 levensmiddelen meer in de Stad gevoert wier- le. Vrug-
 den, en men selfs aan koorn gebrek leet. So telofen
 nauw waren de wegen door de vyanden geslo- aanval
 ten, die sorgvuldig oppastten, dat niemand 'er van d'on-
 iets binnen brengen derfde, wegens de sware Gelder-
 straffen, die daar op gestelt waren. Dus ston- fchen op
 den alhier de faken omtrent het midden van de Steen-
 Vasten: de klagten der Burgers en inwoonders wyk.
 waren toen op het hoogste geresen. De Gel-
 derfchen vresende veelligt voor een oproer on-
 der het gemeen, besloten een aanslag van ge-
 wigte t'ondernemen, om sig by d'inwoonders
 bemint, geagt, en gevreesd te maken: en hen
 te gelyk goede moed voor het toekomende te
 geven (p). Christoffel van Meurs, en Mi-
 chaël van Pommeren (q), derhalven overlegt
 hebbende, de Stad Steenwyk, op de grensen
 van Vrieland gelegen, aan te tasten (r), zyn
 des saturdays, voor den sondag *Latare* (s),
 met een goed getal krygsknegten, Zwolle-
 naars (t), en boeren, voor dese Stad getrok-
 ken. Zy lieten deselfde door drie vaandels, hef-
 tig aanvallen: die eerlang door de Steenwyk-
 sche besettinge, uit drie hondert krygsknegten,
 en een goed getal Ingesetenen en boeren be-
 staande, afgeslagen wierden (u). De beleg-
 gers

O 4

- (p) *Johannes a Lochem in Registro.*
 (q) *Sligtenhorst blad. 364.*
 (r) *Johannes a Lochem in Registro.*
 (s) *Den onbekenden Schryver.*
 (t) *Johannes a Lochem in Registro.*
 (u) *Den onbekenden Schryver.*

1522. gers door de hoop van de plonderinge der Stad aangefet, en alle gevaren veragende (v), hervatteden op den anderen dag (w), of, gelyk anderen verhalen, eenige dagen later den storm (x), vallende met grote heftigheid, dog ook niet sonder verwarringe op de gragten en wallen aan, welke sy gelukkig doorwaadden, en veroverden. Tot dat sy de muuren naderden, hieldt sig de besettinge stil: dog toen begon sy sig ook te roeren, en vuurde onophoudelyk op d'aanvallers met grof geschut, „waar „ van die niet, segt een tydgenotig Schryver, „ voorsien waren: want dat al te slegt was, „ sy hadden niet eene halve slange by haar (y)“. Ook wisten die van binnen, sig met het klein geweer so manhaftig te verweren, dat de beleggers, na een sellen aanval van drie uren, sig met groot verlies op de vlugt begaven (z): agterlatende zelfs de krygstuigen, welke sy voor het beleg mede gevoert hadden.

XIV. Die van Zwolle, op het horen van dese nederlaag, en het groot getal van doden en gekwetsten, ontstelden sig seer. Sy beklaagden niet, alleen het mislukken der aanslag, en het ongeval van de hunne: maar ook de dood van den krygsoverste Michaël van Pommeren, die gedurende den storm, syn volk aanmoedigende (a), door een haak dood geschoten was (b).
Hy

(v) Johannes Lochem in *Registro*.

(w) *Anonymus* pag. 604.

(x) *Sligtenhorst Gelders. Geschied. bladf. 164.*

(y) *Onbekenden Schryver.*

(z) *Deselvsde Schryver, & Johannes Lochem in Registro.*

(a) *Sligtenhorst ibid.*

(b) *Den onbekenden Schryver.*

Hy was een man van grote verdienſten , en in de krygskunſt feer ervaren (c) , en hy hadt voornamentlyk de Zwollenaren , hem wegens ſyn lieftaligheid feer beminnende , tot den afval van het Stigt bewogen (d) : waar van de meeſten , nu hoe langer hoe meerder berouw kregen ; ſchoon ſy 't om ſommige oorſaken niet derſden laten blyken. De Geldersgeſinden waren ook des tyds alhier om een andere reden feer neerſlagtig. Het verſpreydde gerugte , dat Hartog Carel voor Arkelſtein geſneuveld was , maakte hen feer ongerust ; en ſy wierden daar in hoe langer hoe meerder verſterkt , dewyl 'er gedurig gefegt wierdt , dat den Hartog hier komen zoude , en nogtans uitbleef.

Eindelyk deet des Vorſts aankomſt alhier , deſe valſche tydinge verdwynen , de Burgers van de neerſlagtigheid bekomen : en hen te gelyk een goede hoop geven , dat de ſaken een voorspoediger keer nemen zouden (e). Waar toe egter de geſteltheid van ſaken , feer ongunſtig ſcheen te zyn. Want den Krygsoverſte Schenk , na de Gelderſche ſterkte Corſhuiſen , by Haſſelt geſlegt te hebben , bragt in de Meymaand , ſyn leger voor Genemuiden ; en ſloot de plaats ſo nauw in , dat 'er geen hoop was , om deſelfde te water of te lande te ontſetten , of ſelfs eenige voorraad daar binnen te voeren. Niemand maakte van toen af geen andere ſtaat , dan dat de ſterkte binnen kort verloren , en overgaan zoude : ſchoon den Gouverneur Caſper van Merwyk , een onvervaart en doorslepen

1522.

Hy
kooft
hier.

O 5

- (c) *Slyttenhorſt Gelderſ. Geſchied.*
 (d) *Men zie het tweede Deel blaſf. 177.*
 (e) *Johannes Lochem in Regiſtro.*

1522. pen krygsman, fig met syn befettinge dapper verweerde. Hartog Carel, fiende het langer dralen hier met gevaar vermengt te zyn (*f*), en door de Zwollenaars aangespoort, om indien het mogelyk was, het beleg door een gevegt op te slaan (*g*), ging de fyne wapenen (*b*), en keerde met een aanfienelyke magt, tot Zwolle te rug (*i*).

XV. Den Hartog, by dese benden een goed ge-
 Hy slaat tal Zwollenaars gevoegt hebbende, brak met
 met hulp het vereenigde Leger van hier op, en liet het
 van die tot by Campen voortrukken: sonder dat men
 van de reden by de fchryvers fulks verhalende (*k*),
 Zwolle, gemelt vint; waar om hy niet de weg van
 het beleg Zwolle op Genemuiden nam. Anderen egter
 voor Ge- verfekeren, dat syn Heyr, van Zwolle, tot
 nemui- aan Schenks legerplaats by na getrokken zynde,
 den op. de weg fo vuyl en glibberig vond, dat het volk
 nauwelyks gaan of itaan konde: weshalven hy
 het leger na den Sonnenberg trekken liet, om
 het ontset van de plaats, te water te wagen (*l*).
 Dog hier toe geen kans fiende, font hy van
 daar vier hondert ligt gewapende ruiters na Ge-
 nemuiden voor uit, met laft, de beleggers,
 door lofe aanvallen, uit hun verfchanfingen te
 lok.

(*f*) *Sligtenhorst* bladf. 365.

(*g*) *Johannes a Lochem in Registro.*

(*b*) *Sligtenhorst ibidem.*

(*i*) *Onbekende Schryver.*

(*k*) *Sligtenhorst* bladf. 365.

(*l*) *Den onbekenden Schryver. Anonymus pag. 604.*
 Dese laaste verhaalt, dat het ontset te water onder-
 nomen is. Dog fulks ftryt met alle d'andere Schry-
 vers. Ook fie ik niet, hoe den Hartog aanftonds
 een vloot konde uitrusten, die tegens die van de
 Campers, Genemuiden te water influitende, ge-
 wogen was.

lokken. De list viel na wensch uit. Want Schenk de ruiterye gewaar wordende, liet een gedeelte van syn leger, (Genemuiden van de lands of Mastebroeker zyde, insluitende) in de werken; en door het andere de losse Gelderschen aanvallen, die sig eerlang op de vlugt begaven. De Stichtschen, door dese kleyne voordelen hoe langer hoe stoutter wordende, saten hen yverig op de hielen, sonder agt te slaan, dat sy sig meer en meer van de legerplaats verwyderden (*m*). Middelerwyl, was het gehele Geldersche Leger in aantogt na Genemuiden. Cleyn van Haarlem, met de Burgers van Zwolle en Zutphen, kwam eindelyk de met voordagt sig op de vlugt begeven hebbende Geldersche ruyters te hulpe. Een hevig gevegt sag men hier tusschen d'overwinnaars, en dese burgers beginnen. Eerlang keerde de kans, en d'overwinninge helde na de syde van de dappere Burgers over (*n*), en de gene, die reets van de segen verskert meenden te zyn, moesten sig nu selven op de vlugt begeven. De Geldersche besettelingen te Genemuiden, van dese nederlage de lugt krygende, vielen (*o*) als doen met grote dapperheid, op de ben-

(*m*) *Johannes a Lochem in Registro, en den Onbekenden Schryver.*

(*n*) „Maar ten laastten“, segt *den ongenoemden Schryver*, „quam Cleyn van Haarlem &c. met de Burgers van Zwolle en Zutphen, en hebben den Bourgondischen hoop aangevallen, sonder de minste hoop van ruyters ende knechten daar by te wesen. Want desen noch op den Sonnenberg waren, soo dat se evenwel haar op de vlucht bragten“.

(*o*) *Onbekenden Schryver.*

1522. den door Schenk in de legerplaats agtergelaten, aan; jagende deselve uit de verschanfingen en werken (p), waar in sy de brand fineten (q). Dog het alderrampsaligste voor de Stigtschen was, dat sy, uit de verschanfingen met gragten omringt, verdreven zynde, d'overwinnaars de brugge, welke d'eenigste toegang in het Leger was, ophaalden (r), of afbraken. Want het gedeelte van het Schenksche Leger, door de Zwollenaars en Zutphenschen geslagen, na de legerplaats wykende, en na de vermelde brugge aanlopende, konde niet meer voor of agter uit wenden, door dien de Burgers sel aandrongen; dus dat sy of in het water gejaagt, of doodgeslagen wierden, of sig gevangen geven moesten (s). Den veldoverste Schenk ont kwam het, en bergde sig, met sommige na Hasfelt, door de vlugt (t). Dog twee duisent vier hondert Krygsknegten, hondert dertig Ruiters, negen (v) of tien Vaandels, twe Standaarden, en een ongemene grote buit, viel in de handen van d'overwinnaars, die door den gelukkigen uitflag, de Stad Zwolle met vreugde vervulden (w).

Aanmerkingen op dese sege.

Deze roemryke overwinninge, is door weinig mannen te wege gebragt, en moet met regt gedeeltelyk aan de grote dapperheid der Zwollenaars en Zutphenschen toegeschreven worden.
Want

(p) Slightenhorst, Gelders. Geschied.

(q) Johannes Lochem in Registro.

(r) Den onbekenden schryver.

(s) Slightenhorst *ibid.*

(t) Den onbekenden Schryver, & Anonymus pag. 604.

(v) Slightenhorst *ibid.*

(w) Onbekende Schryver.

Want het is volgens vele Schryvers seker, dat het grootste gedeelte van des Hartogs Leger, na den aanvang van het gevegt by de werken kwam (x). 1522.

Wy laten den Lefcr oordelen, of in desen Veldslag door Georg Schenk, in latere tyden een vermaard Veld-Overfte geworden, ook grove mislagen begaan zyn. Eene loopt my in het oog voornamentlyk, dat hy uit de werken te veel volk liet trekken, om de Geldersche voorhoede te bevegten, terwyl 'er een dappere en sterke besertinge te Genemuiden was, welk dese gelegendheid waarnam, de, in de verschanfingen gelatene, krygsknegten aan te vallen, en te verdryven: sonder dat hy, sig te verre van syn Legerplaats hebbende verwydert, in staat was, hen by te springen. Vele zullen met my denken, dat het geen mindere onvoorsigtigheid van Schenk was, dat hy, syn leger in tweek verdeelt hebbende, (waar van het eene deel aan de landsyde van Genemuiden, en het andere op den Oort, ofte aan de oversyde van het swarte Water, gelegert was (y),) verwaarloosde, tusschen haar beyde een vryen toegang, door een Schipbrugge, te maken. Immers een versich voorbeeld hadt hy nog voor oogen, in den Hartog van Gelder die, op een diergelyke wyse de Stad Hasselt ingesloten, en belegert hebbende; geslagen was: om dat hy het gedeelte syns Leger, aan d'oversyde van het swarte Water gelegert, niet byspringen konde, gelyk wy te voren gezien hebben (z). Hoe het

(x) *Slyttenhorstibid. Anonymus. Onbekende Schryver.*

(y) *Arent toe Boecop.*

(z) *Twede Deel bladf. 205 en 206.*

1522. het ook zy, de vrugten van defen fegen, waren niet alleen het beoogde ontzet van Genemuiden, en de te rug kerige van de ontvlugtede Keyferlyke krygsknegten na hun Vaderland, maar ook de veroveringe van een groot gedeelte van het Land, en den afval van die van Overyffel van het Stigt; gelyk wy nu verhalen zullen.

Sedert dese rampfalyge nederlaag van het Bifchoppelyke Leger, ging Carel alles voor de wind. Hy, die voor het ontzet van Genemuiden, op het tip ftont, geheel Overyffel te moeten verlaten, maakte eerlang van de behaalde voordelen gebruik; en bediende 'er fig ook fo goed van, als iemant van fyn tyd, hadt kunnen doen. Omtrent H. Cruis dag, berende fyn Leger de Stad en het Slot Coeverden, een van de fleutels van Overyffel. Frederik van Twikkel, die hier het bevel voerde, en welkers befettinge meeft uit gepref, en kwalyk betaalt volk bestont, boot geen langduirige tegenftand, en gaf eerlang de veftinge over. Hy wierdt gevangen na Zwolle gevoert, daar hem fommige lelyk aansagen; die hy te voren hadde laten befchadigen. Dog binnen kort wierdt hy voor een gering losgelt van Carel gellaakt; op „ dat hy ons, zegt feker Schryver, „ fo veel „ eerder weer plagen konde“. Gramsbergen wierdt op den felfden dag, en de huifen Lage, en Diepenheim, enige tyd later verovert (a).

Defelve
dwingen
de Staten
tot vrede
met hem,

Inmiddels, voorsagen de twe Overyffelsche Hoofdsteden, dat ons Vaderland geheellyk verniet soude worden, indien men fig niet met den Hartog konde verdragen. Hoe groot haar getrou-

(a) Den onbekenden Schryver.

trouwigheid, voor den ongelukkigen Bisschop Philip van Bourgondien ook was, sy oordeelden 't nochtans beter te zyn, voor een wyle tyds aan het onweer te wyken, dan het Land door ontydige en vrugteloze pogingen van genegenheid geheellyk te bederven. Sy lieten derhalven uit des Ridderfchaps en haar name, op den 4. September, tot Zutphen d'eerste vredesvoorflagen doen. Na vele handeling eindelijk, om niet te melden van de verdere omftandigheden deser gemaakte vrede (b), wierdt op den vierden dag van October, een vredesverdrag getroffen. Waar by de Ridderfchap, en de grote en kleine Steden, onder anderen, beloofden, met Carel in vrindschap te zullen leven: den Bisschop geen hulpe of bystand te zullen verlenen: ook na desselfs dood geen nieuwen Kerkvoogd te erkennen, dan die bereid was met den Hartog vrede te onderhouden, en hem op alle redelyke eyschen vergenoegen te geven. Waar en tegen Carel versprak, de Staten te beschermen, indien sy door Philip met de wapenen besprongen wierden, over het onttrekken van syn gehoorfaamheid. Eindelyk wierdt aan wederfyds Ingefetenen, den vryen handel en neringe, op de toll en weg gelden, in tyd van vrede gebruikelyk, vergunt (c). Dus wist den losen Vorst Carel, Overysfel van de gehoorfaamheid syns Lands-heer af te trekken, en een seer voordelig verdrag, voor hem en syn onderdanen te sluiten. Het Stigt

1522.
en de ver-
latinge
des Bis-
schops
fydc.

(b) Vide Revu Darentiam illustratam ad hunc annum.

(c) Uit de Verdrags brief, te sien apud D. G. Dumbar, Tom. 3. Analect. pag. 630. seqq.

1522. belgde 'er sig over. Den Biffchop was 'er door ontroert (*d*). Selfs die van Zwolle, vergramden op den Hartog, en beklagden sig feer, dat fy daar in, niet uitdrukkelyk genoemt waren. Den Vorft, wilden fy, moeft daar by den vryen fcheepvaart, voor fyn onderdanen niet alleen hebben verworven, maar hy hadt ook voor die van Zwolle, in het byfonder, den onbelemmerden koophandel, te water en te lande, moeten bedingen. Dog, mag men sommige geloven, de Gelderfche Raadslieden hadden met voordagt dit beding uit het Tractaat gelaten. De Zwollenaars waren nu reets vast genoeg, verbeelden fy sig, aan de lyne der Gelderfchen gehegt, men mogt hen nu wel onderdrukken. Ten minften, sommige verfekeren, dat de gedagten van eenige van Carels Raadslieden, door fteekpenningen der twee Overyffelfche Hoofdsteden omgekogt, om de Zwollenaars te plagen, daar op uit liepen (*e*). Seker is het, dat men de waren van defe Stad, in Holland (*f*), in het vervolg voor goede prys verklaarde, en dat de neringe met het Stigt geheellyk ophiel. Ook is het ontwiftbaar dat, indien den Hartog fulks hadt willen beletten, hy hier toe wel in staat geweest was. Dog of dit te wege gebragt is, om dat die van Zwolle, niet uitdrukkelyk in het Vredes verdrag genoemt zyn, komt my geenfints waarfchynelyk voor: dewyl men op het fchenden van de voorwaarden defer vrede, niet vies gevallen is; gelyk ons het volgende Hoofdstuk leren zal.

XXII. HOOFD-

(*d*) *Sligtenhorft Gelderf. Gefchied.*

(*e*) *Den onbekenden Schryver.*

(*f*) *Arent toe Boecop.*

XXII. HOOFDSTUK.

I N H O U D.

I. Den Paus schryft Carel over syn gedrag, met Philip. Pasquillen op de twe Cameraars worden verboden. II. Vyandelykheid van de besettinge te Hasselt. Byeenkomsten deswegen gehouden. Carels toorn. III. Hy en Zwolle, ligten de scharringe voor het krygsvolk uitgeset, op. Hy gedraagt sig als Heer des Lands. Vrugtelose onderhandelingen. IV. Zwolle neemt Lage in. Nieuwe vredes onderhandelingen. V. Het volk tot Hasselt neemt Zwolle het vee af. Byeenkomst deswegen. Die van Zwolle beslaan een Camper Vloot. VI. Klagten der Zwollenaars. Vervolg der onderhandelingen. Carel plaagt die van Overijssel. VII. Sy senden gesanten na Philip. Den aanslag van d'onse op Steenwyk mislukt eerst. VIII. Dog gelukt eindelyk. De neringloosheid albier, verwekt klagten. Carel's beloften. IX. Hy poogt de Stad te verrassen. Beramingen tot Stads sekerheid gemaakt. Philip schryft aan Zwolle. Atwaar men gebeym met de syne handelt. XI. De Geldersgesinden tragten met geweld de Gemeensluiden's magt te krenken. Dog de burgers beletten het. Aanmerkinge op dit voorval.

1522.

I.

Den Paus
fchryft
Carel o-
ver syn
gedrag
met Phi-
lip.

Den vermaarden Voedsterling van Stads Schole, Adriaan Florens Soon, was, in het vorige jaar ^(a), tegens syn vermoeden, en by na met onwilligheid, de sesde Paus van dien naam geworden. Hy sig onder andere gewigtige sorgen, met de welvaart syns Vaderlands en des ongelukkige Bisschop Philips bemoevende, schreef op den 21. van Slagtmaand, aan onsen Beschermheer Carel van Gelder ^(b). Hoe hem was voorgekomen, dat 'er in 't Sticht van Utrecht zware oproerten, en veelvoudige ergerissen opgestaan waren, ter oorsake „ die van „ Zwolle, met de Campenaars over eenige tol- „ len krakelig wordende, uit de gehoorzaam- „ heid des Bisschops, die se beyde een vrede „ hadt opgelegd, tot zyn bescherminge waren „ overgelopen: 't welk hem als een onwaardig „ Hoofd der Christenheid, ende ook na 't vleys „ een medeburger van 't Sticht, heel qualyk „ beviel; ende boven al, dat so een Edel „ Heer, en naeste nabuyr van 't Gesticht, syn „ voorgaanden yver tegens de Geestelyken so „ vergeten, en syn loffelyken naam so zeer had „ befoedeld, en daar door den alsien den God „ swaarlyck vertoorn, die de wereldyke hand „ in het minst geene macht en hadt gegeven „ over de Kerkelyke; ende ten laatsten met „ een yferen roede plagt te straffen, die sig „ dese macht met onrecht aantrokken. Ende „ hoewel hy hier om de strenge doemen van „ syn voorfaat Leo, met groot regt wel mogt „ te

(a) *Turselinus Epitome Hist. Lib. 10. Cap. 6. in margine.*

(b) *Sligtenhorst Gelders. Geschied. bladsf. 370.*

te werk stellen, so wilde hy nogtans den 1522.
 Vorst in goede ernst vermaand hebben, de
 Stad Zwolle, uit syn beschutting, ende de ge-
 vangens en ingenomene plaatsen aan den Bis-
 chop weder ter handen stellen: om daar door
 alle vordere dreygementen en middelen van
 dwang voor te komen, en af te wenden.

Maar of, en wat voor een antwoord Carel Pasquik-
 hier op gegeven heeft, is onbekent (c). Dit len op de
 is seker, dat hy en de Zwollenaars na des Paus twee Ca-
 stem in het geheel niet luisterende, hun oude meraars
 gang gingen, en 'er sig niet aan bekreunden. worden
 Sommige van die gene, welke de meeste aanlei- den.
 dinge tot het verbond, met Hartog Carel, ge-
 geven hadden, trof het veel dieper, dat sy door
 schimpige gedrukte liedekens, seer in hun eere
 gekrenkt wierden. Tot Campen song men 'er
 een opentlyk langs de strate, het welke, na ver-
 moeden aldaar gemaakt zynde, Jacob van Wyr-
 mans' en Joan ten Busches' goede naam veels
 te na ging. De twee Cameraars, sig hier over
 aan Carel's Raadslicden beklagt hebbende,
 versogten dat hy verboot, dat dit Liedtjen niet
 meer gesongen wierdt, als lydende hunne eer
 hier by te veel nadeel, daar sy nogtans, als
 getrouwe Regenten, niets sonder bewillinge
 van de Gesworene Gemeente gedaan hadden.
 Sy versekerden andersints, de vrede nooit te
 zullen afkondigen, indien die van Campen niet
 vastelyk belooiden, het singen van dit eerro-
 vende gesang te beletten. Wynolt van Aarn-
 hem, en Mr. Arent van Gruithuisen, beyde
 Raden des Hartogs, de Stad Campen van het
 besluit van die van Zwolle, kennis gegeven
 heb-

(c) Slijtenborst. Gelders. Geschieden. blad. 370.

1522. hebbende, oordeelde de Magiftraat aldaar, aan dese billyke klagten, genoeg te moeten geven, en liet diensvolgens by klokke flag, dit eerrovende gefang verbieden.

II. **Vyandelykheid van de befettinge Hasselt.** Middelerwyl gebeurde 'er iets, dat door fyn gevolgen d'eerfte gelegendheid gaf, om de Zwolenaars tot hunne pligt en de gehoorzaamheid des Biffchops weder te doen keren. Even na het fluiten der vrede met den Hartog van Gelder, oordeelden de Steden Deventer en Campen, dat het nuttigft voor het Land was, de krygsknegren tot Hasselt in befettinge leggende, te voldoen, en af te danken. Dog fy, wel verre van daar om 'er in te bewilligen, sloten onder fig een beëdigd verdrag, van geen betalinge ofte ontslag van den dienst te zullen ontfangen, dan van den Biffchop. De befettingen, lieten het hier niet by. Want, kennis ontfangen hebbende, dat de Hartog met de Staten van Overyffel, een fchartinge van tien goudguldens op ieder ploeg hadden uitgefet, beurden uit hun eygen gelag, dese penningen in het Dalfienfche en Hasseltfche op. Ook niet tegenstaande, fy de twe Overyffelsche Hoofdsteden beloofte hadden, de Stad Zwolle niet te zullen befchadigen, beroofden fy de inwoonders by alle gelegendheden van ossen, en andere goederen.

Byeenkomsten deswegen gehouden.

Door dese geweldadigheid, was by na een nieuwe vrede-breuk tuffchen Carel en Overyffel veroorzaakt geworden. Op den 20. November wierdt, over dese en andere ontstane fwarigheden, op het verfoek van die van Zwolle, een vergaderinge door de Gelderschen verschreven, en door de Raaden van Carel, en d'afgefanten der drie Hoofdsteden gehouden. Het voornaamste

ste onderwerp, waar over men toen, en in de 1522.
 volgende byeenkomsten, raadpleegde, bestont
 hier in. Of de Steden Deventer en Campen,
 uit hoofde van het vredes verdrag verplicht wa-
 ren, de schade, Hartog Carel en de Stad Zwol-
 le, uit Hasselt, Steenwyk, Oldensaal, Lage,
 Vollenho, Cuinder, &c. aangebragt worden-
 de, te vergoeden, ofte niet? De Gemagtigden
 van Zwolle, beweerden het eerste seer heftig-
 lyk: bysonderlyk daar op steunende, dat de
 twe Steden voor de kleine plaatsen borge ge-
 sproken hadden. Die van de twe Hoofdsteden
 in tegendeel hielden staande, dat sy de vrede
 voor de kleine Steedtjes en Sloten op geen an-
 der beding ingegaan hadden, dan inval deselve
 sig daar mede in wilden laten begrypen (d);
 welkers gegrond- ofte ongegrondheid, wy den
 Leser, uit de woorden des vredes brief, over
 laten t'oordelen (e).

De Vergaderinge vrugteloos gescheiden zyn- Carels
 de, liet den Hartog syn wegen en stromen, toorn.
 voor die van Overijssel, sluiten. Dog, de twe
 Hoofdsteden d'onbillykheid van de gevorderde
 Borgtogt, en schadelooshouinge hebbende
 P 3 doen

(d) *Arent 12e Boecop.*

(e) Dus luiden de woorden van dit verdrag (ge-
 heel te lesen *apud D. G. Dumbar, tom. 3. Analect.*
pag. 630. & seq.) „ Ook is bevoorwert, of enighe
 „ van der Ridderschap, cleine Steden, Sloten, of
 „ Vlecken, des Oversichten, in desen vrede of
 „ verbonde nyet mede begrepen en wolden syn,
 „ sullen nochtans die voorz. twee Steden mitten
 „ ghenen, die dessen vreden en verbonde met ons
 „ inghegaen synt, dit selve verbont oprechtig en
 „ vastelicken holden, en ons met den onwilligen
 „ laten bewerden“.

1522. doen sien, heeft hy de straten en stromen weer geopent.

III. Dic van Zwolle, om het geledene verlies te vergoeden, hebben Casyn van der Hille, Rentmeester des Hartogs binnen dese Stad, met eenige krygsknegten na Camperveen gesonden, om de schattingen tot de betalinge der Hasselt-sche besettinge, door Carel en de Steden uitgefet, op te beuren. De huisslieden, niet in itaat zynde, die penningen, in aller yl by een te brengen, wierden gevangelyk na Zwolle gevoert, alwaar sy so lang bleven sitten, tot dat sy de schattinge voldaan hadden. In diervoegen handelde de Geldersche besettinge van Genemuiden, ook in het Land van Vollenho, en beurde alle de penningen op: die met geen ander oogmerk uitgeschreven waren, dan om het krygsvolk tot Hasselt, Steenwyk en Oldensaal, te vergenoegen.

Hy gedraagt sig als Heer des Lands.

Dus wierdt aan beyde syden, de Vrede openlyk geschonden, en Carel gedroeg sig van die tyd af, als of hy reets Erfheer van Overysfel geweest was. Alle de pagten, tienden en renten, te voren aan den Bisschop behoort hebbende, waren de syne. Van dag tot dag, lier hy nieuwe schattingen op het platte Land uitschryven, die d'ingesetenen dagelyks meer en meer beswaarden: en gedurig plaagde hy de twe Hoofdsteden met nieuwe moeyelykheden. Dan eyschten syn Raadslieden van haar, dat sy zouden besorgen, dat Hasselt van syn besettinge ontslagen wierdt. Dan verklaarden sy, dat de Hartog niet meer goet vont, dat de ploegschattinge, met eenparige bewillinge uitgefet, langer zoude betaalt worden: om dat die niet

volgens behoren uitgeschreven was, en die van Zwolle te hard viel. Het is by na onge-
looslyk, dat de Raadsheden dit laatste derfden
opperen: gemerkt Carel syn Rentmeester, mer
die van Zwolle, te voren het ploeggeld, selfs
tegens de meninge en buiten bewillinge der me-
de uitseters, opgeligt hadden.

Sonneklaar gebleek hier uit, dat Carel niet
van meninge was, wat hy ook beloven mogte,
syn woord te houden. Des niet regenstaande,
wierdt 'er in 't volgende Jaar tusschen hem, ne-
vens de gemagtigden van Zwolle, en die van
Deventer en Campen, tot Zutphen weder een
vergaderinge belegt. Syn Raadsheden dron-
gen aldaar seer sterk aan, dat de twe oudste
Hoofdsteden, by de kleine Steden mogten be-
werken, dat deselve des Bisschops fyde verla-
rende, het gesloten vredes verdrag omhelsden.
De Gemagtigden van de twe oudste Hoofdste-
den, waren hier toe niet gelast, en deden 'er
voor af, aan haar Overigheid verslag van: wel-
ke geensints raadzaam, en selfs onmogelyk vond
om daar in te bewilligen. Ook merkte sy wel,
dat Carel met die van Zwolle, daar op uit was,
om de Steden geduriglyk op alle wyfen plagen-
de, onder de voet te krygen: en schreef hem
in seer vriendelyke en onderdanige bewoornin-
gen ten antwoord, dat het haar niet doenlyk
was, den gemelden voorslag aan te nemen.
Even vrugteloos viel de vergaderinge, op den
3. May, door Carel tot Hulsbergen aangelegt
uit, en men scheyde weder van malkanderen,
sonder iers vast gestelt te hebben, en overeen-
gekomen te zyn.

Middelerwyl wierden die van Zwolle, door
des

1523. des Biffchops befettinge , op het Slot Lage leg-
neemt gende feer geplaagt. Op den vrydag , na de
Lagein. vyfde Sondag na Paafchen , trok een gedeelte
der befettinge na Coevorden , en nam aldaar
den Burgermeester van Zwolle , Joan de Goyer ,
gevangen. Hier na viel een Burger van Zwolle ,
met een man van Munfter , en twee hondert
verkens in haar handen , en fy befchadigde de
Stad Zwolle , in meer andere gelegendheden.
Die van Zwolle , uit een der krygsknegten
van Lage , van de gelegendheid des Slots
onderrigt , en voorts met hem overeengeko-
men zynde , dat hy met by na alle zyne mak-
kers , op sekere dag , om een roof te halen
zoude uittrekken , wagtten maar na een gun-
ftig tydftip , om den aanslag uit te voeren. Op
de beftemde tyd gewaarschuwt , zyn fy met
de Gelderschen daar voor getrokken , en heb-
ben het Slot Lage van alle fyden fo wel befet ,
en agt soldaten , en Adriaan van Rhede fyn
vrouw (f) , door het loffen van eenig gefchut
fo beangft gemaakt , dat fy het zelfde aan de
beleggers sonder tegenweer inruimden. Ande-
ren egter verhalen , dat , de veroveringe van La-
ge , in het vorige jaar voorgevallen zynde (g) ,
den Biffchop het Slot , in dit jaar weder vero-
vert heeft (h).

Nieuwe Wat hier van zy , d'onderhandelingen tus-
vredes fchen Carel , nevens de Zwollenaars , en die
onder- van Deventer en Campen , fchoon nu reets veel
handelin- malen vrugteloos afgelopen zynde , wierden
gen. om-

(f) Arent zoe Boecap.

(g) Den onbekenden Schryver.

(h) Overysfelfche Chronyk , Tom. 2. Anal. D. G.
Dumbar , pag. 467.

1523.
 omtrent H. Sacramentsdag, digt by Deventer, over den meer gemelden Borgtogt, en de betalinge der Hasseltfche besettinge, hervat. Op deselfde dag, liep tot Deventer de rydinge in, dat te Hattem vyf wagens met lakenen, en andere goederen van Deventersche Burgers, aangehaalt waren. Des niet tegenstaande wierden op den anderen dag, de nieuw begommene onderhandelinge, voor de brugge tot Deventer vervolgt; alwaar toen ook Jacob van Wytman, Thomas Knoppert, Joan ten Bussche, en Jacob ten Water, Burgermeesters van Zwolle, met drie wagens vol soldaten, en eenige gewapende ruiters erschienen. Het is denkelyk, om sig tegens alle moetwilligheden en geweldadigheden te beschermen. Arkelens, een der Raadslieden van Carel, het woord voerende seyde, dat men den vorigen dag wel afgesproken hadt, de gemaakte vrede te agtervolgen: dog dat 'er weinig staat op te maken zoude zyn, indien men voor af niet de wettige reden van klagten der Zwollenaars uit de weg ruimde. Want sy seer kwalyk tegens het vredes verdrag behandelt wierden: Voornamentlyk door de besettingen van Hasselt, die hen in het gesigte der Stad, van kost, levensmiddelen, en allerley goederen, beroofden. Het was niet min onverdragelyk, dat de Burgers en inwoonders tot Campen voor de brugge, als mede tot Deventer voor de poorte, schandelyk bejegent, voor *Blawingers* uitgekreten, en met andere eerrovende bewoordingen uitgescholden waren. Dit ging so verre, dat sy nergens meer met sekerheid handelen en wandelen konden. Tot een staaltjen verhaalde hy, dat men nog onlangs een

1523. een Zwollenaar, een seker fluiver gelds voor Hasselt, afgedwongen hadde. Een der Burgermeesters van Zwolle, was ook meer dan eens besig, met sig over dese kwade behandelingen, in seer bittere uitdrukkingen en groten ernst te beklagen. Hy voegde 'er tot slot by, dat de Stad liever oorlog begeerde, als op die wyse, in vrede te zyn: dewyl sy als dan gelegendheid zoude hebben, het geledene verlies, door de wapenen, te vergoeden, daar sy nu van verstoken was. Hy versogt derhalven uit Stads naam, dat de twe Hoofdsteden, als borge voor de kleine Steden zynde, haar de geledene schade vergoeden. Dese klagten wierden aan de andere syde, op geen lagere toon beantwoort; het konde wel zyn, seyde men, dat die van Hasselt sig niet in diervoegen gedragen hadden, als het behoorde: dog, het was niet min seker, dat aan de syde van de Gelderschen en Zwolschen, wel hondert maal erger was gehandelt. Men moest maar overdenken, hoe seer sig die in vele gelegendheden vergrepen, en het vredes verdrag geschonden hadden. Bysonderlyk nog onlangs door het opligten van her ploeg schattings geld, waar van wy hier voren gemelt hebben. Men versekerde, dat die van Hasselt, opentlyk betuigden, dat wanneer die penningen weer te borde gebragt zynde, aan hen overgelevert wierden, sy als dan willig waren, het geen sy andere onvreecht hadden, tienvoudig te vergoeden. Na vele twistens van beyde syden over dit ontwerp, handelde men over de betalinge der besettinge tot Hasselt, welke de twe Hoofdsteden lange tyd opgedrongen wierdt. Dog toen dit alles vrugteloos was,
vrie-

vriegen de Gelderschen hoe veel men aan de besettinge ten agteren was? Men bevont, dat het een summe gelds van agt duisent guldens bedroeg. Waar van 'er drie duisent met ten eersten voldaan moesten worden. De Gelderschen en Zwollenaars, boden duisend guldens aan, daar toe voor uit te schieten; mids dat de twee Steden ieder het selfde deden. En als dan zoude een ieder de duisend guldens, uit de volgende uit te settene schatting penningen voldaan worden, en d'overige vyf duisend guldens moest men de besettinge uit de schattings penningen, als nog onbetaalt, voldoen. Dog die van Deventer en Campen weygerden als te voren, daar in toe te stemmen. Carels afgesanten dan siende, dat alles vrugteloos was, dreygden dat, indien de twee duisend guldens, door haar niet wierden opgeschoten, sy alsdan borgen zouden zyn, voor al het nadeel, dat den Hartog, en de Zwollenaars, van de Hasselsche besettinge, te lyden stonden. Wanneer her te vresen was, dat men eerlang in nieuwe onlusten verviel: en hier op verwagteden sy binnen drie dagen antwoord: het welke na de beperkte tyd, niet gunstiger als te voren was.

De besettingen tot Hasselt, nu eindelyk V. lang genoeg, en vrugteloos op de betalinge van Het volk de agterstallige penningen gewagt hebbende, tot Has- zyn eindelyk aan het muiten geslagen. Omtrent selt, den nagt van den 13 (i) of 20. Julius, vielen Zwolle neemt sy in Mastebroek, sy haalden daar uit (om hun het vee voldoeninge te erlangen,) alle ossen, koeyen, af. paarden, en ander vee; die van Zwolle toebehorende, en keerden met een getal van ruim vyf

(i) D. Arnoldus Wayer, in *Mss.*

1523. vyf hondert stuks vee (j), over de vyf duifend guldens waardig, na Hasselt. Den Raad van Zwolle, op het horen van dit ongeval ontroerde sig seer, en sy vreesde niet sonder reden, voor een opstand binnen de Stad. Om sulks voor te komen, liet sy op den anderen dag, tot twemaal toe, de Burgers aanseggen, en door den roeper in de Stad afkondigen, dat een ieder, wiens beesten uit Mastebroek vermist wierden, syn naam latende opschryven, vergoedinge van de geledene schade ontfangen zoude. Dese beloften, gedaan om de gemoe deren te stillen, zyn nooit vervult geworden (k). Dog of sulks de schuld van den Raad geweest is, kan met geen sekerheid gesegt worden. In tegendeel, de Magistraat over dit aanmerkelyk verlies, seer te onvreden, en ten hoogsten vergramt, klaagden 'er seer over aan die van Campen. Die tot antwoord schreven, dat hen dit ongeluk van harten leedt was: dat sy om het selfde te beletten, geen moeyte gespaart hadden, en nog geheellyk van voornemen waren, de vrede op het naukeurigste te willen agtervolgen. Ook dat sy wel lyden mogten, dat de gene, die de vrede braken, door den Vorst van Gelder, na inhoud des Tractaats, gestraft wierden.

Byeen-
komst
deswe-
gen.

By dese klagten aan die van Campen, lieten de Zwollenaars het niet by. By den Hartog, hieldt den Raadt seer vuriglyk aan, dat hy die van Campen noodsaakte, de geledene schade te vergelden: en tot Hattem, op hun verfoek een Vergaderinge beschreef. Op den 8. September

'sna-

(j) *Arent toe Boecop.*

(k) *Den onbekenden Schryver & Anonymus, pag. 605.*

1523.
 'snamiddags om drie uren, erfchenen de Gefanten der twe Steden in de byeenkomst, door Carel op het verfoek van de Zwollenaars belegt. De Raadslieden van den Hartog, de daad der Hasseltfche besettinge, regel regt tegens het vredes verdrag ftrydende verhalende, verfogten vergoedinge van het verlies der Zwollenaars. Sy raakten met d'Afgesanten der twe Steden, in een wydlopig verschil, of namentlyk deselve, de Stad Hasselt in de vrede mede begrepen hadden? Een ieder hielt syn gevoelen volgens gewoonte staande, en men fcheydde vrugtelooſ.

D'Afgesanten van de Steden Deventer en Campen, pas in de herberg te rug gekomen, kregen tydinge, dat vele Zwolfche Burgers, des tyds tot Hattem zynde, en sig vol en dol gefopen hebbende, een Camper vloot van dertig fchepen, die den Yffelſtroom opfeylden aangetaft, voor Hattem gebragt, en aldaar aangehouden hadden. De Gefanten der Steden, fonden aanstonds de Secretariffen aan des Hartogs Raadslieden, aan welken fy van het voorgevallene verflag deden. De Raadslieden, dese onbefonnene ſtap der Zwolfchen seer mishagende, verſekerden de Secretariffen, dat de Gefanten niet behoefden te vresen, dat hier eenig nadeel by geleden zoude worden. Nadien fy bereid waren te beſorgen, dat de vloot ſonder onkosten ontslagen wierdt. Ook hielden fy des anderen dags, woord. Want, d'Afgesanten weder vergadert zynde, verklaarden die van den Hartog, dat dese daad nog hen, nog de Heren van den Raad van Zwolle, wel aangeſtaan hadt. Van het tegendeel, hadden de
 laatst-

Die van
 Zwolle
 beſtaan
 een Cam-
 per vloot.

1523. laatstgemelde Heren, hier van verwitrigt, be-
tuigt, dat sy tot Hattem geen gevolmagtigden
fonden, om iemand te verraden, en dat sy der-
halven Marner van Lennep Stadhouders van Hat-
tem, en den Burgermeester Thomas Knoppert,
voorts gelast hadden, om de Schepen t'ont-
slaan; gelyk ook geschiedde.

VI. Toen hervatteden de Gefanten, d'onderhan-
delinge over de stroperyen van de Hasselsche
Klagten der Zwol- krygsknegten. Den schranderen Jacob van Wyt-
lenaars. man, deed het woord opvattende, by die ge-
legendheid, aan Carel syn Gemagtigden, de
volgende Aanspraak;

„Edele, Erentfeste, Eerbare Hoog-Geleerde
„Raden des Doorluchtigen Vorste Hartogh Car-
„rel van Gelre ende Gulyck, Grave van Zut-
„phen, onses aldergenadighsten lieven Vorst
„ende Heere. Wy van Zwolle beclagen ons
„seer hooghelyck voor U Edele Lieve, van
„de schade, die die van Hasselt, sonder eeni-
„ge reden, aen onse borgeren goederen, en-
„de offens, gedaen hebben; waer van wy
„begeren te hebben restitutie, en begeren
„daer beneffens noch eens voor al te weten,
„of het tractaet tot onsen voordeel, ofte na-
„deel gemaect is, en oft wy daer ook mede
„in begrepen syn? So 't schynt dat het sel-
„ve tot onse verdervenisse soude wesen opge-
„recht; hoe dan alle andere vaeren, comen,
„verkeren, en gebruycken hare Coopman-
„schappen, Oost, West, Suyden, ende Noor-
„den, waer 't beliest, ende goet dunckt: on-
„se borgers ende ingesetenen mogen niet een
„hoofst uyt de poorten steken: men vaenght
„se, men spantse en beneemtse al wat sy heb-
„ben;

„ ben; so is in het landt by die van Olden-
 „ zeel verboden binnen de Stadt Swolle niet
 „ te brengen by lyfs ende goets straffe. Noch
 „ boven al waer sy comen roept men haer naer
 „ Swölsche Verraders, blauw vingers, ende
 „ anders feer schandelyck. Het welck ons om
 „ geen dinck ter werelt te lyden staat“.

1523.

Wytman syn klagten ge-eindigt hebbende,
 antwoordden op het bevel der Hartoglyke Ra-
 den, de Stede Gefanten, dat het geledene ver-
 lies der Zwollenaars, en de stremminge van den
 Koophandel, hen feer leet deet. Dog dat de twe
 Steden sulks niet misdreven hebbende, nog ver-
 helpen kunnende, diensvolgens ontslagen wor-
 den moesten van den eysch der Zwollenaars.
 Laten de Hasselaars, voegden sy'er by, de ge-
 ledene schade betalen, maar niet de rwe Ste-
 den welke daar aan niet schuldig zyn. Carels
 Raadslieden zeyden hier tegen, dat indien dese
 oploffinge gegront was, het hun Heer en Mee-
 ster ook vry stont, om in Zwolle, Genemui-
 den, en Coeverden, krygsknegten te leggen:
 die de Steden Deventer en Campen, behoudens
 en sonder krenkinge der vrede, beschadigden.
 Het is een groot onderscheyd, hervatteden de
 Stede Gefanten, tusschen den Hartog en ons:
 de drie gemelde Steden, staan onder syn ge-
 hoorzaamheid: en over de Steden Hasselt, Steen-
 wyk, en Oldenzaal hebben wy geen 't minste
 gesag. Joan van den Bussche Burgermeester
 van Zwolle, die van Deventer en Campen drey-
 gende, en tegens hen heftig uitvarende, ver-
 haalt men dat gesegt hadt. *Ghy Steden De-
 venter en Campen, daer mocht ghy vryelyk op
 passen, soo die van Swolle worden beschadigt,
 dat*

Vervolg
 der on-
 derhan-
 delingen.

1523. *dat willen sy op wven Steden weder verhalen: ende ghy beyde Steden sult dog weder aan den rey, het zy uw lieff of leet.* Dit geseyde, namen de Stedegesanten seer euvel op, en sig'er over beklagende, versogten sy de Raadslieden, dat die hier van aan den Hartog verslag doen wilden.

Carel
plaagt
die van
Overys-
sel.

De Vergaderinge in dervoegen gescheyden zynde, schreef Carel aan de twe Steden, over de billyke klagten, en het verlies der Zwollenaars. Dog geen antwoord ontfangende, heeft hy op het nieuw syn wateren en wegen gesloten, en de Burgers en inwoonders van Overysfel verbieden laten. Hy besloeg door geheel Gelderland en Overysfel, alle de pagten, renten, en goederen, die d'Overysfelse Ridderfchap en d'ingesetenen der twe Steden toebehoorden: waar door die eerlang in het nauw gebragt zynde, aanfalt maakten, om de Hasselsche Besettinge te betalen. Dog die van Zwolle, bleven even onvergenoecht, en drongen gedurig by hun Bescherm-Heer aan, dat die de Steden Deventer en Campen opleyde, het geledene verlies te vergoeden: daar en boven de Hasselsche besettinge betaalden, en ook voor deselve, en de andere Steden, schade-loosheid verspraken. Dese voorwaarden waren swaar, en de Steden oordeelden, deselve niet te kunnen volbrengen. Door dese verweeringe wierdt geheel Overysfel in een allerellendigste toestand gebragt. Want Carel, schreef onder het voorwendfel van dese onwilligheid, van dag tot dag nieuwe schattingen uit. Hoe arm d'inwoonders ook waren, sy moesten se opbrengen. Alle de goederen van die van Overysfel,

yffel, in dit geweste en in Gelderland leggen- 1523.
de, verklaart hy verbeurt te zyn. Boven dien
beval hy alle syne onderdanen, by lyf straffe,
geen toevoer aan die van Overyffel te brengen.

De Steden Deventer en Campen, met de VII.
andere inwoonders, in dese bedroefde staat ge- Sy sen-
bragt zynde, begonnen hunne oogen na den den Ge-
ongelukkigen Bisschop Philip te keren: schoon fanten na
hy hen sedert drie jaren, schone beloften doen- Philip.
de, geen de minste hulp of bystand besorgt
hadt. Het was hoge tyd geworden, nadien
het klaarlyk bleek, dat Carel door dese onge-
hoorde middelen, geweldige Heer van Overys-
sel beoogde te worden. Sy waren ook al te seer
overtuigt, dat sy nooit verbintenissen met hem
konden ingaan; die hy langer onderhielt, dan
sijn belangen het mede bragt. Sy fonden in de-
se omstandigheden, elk een Secretaris, op den
7. October, na den Bisschop, met een Berigt-
schrift, waar in sy haar goede genegendheid
betuigt hebbende, te kennen gaven. Hoe dat
sy door de uiterste noot gedrongen, en van
een ieder verlaten zynde, de vrede met den
Harrog hadden moeten maken. Dat Carel, door
het gedurig sluiten van syn wegen en stromen,
en andere middelen, het Land dusdanig hadde
bedorven, dat de kinds kinderen het zouden
moeten gevoelen. Dat sy derhalven versogten,
dat hy als Lands-heer de besettingen in Hasselt
en Oldenzaal, hem, tot die tyd toe getrouw,
wilde gelasten, om geen stroperyen en rove-
ryen meer te doen, maar sig stil binnen de Ste-
den te houden. Op dat sy (om voor te ko-
men, dat het Land niet voor eeuwig bedorven
wierdt) uit noot iets mogten doen, waar toe
H. DEEL. Q sy

1523. sy niet gaarn overgingen. Schoon sy fulks door uiterstheden geperst, behoudens haar eer, konden, en zouden moeten in het werk stellen. Het is sonder twyffel, dat sy met dese bedekte bedreiginge beoogden, den Hartog voor Landshoer te erkennen. Waar tegens sy tot dese tyd toe, met een onsterffelyke standvastigheid geworstelt hadden.

Den aanslag van d'onse op Steenwyk mislukt eerst. Terwyl dat Bisschop Philip, hier op volgens syn gewoonte, schoon buiten syn schuld, met schone beloften antwoordde (1), hadt Otto van Scherpensel, tot Zwolle een aanslag gesmeet, om de Stad Steenwyk, met Philips krygsvolk beset, te overweldigen. Hy onderschepte een brief van de besetters te Steenwyk, aan Bisschop Philip. Waar by sy versogten, dat hy vyftig Ruiters binnen Steenwyk liet rukken. Scherpenseel liet hier op een antwoord van den dag, van de aankomste der Ruiters, verwaardigen, en de brief door de nagemaakte hand van Twikkel, een amptman des Bisschops, ondertekenen. Op de dag, in de brief bestemt, trekt hy met drie hondert man uit Genemuiden na Steenwyk. Door een dikke nevel begunstigt, nadert hy aan de Stad, alwaar toen marktdag was. Eenige van syn volk, hadden sig in boeren klederen, volgens het verhaal van sommige, gestoken, en waren reets des morgens te gelyk met de Boeren de Stad ingegaan. Sommige Burgers, dit krygsvolk in vyftig paarden en twe hondert vyftig man voervolk bestaande, bespeurt hebbende, riefen dat de vyand by de Stad was. Dog een der Burgermeesters seyde tegens de Burgers, dat dit volk

(1) *Arent van Boscop.*

1523.
 volk van den Bisschop gefonden was. Tot on-
 geluk van de Gelderschen, hadden sy een man,
 die d'inwoonders door het roepen van vyand,
 hadde willen waarschuwen, dood geslagen.
 Want die van Steenwyk ontdekten daar uit, dat
 het verradery was, en stelden sig tegens de Gel-
 derschen, nu al reets tot aan de gragt gerukt
 zynde, te weere. Den aanvoerder siende dat
 den aanslag mislukt was, is onverrichter sake te
 rug gekeert (m).

VIII.
 Onsterffelyk zoude de roem van die van Steen-
 wyk geweest zyn, indien sy niet door den drank
 en slaap overvallen zynde, hunne ecre te gelyk
 met de Stad kort hier na, des nagts van den
 11. November, verloren hadden (n). Sy had-
 den op den 10. November kermis gehat, en de
 gehele Stad, sig tot in de nagt lustig gemaakt
 hebbende, lag al nu door den vorigen voorspoed
 sorgeloos geworden zynde, gerustelyk te sla-
 pen. De reukeloosheid was groot, nadien 'er
 sommige lieden hen waarschuwden, van wel
 op hun hoede te zyn. De wakkere en onver-
 moeyde Geldersche krygsknegten, met eenige
 Zwollenaars (o) verselt, waren ten getalle van
 agt hondert mannen, des avonds van den tien-
 den, uit Coeverden getrokken, en sonder ont-
 dekt te worden, des nagts de wallen genadert.
 Sommige van het krygsvolk, waagden het over
 de wallen in de Stad te klimmen, om te onder-
 soeken of van binnen alles in ruste was. De
 Burgers sig stil houdende, beklommen de krygs-
 kneg-

Dog ge-
 lukt ein-
 delyk.

(m) Den onbekenden Schryver.
 (n) Gerhardus Noviomagus in vita Philippi Bur-
 gundi.
 (o) Onbekenden Schryver.

1523. knegten, hoe langer hoe meer, de wallen. Eindelyk sterk genoeg van binnen menende te zyn, sloegen sy de poorten met vuurhamers open, om de ruiters en overige knegten, binnen de Stad te laten rukken. Dit wierdt alles so gelukkiglyk, en in stilte verrigt, dat 'er niemant iets van gewaar wierdt, als een soldaat van de wagte, die, hen vernemende, vyand, vyand riep, en doodgeslagen is. Sy trokken op de markt, en stelden sig in slagorder. Hun vrese was, dat sy niet sterk genoeg zouden zyn, om sig tegens de besettinge en d'inwoonders ontwakende, te kunnen beschermen. Weshalven sy de Stad op vier hoeken in de brand staken (p), ten einde de besettinge en de burgers te beletten, dat sy sig samen voegden. Sommige verhalen, dat ses Geldersche krygsknegten, onder des Bisschops besettinge, te Steenwyk dienst genomen hebbende, den brand gestigt hebben, voor dat d'onse binnen de Stad gekomen waren (q). Het zy so het zy, de burgers door den vlam, en het gerommel van de trommen en trompetten, so binnen als buiten de Stad ontwakende, stelden sig in het begin nog wel dapperlyk te were: verscheidene nevelden, en den brand nam toe. De overigen zyn eindelyk om hun leven te redden, uit de Stad gevlugt; welke op drie of vier huizen na, geheellyk verbeurt is. De Lieve Vrouwen Kerk, wierdt van de vlammen ongeschonden bewaart (r). De twee andere schone kerken zyn mede verbrant. Het verlies door dit ongeluk veroorzaakt, wordt
by

(p) *Arent see Boecop.*

(q) *Sligtenhorst, Gelders. Geschied. bladsf. 373 en 374.*

(r) *Arent see Boecop.*

by sommige nog hoger als twe-duisent-maal-
duisent guldens gewaardeert. De overwinnaars
bleven dus door de vlugt van die van Steen-
wyk, alle de Stad naakt en blood, met hunne
vrouwen en kinderen, op een Priester en vier
personen na, verlaten hebbende, meester van
de Stad. Sy plunderden alles door het vuur ge-
spaart uit, en braken zelfs het Kerken blok
open; waar in sy nog over de drie hondert
stukken gelds, voor den armen vergadert, uit
namen (s). Voor het overige maakten sy wei-
nig gevangenen, nog buit. Gedurende meer
dan twe maanden tyds, bleven sy in de Stad,
welke sy met hutten betimmerden, kleinder
maakten, en versterkten, om niet verrascht te
worden. Dese voorforge was niet te ver-
geeffchs, want de Stad in tamelyke staat van
tegenweer gestelt zynde, wierdt door de ge-
vlugtede inwoonders en krygsknegten met eeni-
ge Friesen vereenigt aangevallen. Dog vrugte-
loos. Het gebrek van levensmiddelen en de sleg-
te betalinge, werkte eindelyk uit, dat het open-
baar geweld niet vermogt hadt. De besette-
lingen onwillig geworden zynde, verlieten niet
lang hier na de Stad, welke door des Keyfers
krygsknegten in besit genomen, en door een
Blokhuys versterkt wierdt (t).

Intusschen dat geheel Overyffel door des Har- De ne-
togs bevelen, in een allerellendigste staat ge- ringloos-
raakt was, wierden die van Zwolle nog wel heid al-
het allermeeft gedrukt. De koophandel in hier, ver-
Holland, Zeeland en Brabant, en om met een wekt
woord te seggen, het gehele Bourgondische klagten:
Ne-

Q 3

(s) Den onbekenden Schryver.

(t) Arent toe Boecop.

1523. Nederland, alwaar de andere Overyffelschen vry handelen, en neringe dryven mogten, was hen door den Keyfer verboden. Van hunne meyers en boeren, trokken sy geen pagten. De besettinge van Hasselt, stroomte gedurig door het gehele Carspel, en tot voor de poorten van Zwolle. Het vee was nergens in de weyde meer veilig. Niemand derfde uit vrese van dese stropers, een voet buiten de poorte te setten. De Stad was hier door geheellyk neringeloos geworden. Dit verwekte het ongenoegen van het gemeen. Het stak de hoofden by een, en begon op de Regenten, die de Stad des Bisschops heerschappy onttrokken hadden, te schelden. Sy alleen, seyde men opentlyk, waren het die hen in dese lasten, en dit lyden gebragt hadden. Het was hun schuld, lieten sig vele verluiden, dat men nergens vry en onbeschadigt reysen en handelen mogt. De stoutsten voegden hier by, dat indien de Regenten dese beswaarnissen niet en verhielpen, sy het aan hun lyf en goed verhalen zouden (v).

De Heren van de Geldersche syde, merkten ligtelyk dat dese stoute woorden, een opstand voerspelden. Sy sonden in het geheym, de Burgermeesters Jacob van Wytman, Thomas Knoppert, Otto van Ingen, Evert Eversen, en den Secretaris Gerardus (w), na den Hartog, om met hem te raadplegen, hoe de klagten der burgers gestilt, en een oploop voorgekomen konde worden? Carel gaf, volgens sommige, aan d'Afgesanten tot antwoord, dat hy in dese beswaarnissen zoude voorfien, en bewerken, dat

(v) D. Arnoldus Wayer in Msf.

(w) Willem Nagge, Historie van Overyffel.

1523.
 dat d'inwoonders den koophandel in alle Landen toegelaten wierdt. Op dat men syn blote seggen alleen niet behoefde te geloven, gaf hy hen een beloft brief hier van, door syn Segel bekragtr. D'Asgefanten binnen Zwolle te rug gekeert zynde, lieten volgens de gewoonte van die tyden, de Burgers in de Kerke van Belhem by een komen. Sy lasen hen aldaar des Hartogs belofte brief voor. Dog de gemoederen wierden 'er niet geheellyk, gelyk men gehoopt hadt, door gestilt (x).

IX.
 D'oorzaak hier van was, dat men des Hartog schriften, even weinig als syn woorden betrouwen konde. En in der daad, ter selfder tyd dat dese versprekinge gedaan was, hadden drie vaandels Geldersche krygsknegten, op het huis den Doorn, niet verre van Hasselt gelegen, in besettinge leggende, bevel gekregen sig na Zwolle te begeven, en de Stad te verrassen. Hoe seer men in het begin met den Hartog in syn schik was geweest, nooit hadt hy kunnen bewerken dat 'er een besettinge, die eenige vrese aan de welmenende Burgers veroorsaken konde, binnen de muuren gelegd wierdt. Dog nu des Hartogs heersugt, de Zwollenaars in het oog straalde, en hy meer dan eens getragt hadt sig van de Stad meester te maken, was sulks nog veel onmogelyker; gelyk de uitkomst toonde. Want de Geldersche krygsknegten, de Stad omtrent de middag tot op de Dieserpoorten Voorstad, de Nieuwstad genaamt, genadert zynde, en maar „voort so plomp“, gelyk *den onbekenden Schryver* spreekt, de

Q 4

(x) Arent toe Boecop in syn Jaarboeken.

1523.

de Stad in willende trekken, wierden daar in door een grote hoop vergaderde Burgers verhindert, die de poorten toefloten. De Geldersgefinde van binnen, gaven egter de moed nog niet verloren. Sy lieten ten dien einde aan de Burgers, sig nu alreets gewapent hebbende, door een Roedendrager, seggen, dat sy kwalyk deden, door de krygsknegten den ingang van de Stad te beletten. Dewyl den Raad en Gesworene Gemeente daar in toegeftemt hadden. Dog sekere Albert Salland, verfekerde d'omftanders, dat dit voorgeven onwaaragtig was. Selfs begaven sig eenige Gemeenslieden, na het huis van Joan ten Buffche Burgermeester in der tyd, en vriegten hem of hy hadde derven seggen, dat de Gemeente bewilligt hadt, om de Geldersche knegten binnen de Stad te leggen?

Beramin-
gen tot
Stads fe-
kerheid
gemaakt.

Onseker is het wat den Burgermeester antwoordde. Dit weet men, dat het mistrouwen tegens de Geldersgefinden, na dese vrugtelose pogingen, hoe langer hoe groter, onder des Bischops getrouwe ingesetenen, wierdt: en sommige uit den Raad en de Gesworene Gemeente, op de voorgevallene saken naukeuriger deedt letten, als sy tot nog toe gedaan hadden. Sy merkten aan, dat het een groot misbruik was, dat des meeste bedieningen en ampten, sedert een geruime tyd, op het verfoek van den Hartog aan syn Gunstelingen, door den Raad en Gesworene Gemeente vergeven waren. Op dese wyse was Robert van Itterfum Drost van Salland geworden, en hadden verscheiden andere Heren eenige Schoutampten verkregen. Door dese weg waren de Burgermeesters ten Buffche en

en Wytman, in het besit van sommige onroerende goederen, den Bisschop toebehoort hebbende, gestelt. Ook erinnerte men sig des tyds al mede, dat dese twe Raadslieden, en Jacob ten Water, Evert Evertsen, en Gerard Styver, naging, ten tyde der eerste intrede van den Hartog van Gelder, elk in S. Laurens Capelle, van Carel hondert guldens of goudguldens ontfangen hadden. Alle toegeeffykheden, welke, den Hartog te veel creaturen makende, seer nadelig aan Stads vryheid konden zyn. Door het uitgestane gevaar, wierdt den Raad met de Gesworene Gemeente, in het einde deses jaars vergadert, bewogen, tot meerder sekerheid der Stad, verscheiden beramingen te maken. Zo zyn meest alle ingerigt, om sommige Geldersgesinde Heren van den Raad, hun magt te snuiken, en te beletten, dat den Hartog niet geheellyk meester wierdt. By de eerste, wierdt vastgesteld en met eede besworen, sig onderlinge stantvastelyk te zullen helpen, dat den Hartog syn beloften aangaanden den vryen Koophandel uitvoerde: Ten tweden, dat niet alleen den Raad, maar ook de Gesworene Gemeente de sleutels van Stads poorten zoude bewaren. Ten derden, dat ook d'eene buiten bewillinge der andere, geen krygsknegten binnen de Stad trekken laten mogte. Ten vierden, dat de Gesworene Gemeente sig selfs kiesfen mogt; het welk de Raad haar met een besegelde brief vergunde. Eindelyk, dat de Schepen maaltyden zouden werden afgeschafft (y).

De getrouwigheid van de meeste Regenten, X.
voor Philip

Q 5

(y) Den onbekenden Schryver.

1523. voor den ongelukkigen Biffchop Philip, fraalt
 fchryft klaarblinkende in defe gemaakte willekeuren
 aan Zwolle uit. Se deden den Kerkvoogd buiten twyffel
 le. goede hoop fcheppen, dat hy fig eindelyk nog
 wel eens met de Stad Zwolle vereenigt zoude
 fen. Ook fchreef hy aan Stads Regenten, in
 het zelfde jaar, hen vermanende, eenige Le-
 den van de Gefworene Gemeente na hem te
 fenden. Hy verfekerde als dan de Gemagtig-
 den, fo klaar als de Sonne te kunnen betonen,
 dat de betigtingen der Gelderschen, als of hy
 met Carel een verbond hadt willen aangaan,
 om de Zwollenaars te straffen, onwaaragtig en
 verdigt waren. Al mede betuigde hy, dat de-
 fe reden, door de Stad, tot verfhoninge van
 haar afval van het Stigt aangevoert, hem nu
 onlangs eerft ter ooren gekomen was. Defe
 brief tot Wyk gefchreven, wierdt de Burgers
 defer Stad opentlyk, in de Lieve Vrouwen
 Kerk voorgelefen, en men oordeelde raad-
 faam, defelfde aan den Vorft over te fenden;
 op dat hy fig verantwoord konde (z).

Alwaar
 men ge-
 heim met
 de fync
 handelt.

Al dit ten voordeel van Philip gehandelde,
 was openbaar, en de Gelderschen niet onbe-
 kend. Dog een onderhandeling, fchoon al
 reets een geruime tyd geduurt hebbende, en
 waar aan men den goeden uitslag van al het voor-
 gemelde toefchryven moet, ontgleep het omfig-
 tig oog van hen allen. Defelfde was allereerft
 door sommige getrouwe onderdanen van Phi-
 lip begonnen. In het geheim hadden fy eerft
 geraadpleegt, door welke middelen men beft
 de Stad Zwolle, met de twe andere Hoofdste-
 den konde vereenigen: en vervolgens het Land
 Over-

(z) Uit Philips brief.

Overyffel onder de gehoorzaamheid van den Kerkvoogd brengen. Terwyl de magtigsten en opmerkenste van de Gelderſe fyde van huis waren, om van Carel, de vryheid van den koophandel in de Bourgondiſche Nederlanden te verwerven, agteden ſy de tyd geboren te zyn, om een onderhandeling met een der twee Hoofdfleden aan te vangen. Eene van hun, liet aan een getrouwen Raadsvrind tot Campen ſchryven, en afvragen, of het mogelyk zoude zyn, hem op een bedekte plaats ſprekende, iets van gewigts, en waar aan de Stad Campen en het geheele Land grotelyks gelegen was, mede te delen? Den ongenoemden Burgermeester van Campen, liet ſig deſen voorſlag welgevallen. Hy wordt door ſyn vrind, op de be- raamde bedekte plaats aangetroffen. Den onbekenden Zwollenaar, openbaart hem van de Geſworene Gemeente en vele voorname Bur- gers gelaſt te zyn, de Stad Zwolle met de twee andere Steden op het nieuw te verbinden. Met verſoek dat hy de Magiſtraat te Campen, in het geheim, hier van wilde verwittigen. Den Bur- germeester volbragt trouwelyk ſyn laſt, en de Raad van Campen gaf van dit ontwerp, aan de Heren van Deventer ook kennis (a).

De Geldersgeſinden van dit alles nog onwe- XI.
tende, gelyk te voren is aangemerkt, hadden De Gel-
van agteren geſien, dat de voorverhaalde wil- dersge-
lekeuren (b), de Geſworene Gemeente by na finden,
ſo magtig en ſterk als den Raad maakte. Dit met ge-
deet hen bedagt zyn deſe willekeuren te veran- weld
deren, het was dan lief of leedt aan de Ge- de Ge-
ſwo- meenslie-

(a) Arent toe Boecop.

(b) Tweede Deel blaaf. 249.

1523. *sworene Gemeente.* Robert van Itterfum Drost
 densmagt van Salland, Joan van Itterfum Schenk, Dyk-
 te kren- graaf, Jasper ten Holte, Joan van Gerner,
 ken. Joan van Beveren, Wolter Messemaker, Ni-
 claas Vaane, en meer andere getrouwe lieden
 van den Hartog, gaan op sekere dag na het
 Raadhuis. Daar komende, verfoeken sy den
 Raad en Gesworene Gemeente te spreken. Na
 bekomene bewillinge, deet Robert van Itter-
 fum, aan de gesamentlyke Regenten een korte
 aanspraak. Hy drong 'er onder anderen sterk
 by aan, dat de Gesworene Gemeente de magt
 benomen wierdt sig selfs te kiezen. Geëindigt
 hebbende, vrieg hy syn medegesellen, of sy
 dit ook niet begeerden. Ja antwoorden sy alle:
 Wy willen ook nog, dat den Raad de sleutels
 alleen bewaren zal. Den Raad hadde tegens
 des Drosts voorstel niet tegen. Anders waren de
 saken met de Gemeenslieden gestelt. Sommige
 van hen, gaven den Drost op syn voorstel ten
 antwoord, dat syn verfoek te laat, en, na dat
 sy reets dese punten met de Magistraat beraamt
 hadden, voor den dag kwam. Dog Robert
 van Itterfum sig hier mede niet latende verge-
 noegen, bleef onversfettelyk. De Gesworene
 Gemeente, wendde het als dan op een andere
 boeg. Sy seyden dat 'er vele Leden afwesig
 zynde, sy alleen so een aanmerkelyk willekeur
 niet konden veranderen. *Haelt se my dan hier,*
hervattede den Drost: en intusschen zal ik de
trom laten roeren om een hondert koppe aan te
nemen; zy zullen als dan, sprak hy het Raad-
huis verlatende, wel beter koop geven. Den
 Edelman hielt syn woord. Op het Wynhuis
 gaande, liet hy de trom roeren. Binnen kort
 kwam

kwam 'er een genoegzaam getal menschen, die hunne namen lieten aanschryven. De Gesworene Gemeentslieden wierden door dit onverwagt voorval seer verslagen, sy dagten hun lyf nog goed langer seker te zyn. Na dat, segt men, (en het was in oude tyden maar een gerugte,) de Raad door een bode aan de Scherprigter gevraagd hadde, of hy 'er wel vyf of ses konde richten. Dog verstaan hebbende, dat de te straffene Burgers waren, vervolgt men, bleef hy, veelligt onder voorwendsel van siekte, uit. Het zy ontrent dit gerugte zo het wil, de Burgers onderrigt, dat de Gemeenslieden op het Raadhuis vast saten, liepen met hopen daar na toe, om dese getrouwe lieden te verlossen. Sommige selfs, wilden met geweld de klokke aantrekken. Dit wierdt gelukkiglyk belet en verhindert. Om het toornige gemeen te stillen, wierden de Gemeenslieden van hun hegrenisse ontslagen. Sy vreesden nu voor geen geweld meer, begaven sig na 't Stads Wynhuis, en vriegen den Droft waar mede hy de knegren betalen wilde? *Ik doe het van myn Genadiges Heers wegen* antwoorde dien Heer. *Gy doet so gy doet, beroattede een der Gemeenslieden, gy doet gelyk Pilatus dede,* die de bevelen der Priesters, hoe onregtvaardig se ook waren, om in des Keyfers gunst te verblyven, uitvoerde.

Het mislukken der onderneming des Drofts, was by na den laaften doodsteek aan de Geldersche partie. Want de Gesworene Gemeente, en vele uit den Raad, waren nu op haar hoede. Sy betrouwden de magtigsten Geldersgesinden in het geheel niet meer. De Burgers be-

1523. begonnen van die tyd af, hen te schuwen: en alle ommevang met hen te vermyden: sy fagen de saak nu dieper in, en dagten op middelen en wegen, om sig van des Hartogs heerschappye te onttrekken. De beramingen door den Raad en Geworene Gemeente in het laatste des jaars gemaakt, hielpen hier veel toe. Ingevolge deselve wierdt het getal der Geworene Gemeente, van agt en veertig tot ses en negentig gebracht en verdubbelt. Men maakte nog andere wyse schikkingen, om de eendragtigheid tuschen den Raad, de Geworene Gemeente, en de Gildens der Stad, te herstellen en aan te kweken (c). Dog dese Reglementen alleen, zouden nooit in staat geweest zyn, om de ketten te verbreken, met welke den Hartog de Zwolenaars gebonden hadt, indien niet een der seldzaamste gevallen, dese verlossinge hadt helpen uitwerken; gelyk in het volgende jaar, en Hoofdstuk beschreven is.

(c) Den onbekenden Schryver, en andere stukken.

XXIII. HOOFDSTUK.

I N H O U D.

- I. Stads ellendigen toestand. De Geldersgesinden worden van het kussen geset. II. Sy verspreiden het gerugt van Carels komst alhier. Hy poogt in persoon de Stad te verrassen. III. Verhaal van Carels reyse. Bewegingen onder de Burgers. Carels oogmerk. Mislukt, en hy raakt opgesloten tusschen de Sassenpoorten. IV. Syn toorn en woorden. Hy weigert in de Stad te gaan, dog treet om een oploop te stillen binnen. V. Hem wordt een kleyne wagte vergunt. Wedersydse beloften van hem en den Raad. VI. Hy vertrekt. Aanmerkinge hier op, en over de naam van Zwolsche blauwvingers. VII. Carel verklaart de Stad den oorlog. Vrese alhier voor de Geldersgesinden. VIII. Den Raad set de voornaamsten in hegtenisse. Versoekt d' Afgesanten der twee Hoofdsteden hier te komen. IX. Handelingen over de bereeninge der drie Steden. X. Sy maken een nieuw verbond. Aanmerkingen daar over. XI. Staat van Stads tegenweer. Carel belegert Zwolle drie weken lang. XII. De Steden handelen met hem over vrede. Op welke voorwaarden. XIII. Veranderinge daar in gemaakt. Hy breekt 't beleg op. XIV. Dood en boedanigheden van den Bisschop. Verkiefsinge van een nieuwe. XV. Carel

rel over de keuse misnoegt, plaagt Zwolle. Byeenkomst tusschen de syne, en de drie Hoofdsteden. Aanmerkelyk seggen van een Geldersche. XVI. Zwolle ook gekweld door haar Ballingen. De Steden schryven aan den Bisschop. XVII. Sy nemen knegten aan. Beramingen tot Zwolle. XVIII. A. van Rbede eyscht vergoedinge van haar. Belegginge van een Vergaderinge tot Nuys. XIX. Scheyt vrugteloos. XX. Carel, saayt oneenigheid tusschen de Steden. Laat eenige Zwolsche knegten, de ooren affnyden. XXI. Inbuddinge van den Bisschop albier. Belegert Rechteren. XXII. De Vrede bandelingen worden hervat, en een verdrag gemaakt. Der Stedens verbond, wegens eene der voorwaarden.

I. **D**en oorlog, die de Stad Zwolle, met
 1524. **H**artog Carel vereenigt zynde, gevoert
 Stads el- hadt, was aan haar even eens als aan geheel
 lendigen Overyssel schadelyk geweest. Dog den gehelen
 toestand, stilland van haar Koophandel, na de geslotene
 Vrede van het jaar 1522, en de gedurige ver-
 liesen, die sy door de stroperyen van des Bis-
 schops krygsvolk leedt, drukte haar veel meer-
 der. En in der daad, sy was 'er door in sulck
 een deerlyken staat gebragt, dat Zwolle geen-
 sints meer na het te voren bloeyende Zwolle
 geleck. Het kon niet anders zyn: want de
 renteniers trokken geen opkomsten van hunne
 landeryen en goederen buiten de Stad gelegen;
 die door de besettinge van Hasselt, den land-
 man met geweld afgerooft wierden. De koop-
 lieden hadden de Stad verlaten. Onse markt-
 dagen

1524.

dagen en kermiffen, in vroeger tyden feer vermaart, wierden by na niet meer befogt. De handwerkslieden hadden moeyte aan de kost te geraken. Weinig lieden binnen de Stad, hadden het geld fo overvloedig, om het tot een ander gebruik, dan tot den dagelyken onderhoud, die ongemeen fchaars was, aan te wenden. De eenigften, die hunne levens nodrust in dese bedroefde tyden winnen konden, waren de gene, die fig in het maken van wapenen, en krygs noodfakelykheden oefenden. De krygslieden des Hartogs, die dagelyks op de Stad reysden, hadden ook geen gebrek aan onderhoud, nog gevoelden de algemene droefheid. De overige burgers was by na alle de ellende uit het wesen, volgens het verhaal van fommitge, te lefen (a). Dit is te gelooflyker, dewyl fy niet alleen door de voorgaande, en nog durende onheylen gedrukt wierden, maar ook zelfs in het begin van het jaar 1524. niet konden voorfien, wanneer hun derenswaardige toestand een einde nam. En in der daad, fy hadden reden, fig nog meerdere en fwaardere onheylen te voorspellen, dan fy tot nog toe uitgeftaan hadden. Want Hartog Carel, hadt hen gedurende fyn gelukkige krygsverrigtingen niet kunnen befchermen. Hy was 'er nu nog minder in ftaat toe, na dat hy geheel Friesland en Steenwyk verloren hadt (b). Weinig hoop was 'er overig, dat hy fig tegens het Keyferlyke Leger, uit Vriesland na Overyffel in aantogt zynde, langer zoude kunnen verdedigen.

II. DEEL.

R

Som-

(a) *Theodorus Weylerus Historia hujus Belli.*

(b) *Pontanus Hift. Gelr. pag. 712.*

1524. Sommige getrouwe lieden des Bisschops, dit De Geldersgefinden, worden van het kuffen geset. alles overwegende, begonnen reets te vresen, dat dit Krygsheyer de Stad belegeren zoude. Het scheen hen toe, dat sy om dit ongeluk voor te komen, met spoed moesten arbeiden, de Stad met Philip te versoenen (c). In het vorige jaar, hadden sy reets getragt, een onderhandelinge met de twee Overysselsche Hoofdsteden aan te vangen, en intusschen sulke voorforgen genomen, dat de Stad eerder van Carel verwydert, dan nauwer met hem verbonden wierdt (d). Nu gingen sy al verder, en werkten met vele Friesen, Carels onversoenlykste vyanden, bedektelyk, om de Stad van het Geldersche juk te verlossen (e). Dog de grootste dienst, die sy aan de Stad deden, was dat sy de gemoederen der Gemeenslieden, so seer tegen die van de Geldersche syde hadden ingenomen, dat die op den H. Pauwels Bekeringsdag, by na den gehelen Raad veranderden. Joan ten Bussche, Jacob van Wytman, Dirk Essink, en agt andere Raadslieden, setteden sy af, en koren elf nieuwe Heren in hunne plaats (f). De gesamentlyke Regenten, maakten

(c) Theodor. Weyler *Historia hujus Belli*.

(d) *Geschied. van Zwol, tweede Deel, 22ste Hoofdst.*

(e) Theodor. Weyler *Historia hujus Belli*.

(f) Hier tegens sryt de Naamlyst der Heeren Burgermeesteren. Want men leeft aldaar, dat dese veranderinge op S. Vitus dag, ofte den 15. Junius, voorviel. Dog verscheyden van die Heren, volgens de lyst, op S. Vitus dag, eerst verkoren zullende zyn, hebben reets op den 4. Maart, (na het verhaal van den onbekenden Schryver, en den *Anonymus apud D. G. Dunbar pag. 609, 610, 611.*) hunne bedieningen waargenomen. Ik denk derhalven, gerustelyk te kun-

ten op den selfden dag, verscheiden beramin- 1524.
gen, waar mede sy Stads welzyn en Gemeen-
best toonden te behartigen. Onder anderen,
de menigvuldige maaltyden, welke te voren
alle jaren gehouden wierden, schaften sy meest
af. Dewyl Stads opkomsten in een al ten deer-
lyken staat waren, om daar mede te kunnen
voortvaren, en „die“ onkosten „spreken
„die Heren“ geschattet worden van den Bor-
gers (g). De Gemeenslieden eyschten ook,
dat den ouden Raad, hunne rekeninge van lan-
ge jaren zouden suiveren. Verscheiden afgesette
Raadslieden vreesden daar so seer voor, dat sy
de Stad verlatende, sig na den Hartog begaven.
Joan ten Bussche, Jacob van Wytman, en Dirk
Essink, hadden al reets voor de keurdag, dese
voorsigtigheid gebruikt. Want sy twyfelden
niet meer, „of de Geldersche sank was uit
Zwolle nitgesongen“; gelyk een *ongedrukt*
Schryver spreekt (h).

De Geldersgefinden, het roer der Regeringe II.
verloren hebbende, hadden nog een al te ster- Sy vet-
ken aanhang, om de moed van hunne herstel- spreiden
linge verloren te geven. Sy wisten te wel, dat het ge-
Carel door syn tegenswoordigheid binnen de rugte, van
Stad, en het geven van nieuwe verzekeringen Carels
van den vryen koophandel, in staat was, vele komste
van het gemeen, altoos ligtelyk te bewegen, alhier.

R. 2 op
kunnen besluiten, dat dese veranderinge, van de
Raad, op den H. Pauwels Bekeringsdag voorviel, ge-
lyk die twe Schryvers verzekeren: schoon die Naam-
lyst tegens alle waarschyntlykheid meld, dat dit op S.
Vitus dag gebeurt is.

(g) Reglement van het jaar 1524. agter een af-
schrift van het oude Stad-Regt.

(h) Den onbekenden Schryver.

1524. op syn syde te krygen : en syn wankelend gefag binnen Zwolle te herstellen. Om de gemoederen te ondertasten , lieten sy een gerugt verspreiden , dat Carel syn voornemen was , binnen kort alhier komende , de Burgers te vergenoegen. Dese tydinge geviel vele Burgers niet kwalyk. Voornamentlyk , om dat 'er wierdt bygevoegt , dat Carel met een klein gevolg , de blyde maare van de bewerkte vryen koophandel door de Burgundische Nederlanden , aan Stads ingesetenen , hier wilde brengen. Carel , van syn getrouwe vrienden verwittigt zynde , dat dit ontwerp van vele gesmaakt wierdt , schreef tot bevestinge van dit verspreyde , dat hy van meninge was , cerlang na Zwolle te reysen. Een groot gedeelte van de burgerye , niet kwaads vermoedende , was 'er mede seer in syn schik. Dog de doorsigtigsten van des Bisschops syde , vreesden voor nieuwe lagen des Hartogs. Om alle gevaar te myden , bewerkten sy , dat 'er twe Gecommitteerden na Carel gefonden wierden , met verfoek , dat hy niet dan met een klein en syn dagelyks gevolg , binnen de Stad kwan. Sy keerden te rug met andwoord , dat hy van meninge was , sulks na te komen , en daar om begeerde , dat drie hondert burgers , hem aan den Yffel te gemoet trekkende , van daar na de Stad mogten geleiden.

Hypoogt in per-
soon de
Stad te
yerrassen.

Carel nam , ingevolge dese gedane versekeringe , syn reyse , op den 4den Maart , zyn-
de des vrydags voor middefasten , na Zwolle
aan (i). De Historie Schryvers verschillen seer
in de omstandigheden , van de merkwaardige
ge-

(i) *Arens toe Boecop. Willem Nagge. En den bekenden Schryver.*

gebeurteniffen van dien dag. *Sligtenborst* (k), 1524.
 met *Pontanus* (l) verhalen, dat Vorst Carel,
 om de fyne te ontsetten en te beschermen, een
 goede hoop volks den nagt te voren na Zwol
 deed gaan, en omtrent de Stad heymelyk in
 een hinderlage leggen liet. Hy selve agter aan
 rydende, tragtede den anderen dag met syn ge-
 woonlyke gefelschap in de Stad te ryden. Dan
 so dra hy binnen de buitenste poorte was, kwa-
 men de krygsknegten uit hun schuilhoeken met
 een na de Stad aansetten. De Burgers fulks
 vernemende, lieten van stonden aan het schoef,
 of val hekke van de binnen poort nedersak-
 ken, ende sloten also den Vorst met syn bende
 buiten. Het krygsvolk wierdt met stenen en
 ander werp-geweer van de muren afgeweert,
 Hartog Carel schier in den drang verftikt,
 en met een steen gesmeten. Hy evenswel,
 worstelde fig uit den hoop met syn wagt, en
 binnen de Stad gelaten zynde, bewimpelde en
 verbloemde syn onderneming op verschillende
 wysen. Dog niet lang daar na, kennis krygen-
 de van een inval in de Veluwe, van eenige
 Keyserlyk krygsvolk, heeft hy de Stad verla-
 ten. Het scheen met voornemen, om den stro-
 pendenden vyand te bevegten. Anderen by dese
 Geldersche Schryvers aangehaalt, verhalen, dat
 'er eenige van de Zwolschen, voor dat den
 Hartog syn krygsvolk hadde laten gaan, waren
 opgemaakt, die van het platte Land vlugtende,
 de tydinge van den aankomst des vyands ver-
 spreiden. De Vorst gaf aan syn meeste krygs-
 knegten last, de vyanden te naderen, Hy in-
 mid-

R 3

(k) *Gelders. Geschieden. blads. 376.*(l) *Hist. Gelr. pag. 714.*

1524. middels door de naaste poorte aan de Stad gereden zynde, wierdt van stonden aan het val hek nedergelaten, en de poortdeuren na de Stad agter syn rugge toegegrendelt. So dat hy niet voorwaarts nog agterwaarts wyken konde. Wanneer hy sig selven in dese benauwheid sag, en vernam den Raad van voornemen te zyn, het krygsvolk binnen de Stad af te danken, is hy, sulks met onwilligheid toelatende, weder na Gelderland gekeert.

III. Dog het zal de moeyte wel waardig zyn, Verhaal een breder en naukeuriger verhaal, uit tydgenotige (m), en andere ongedrukte Schryvers (n), van Carls reyse. mede te delen. Den Raad alhier, liet des morgens van des Vorsts reyse, de trommel roeren, om een goed getal burgers by een te vergaderen, die den Vorst volgens affprake, zouden inhalen. De burgers zyn onder het geleyde van den onlangs gekorene Burgermeester Reinier van den Bussche, en nog een tweede, na den Yffelstroom getrokken, en hebben den Hartog verwellekomt (o). Dog tot hunne grote verwonderinge sagen sy, dat den Hartog tegens syn gegeven woord, op het ingeven van de Geldersgesinde Zwolschen (p), drie sterke vaandelen voetknechten (q), en verscheiden ruiters met sig genomen hadt. Behalven de Edellieden Berend Hakfoort, Joan Bentink, Palik van Scher-

(m) Den onbekenden Schryver & Anonymus pag. 609. & seqq. & Theodor. Weyler.

(n) Arent toe Boecop, en Willem Nagge: die egter beyde, veel korter in hunne verhalen, dan de drie eersten zyn.

(o) Den onbekenden Schryver.

(p) D. Arnoldus Wayer, in *Msf.*

(q) Arent toe Boecop.

Scherpenfeel, en Jonis Ketel, en meer andere met hunne dienaars, en een grote hofstoet ^(r), die hy in de omleggende huifen verspreide. Den Vorst vrieg de Burgers van Zwolle, of het hem geoorlooft was met een deel knegten na Zwolle te trekken. Het eenparige antwoord der Burgers was, dat sy geen order hadden, om hier in te bewilligen. Ook wilde Reinier ten Bussche, 'er geensints van horen: schoon hy Berend Hakfoort, den eersten Staatsdienaar van den Hartog, gouden bergen belooft, en Carel van syn bereidwilligheid verzekert hadt. Hy in tegendeel, des Hartogs losen aanslag bemerkte hebbende, beval de burgers in haast na de Stad te rug te keren, dewyl, seide hy, den Hartog een sterk genoeg geleyde by sig hadt. Dit wierdt zelfs alle oogeblikken nog met meerder manschappen den Yffel overvarende, versterkt. De burgers, hun overigheid gehoorsamende, trokken met rasse schreden Stadwaarts aan. Sy deden so veel spoed, dat sy reets de Stad ingetrokken waren, voor dat de Gelderschen hen op de hielen sittende, de voorstad overtrokken.

Inmiddels, was de gehele Stad op de been geraakt. Vele burgers alleenlyk uit nieuwsgierigheid. Anderen, met oogmerk om hunne aanhangers te ondersteunen. Want die eenige kennis van saken hadden, bemerkten wel, dat 'er een gevaarlyk onweder stont uit te bersten: En dat dien dag den ondergang van een der twee partyen moest zyn. Schoon het nog seer onseker was, of Carel, of Philip, hen voortaan soude gebieden. Den Raad, hadt om dit

Beweginge onder de burgers.

R 4

laat-

(r) Willem Nagge.

1524. laatste te bereiken, alle bedenkelijke voorfor-
gen genomen. De Homeyen en de poorten,
waren met een goed getal gewapende burgers
beset. De binnenste en buitenste Sassenpor-
te, die als doen nog regt op de Voorstad syn
uitgang hadt, waren van boven met genoegsa-
me magt versterkt: en de wallen en torens in
staat van tegenweer gestelt.

Carels
oogmerk
mislukt,
en hy
raakt op-
gesloten
tusschen
de Sassen-
poorten.

Den Hartog, de Sassenpoorte genadert zyn-
de, steeg van syn paard af, en mengde sig tus-
schen de eerste gelederen syner krygsknegten.
Sy lieten maar een Vaandel wayen, om de bur-
gers door hun groot getal niet te verschrikken.
De eerste gelederen, waar tusschen Carel, met
Hakfoort, Joan Bentink, Cleyne van Haarlem,
en syn Capellaan ging, traden de buitenste por-
te in. De burgers by de Homeye staande, wil-
den den sellen aandrang der navolgende kneg-
ten verhinderen. Dog het was reets te laat:
want de Gelderschen volgden sig so dicht op de
hielen, en hielden sig so wel gesloten, dat het
ondoenlyk was, de gelederen te breken. Eer-
lang wierdt het de burgers met de bewaringe
der poorten gelast, door den forschen drang,
en het steken der spiessen tusschen de deuren,
even onmogelyk de poorten toe te sluiten. Al-
reets scheen het, dat de Stad het gevaar van
overhoert te worden, niet meer konde ont-
gaan. Wanneer de Burgers, boven op de
poort de wacht hebbende, na dat den Hartog
met twe hondert man, by na de poorte door-
getreden was, het schof ofte yseren hecke lie-
ten nederzakken (s). Dit geschiede so onver-
wagts, dat 'er eenige Geldersche door den val,
aan

(s) Den onbekenden Schryver.

aan de schouderen gekwetst wierden (t). De 1524.
 anderen uit vrese van het werpen der stenen,
 daar de Burgers toen een aanvang mede maak-
 ten, gaven sig op de vlugt: even eens „of
 „haar de moorde“ segt een ongedrukt Schry-
 ver (v), „hadde geflagen“. „So datse Godt
 „danckeden“ voegt 'er een ander by, „datse
 „te rugge uitkwamen“ (w).

Hartog Carel, een vuurig en trotsmoedig IV.
 Prins (x), was zelfs by na door een steen, do- Syn
 delyk gewond (y). Hy sig tusschen de beyde toorn en
 poorten opgesloten siende, vloog op van gram- woor-
 schap. De toorn vervoerde hem so seer, dat den.
 hy 'er nu en dan van bloosde, en dan weder
 bleek van spyt wierdt. Syn driften, wierden
 hem volgens het verhaal van sommige, so verre
 meester, dat hy door een kleyn besyden poort-
 jen na de graste tredende, hem (niet seer in de
 Nederduitsche taal bedreven) dese woorden liet
 ontvallen, *Hier wil se durch*. Dog syn Ho-
 velingen en d'omstanders, radeden hem dit
 wanhopig voornemen af, en wederhielden
 hem (z). Sommige verhalen nogtans met meer-
 der waarschynlykheid, dat den Vorst sig hou-
 dende, als of hy van de muur wilde springen,
 inmiddels het volk een wenk gaf, om af te
 trekken (a). Ook ontbreekt 't niet aan de sul-
 ken, die vermenen, dat Hartog Carel, so wel
 R 5 sync

(t) Willem Nagge.

(v) Den onbekenden Schryver.

(w) Nider Chronyk der Vriese Landen blads. 382.
 & 383.

(x) Sligtenhorst. Gelders. Geschieden. blads. 376.

(y) Pontanus Hist. Gelr. pag. 714.

(z) Arent toe Boecop.

(a) Den onbekenden Schryver.

1524. fyne driften meester geweest was, dat men hem jokkender wyse hoorde seggen, *Hoe zuiverlyk zit zy nu en kykt* (b). Het kan wel zyn, dat hy toen weder reets aan het bedaren geraakt was.

Hy weigert in de Stad te gaan, dog treet om een ooploop te stillen, binnen. Wat hier van zy ofte niet, den Raad liet den Vorst aanstonds, na het nedervallen van het hekke, seer eerbiediglyk verfoeken, binnen de Stad te treden, het welke hy rond uit afloog en weigerde (c). Carel, was als nog te seer verbaaft, wegens het geen hem so onverwagts wedervaren was. Hy wist niet wat hy van den Raad te hopen, of te dugten hadt. Onder anderen maalde hem seer in het hoofd, en hy vreesde, dat de Zwolschen hem aan een der Princen van het Burgondische Huis, syn onverfoenelyke vyanden, mogten overleveren (d). Inmiddels, dat Carel met dese gedagten beswangert was, namen sommige kwalyk onderigte en muitfieke menschen, hier uit gelegendheid op, door de Stad te verspreiden, dat den Vorst d'intrede geweigert wierdt. Ras, geraakte de Stad in een nog grotere beweginge, als se gedurende een gedeelte van den dag reets geweest was. De Geldersgesinden, nu opentlyk in een menigte voor den dag komende, wilden de poorten met geweld openen, en de krygsknegten binnen laten rukken. Des Bischops getrouwe burgers daar en tegen, poogende dit te beletten, luidden met de klok het allarm teken, en maakten de gehele Stad, nog meerder in rep ende roer. Carel d'oorfaak van desen

(b) Slightenhorst, Gelders. Geschied. blaaf. 376.

(c) Anonymus pag. 611.

(d) Theodorus Weylerus Historia hujus Belli.

desen oloop niet wetende, ondervrieg d'omstanders wat dit te beduiden hadt. Hy kreeg van den Burgermeester Joan ter Cuilen, ten antwoord, dat hy 'er, hoe wel buiten syn weten, aanleidinge toe gegeven hadt. Weshalven hy hem smeekte, binnen de Stad te komen; op dat den oloop en het andersints onvermydelyke aanstaande bloedvergieten, voorkomen wierdt. Dit geseyde maakte indruk op des Vorsts gemoed, en de Stad ingegaan zynde, wierden de sig met de wapens dreygende burgers, besadigt. Hy nam syn intrek in het Hof, ter selfder tyd ook wel de munte genoemd wordende (e). Die van syn geselschap, moesten alle met ten eerste, volgens sommige, de Stad verlaten (f), het welke anderen tegen spreken.

Vier uit den Raad, en veel andere Heren van aansien verwelkonden den Hartog op het nieuw in syn verblyfsplaats. Hy toonde sig seer te onvrede, dat de Raad hem voor syn lyfswagte, geen twe hondert krygsknegten binnen komen liet. Hy was eindelyk met hondert man te vrede. Den Raad oordeelden, dat hy genoeg hadt aan vyf en twintig dubbelde soldenaars (g), die de vispoorte ingelaten zyn. De andere krygsknegten kregen van Carel last, om na twe naburige Cloosters te trekken, en tot Hattem de tydinge te senden, dat hy met bewillinge van den Raad en Meente, alhier bleef overnagten.

(e) Den onbekenden Schryver.

(f) Theodorus Weylerus *Historia hujus Belli*.

(g) Sommige menen, dat dese dubbelde soldyctrekkende krygsknegten, Adelbonten, gelyk men te voren sprak, waren. *vid. Notas in Lamb. Hortensii Lib. 3. Rer. Ultraj. fol. 71.*

1524. nagten. Dog de krygsknegten, ten getalle van ruim twe duifent, waren ongehoorfaam aan het eerfte bevel, en bleven den gehelen nagt rontsomme Stads gragten leggen. Dit baarde fo veel opfigtigheid in de Stad, dat men de toorns en muuren, met meerder volk voorfag: de ftraten met gefchut beplante: en door de gehele Stad naukeurig wagt hielt, op dat men niets van de krygsknegten van buiten, nog de be-roertmakers van binnen te vrefen hadt: het zy dan de laaften door geweld, lofe ftreken, of te brandftigtingen, iets ondernamen.

Weder-
fydfe be-
loften
van hem
en den
Raad.

De Afgefanten des Raads, beklagden fig feer by den Harrog, dat hy, tegens de gedane beloften, met een groot gedeelte van fyn krygsmagt, alhier gekomen was. Sy betuigden onderrigt te zyn, dat hy daar mede voor hadde gehad de Stad te bemagtigen, en, d'inwoonders verjagende, defelfde met nieuwe ingefetenen te bevolken. Sy smeekten hem feer, dat de vryheid van den koophandel, aan de inwoonders, even eens als aan andere Overyffelfchen, in de Nederlanden toegelaten wierdt. Sy ontveinsden niet, dat fy andersints genootfaakt waren, fig met den Bifchop te verfocnen. Voor het derde, verfogten fy, dat d'afgefette Regenten mogren worden geftraft: die vyf duifend guldens van Carel ontfangen hebbende, om de fchade der geplonderde burgers, eeniger wyfe te vergoeden, defe penningen onder fig gehouden hadden. Sy eyschten ten vierden, dat het Huis te Rechteren, tegens fyn fchriftelyke beloften verfterkt, ontveftet mogte worden. Eindelyk, drongen fy feer by hem aan, dat Stads inwoonders de tolvryheid, by het verbond van
het

1524.
 het jaar 1521. in Gelderland vergunt, gerustelyk mogten genieten; waar van sy tot nu toe verstoken waren. Den Vorst antwoorde op het eerste, dat syn meninge so goddeloos niet geweest was, als hem aangevreven wierdt. Maar dat lieden, die na Stads ondergang verlangden, en hoopten, het wel in dier voegen konden hebben verspreid. Op alle andere voorstellen, gaf Carel de gunstige woordelyke beloften en verzekeringen, welke den Raad te wenschen hadt. Dog of hy se opregtelyk meende te vervullen, zal uit het vervolg deser Geschiedenissen blyken. Hy daar en tegen versogt van de lasthebbende des Raads, dat alle de gene, die sig regens den Raad gestelt hadden, alles vergeven wierdt, en in het bysonder Robert van Itrersum, die met twintig paarden in de Dieerpoort had willen indringen, terwyl de Sassenpoort by na overweldigt was. Den Raad, des Hartogs bede niet geheellyk willende afslaan, nog toestaan, gaf den Edelman en syn aanhangeren vergiffenis: en ontseyde hen te gelyk, voor eenige tyd, de Stad; dog wierdt kort daar na bewogen, sonder het minste beding, of straffe, hen alles te vergeven.

Op dese vriendelyke en toegeeflyke wyse, VI.
 werden de onderhandelingen tusschen den Vorst Hy ver-
 en d' Afgefanten des Raads geëindigt (b). Hy trekt.
 bragt den nagt, volgens seker Schryver, seer Aanmer-
 ongerust door; overdenkende dat hy als nog in kinge
 de magt van sommige syner vyanden was, die hier op.
 hem aan het huis van Bourgondien, konden
 overleveren. Dit was het schrikkelykste. Dog
 te gelyk viel hem hard, en tatte hem op het
 seer-

(b) Den onbekenden Schryver.

1524. seerste, het voorval van dien dag. Want behalven dat hy oordeelde, schandelyk gehoont te zyn, deed hem innerlyk seer, dat hy al syn gesag binnen Zwolle, door den mislukten aanslag verloren, en het gehele steun, dat hy aan haar plagt te hebben, verdobbelt hadt. Met het kriecken van den dag, verliet hy Zwolle (i) voor altoos, en keerde na Gelderland te rug. Men streek geen eenderley oordeel, over het gedrag der Zwollenaars, die den Hartog so ligtelyk uit hunne handen lieten ontglippen. Sommige verwonderen 'er sig seer over (k). Anderen verweten hen het als een onvoorsigtigheid (l).

En over de benaminge van Zwolsche blauwvingers. Hoe verre de reden van verwonderinge en verwyt, gegront of ongegront zy, willen wy niet onderzoeken. Dit blykt allenthalven uit het voorverhaalde, dat het onwaaragtig is, dat de Heren des Raads, een groot losgeld van Carrel bedongen hebbende, de vingers, om so met sommige klugtschryvers te spreken, daar aan als blaauw zouden hebben getelt. Waar van de schimpagtige benaminge van *Zwolsche blauwvingers* (m), volgens hen syn oorsprong genomen heeft. D'onwaarheid blykt nog te klaarder, gemerkt dese spottelyke benamingen, al reets aan Stads inwoonders in het jaar 1522. toegeduwyt zynde, dus al veel ouder, dan des Har-

(i) *Theodorus Weylerus Historia Belli.*

(k) *Pontanus Hist. Gelr. pag. 714.*

(l) *Stigtenhorst Gelders. Geschied. bladf. 376.*

(m) Met de naam van blauwvingers, was men in vorige tyden gewoon, ook die van Groningen, te dopen. Men zie de Memorien van *Reinico Fresingae* tom. 3. *Analekt. D. G. Dumbar. pag. 219.*

Hartogs gewaande gevangenis is (n). Ik gelo- 1524
 ve nogtans, dat men Stads inwoners, niet eer-
 der voor blauwvingers heeft uitgekreten, dan
 na hun afval van het Stigt. Dewyl 'er toen
 meer diergelyke bespottelyke lasteringen tegens
 hen uitgebraakt wierden, en 'er in der daad,
 ter deser tyd, sommige van de voornaamsten
 der Stad waren, die veel onregtvaardig geld
 door de vingers gegaan is: het welke ligtelyk
 aanleidinge daar toe gegeven hebben kan.

Het bleef niet lang na des Vorsts vertrek, een VII.
 geheym meer, dat de Stad van voornemen was, Carel,
 sig met Deventer en Campen te vereenigen. verklaart
 Want „als die van Zwolle“, segt een onge- de Stad
 drukt Schryver, „eens oorlof hadden met die den oor-
 „ van Deventer en Campen te kallen,“ wierden log.
 „ de handelingen tusschen de drie Steden, met
 „ meerder yver dan te voren doorgefet“. Car-
 rel te veel vrinden binnen Zwolle hebben-
 de, om hier van te kunnen onwetende zyn,
 oordeelde dat alle syn vrindelyke aansoeken,
 geen gewenschten uitflag zouden hebben. Hy
 leidde derhalven syn geveinstheid geheellyk af,
 en schreef op Paaschavond aan de Regeringe.
 Dat, of schoon hy wel beloofst hadde, het Huis
 te Rechteren niet te zullen versterken, en het
 in tegendeel, te ontvesten, midsgaders meer
 andere punten, hy sig nu egter, wegens de
 nieuwe handelingen, onverpligt agtede te zyn,
 syn woord te houden. En vervolgens met de
 versterkinge van Rechteren, na syn sin zoude
 voortgaan. Hy waarschuwde haar te gelyk,
 dat de Stad, iets onaangenaams van synent we-
 gen overkomende, indagtig moest zyn, dat
 haar

(n) Tweede Deel, 22ste Hoofdstuk.

1524. haar onderhandelingen 'er oorfaak af waren. Niemant van de Regeringe twyffelde langer, of Carel hadt daar door de Stad, den oorlog verklaart. Dit baarde aanstonds een grote reden van ongerustheid. Want Carel, niet alleen een wel geoeffend leger op de been hadt, maar ook nog veel vrienden binnen Zwolle telde, die hem in een onverhoopt beleg, van vele dienst konden zyn. Verscheiden van d'afgefette Heren des Raads, waren wel gevlugt: dog sommige anderen, de Stad niet verlaten hebbende, waren niet min te dugten. Selfs was het gesag van dese nog so groot, dat de Regenten hen tot die tyd toe, niet hadden kunnen noodfaken, rekenschap van Stads goederen, sedert eenige jaren vergeten, te doen. Dan bragten sy dese, dan andere reden van verschoninge voor, om het suiveren van hunne rekeningen uit te stellen. Uit vrese van oproer, hadt men tot nog toe, geen andere middelen derven gebruiken, dan vriendelyke vermaningen. Nu de vrese voor een aanstaand beleg groter wierdt, raadpleegden sy ernstelyk met Joan Mulert Schout van Zwolle, Egbert Mulert, Hendrik de Vos, en Joan van Haarst, hoe sy de lagen van de Gelderse gefinden ontwyken zouden. Men besloot in de Raadsvergaderinge, na rype overwegingen, dat het best was, d'afgefette Raadslieden in hegrenisse te setten.

VIII. Ingevolge dit besluit, wierden in de nacht Den Raad voor Paaschen (o), ofte Paasch dingsdag (p), set de Derk Effink, Jacob ten Water, Otto van Vilsteren,

(o) Den onbekenden Schryver.

(p) D. Arn. Wayer in Msf.

steren, Herbert Spytelhof, en Joan van Be- 1524.
 veren gevangen genomen, en d'eerste op den naamsten
 toorn by de Schole, den Raad-toorn genoemt, in hegte-
 en d'andere op de Sassenpoorte geset. Dit hadt nisse.
 so geheymlyk niet kunnen geschieden, of d'in-
 woonders, 'er de weet af bekomende, verdeel-
 den sig in verscheiden partyen. Vele waren 'er
 wel mede in hun schik, en kreten de gevange-
 nen voor dieven en verraders uit. Andere,
 meest alle van de Geldersche syde, seyden dat
 het goede lieden waren. De Regeringe daar
 en tegen beschuldigde hen, dat sy de Burgers
 voor waaragtig hadden opgedrongen, de vyf
 articulen, door den Bisschop aan den Hartog
 aangeboden, om de Zwollenaars te straffen (q).
 Sy eyschte van hen, dat sy de waaragtigheid
 der selver zouden bewysen: ofte by ontstente-
 nisse van dien voor de gevolgen, die dit voor-
 geven na sig hadde gesleept, aanspraaklyk en
 strafbaar zouden zyn.

Na desen stap, sagen de Regenten wel, dat Verfoekt
 'er geen versoeninge meer met den Vorst te ho- d' Afge-
 pen was. Te min, nadien hy het vallen van het fanten
 hekke, uit syn sin niet konde setten, en vaste- der twe
 lyk van voornemen was, desen hoon te wre Hoofd-
 ken (r). Sy dagten met regt, dat het vrugte- steden
 loos was hem langer te ontsien, en gaven, in het hier te
 begin van April, aan de Steden Deventer en komen.
 Campen te kennen, dat sy, van voornemens
 zynde, de Stad op het spoedigste met het Stigt
 te vereenigen, versogten, dat sy hunne Afge-
 fanten, met genoegsame last, na Zwolle son-
 den, om dit heylsamen en noodzakelyke werk
 te

II. DEEL.

(q) Twede Deel blaaf.

(r) Den onbekenden Schryver.

1524. te voltrekken. Op den 5den April, kwamen van wegens de Stad Deventer, Roelof van Twickelo, en Hendrik Plaatman, binnen Zwolle (s). Des anderen dag erſcheen aldaar van wegens de Stad Campen, den Secretaris Joān van Breda. Den laaſt genoemden Gefant, verontſchuldigde, ſo veel hem mogelyk was, ſyn laſtgevers, dat ſy niemant uit den Raad, met d'onderhandelingē, wegens d'onveiligheid der wegen en andere oorſaken, belaſt hadden. Hy verſekerde te gelyk, dat ſyn Heren genoegē namen, met al het geen dat die van Deventer en Zwolle beſloten, en te gelyk vaardig waren, twe Burgermeesters te ſenden, indien de twe Steden het raadſaam oordeelden te zyn. Dit laaſte goedgevonden zynde, reed den Secretaris in aller yl na Campen. Dog even na ſyn vertrek, kroegen die van Zwolle de tydinge, dat het Leger van den Vorſt in aantogt was, om de Stad te belegeren; ſy ſonden den Secretaris in aller yl een bode na, om na Zwolle te rug te keren. Waar door dus verhinderd wierdt, dat de Stad Campen, geen Gefanten uit den Raad ſont, om de vereeninge te voltrekken (t).

IX. Dit verdraagde of belette de onderhandelingē geenſints, en niet min ſpoedig en geluklyk wierdt 'er aan dit ontwerp gearbeidt. Den anderen dag, zynde den 7 April, vergaderden d'Afgeſanten met de laſthebbende van de Stad Zwolle, en „meer andere goede luden“, in het Clooſter Belhem. Die van Zwolle, bedankten de Gefanten der twe Hoofdsteden ſeer, dat ſy op het aanschryven der Stad, de goedheid

(s) *Arent toe Boacop.*

(t) *Willem Nagge, Historie van Overiſſel.*

heid gehat hadden, te erfchynen, en geneigt waren de vereeninge te helpen bewerken. De Gefanten der twe Steden, van hunne fyde de Geloofsbriefen voorgelefen hebbende, betuigden aan Stads lasthebbende, geen mindere dankbaarheid over hunne bereidwilligheid. Dus fcheidde de eerste vergaderinge. De Gemagtigden der twe Steden, in de tweede, den 8 of 9. daar aan volgende, belegt, hebben die van Zwolle voorgestelt, of fy als nog van voornemen waren sig met het Stigt te vereenigen, en onder des Biffchops gehoorfaamheid te begeven. Die van Stads wegen antwoordden 'er op, de herftellinge der oude vrindfchap vuuriglyk en hartelyk te verlangen. Sy betuigden hoe finertelyk het hen viel, dat Stads inwoonders fo jammerlyk en ellendiglyk, als d'uitkomst getoont hadt, door valsche voorgevens, verdigtfele, en grove leugens, van ettelyke bofe en moetwillige menfchen, bedrogen, des Biffchops gehoorfaamheid onttrokken, en Carels gehoorfaamheid omhelst hadden. Dat hoe seer fy ook bereidwillig waren, de middelen te helpen be-ramen, om de vereeninge, op de sekerste en beste wyfe, te herftellen, fy nu egter wegens het beleg, door Carel voor Zwolle geflagen, de handen fo vol werks hadden, dat fy 'er niet aan konden arbeiden. Weshalven fy begeerden dat, d'onderhandelingen tot den anderen dag wordende uitgestelt, de drie Secretarien der Steden, middelerwyl een ontwerp van vrindfchap en verbintenisse, in gefchrift mogren stellen; om dien na door d'Afgefanten te kunnen worden onderfogt. Op den 10. April wierden d'onderhandelingen hervat. Men was het reets

1524. in het fakelyke , omtrent het opstellen van de nieuwe verbonds brief, eenig geworden. Dog een belctfel was 'er , het welke de treffinge des verdrags verdraagde. Die van Zwolle wilden, dat men 'er in zoude laten vloeyen , dat de twe Hoofdsteden op sig namen , de Stad wegens alles , wat sy gedaan hadt , schadeloos te houden , en te beschermen : onder anderen in het verstoren van de vergaderinge der Edellieden tot Nyerbruggen : het beleg van Hasselt : en het opbeuren der schattingen van het jaar 1522. Het ware even eens, of dit alles met regt of onregt geschiet was. Desen voorslag , kwam de Gevolmagtigden der twe andere Steden , so ongerymd , vreemt , en onbillyk voor , dat sy sonder bewimpelinge betuigden , hier toe niet gelast te zyn : en derhalven liever wilden sterven , dan in een voorslag te bewilligen , die tegens hun pligt streeft : en so seer tegens alle regt en reden aanliep , dat sy nimmermeer in staat waren so een stap te kunnen verantwoorden. Hefstig wierdt hier over tot het eindigen der vergaderinge getwift , en na een lange woorden wisselinge besloten , dat de Secretarien een ontwerp van een verbond , gesamentlyk zouden opstellen , by 't welk de drie Steden niet te kort gedaan wierdt. Dog dit wilde nog minder lukken : want de Secretarissen waren 'er verre af, om het onder sig met de uitdrukkingen eens te kunnen worden. Weshalven de Gevolmagtigde der drie Steden , de Secretarissen gelasten , om elk een ontwerp te maken , sy wilden als dan des anderen daags 'er eene van uickiesen , het welk hen eenpariglyk het best geviel. Op den 11 April , las men de drie opstellen der Ver-

Verbondsbrief. Men hadt reden van sig feer te verwonderen, dat Werner Puffelink, Secretaris der Stad Zwolle, in syn ontwerp hadt laten invloeyen, dat de twe Steden, Deventer en Campen haar eygen sake maakte, van al het geen die van Zwolle (het sy in het verstoren der vergaderinge te Nyerbruggen, het zy in het eerste beleg van Hasselt) gedaan hadden, en vervolgens bereid waren, hen tegens alle moeyelikheden en kwellingen te beschermen. Den Schryver was van de Geldersche partye: hy meende door dit middel, het vuur van oneenigheid te ontvonken: de onderhandelingen te vertragen: ja zelfs op een onvrindelyke wyse te doen afbreken (v). Met dit selfde oogmerk verspreiden de Geldersgesinden middelerwyl, dat men sig voor die van Deventer te wagten hadt. *Sy hebben de Stad, seyden sy, reets eens verraden, Zwollenaars weest op u hoeden dat sy u niet voor het twedemaal bedriegen.* Sy poogden ook een wantrouwen, tegens de Heren van de Ridderchap aan de inwoonders te doen opvatten (w).

Maar Godt sy dank, segt een ongedrukt Schryver, nog den Secretaris bereikte syn oogmerk (x), nog de valsche uitstrooysels hadden geen gevolgen. In stede van een onvrindelyke afbrekinge der handelingen wierdt 'er, op den selfden dag, en geensints den volgenden (y),

X.
Sy ma-
ken een
nieuw
verbond.

S 3

(v) Arent toe Boecop.

(w) Den onbekenden Schryver.

(x) Willem Nagge.

(y) Dus schryft *Willam Nagge*, met anderen te onrecht: want den verbonds-brief door hen zelfs medegedeelt, wederlegt hun gevoelen.

1524. een nieuwe verbonds brief opgerigt, en door de gemelde Afgefanten, als mede Pasman ten Holte, en Alert Brouwer, Burgermeester van Zwolle, (by gebrek van zegelen, en onder belofte van drie befegelde brieven met ten eerften te zullen vervaardigen), alleenlyk ondertekent (z). By dese verbintenis brief verklaren de laffhebbende, dat de Steden, (*Lyder*), een tyd lang onder malkanderen, en met het gehele Landschap in sware twiften geleest hebbende, onderlinge over een gekomen zyn, het Stigt van nu af voor altoos getrouw te zullen zyn: sig in alle voorvallende moeyelykheden en tot bewaringe van alle regten en voorregten met goed, lyf en bloed onderlinge te beschermen: en sig ten dien einde eeuwiglyk te vereenigen. In het bysonder beloofden Deventer en Campen, de Stad Zwolle in dese benauwde omftandigheden tegens des Hartogs magt en geweld op gemene kosten te verdedigen. Al het welk met meerdere woorden in den volgenden brief, na den oorspronkelyke afgeschreven, vervat is.

Wy Burghermeystersen, Scepenen ende Raeden der Steden Deventer, Campen ende Swolle doen kond ende bekenne vermits desen apenen befegelden Breff, Alsoe wy drye leyden myt malkanderen, en mytten alinghe Lantschappen van Overysfel een tyt lanck in reden, twyft, arronghe, twydracht ende onverstant geweest ende gheftaen hebben. Derhalven wy ons nu myt malkanderen verdragen, verenyget, Ende alsfulcke verdrach van nu voert an ten ewyghen tyden volkenkomelicken sonder Inbreeke onderhouden ende vollentrecken willen, soe hebben wy ons nu op

(z) *Arent toe Boecop.*

⁊ nye myt malkanderen verbonden, gelavet, ende gesekert, loven ende sekeren myts desen guede Sunte Martens ende des Gestichtes van Utrecht lude ende lytmaten toe wesen ende toe blyven ten ewygen dage, Ende die eene den anderen nimmermeer toe verlaten, dan altyt by eene te blyven, Ende die ene den anderen in allen lasten ende noeden woe en waar die hen comen mochten, myt lyff ende bloet by te staen, ende toe beschermen, Ende nyemant van ons dreen, de een den anderen in ghenen van synen olden Privilegien, rechteyden ende gewoenten toe vercorten noch te verminderen, Dan hem de selueste sonder eenyge verhiernisse to laten behalden, ghebruicken ende genieten onbespiert. Ende malkanderen te styven ende daer in toe stercken, ende toe helpen beschermen myt aller macht. Gelaeyen en sekeren oeck wy Steden Deventer en Campen, die voerscr: Stadt van Swolle te helpen uithdraghen myt lyff, guet ende bloeth then eynde toe, dat ghene die Hartoech van Gelder, nu tegenwoerdich teghens sy, myt ghewelt betenghet ende voerghenomon heeft. Alle dinghe sonder Argelift, oirkonde der waerheyt, hebben wy drie Steden voerscr: onser Steden secreet Segell an dessen brief gehangen. Gegheven op beloeken Paesschen, Anno vyftien hondert vier en twynty.

NB. De praëliminaire acte door Gedeputeerden der drie Steden, den 11. April 1524. gemaect en ontworpen, was getekend

Roeloff van Twickell,
Henrick Plaetman,
Joan van Breda, Secr: to Campen,
Pasman van Holte,
Albert Brouwer.

Sommige melden (a), dat by dit verbond mede bevoorwaard was, dat de Stad Zwolle

Aanmerkinge daarover.

S 4

in

(a) In ongedrukte Schriften.

1524. *in het volle, vrye en geruste besit van het swarte Water soude blyven.* d'Uitkomst heeft getoont, dat de meninge der Steden Deventer en Campen geweest is, de Stad de tolvryheid niet te berwiffen. Dog in geen van alle afschriften, deses briefs door my gesien, hoe seer sy ook op vele plaatsen in de uitdrukkingen verschillen, heb ik dese byvoeginge gelezen.

XI. Middelerwyl hadt Hartog Carel besloten, het Staat van beleg met een aansienlyk getal krygsknegten, Stads tegen een grote swerm op ontbodene boeren voor genweer. de Stad Zwolle te slaan (*b*). De Stad was, volgens de wyse deser tyden, in een tamelyke staat van tegenweer gestelt. Behalven de seer hoge en dikke muren, met drie en twintig of vier en twintig torens gedekt, hadt sy een redelyke brede gragte (*c*). Het geschut ontbrak er niet: en de burgers, nu al reets eenige jaren in den oorlog geoessent, hadden moed en beleid genoeg, de Stad tegens een beleg te verdedigen (*d*). Des niet te min hadden de Heren van den Raad, kort na d'aankomst der Gefanten, om hulp van Deventer en Campen versogt, en oerlang seftig krygsknegten van Deventer (*e*), en op den 15. April, een gelyk getal soldaten van de Stad Campen binnen haar muren ontfangen.

Carel belegert Op den sesden dag van de maand April, was Zwolle, het Geldersche Leger na de Stad in aantogt. drie we De Burgers, de Gelderschen de Stad siende naderen, ken lang.

(*b*) Sligtenhorst, Gelders. Geschied. bladsf. 377.

(*c*) Uit aantekeningen.

(*d*) Sligtenhorst bladsf. 377.

(*e*) Arent toe Boecop in syn Jaarboeken.

deren, trokken de Sassenpoorte uit, en staken alle de huizen, als mede het Bosklooster, ook wel Marienbosch genaamt, in brand; op dat de vyanden daar in geen gelegendheid hadden, sig te verschanssen (f). Sy hebben evenwel het verbrande Nonnen klooster en de meulens voor de Sassenpoorte, tot een schietschans gebruikt (g). Den Hartog selfs kwam op den agtsten met het grof geschut, en syn gewoon gefelschap voor de Stad. Hy versogt tot twe of drie maal met de Burgers: aan wien alle samspraak met den Vorst, door den Raad verboden wierdt, te mogen spreken. Dog de Schout gaf hem tot antwoord dat, indien hy opregtelyk met de Stad meende te handelen, men hem aanstonds op een behoorlyke wyse, met syn Staatsdienaars binnen zoude ontfangen; so dra als hy syn Leger weder tot aan of over den Yselfstroom te rug trekken liet. Carel hadt hier de minste gedagten toe, en merkende, dat hy nooit de Stad door onderhandelingen, wegens de wyse voorsorgen des Raads, overheren konde, settede het beleg van toen af met een onvermoeyden yver voort. De Gelderschen hadden sig binnen weinig dagen so diep verschanst, dat sy sonder gevaar de Stad naderden. Op den agtsten dag na de berenninge, was al hun geschut aan den gang, en sy schoten so geweldiglyk, dat het, om met een ongedrukt Schryver te spreken, feer vreesfelyk donderde. De Homoye wierdt verscheiden reifen getroffen, en stortede ter neder. Ook hadden se tusschen de Sassenpoorte en Dieserpoorte, een ronde vier-

S 5

kanten

(f) Willem Nagge, en den onbekenden Schryver.
 (g) Lindeborn Hist. Episcop. Davent. pag.

1524. kanten toorn omver gefchoten. Men vreesde toen van binnen, dat fy een storm zouden hebben gewaagt: dewyl de gragten door een koe-len Ooften wind seer opgedroogt waren. Dog de grote moed en dapperheid van die van binnen, belette de hen sulks eerlang. Want geen gevaren ontsiende, herstelden se met een ongemene yver, al de schade door het geschut veroorzaakt, en stopten en vulden de gaten met mest, willigen, en andere bomen. De belegerden siende, dat de Gelderschen, de Stad het meeste aan de syde van de Sassenpoort aanvielen, wendeden ook hun meeste geschut daar na toe. De meeste scheuten wierden gedaan uit de schoemakers toorn, op het verschansste Bos Clooster. Met sulc een goeden uitslag, dat de beleggers het geweldige vuur niet langer kunnende uitstaan, het clooster moesten verlaten. Sedert dat de Gelderschen uit dese verschansinge, door de nabyheid, de nadeligste aan de Stad, verjaagt waren, wierden de rondelen van de Sassenpoort, met meerder geschut als te voren beplant. Men bediende 'er sig so meesterlyk van, dat men het Geldersche by na aan het swygen kreeg. Ten minsten, een tydenotig Schryver verhaalt, dat de vyanden van toen af maar eenmaal vuurden, terwyl ons Canon viermaal afgeloft wierdt. Dese geringe voordelen, maakte d'onse stouter en moediger; en sy, die sig te voren niet in de werken derfden laten sien, deden van toen af geduurig uitvallen, welke egter niet alle even gelukkig slaagden. Op seker dag, trok een geheel rot, by na dronken zynde, de Stad uit. Den vyand ontving hun so wel, dat sy 'er alle het le-
ven

ven by inschoten: op drie na, die door de vlugt hun lyf reddende, de tydinge der nederlage van de hunne, binnen de Stad bragten.

De Afgesanten van Deventer en Campen, met hunne hulptroupen, bleven standvastig, schoon de belegeringe nu al reets drie weken geduurt hadt (b). De inwoonders gaven de moed even min verloren. Dog het sterke waken en braken, mattede hen niet te min af. En den Raad, om de ingesetenen so veel mogelyk was te verligten, ontsloeg, selfs in het begin van het beleg, geen der Cloosters van desen last, dan alleen dat van Belhem: Het welke, „schoon het van oldes, seggen de Regenten, „onder onse geboth niet toe staan plecht“, egter sig al mede willig betoonde, door het betalen van eenig geld, in plaats van wagt te houden, de Stad te beschermen (i). Carel daar en tegen, viel het beleg niet min moeylyk nog kostbaar. Hy wierdt verdrietig dat syn openbare aanvallen en bedekte lagen, even ongelukke-lyk uitvielen, en het beleg in het laatst aan het kwynen geraakt was. Siende selfs, dat syn saken meerder agter uit, dan voor uit gingen, heeft hy een gerugte (namentlyk, dat den Bisshop met een Leger van drie duisend voetknegten, en seven hondert ruiters in aantogt was, om de Stad te ontsetten) tot een voorwendfel gebruikt, om de vredehandelingen (k) met de Steden Deventer en Campen te hervatten.

Hy schreef, ingevolge de wederzydse bewil- XII.
linge, De Ste

- (b) Den onbekenden Schryver.
(i) Het Boek der aannemingen.
(k) Den onbekenden Schryver.

1524. linge, de Gefanten der twe Steden, om tot den handelen met hem over vrede, Hulsbergen een vergaderinge by te wonen. Des Hartogs Raadslieden, met de Gefanten der twe Steden vergadert, wilden in genen dele in eenige onderhandeling trede, voor dat de twe Steden beloofst, en op een plegrige wyse versiekert, voor de volgende voorwaarden ingestaan hadden. Eerstelyk, dat die van Zwolle, sig gedurende de onderhandelingen, met het huis van Bourgondien niet zouden versoenen. Ten tweden, dat sy de afgesette Raadslieden en andere burgers, in de boeyen sittende, niet mogten straffen; ten zy dat Ridderchap en Steden daar over mede vonnisten, en in toestemden. De Stedegefanten op dese voorflagen niet gevat zynde, en veel minder last hebbende daar in te bewilligen, beloofden aan hunne Overigheden hier van verslag te doen; en in de volgende vergaderinge, op den 29. April, tot Hattum bestemt, daar op te antwoorden.

Op welke voorwaarden. Op den bepaalden dag in de byeenkomste te rug gekeert, hebben sy aan Carels Raden verklaart, dat de Regenten der Steden Deventer en Campen bereid waren, voor die van Zwolle in te staan, dat sy de bewuste twe articulen getrouwelyk zouden agtervolgen. Men wierdt het van beyde syden omtrent de andere voorwaarden der vrede, op den selfden dag eens (1), en tekende een verdrags brief. Waar by verhaalt wordt, dat den Vorst op het vurig begeren van de Steden Deventer en Campen bewilligt hebbende, om over vrede met die van Zwolle te handelen, de wederfyds last hebbende,

(1) *Arent van Boecop.*

de, in de volgende voorwaarden overeengekomen waren. Ten eersten, dat alle twist en vyandschap tusschen Carel en de Stad Zwolle, sig van het bedryven van alle vyandelykheden regens elkanderen onthouden, en haar geschillen ter beslissinge of van een onpartydig Prins, ofte van den te kiesene Bisschop, of aan de Statuten des Nederstigts, ofte de Steden Deventer en Campen, tot keur van den Hartog, overgeven zouden. Ten tweden, dat de stromen en wegen van Gelderland en het Stigt geopent, en door wederlyds ingesetenen, op gewonelyke tollens en weg gelden, betreden en bewandelt mogten worden: van de tyd af aan, dat het Carel geluffte, het beleg van Zwolle op te breken. Ten derden, dat het die Stad niet geoorlooft was, met het huis van Bourgondien, ofte desselfs aanhangeren te handelen. Ten vierden, dat de gevangen en tot Zwolle, so wel de afgesette Raadslieden, als de andere burgers, op vrye voeten gestelt wierden; so lang tot dat dit geschil geheellyk uit de weg geruimt was. Voor de sekerheid van de nakominge, der twe laatstgemelde articulen moesten, ten vyfden, de Steden Deventer en Campen instaan, en sig binnen twaalf dagen door een bysondere besegelde brief verbinden. Ten zesden, dat alle schattingen door de boeren en geerfden rontsomme Zwolle, aan des Hartogs bevelhebbers versproken, en nog onbetaalt gebleven, niet gevordert zouden mogen worden. Eindelyk ten sevenden, dat des Hartogs amptenaars, geen nieuwe schattingen in Overysfel mogten uitschryven.

Den verdragsbrief, door Arent van Cruithuisen,

XIII.
Veran-

1524. deringe daar in gemaakt. huifen, Jan Bentink, Warner van Lennip, Jan van Verffen, Roelof van Twickelo, Geert Borgchers, en Jan van de Vecht, van wegens des Hartogs en de twe Stedens fyde ondertekent zynde (m), wierdt door Carel niet in alle delen goedgekeurt. Dit was te feldfamer, dewyl syn Raden in den aanvang der onderhandeling verklaart hadden, een volkomene volmagt te hebben. Carel stont den 7den articul byzonderlyk niet wel aan: waar in syn Raden, volgens syn voorgeven, hun magt te buiten gegaan waren. Ook wilde hy daarom, dat, na dat aldaar syn amptenaars verboden was, nieuwe schattinge uit te setten, 'er bygevoegt wierdt. *Tot dat d'electie eenes nieuwen Bisschops geschied zoude zyn.* De Stedegefanten te seer na vrede wenshende, wierden genoodsaakt des Hartogs wille te volbrengen, en den brief met dese byvoeginge te besegelen (n).

Hy breekt het beleg op. Ingevolge dit getroffene accoord, wierdt het beleg van Zwolle, middelerwyl de handelingen kwynende doorgeset, en nu reers vier en twintig dagen geduurt hebbende, op den 30. April, door Carel opgebroken (o).

XIV. Dood en hoedanigheden van den Bisschop. Bisschop Philip van Bourgondien, de grondstenen van de vereenige der drie Steden gelegte, begon voorspoediger tyden in het toekomstende te hopen. Dog hy hadt het geluk niet, de werkelyke verbintenis, en haar nieuwe gegevene blyken van gehoorszaamheid aan den Utrechtschen Setel te overleveren. Omtrent den 5. April, viel hy in een siekte, welke men aan

(m) Uit den verdrags brief.

(n) Arent toe Boecop.

(o) Den onbekenden Schryver.

aanstonds oordeelde dodelyk te zyn. Op syn 1524
sterfbedde leggende, riep hy uit, *God weet*
bet, dat ik van desen oorlog geen oorzaak ben
geweest. Pas hadt hy twe dagen siek geweest,
of hy betaalde den schuldigen en onvermydely-
ken tol der natuur. Indien men over de hoe-
danigheden van Philip wil oordelen, moet men
nog met *Gerard Noviomagus*, hem te seer ver-
heffende (p), nog met *Heda*, hem te veel te
laste leggende (q), raadplegen: maar liever
syn daden onderzoeken en beschouwen. Men
zal als dan van Philip, even als den groten
Franschen digter *Racine*, sig uitdrukt (r), met
regt mogen seggen:

— — — (*qu'il n'avoit*) *merité*

Ni cet excès d'honneur ni cette indignité.

Want Philip had geest, was vredelievende, en in
verscheiden wetenschappen ervaren. In het be-
stieren van syn heerschappye, gebruikte hy syn
verstand niet; en volgde de schadelyke raadge-
vinge van syn vlyers, om onbescorgder te kun-
nen leven. Indien men hem de gevolgen te
laste leggen moet, die uit syn al te groot be-
trouwen op syn kwade Raadslieden reisen, men
zal bevinden, dat den evenaar meer na den laat-
sten dan eerst genoemde Schryver zal overhel-
len. Sels sonder dat men op syn andere onvol-
maaktheden niemant, dog wel het allerminste
een Bisschop betamende, behoeft agt te slaan. Verkie-
Weinig dagen na Philips overlyden, traden sininge van
de Canunniken tot de verkiefinge van een nieu-
wen

(p) *In vita Philippitom. i. Analect. Matthai pag. 206.*

(q) *In Philippo pag. 325.*

(r) *Racine Tragedie de Britannicus Acte 2. scen. 3.*

1524. wen Biffchop over. Het draalde lang voor dat een nieu- de keur gedaan wierdt; ter oorfake, dat 'er fig we. vier magtige Heren toe opdeden, die door vier magtige Vorften onderfteunt wierden. Hartog Carel van Gelder, was 'er een van, die voor de foons, van den Hartog van Lunenburg, met fyn fufter in egt verbonden, fprak. Sommige uit de Regeringe van Utrecht, en eenige Burgers met kwade vooroordelen tegens de aanftaande verkiefinge ingenomen, verveelde dit eindelijk. Sy, gefamentlyk na het Capitellhuis tredende, verfogten de Canunniken, Hendrik van Beyerens, tot Kerkvoogd te kiefen, ofte andersints moeftten fy bedagt zyn: *Dat badden fy de keur fy badden de deur.* Het grootfte getal Canunniken, het zy uit eigener beweginge, het zy uit vrese, verkoren tot agt en vyftigfte Biffchop van Utrecht, Hendrik van Beyerens, Dom Prooft te Straatsburg, Prooft te Aken, en Canunnik te Ceulen, broeder van den Paltsgraaf. Hy heeft het Bifdom vier jaren beftiert, en was de laafte Biffchop, die het wereldfche gebied over Utrecht en Overyffel voerde.

XV. Vele geviel defe keufe niet: en het ergfte was, dat fe den Vorft van Gelder geheellyk mishaagde. Hy hadt hier toe geen andere reden, dan dat Hendrik van Beyerens nog van fyn maagfchap, nog van fyn aanhangeren was. Ook nam hy het voorby gaan van fyn fufters kinderen fo hoog op, dat hy fig van die uur af, tot den kryg bereide, en fyn gefchut van Wageningen, na de grenfen van fyn heerschappye vervoeren liet. Eerlang floot hy de ftromen en wegen in Gelderland, voor die van Overyffel. Hy verboot een ieder op ftraffe, en verlies van goed

Carel
over de
keufe
misnoegt,
plaagt
Zwolle.

goed en lyf, iets binnen Zwolle te brengen, en hy liet alle waren van Stads inwoonders beflaan. Om de ongelukkige Stad nog meerder in het nauwe te brengen, waarschuwt hy de Steden Deventer en Campen, de Stad in generley wyse te ondersteunen, en te helpen: andersints dreygende haar niet beter te zullen behandelen. Dog de twee Steden, kenden al te wel de noodzakelykheid, van de ingegane verbintenissen niet sonder wettige oorsaken te verbreken, en ondersteunden haar nabuurstad, in gevolge alle de punten des verdrags. Carel nooit vrugteloos dreigende, deed haar alle kwellingen aan, die hy haar voor de getrouwigheid voorspelt hadt. De Steden, deden in een vergaderinge tusschen haar Afgesanten, en Carels Raden tot Zwolle gehouden, seer sware klagten, over de gedurige verbrekingen der verbintenissen. Bysonderlyk wegens het schenden van het laatste tot Hattem gemaakt; waar by de vriendschap tusschen hem en de Stad Zwolle herstelt was. Men wil, en den eenfydigen Schryver *Arent toe Boecop* (s), verhaalt voorseker, dat Hendrik van Gent, Hofmeester van Carel, de bilykheid der beswarenissen van de drie Steden bespeurende, opregtigheid genoeg gehadt hadt, om sig de volgende Woorden te laten ontvalgen, *so als een bedelaar syn rok met lappen aan malkanderen; en hebben daar nog werks genoeg aan.* Wat hier van zy ofte niet, de partydigheid verbiet ons te verswygen, de andere reden, die Carels Raden tot verschoninge

II. DEEL.

T

van

(s) In syn Overijf. Jaarboeken.

1524. van de gegevene bevelen inbragten. Die van Zwolle, seyden sy, hadden selven eerst de laatste vrede verbroken; gelyk eerstelyk daar uit bleek, dat sy de afgesette Raadslieden en burgers, uit haat van den Hartog vast geset, niet uit de gevangenissen in betere verblyfplaatsen overgebracht hadden: maar tot nog toe tegens het Tractaat van Hattem, in hokken en gaten gekluistert hielden. Ten tweden, gaven sy voor, dat die van Zwolle, na den getroffenen stillstand van wapenen, in des Hartogs leger met hand geweer geschoten, en eenige krygsknegten gewont hadden. De vergaderinge scheidte vrugteloos, en schoon die van Zwolle, door de twee Steden vermaant, de gevangenen in bekwamer en gemakkelyker gemakken overbragten, wierdt 'er egter, in de volgende by een komsten, (om 'er in het bysonder van te spreken, zoude te lang zyn) niets besloten, omtrent d'intrekkinge van Carels bevelen (f).

XVI. Dus hadt men pas in Overijssel, de vurig verlangde vrede gesmaakt, of men was 'er weder in meerder benauwdheid en angst, dan te voren gebracht. De Steden Deventer en Campen, leden van de Gelderschen veel (v). Dog die van Zwolle, hadden van hun eigen ballingen, staande onder het bevel van Jacob ten Sterte en de Geldersche besettinge van het huis te Rechteren, alle kwellingen en baldadigheden uit te staan. Omtrent Piaxteren, wierden sy van het vee op de Marsch weydende, berooft, en de bomen buiten de Stad afgekapt (w). De

we

(f) *Arent toe Boecop.*

(v) *Revinus ad hunc annum.*

(w) *Den onbekenden Schryver.*

wegen wierden door de sroperyen , onveiliger als in den oorlog , en niemant derfde syn hoofd buiten de poorten steken. De Stads poorten selfs , waren van hunne aanvallen niet vry : want op den 18. Julius , een groot gedeelte van Stads besettinge uitgetrokken zynde , om den Gefant van Campen Joan van Breda , na Deventer te geleiden , kwamen de krygsknegten van het huis te Rechteren , in den volgenden nagt voor de Stad. Vier voer hooy en turf voor de nieuwe poorte (x) , in brand gestoken hebbende , wierden de deuren geheeliyk verbrandt. Sy zouden meer andere moetwilligheden hebben uitgerigt , indien de burgers op de been geraakende , hen niet eindelyk door het felle schieten verjaagt , en op de vlugt gedreven hadden (y).

Niemant byna trok sig dese algemene ellende aan. Het roer der Regeringe , de dierbare eenigheid , was verbroken. De Edellieden en amptenaars bemoeyden sig nergens mede. De drie Steden alleenlyk sorgden , so veel mogelyk was , voor de behoudenis van het Land. Sy gaven den nieuw gekoren Bisschop als nog in Duitsland blyvende , van 's Lands slegte toestand kennis. Sy versogten syn hulpe en bescherminge , en raadden hem seer aan , dat hy met den Hartog , een groot gedeelte van Overysse besittende , de vrede sloot , en intusschen het krygsvolk de agterstallige maandgelden voldeet ; waar toe sy niet langer in staat waren. De Stad Zwolle wenschte hem , by een bysondere

De
Steden
schryven
aan den
Bisschop.

(x) Dus denke ik dat de Dieserpoorte omtrent des-
se tyd genoemt wierdt.

(y) *Arent van Boscop.*

1524. dere brief, wegens syn verkiesinge geluk. En betuigde haar ingesetenen bereidwillig te zyn, goed en bloed tot syn dienst op te offeren. Dog smeekte hem niet te min nadrukkelyk, om het Land met den Hartog te versoenen. Hendrik van Beyeren, versekerde in syn antwoord aan Ridderfchap en Steden, van den 18. Julius, over 's Lands onheylen bedroeft, en met een groot medelyden aangedaan te zyn: Hy beloofde met ten eersten in Overyffel te zullen komen, en middelerwyl met syn vrienden aan de vrede tusschen Overyffel en Carel te arbeiden (z).

XVII. 's Lands ongelukkige toestand eyschte een
 Sy nemen knegten aan, dadelyker hulpe, dan dese beloften. Dese overweginge, deed de Regenten der drie Steden besluiten, den Ritmeester Joost van Voorden, met sestig ruiters aan te nemen, op voorwaarden: dat syn Bende, sterk sestig man, d'eerste soudye van agt en twintig stuivers in de maand, van agt en twintig dagen, voor ieder man, en drie maal so veel voor den Bevelhebber zouden ontfangen, als sy op den Overyffelschen bodem het eerste maal vernagreden. Dat de ruiters sig in alle gelegendheden tegens de vyanden moesten laten gebruiken. Mids dat de schade en verlies, welke sy aan lyf, paarden, en harnasch, in gevegten leden, hen door de Steden wierde vergoet. Waar en tegen sy ook verpligt waren, de gevangene Edellieden, Burgers, boeren, de veroverde Steden, Sloten, huizen en geschut, aan de Regenten der drie Steden over te leveren. Eindelyk, dat dese voorwaarden so lang zouden stand grypden, tot dat

(z) *Arent toe Boecop.*

dat Hendrik van Beyeren, in Overyffel geko- 1524.
men zynde, daar in anders voorfag (a).

Binnen de Stad Zwolle, wierden omtrent de Beramin-
zelfde tyd de beramingen, in het vorige jaar gen tot
gemaakt, volgens sommige vernieuwt (b). Ten Zwolle.
minften hier is feker, dat er toen op het nieuw
besloten is, dat de Gefworene Gemeente haar
selfs, en ook den Raad zoude kiezen (c). Wel-
ke willekeur al reets lang te voren stand gegre-
pen hadt, dog door de voorgaande oorlogen
in ongebruik of kleinagting geraakt was (d).

De Stad was behalven door de voorverhaalde XVIII.
kwellingen, nog in een grote verlegendheid ge- A. van
raakt, wegens de herstellinge van schade, die Rhede,
den ongelukkigen Edelman Adriaan van Rhede, eyscht
van haar vorderde (e). Dien Heer schreef, op den vergoe-
24. Mey, aan de Stad, dat hy, vernomen heb- ding van
bende, dat de vereeninge tusschen de drie Hoofd- haar,
fteden getroffen was, niet wist, of fy ook fyner
gevangenis en het losgeld, 't welk hy hadde
moeren betalen, gedagtig geweest waren. So
niet, dan hoopte hy, dat de Stad, het onge-
lyk en schade, 't welke hem van harent wegen
was veroorzaakt, zoude vergoeden. Te eerder
verwagtede hy sulks, dewyl hy, van alle de be-
tigtingen hem te laste geleid, onschuldig was:
Op dat men hier aan niet behoorde te twyffe-
len was hy, schoon volgens regte ongehouden, be-

T 3

(a) Uit de aannemings brief van den 9. Augustus.

(b) Uit aantekeningen.

(c) Uit een brief van het jaar 1578. van den 8. Sep-
tember. Waar in van dese beramingen meldinge ge-
maakt wordt. Resolutie Boek van Raad en Meente op
het jaar 1573.

(d) Sligtenhorst Gelders. Geschied. bladsf. 377.

(e) Men zie hier voren tweede Deel, bladsf. 201. 202. 203.

1524. bereidwillig voor den Raad zelfs te regte te staan, over en wegens alle beschuldigingen, die door den ouden Raad regens hem ingebracht waren (f). Den Edelman deet aan Campen een week te voren deselve klagten in bredere bewoordingen. Dog of schoon de Steden aan derselvers regtvaardigheid niet schenen te twyffelen, sie ik egter nergens, dat sy op middelen gedagt hebben, om den Edelman te vergenoegen.

Belegginge van een vergaderinge tot Nuis.

Den Bisschop, seer na vrede met den Vorst verlangende, hadt, ingevolge syn beloften aan de Staten van Overyssel gedaan, den Ceurvorst van Trier bewogen aan de vereeniging te arbeiden. Dien ten gevolge verschreef de Ceurvorst des Bisschops, des Hartogs, en de Overysfelse Gesanten tot Nuis. De drie Hoofdsteden van Overyssel, versogten dat den Hartog haar Gesanten vry geleyds brieven vergunde. Dog dit sloeg hy rond uit af. Dus dat de Steden geen raad wisten hoe haar Gesanten veilig tot Nuis komen zouden. Die van Campen oordelende, de reyse door Holland en Brabant te kunnen nemen, wierdt dit geheellyk door d'anderen afgeraden: ten zy de Hartogen van Cleef en Gelder, de Gesanten vrygeleyde verleende. Dog hier was geen raad nog hope toe: en men sprak eindelyk af, de gesanten van Campen en Zwolle, na Deventer, en van daar so sy best konden, na de byeenkomst te laten reysen. Van daar zyn sy met die van Deventer op den 4. September vertrokken, en op den agtsten van die maand behouden tot Nuis aangekomen.

XIX.
Scheid

Op den morgen van den 10. September, wierden d'onderhandelingen in het Minnebroers Cloos

(f) Des onbekenden Schryvers.

Clooster tot Nuis geopent. De Gefanten des 1524-
 Biffchops, eyschten van Carel alle de Steden en vrugte-
 vlekken wederom, die hy den overledenen Bis-1008.
 fchop ontweldigt hadt. Carels Raadslieden be-
 weerden dat hun Heer defelve alles wettiglyk
 befat, en mogt behouden. De redenen wier-
 den sonder vele moeyte door die van des Bis-
 fchops fyde wederlegt. Terwyl men hier mede
 befig was, vattede de Ceurvorf een reden van
 misnoegen op, die van fo veel gevolg was, dat
 de middelaar de byeenkomst verliet en fe vrug-
 teloos gefcheiden wierdt. Sie hier 'er d'oorfaak
 van. Voor het openen der vergaderinge, hadt
 den Ceurvorf, aan den Biffchop van Utrecht,
 en Hartog Carel verfogt, dat, gedurende d'on-
 derhandelingen, van beyde fyde een stilland
 van wapenen onderhouden wierdt. Biffchop
 Hendrik bewilligde hier in: dog den Hartog
 weigerde Overyffel daar in te begrypen, en by-
 sonderlyk de Stad Zwolle, welke hy van dag
 tot dag meer en meer benauwde en den gehelen
 toevoer affneet. Selfs liet den Hartog by ver-
 los van lyf en goed, alle huislieden en ingefe-
 tenen van het Carspel en de vryheid van Zwol-
 le verbieden, binnen de Stad te kerke te gaan,
 ofte de doden aldaar te laten begraven. Die van
 Zwolle trof dit verbod op het fcerfte. Sy ga-
 ven de twe Steden kennis, dat fy niet langer
 dese kwellingen wilden lyden, en aan Berend
 van Hakfoort, des Hartogs Staatsdicnaar, het
 verleende vrygeleyde, en den stilland van wa-
 penen wilden opfchryven. Deventer en Cam-
 pen raadden die van Zwolle dit voor als nog af,
 en beloofden geen middelen te zullen fparen,
 om de Stad mede in den stilland te doen begry-
 pen.

1524. pen. De handelingen waren hier na tot Nuis begonnen, en Carel sig weinig aan de begeerte van den Ceurvorst kreumende, hadt de gewone vyandelykheden in Overyffel door syn besettinge op het huis te Rechteren laten bedryven. De drie Steden, op den twaalfden, van dese kwellingen tot Nuis verwittigt, hebben 'er aan den Ceurvorst de wete van gegeven, die dit horende, seer gram wierdt. Dog op den vyftienden, lang genoeg na des Hartogs antwoord op eenige vredes voorslagen gewagt hebbende, agtede hy het niet met syn waardigheid over een te komen, langer na Carels te rug schryven te vertoeven. Hy is deswegen ook kort daar na uit Nuis vertrokken: na dat hy door Carel geen vrede verlangende, seer trots behandelt was (g).

De Stedegefanten waren intusschen, in een grote benauwdheid vervallen geweest. Nadien de Graaf van Iffebroek, in 't jaar 1510. in haar dienst geweest zynde, nog eenige agterstallige penningen, voor lange jaren van haar vrugteloos gevordert hadt; en nu door des Ceurvorsts Cancelier liet opeyschen. Dese Heer gaf haar op den veertienden hier van kennis, en betuigde uit ontsag en agtinge voor den Bisschop haar tot Nuis niet te willen arresteren. Dog verwagtede te gelyk dat Iffebroek, syn schuld tot kentenisse van den Bisschop voldaan wierdt. De Stedegefanten den Cancelier voor syn toegeefflykheid bedankt hebbende, zyn, na beloften van aan de afbetalinge deser schuld te zullen

(g) Men sie in het brede over de vrede handeling tot Nuys, de *Historie van Overyffel door Willem Nagge het 4de Boek.*

len denken, na Overijssel te rug gekeert (b). 1524.
 Het vrugteloos scheid der Nuische verga- XX.
 deringe dompelde het Land niet alleen wedet Carel
 in de vorige onheylen, maar deed te gelyk de saayd on-
 hoop van vrede, waar na een ieder seer haak- eenigheid
 te, verdwynen. Het verbieden van allen toe- tusschen
 voer binnen de Stad Zwolle, en de gedurige de Ste-
 stroperyen van de besettingen tot Rechteren, den.
 bragten haar eindelyk in een ellendigste toe-
 stand. Dagelyks wierden sy door de Gelder-
 schen aangevallen. Dagelyks vogten sy met
 hen: dog nooit wonnen sy 'er iets anders by,
 dan dat sy de hinderlagen, hen door die van
 Rechteren geleyt, ontweken. Want het afbran-
 den hummer goederen en het opbeuren der pag-
 ten en landeryen konden sy toen even weinig
 als te voren beletten. Hier by kwam nog het
 gebrek dat men aan levensmiddelen hadt. Tot
 nog toe was de Stad standvastig gebleven: dog
 eindelyk liet sy de moed vallen: wanhoopte
 aan haar behoudenis: en, dat het ergste was,
 begon de twe Steden Deventer en Campen te
 mistrouwen en verdagt te houden, als of sy het
 niet wel met haar meenden. Waar in se te meer
 gesterkt wierdt, doordien sy geheel traag waren
 in de Stad te ondersteunen. Men merkte ook
 op, dat Carel de Steden Deventer en Campen
 nu beter behandelde. Die losse Vorst begreep
 te regt, dat dit het bekwaamste middel was,
 om den band van eenigheid tusschen de drie Ste-
 den te verbreken (i). In desen rampsaligen toe-
 stand, namen die van Zwolle hun toevlugt by
 de twe Steden. Sy versogten een verklaringe
 wat

T 5

(b) Arent toe Boosop.
 (i) Den onbekenden Schryver.

1524. wat sy, inval van oorlog, te verwagten hadden, en of men van sins was hen te verlaten of te helpen. Dese rondborstige vrage was het behoud der Stad. Want de Steden beloofden haar niet alleen te helpen: maar die van Campen des Hartogs toorn veragtede, hebben de Stad tot drie of viermaal toe voorsien met alle levens behoeftigheden die 'er ontbraken en hoognodig waren: Waar door, om met een *ongedrukt Schryver* te spreken, „ die „ nu half verdispereert waren, wederom moed „ begosten te nemen “.

Hy laat eenige Zwolsche knechten de ooren affnyden, Carels toorn wierdt, door de getrouwigheid der Stad Campen, gaande gemaakt, en hy wreekte sig op een wrede wyse op die van Zwolle. Want hy liet drie van hunne krygsknechten, door syn volk en sommige Zwolsche ballingen, in het Clooster Diepenheim, in de maand Julius, gevangen genomen, de ooren affnyden, en se in die staat op Kermis avond na de Stad te rug keren. De Raad en Geswo-rene Gemeente waren over dese schimpige behandeling ten uitersten aangedaan, en hadden voorgenomen, dit leedt, op de Gelderschen seer itraffelyk te wreken. Dog de Steden De-venter en Campen, toonden so kragtiglyk de noodzakelykheid aan, om den Hartog voor des Bisschops aankomst niet meerder te vertoornen, dat de Regenten hun billyke wraakdrift bedwongen (k).

XXI. Hendrik van Beyeren, sedert lange tyd in
Inhoudin- syn Statendommen verwagt, deet eindelyk op
ge van den 28. September syn intrede tot Utrecht. Na
weir

(k) *Revis Daventr. Illustr. pag. 227. en onbekende Schryver.*

weinig dagen vertoevens aldaar, begaf hy sig ¹⁵²⁴ onder het geleyde van een Camper vloot na den Bisschop alhier. In de maand November kwam hy tot Campen aan. Schoon de Stad Zwolle, de jongste der Hoofdsteden was, hadden Deventer en Campen geraadzaam gevonden, den Bisschop tot Zwolle eerst te laten inhuldigen, om den twyffelagtigen toestand van binnen. Onder beding nogtans, dat die van Zwolle schriftelyk beloofden, de twe andere Steden in haar voorregt, door deze toegeeflykheid, niet te willen verkorten, gelyk sy by een brief verklaart hebben (l). Ingevolge dese overeenkomst, kwam den Bisschop, twe dagen voor S. Elifabeth, alhier (m). Hy wierdt met de gewoonlyke pleggheden ingehuldigt, en alle de Burgers hebben hem als Landvorst den eed gedaan, „om hem holt en trouw te wesen“; gelyk seker Schryver spreekt (n). De Magistraat hadt kort te voren, de vaandels door den Hartog van Gelder op 't Sticht en Overysfel veroverd, uit de Kerk laten weg nemen, en elders doen plaatsen.

Den Kerkvoogd is vervolgens tot Deventer Belegert en Campen, en door de Edellieden en kleine Rechtere- Steden op den Spoelderberg tot Landheer aangemenen. Hy wendde toen dit alles verrigt was, syn oogen na den bedroefden toestand van die van Zwolle, onophoudelyk door de Geldersche besettinge tot Rechteren gekwelt wordende. Het leger van vier duisend mannen omtrent de Stad gelegert, beschermde haar nu wel

(l) *Arent toe Boescop.*
 (m) *Den onbekenden Schryver.*
 (n) *Willems Nagge.*

1524. wel voor een korte tyd , dog de arme en ongelukkige boeren en huislieden , hadden nu niet minder dan te voren te lyden. Nademaal fy het volk moesten onderhouden. Hendrik van Beyeren , sloeg met dese magt het beleg voor het huis te Rechteren. Door het onophoudelyk vuuren uit het swaar geschut , leedt het Slot grote schade. Een toorn was by na ter neder geschoten. Men overleyde toe een fellen storm te wagen. Dog de beleggers door het gebrek aan geld , onwillig geworden zynde den aanval te doen , brak den Bisschop het beleg op , en liet het volk na Diepenvene trekken (o).

XXII. Inmiddels hadt den Ceurvorst van Trier , op 't nieuw getragt een stilstand van wapenen tuschen den Bisschop van Utrecht , en den Hartog van Gelder te treffen. Hier in hadden fy beyde voor de tyd van veertien dagen bewilligt , en den Ceurvorst schreef een nieuwe vergaderinge tot Deventer uit , om de vredes handelingen tot Nuis afgebroken , te hervatten. De Gesanten van de Bisschop , van de Hartog , van de Staten van het Nederstigt , en van de Steden Deventer , Campen en Zwolle erschenen aldaar omtrent het midden van December. Den Ceurvorst was niet van meninge , sig in persoon met de vredes onderhandelingen te bemoeyen. Maar hadt syn Cancelier daar mede belast , die eerlang , de gemoederen der twe Vorsten met vredelievende gevoelens inboesemende , hen bewoog , op den 19. December , een verdrag te tekenen (p) , welkers voorwaarden de volgende

(o) Den onbekenden Schryver.

(p) Willem Nagge.

de zyn. Eerstelyk, dat alle vyandelykheden vergeven en vergeten zouden worden. Ten tweeden, dat den Bisschop verpligt was, den Hartog vyftig duifend Rhyne guldens binnen een jaar en twe maanden te betalen, en tot sekerheid van dien, de Steden en Sloten Genemuiden, Enschede, Laghe, en Rechteren aan Carel over te leveren. Mids dat den Vorst na voldoeninge van de helfte deser penningen, de twe Steden, en na de gehele afbetalinge, de twe overige plaatsen aan Bisschop Henderik inruimde. Ten derden, dat Drenthe, Coeverden, en Diepenheim, door Carel syn leven lang beseten, dog na syn dood aan het Stigt weder zouden gehegt worden: Ten ware dat Carel kinderen naliet, aan welke den Bisschop voor de inlossinge vyftig duifend guldens betalen moest. Tot sekerheid van de nakominge van desen articul, wierdt besloten, dat de Drossen en amptmannen den selfden zouden besweren. Ten vierden, dat de Hartog, Hendrik in syn geestelyke regten en inkomsten van dat Land, en vestingen niet zoude benadelen. Ook moest den Bisschop, Carel niet storen in syn besit van het Slot Altena, op de fyde van Gelderland bylangs den Yffel, en vlak tegens Deventer op 't Overysfelse gebied gebouwt. Dat ten vyfden, die van Zwolle, den Hartog seer vertoornt hebbende, 's jaarlyks op S. Lucie dagen of veertien dagen later, tot Aarnhem zouden moeten betalen vyfhonderd goudguldens: die egter met tien duifend goudgulden losbaar waren (9). Dat ten zesden, alle ge-

(9) Dus luiden de woorden van desen articul. Toen den

1524. vangen en sonder losgelt ontslagen moesten worden, sonder in hunne eere gekrenkt of verlies van goederen te lyden. Ten sevenden, Alle onbetaalde gevorderde brandschattingen, wierden van gener waarde verklaart te zyn. Ook moest het gehouwene en niet vervoerde hout aan den regten eygenaar wederkomen. Dat eindelyk ten agtsten, nog de Landschappen, nog de Steden, sig niet mogten tegens elkan-deren verbinden: maar verplicht waren, goede nabuurschap en vrindschap te onderhouden: en dat, onverhopelyk over de voorwaarden deses verdrags, eenig geschil oprysfende, het selfde met ten eersten door vrindelyke byeenkomsten, ofte door scheidsmannen zoude worden bygelegd (r).

Der Ste-
den ver:

De Stad Deventer, niet wel kunnende ver-
duwen dat den Hartog het huis Alrena voor
sig

den zden, nadem die van Swolle, onsen vriend van Gelder, als syn lieffden an ziegen, insunderheid weder syn lieffden gehandelt ende vertoornt hebben, daar en tegen zullen die van Swol, onsen vrendt van Gelderen jairlyxx vyff hondert gulden recke ende betalen. Als nemptlick op Sanct Lucien dach necht komende, ende also voertaan alle jair, ongeverlich vyrtheen dage voir, ofte dair na in onse vrendts Stad Arnhem vernoegen. En moegen die van Swol soliche vyff hondert gulden alle jair, na oeren gevallen, myt thien duisent gulden afloeffen myt betalinge der retardata. Ofte derhalven etlicke sie plichtig weren ende nae stunden dair un tegen sal, en wyll onse vrendt van Gelderen, weder die Stadt Swol, en der Stadt inwoner, offte tegen oer gueden nyet ongedichs handelen, ofte verschaffen, ende gestaeden, sunder de ungenaect tegens in gnedichliken affwenden.

(r) *Viz den verdrags brief apud D. Ger. Dumbat. tom. 2. Analect. pag. 462. et seq.*

fig behielt, wierdt door de twe andere Steden ^{1524.}
 beloofst, dat sy alle de kosten helpen dragen ^{bond we-}
 zouden, welke de Stad Deventer aanwenden ^{gens een}
 mogt, om dit Slot uit des Hartogs handen te ^{artykel.}
 breken, het sy dan door vriendelyke ofte ande-
 re middelen (s).

De vrede, tusschen den Bisschop Henderik
 van Beyeren, en Hartog Carel van Gelder,
 getroffen zynde, hadt men nu reden om in
 Overysseel te hopen, de vrugten daar van te
 zullen plukken. Dog hoe seer die gegronde
 hoop tegens verwagtinge uitviel, zal uit het
 vervolg deser Geschiedenissen, in het naaste
 Hoofdstuk beschreven, geblyken.

(s) *Arent toe Boesop.*

I N H O U D.

- I. Geschiedenis tusschen de Staten over het opbrengen der penningen, by het verdrag beloofd. Sy voldoen 'er aan. II. Den aanslag op Zwolle door haar Ballingen gesmeet, wordt ontdekt. Sy worden door Carels voorspraak met de Stad versoent. III. De Raad set eenige oproermakers gevangen. Carel wreekt 'er sig over. IV. Schryft den Raad over desselfs handelwyse. Hy beklaagt sig ook deswegen aan den Bisschop en de Staten. Sy geven hem genoegen. V. Carels vyandelykbeden. Hy sluit met de Overysfelsen een verdrag. VI. Sy bewegen Zwolle 'er in toe te stemmen. Nieuw misnoegen van Carel. VII. Hy neemt Hasselt in. Hy kwelt de drie Steden. Campen doet nieuwe vredes voorstellen. VIII. Carels verbitteringe op Zwolle. De Stad schryft om hulpe. Voorslag van harde Vredes voorwaarden door Overysfel aangenomen. IX. Harde taal van Carels Gesanten. Wordt moedig beantwoord. En wekt de Staten tot oorlog op. X. Carel belet de Steden den toevoer. Sy belegeren Windesem en Wilsem. XI. Overysfel zoekt hulp by den Keyser. Carel poogt dit te verbinderen. XII. Voorwaarden op welke het Land den Keyser voor Heer aanneemt. De Staten huldigen hem in. XIII. Schenks eed aan Zwolle. Eed der Burgers. Vreugdes bedryfingen

gen alhier. XIV. Schenk verovert Hasselt en andere Steden. Den Hartog wordt 'er door genoodsaakt tot vrede. Aanmerkinge op het einde deser onlusten.

Om aan het laatste vredes verdrag te voldoen, en de vyftig duifend guldens, aan Carel beloof, by een te vergaderen, schreef den Biffchop, in de maand Januarius, tot venter, een Landsdag uit. De flegre toestand van Overyffel, maakte het feer befwaarlyk defe penningen te vinden. Nogtans wierdt met gemene toeflemminge bewilligt, dat de Biffchop twaalf duifend guldens van de fchattings penningen, hem door het Nederftigt toegefegt lenen, en de drie Hoofdfleden even fo veel opfchieten zouden. Dog op wat wyfe, en door welke weg defe penningen, voorgefchoten zynde, zouden voldaan en afgeloft worden, verwekte in de volgende vergaderinge een groot verfchil. De Herren van de Ridderfchap hadden gaarn gewilt, dat de drie Steden de helfte van defe Landsfchulden betaalden. Dit fcheen hen te billyker toe, gemerkt de Steden oorfaak van den rampfaligen oorlog, van d'uitputtinge van 's Lands fchatkift, en vervolgens van de te betalene penningen waren. De Stedegefanten daar en tegen weygerden rond uit, in defe verdelinge te bewilligen: welke geheellyk tegens de voorregten der Steden ftreet. Want fy waren van ouds (a), tenminften federt het jaar 1346. (b),

II. DEEL.

V

(a) Willem Nagge.

(b) In dit jaar gaf Biffchop Joan van Arkel, aan haar.

I.

1525.

Gefchil
tuffchen
de Staten
over de
pennin-
gen by
het vrede
verdrag be-
looft.

1525. van alle Lands schattingen en Heren beden bevryt geweest, en sy wilden daar nu ook van ontlagen blyven. Nademaal haar inwoonders op het platte Land, so wel als de Heren van de Ridderfchap, en andere ingefetenen, gegoet zynde, een aanmerkelyk gedeelte van 's Lands lasten droegen. Dit dus niet willende gelukken, drongen de Heren van de Ridderfchap aan, dat de Steden, de besettinge tot Hasselt sonder bewillinge der gemene Staten hebbende aangemen, ten minsten verpligt waren, het krygsvolk de agterstallige maandgelden te betalen. Dog hier waren de Stedegefanten even seer als het vorige tegen, en sig op de voorregten der Steden, door den Bisschop in de vergaderinge tegenswoordig, besworen beroepen hebbende, wierdt 'er niets omtrent de uifettinge van 's Lands schulden besloten.

Sy voldoen 'er aan.

Niet te min verwaarloosden den Bisschop en de Staten niet de helfte der penningen, door den Hartog by het laatste vredes verdrag bedongen op te nemen, en, op den bestemden tyd, door haar Gefanten, tot Arnhem, ter summe van vyf en twintig duifend guldens, toe te tellen. Waar door de Steden Genemuiden, en Enschede, weder uit Carels handen geraakten, en onder de gehoorsaamheid van Overyffel gebragt wierden (c). De andere helfte wierdt op den 14. November aan den Hartog voldaan, en hy leverde de huifsen Rechteren en Laghe, aan de Staten van Overyffel over (d).

Niets

haar dit voorregt; gelyk uit syn brief, in de 5de Doos, op de Heren Cameraars Camer bewaart wordende, te sien is.

(c) Willem Nagge.

(d) Arent toe Boesop.

Niets scheen 'er nu meer aan de volkomene rust van Overijssel te ontbreken, dan dat het groot getal Ballingen, gedurende de vorige onlusten uit Zwolle geweken, weder met de geringe verfoent: en de burgers, als nog in hegtenisse sittende, ontslagen wierden. Dog vele van de eerstgenoemden, haakten 'er niet seer na. Want, behalven den afgesetten Raads persoon Derk Effink (e), by genaamt *den gueden* (f), hadt niemant van hen, den Bisschop den eed van getrouwigheid afgelegd; het welke nogtans vereyscht wierdt van de gene, welke van de Ballingschap ontslagen wilden worden (g). Men moet niet denken dat sy niet begerig waren om weder by haar vrouwen en kinderen te zyn: maar het geviel hen niet dat sy, in groot aansien gedurende de onlusten, by den Hartog geweest hebbende, in het vervolg als bysondere lieden, sonder eenig gesag in de Stad, zouden moeten leven (h). De stoutsten en heersugtigsten van hen, al te seer aan Carels giften en gaven gewent, wilden ook liever nog eerst eens wagen, de Stad weder in des Hartogs magt te brengen, dan met hunne medeburgers in stilte te wonen, en sig alleenlyk met de huifelyke saken te besigen. Na rype Stads overmeesteringe te hebben geraadpleegt, viel het besluit, dat eenig krygsvolk heymelyk binnen de Stad gefonden wordende, sig by nacht

1525.

II.

De aane
slag op
Zwolle
door haer
Ballin-
gen ge-
smeedt;
wordt
ontdekt.

V 2

van

- (i) Den onbekenden Schryver.
 (f) Uit een Condschap van zwe getuigen van het
 jaar 1524.
 (g) Den onbekenden Schryver.
 (h) Willem Nagge.

1525. van de poort meester zoude tragten te maken, en dat een hoop Geldersch krygsvolk, op de bestemde tyd, voor de poorte trekkende, die van binnen zoude ondersteunen. Terwyl sy, met dit ontwerp beswangert, dagelyks meer en meer aanhang, selfs binnen de Stad geheymelyk sogten te winnen, poogde een van de famensweeiders, een syner beste vrienden tot deelneming van den toelag te bewegen. Hy beloofde hem gouden bergen, en versekerde hem in dien val van d'altoosdurigen gunst van den Hartog, en een beloninge so groot als hy se konde wenschen. Dog de gene, die den voorslag gedaan wierdt, te eerlyk zynde, om mede te willen samenspannen, stelde syne vriend de kwade gevolgen en groot gevaar deser onderneming, op 't ernstigste voor oogen. Na hem den aanslag op het kragtigste sonder vrugt te hebben afgeraden, is hy na Campen vertrokken, en heeft den gehelen toelag aan eenige Heren van den Raad geopenbaart. Die den Bisschop op den 1. April, hier van kennis gaven, ten einde hy daar in voorzag (i). De famensweeiders, bespeurende dat hun toelag ontdekt was, en dat 'er in de Stad een scherpe wagt gehouden wierdt, lieten hun aanslag varen, en hebben van toen af den Hartog gesineect, dat hy met die van Zwolle, wegens hun te rug komst binnen de Stad, wilde verdragen.

Sy worden door Carels voor-spraak Den Hartog om syn goede vrienden te helpen, is met den Bisschop overeengekomen, dat 'er, op den 5. Augustus, een byeenkomst tusschen haar afgesanten, en de lasthebbende van het

(i) *Arent toe Boecop.*

het Nederfligt, en de Staten van Overyffel tot 1525. Windeshem zoude worden belegt (k). De Af- met de gefanten en lasthebbende in de vergaderinge er- Stad ver- fchenen zynde, deer Jacob van Wytman, een soent. Aanspraak, waar by hy met vele reden syn gedrag poogde te regtvaardigen: en aan te tonen hoe kwalyk hy behandelt was. Hy klaagde op het seerfte, dat hy voor een dief en verrader uitgekreten wierdt: hy, seyde hy, die syn eere meerder, dan al syn geld en goed agtende, altoos volgens syn lastbrief, door de Regenten in der tyd afgegeven, gehandelt hadt. Na dat dit geschrift voorgelesen was, hebben de twaalf Afgefanten van den Raad, de Gefworene Gemeente, en de Gildemeesters van Zwolle, hier op aangemerkt, dat de volmagt buiten de bewillinge en voorkennisse der Gemeente afgegeven zynde, hem niet verregtvaardigen konde. Dog Jacob van Wytman, door de Geldersche Raden ondersteunt, wist so vele ten synen voordeel in te brengen, dat hy by na te onregt aangeklaagt zoude geschenen zyn, indien die van Zwolle, het geschil niet op een andere boeg gewent hadden.

Sy bragten dan den aanslag op Hasselt op het tapyt (l), en bewesen klaarlyk door de beëdigde verklaringe van Derk Essink, Berent van Istersum, Evert Kockman, Pasma van Holten, Albert Wycherlink, Goert Claesen, en Arent van Bolten Burgermeesters in het jaar 1521., Eerstelyk, dat nooit over desen toeleg in den vollen Raad geraadpleegt was: maar dat sommige van hen 's avonds te voren, 'er de wete

V 3

op

(k) Willem Nagge.

(l) Den onbekenden Schryver.

1525. op een onduistere wyse van ontfangen hadden. Ten 2den, dat de meeste van hen nooit geweten hadden, dat men de Ridderſchap tot Nyerbruggen wilde vangen. Ten 3den, dat Jacob van Wytman, en Joan ten Buſſche, by het ontfangen van hun laſtbrief verſekert hadden, dat de veranderinge nooit zoude geſchieden, voor dat de Stad in de uiterſte nood was, en den Raad en Geſworene Gemeente als dan, 'er nog van verwittigt worden moeſte. Op dat 'er aan dit laaſte te minder konde getwyffelt worden, hadden ſy ook nog onder eede getrokken, de volgende leden van de Geſworene Gemeente: Albert Brouwer, Lambert ten Oever, Joan ter Cuilen, Hendrik Stokman, Joan van Tongeren, Kerſtken van Diepenbroek, Arent van Dalſſen, Harmen Selle, Herman Janſſen, Arent van Keppel, Joan Munter, Hendrik Munter, Joan Wayer, Wycher Jacobs, Segemont Oxfelder, Herman van Vreden, Albert Janſſen, Jacob Kerſſen, Egbert Wycherlink, Hendrik van Ootmarſſum, Weſſel op het Luyt, Hendrik Kannegieter, midsgaders Joan ten Bergh, Claas ten Toorne, Meester Jacob van Twenthuizen, Arent Goertſen, Hendrik Haeſtenhorſt, Ewalt Verwer, Jacob ten Venneley, en Joan Holthuys (*m*): die alle eenpariglyk deſe derde beſchuldige op donderdag na S. Petri banden met eede beveſtigt hadden. Men verhaalt dat Jacob van Wytman, (die, om met een ongedrukt Schryver te ſpreken (*n*), „altyt veel „ ſcho-

(*m*) Indien 'er ſommige deſer namen, verkeerdelyk zyn opgegeven, dit is aan het onnaukeurig aſchryft deſer geruigenis brief te wyten.

(*n*) Den onbekenden Schryver.

„schone woorden gekalt hadde“, op het sien van alle dese beëdigde verklaringen bot stille sweeg. Wat hier van zy of niet, des Hartogs groot gesag, redde de Ballingen, want hy bewerkte de vereeninge tusschen de Stad, en hen, op dese voorwaarden. Eerstelyk, dat alle die gene, welke van sins waren tot Zwolle, ofte in het Stigt te wonen, den Bisschop den eed van getrouwigheid zouden sweren. Maar dat de anderen buiten's lands blyvende, hier toe onverplicht waren, en nogtans het land als andere vreemde lieden, veylig doorreyfen, koophandel dryven, en hunne goederen binnen Zwolle en het Stigt gelegen, ingevolge het verdrag tot Deventer, mogten genieten. Ten tweeden, dat men sig van beyde syde, van scheldwoorden en feitelykheden onthouden zoude. Eindelyk, dat die, welke hier tegens deden, het waren dan onderfaren des Bisschops, of des Hartogs, na behoren zouden worden gestraft. Dit verdrag van wegens den Bisschop, door Meester Goert Sutghe, Officiaal, en Frederik Schildemuller Erfkeukenmeester des Ryks, en van des Hartogs syde door Hendrik de Graaf, Erfvoogd te Erkelens, en Meester Arent van Gruithuisen, op den 5. Augustus ondertekent, klinkt aldus.

Alfoe ettelyke Raedes Vrenden en Borgeren, der Stadt Zwolle, der schelinge en gebreke halven, die sy vermenen te hebben, haar Eere en afgenomene goederen betreffende, sig tot hier toe uit Zwolle gehouden en daar binnen niet hebben willen trekken, als na dat deselve gebreken eerst waren gedecideert; is derhalven, op den 5. August, 1525, te Wynsem in 't Clooster, vermits

1525. mits bede myn Gen: Lieve Heren van Utrecht, en Gelders Raden, in byzyn der voorn: vrenden der 3. Staten des Nederfichts, accordieret en verdragen. Dat de voorfer: Rades vrenden ende Borge- ren myn Gen: Heer van Utrecht, of die geene die fyn Gen: daar van bevel geven fal, een be- hoorlyke Eedt doen zullen als hier na volgt ge- fchreven. Ick fwere en ghelove den Hoogw: in Godt. Hooggeb: Doorl: Vorft en Heer, myn Gen: L: Elect: tot Utrecht &c., trouwe en holt te wesen: Syn F: G: beste toe waren: en erger- sten weren: en alles te doen, dat een goedt ge- trouw onderfaat, en geboren of gefworen burger der Stadt Zwolle, fchuldig is te doen; fo moet my Godt helpen en fyn Hilligen. En fo ras fy die Eedt gedaan hebben, fullen fy binnen of buiten Zwolle mogen trekken, wonen, veilig en onver- let gaan, ftaan, keren, en verkeren, en hare goederen rustelyk en vredelyk, na inhoud des Tra- ctaats gebruiken; en die gene die 't nog niet gele- gen waren, in 't Sicht van Utrecht, of binnen Zwolle te komen wonen, fullen niet gehouden fyn, voorfer: Eedt te doen, en evenwel ganscher wyfe als andre, Myns Gen: Heer van Gelder, of andre uit der Henze onderzaten, daar in komen, en haar goederen vermogen der Tractaat onbehin- dert gebruiken. Ook fal fig nymand van beyde Partyen, den eene den anderen met woorden of werken te keer gaan; fullende de gene die fulks dede, door dese of gem. Vorft, die de sodanige in fyn magt heeft, als een vredebreker geftraft worden, aan lyf en goedt: en al de fchelinge en gebreken de eer en gevangenis aangaande, door de voorn: Raden aan haar Vorft worden voorge- dragen, om daar in te doen als billyk fal bevon- den worden. En dewyl dit voorfer: op plaatfe, jaar en dag voorfer:, voor een goedt afgefcheidt genomen is, hebben ter oirconde de twee van bey- de Vorften Raden, deffer Cedelen vier onder- teikent: te weten van wegen Myn Gen: L: Heer
van

van Utrecht , de Hoogweerdige Hooggeleerde M. Geert Surghe Doctor Officialis , en Frederik Schildemuller Erfkeukenmeester des Hillige Roemsche Ryks : van wegen Myn Gen: L: Heer van Gelder , Hendrik de Graaf Erfvoogt te Erkelens , en Mr. Arent van Gruithuisen Licentiaat der beide Rechten ; van welke codele elk Vorst en Raad ene gehouden , en aan yder Partyc ene over gegeven heeft.

1525.

Na dat de versoeninge in dier voegen , tus- III.
schen de Regeringe van Zwolle , en haar ge- De Raad
vlugte Burgers , bewerkt was , keerden de set eenige
meeste Ballingen binnen de Stad te rug. Vele oproer-
van hen , bleven des Hartogs syde aankleven , gevaan-
en toonden weinig ontsag aan de Regeringe. gen.
Waar sy maar konden , dwarsboomden sy haar ,
en sy gaven niet onduisterlyk , vele blyken van
hunne muitsiekheid. De Regeringe scheen 'er
fig in het eerst niet veel aan te kreunen. Dog
sekeren nieuwen impost tot aflossinge van Stads
schulden ingevoerd hebbende , staken sommige
de koppen by een , en verspreidden seer oproe-
rige gerugten onder het gemeen. Waar door
sulck een opschuddinge verwekt is , dat men
voor een oproer bedugt was (o). Een der
voornaamste Belhamels , die 'er voor uitkwam ,
was seker Liborius , waard in de herberg , het
Frankhuis , buiten de Stad. Dese man was
van een stouten aard , en hadt , reets in het vo-
rige jaar , blyken van syn misnoegen over de
veranderinge der Regeringe gegeven. Want hy
liet sig in bywesen van verscheiden personen ,
ontvallen , dat den afgesetten Raad Dirk Es-
sink , voor de nieuwe Regenten , syn reke-
ninge

V 5

(o) In ongedrukte schriften.

1525. ninge hadt willen suiveren : en dat sy deselve buiten reden niet hadden willen ontfangen. Ook seyde hy dat die Heren voorgaven, dat de afgefette Raadslieden Stads filverwerk hadden gestolen : dog hy wist wel beter, dat een der nieuwe Heren het filverwerk met manden hadt laten na huis brengen. Hy voegde 'er by, dat, indien 'er tien of twintig van sins waren, hem te ondersteunen, hy kans sag sekere nieuwe belastinge te doen affetten : ten minsten hy be- loofde als dan, de Regenten op het Raadhuis daar over te onderhouden (p). By Liborius, hadden sig ter deser tyd verscheyden anderen gevoegt, die sig merkelyk tegens de nieuwe uitgefette belastinge stelden. Weswegen de Magistraat op Kersmis avond eindelyk genoodsaakt wierdt, den waard, en drie dagen daar na sekere Harmen of Joan Barbier, in hegtenisse te setten (q), en eenige van de Ballingen te van- gen, die verdagt waren, van de Stad aan den Hartog te hebben willen overleveren; waar om sy volgens het verhaal van sommige, op de pynebank gesmeten zyn (r).

1526. Wat hier van zyn mag, Carel verstaan hebben-
 Carel de, dat syne getrouwe lieden indiervoegen ge-
 wreekt handelt wierden, vergramde 'er over (s), en ge-
 'er sig bruikte syn ongenoegen, na alle waarschyndelyk-
 over. heid, tot een voorwendfel, om die van Overyffel in het volgende jaar met nieuwe vyandelyk- heden te bespringen (t). De Staten raakten 'er
 over

(p) Uit een Condschap van vier getuigen, van het jaar 1524.

(q) Arent toe Boecop, geeft hem dese twee namen.

(r) Revius Dav. illustr. pag. 232.

(s) Willem Nagge.

(t) Overyffelsche Chronyk.

over feer in verlegendheid: nog te moeder, 1526.
 dewyl den Biffchop na Duitsland was vertrok-
 ken, en meer dan feven maanden uitbleef.
 Welke vyandelykheden Carel egrer in Overyffel
 bedreef, fiet men nergens gemelt. Dit weet
 men, dat hy fyn Rentmeester Jacob ten Sterte
 gelaste, en bevelfchriften font, strekkende om
 die van Overyffel te verbieden, des Biffchops
 renten, aan niemant dan aan fyn rentmeester,
 te betalen.

De Geldersgefinde burgers hielden fig, niet
 IV: 1527.
 tegenftaande het in hegteniffe fetten van sommi-
 ge hunner hoofden, niet ftill. Dit noodtaakte
 den Raad op den 6. Januarius, van het jaar Schryft
 1527., Evert Evertfen in de boeyen te fmy- den Raad
 ten (v). Hartog Carel toonde 'er fig meer, over dese
 als wegen het gevangen nemen van Liborius, handel-
 gevoelig over, en fchreef, op den 19. Janua- wyfe.
 rius, aan dese Stad uit Arnhem, op een feer
 onvriendelyke wyfe. Dat, indien fy ooit fyn
 vrindfchap dagt te genieten, en in fyn landen
 neringe wilde dryven, fy niet moest voortvaren
 met fyne getrouwe lieden aldus te handelen, als
 federt eenige tyd gebeurt was. Maar fig ge-
 heellyk anders te gedragen hadde. Sy zoude
 fig vergiffen, vervolgte hy, indien fy meende
 dat hy toeleyde, fig van de Stad meester te ma-
 ken. Dog dit raadde hy haar, en hoopte hy
 alleenlyk, dat fy hem feven of agt van de prin-
 cipaalste verleyders en vredebrekers, (dus lust
 het hem de getrouwste Regenten te noemen,)
 in fyn handen overleverde: alle nieuwe wille-
 keuren affchafte: en de nieuwe Regenten, fig
 tegens eere, eed, regt, en de oude gewoon-
 tens,

(v) *Arent toe Boecop, en Willem Nagge.*

1527. tens, in den Raad gedrongen hebbende, van hunne ampten verliet. Dat, sy dit uitvoerende op syn vrindschap en gunst konden betrouwen, en staat maken: en andersints versékert konden zyn, syn genade nimmermeer te zullen verwerven: en in tegendeel te verwagten te hebben, dat de meulens, fylen, en sluysen aan de Stad behorende, met ten eersten aan de vlammen zouden worden opgeoffert (*w*).

Hy be-
klaagt sig
ook des-
wegen
aan den
Bisschop
en de
Staten.

Aan den Bisschop beklagde hy sig onbedekter, over het gevangen nemen van Liborius, en Harmen Barbier, en bysonderlyk over den goeden man Evert Evertsen, die in de vryheid gekomen zynde, was vastgeset, en vreesfelyk met de twe andere gepynigt. Dit street volgens des Vorst's gevoelen tegens het laatst gemaakte verdrag; het welk den Bisschop nooit hadt onderhouden, waar toe hy vervolgens mede onverplicht was. Nog schreef hy een diergelyke brief aan Ridderfchap en Steden van Overyffel; waar in hy seer kragtiglyk beweert, dat men de gevangene valschelyk berigrede, als of sy een aanslag gesmeect hadden, de Stad aan hem over te leveren: een toeleg, waar aan hy versékerde niet gedacht te hebben. Hy verwagtede derhalven, dat de gevangenen op vrye voeten gestelt, ende hunne aanklagers als leugenaars gestraft wierden. Hy hadt andersints besloten, dese onschuldige menschen te verdedigen (*x*).

Sy geven
hem ge-
noegen.

De Bisschop, met de Staten, over dit dreygen ongerust, en ontroert, vergaderden niet lang hier na binnen Zwolle, om over dese swarigheid te raadplegen. De lasthebbende van
Zwolle

(*w*) Uit een afschrift van dese brief.

(*x*) Arzart toe Boerç.

Zwolle, bewezen in de byeenkomst klaarlyk, 1527.
 dat des Hartogs klagtbrief, van alle grond ont-
 bloot was, en alleenlyk op een onwaaragtig
 voorgeven steunde. Want de Stad hadt Libo-
 rius en syn aanhangers geensints, wegens het
 gesmede verraad, in hegtenis geset: maar ge-
 vangen genomen, om dat sy sig, na het in-
 voeren van den nieuwen excys, oproerig gedra-
 gen hebbende, volgens Stads willekeuren, de
 dood verdient hadden. Edog, wat konden al
 die reden baten, indien men des Hartogs sin
 weigerde te doen. Om dan alle roegeeflykheid
 en onsydigheid te tonen, sag den Raad van
 Zwolle van hun regt af, om de gevangenen te
 straffen: en stelde hen op verzoek van den Bis-
 chop, in handen van den Drost van Salland.
 Met last, de oproermakers so lang te bewaren,
 tot dat den Kerkvoogd het vonnis opgemaakt
 hadt.

Carel, schoon op den sondag na drie Konin- V.
 gen, door Ridderschap en Steden hier van ver- Carels
 wittigt, liet geensints syn oorlogs voornemen vyande-
 regen Overysfel varen. Hy viel in het land, lykhe-
 op S. Pontiaans dag daar aan volgende, en ver- den.
 overde den Coeburg, een sterkte by na onder
 de muren van Campen gelegen. De langmoe-
 dige Staten het land door den oorlog uitgeput
 siende, verkosen den weg van minnelyke on-
 derhandelingen, om de onheylen des krygs van
 Overysfel te verwyderen. In het eerst toonde
 sig Carel 'er seer afkerig van: en wilde in geen
 handelingen treden, voor dat de gevangenen
 op vrye voeten gestelt wierden.

Veel bitterder pillen hadden de Staten moe- Hy sluit
 ren inswelgen, en sy vonden ook geen swarig- met de
 heid,

1527. Overys-
felfchen
een ver-
drag.

heid, om den Hartog in dit nieuwe verfoek te believeu. De onderhandelingen wierden dan, op den 27. Maart, tusschen de afgesanten der twe Vorsten, en die van de Staten van Overysfel, tot Appeldoorn hervat. Volgens gewoonte, smeten Carels Raden, alle de schuld der nieuwe onlusten op de Stad Zwolle, en schilderden haar gedrag op het lelykste af, om op die wyse hun Heer te verregtvaardigen. Die van Overysfel moesten so wel in dese, als andere gelegendheden na Carels pypen dansen; en nog hadden sy moeyte genoeg, om een verdrag te maken op de volgende, alle na Carels sin ontworpenen, voorwaarden (y). Eerstelyk, dat de gevangenen, dog nu ontslagene Zwollenaars, als mede Jacob van Wytman, Robert van Irtersum, en hunne aanhangeren, betigt met hen toeleg van de Stad te hebben willen verraden, van dese beschuldige midts desen onnosel verklaart wierden. Ten tweden, dat Liborius, en Harmen Barbier, met het stellen van borgtogt, voor de gepleegde oproerigheid, konden volstaan, so lang, tot dat dese saak door de afgesanten der twe Vorsten, in de naaft aan te leggende vergaderinge afgedaan was. Ten derden, dat middelerwyl de afgesette Raadsperfonen, en andere beschuldigde burgers van Zwolle, behalven in de Stad, over al vry en ongehindert verkeren mogten. Ten vierden, dat d'ingesetenen van Zwolle, den handel en wandel in Carels gebied verboden, en ontnomen zoude zyn, tot dat 'er een nieuwe vrede, de voorgaande alreets te out zynde, getroffen wierdt. Ten vyfden, dat alle de gene, die

(y) *Willem Nagge.*

den Vorst met woorden of werken in syn eere beledigden, ingevolge het vorige vredes verdrag zouden worden getraft. Eindelyk, dat de Raad en Geworene Gemcente van Zwolle, sekere in het verdrag ongenoemde punten, door den Vorst begeert, moesten volbrengen. Gelyk dit alles uit den versoens brief op den 27sten, door des Bisschops en Harrogs afgesanten betekent, geblykt.

1527.

Weinig voordeel was in dese getroffene overeenkomst voor die van Zwolle opgesloten, indien sy niet te gelyk den Vorst omtrent de onuitgedrukte beloften vergenoegden. Bisschop Hendrik en de Staten, sulks aangemerkt hebbende, lieten door hunne afgesanten, de Regeringe van Zwolle voor oogen stellen, hoe noodzakelyk het voor Stads rust, en de verwyderinge van nieuwe onheylen van het Land was, dat sy, behoudens Stads voorregten, en geregtigheden, Carels wille volbrengende, de volgende articulen bewilligden. Eerstelyk, dat ieder burger en inwoonder der Stad Zwolle, het verdrag van Windesem verbrekende, het zy door woorden, of werken, voor den Bisschop over de misdaad aanklaaglyk, en sonder iemand tegen seggen strafbaar zoude zyn. Dat der Gelderschen waaragtig was, dat namentlyk de politie der Stad Zwolle, en de gedane bestellinge der Regeringe van Schepen, Raad en Geworene Gemeente der Stad, als mede die der Gildens, (in dese verwarde tyden, mede eenig insage in de bestieringe gekregen hebbende,) sodanig gestelt was, dat de vrindschap gekrenkt, en een vredebreuk verwekt moest wor-

VI:

Sy bes
wegen
Zwolle
'er in toe
te stem
men.

1527. worden. Dat dit eindelyk, aldus bevonden wordende te zyn den Biffchop, den Vorft, en de Staten van Overyffel en Gelderland, de magt zouden hebben, de Regeringe in dier voegen te veranderen, te vermeerderen, of te vermindern, als fy tot Stads, en de beyder Landfchappens welvaart oordeelden nuttig en noodzakelyk te zyn (2). Hoe aanlokkelyk het roer der Regeringe ook is, en hoe hard het de meeste menfchen valt, hunnen eygen ondergang mede te helpen bewerken, Stads Regenten, waren eenpariglyk fo edelmoedig, dat fy, tot behout van het Land, sig wel bloot wilden ftellen, om door den Vorft, die hen dodelyke hatede, van hunne ampten verlaten te worden. Alle de drie leden eenpariglyk, bewilligden in defen voorflag, en fy gaven, tot verfekeringe en nakominge van hun woord, de afgefanten, op den 5. Julius, defen befegelden brief.

Wy Burgemeesters, Schepen, en Raadt, Gengen Zwolle, doen kont alle luden, en bekennen voor ons en onse Nakomelingen. Also die Hoogw: Hooggeb: vermogende Vorft und Heere, Heer Hendrik Eleft, en geconfirmeert Biffchop toe Utrecht, Paltz Grave by den Ryn, Hartog in Beyeren, onsen Gen: Lieven Heere, Syn Vorft: Gen: Raden en gefchikten des Nederftichtes van Utrecht, binnen onse Stadt, op datum des breves, gefchikt heeft, dewelke ons van fyn Vorft: Gen: en die Staten, voor een goet middel hebben beraamt, om tot vrede en cendragtigheid te komen; begerende fyn Gen: en de Staten toe gevalle, ditmaal te willen believeen en te confenteren. Ende hoewel ons fulk anleggen (1)

(2) *Arent toe Boecop.*

(1) *Verfoek.*

ons gansch beswerelyk, en tegens herkomsten, geregtigheid, en privilegien strydende is, niet te min op dat men speuren mag, dat wy niet anders als vrede, vriendschap, en eendracht soeken, hebben wy syn F: Gent en S: F: G: Staten, ter eere en welgevallen die art: voorscr: believet en consentieret ditmall allene; by also dat S: F: G: ons met zegelen en brieven verzekeringe doen sal, dat sulks niet tot verminderinge, agterdeel, of verkortinge onser privilegien, statuten, geregtigheden, en gewoonten, wesen sal in geender wyse. Des ten oirconde etc. Gegeven binnen Swolle, op avond S. Sacramenti 1527.

Carel, desen brief ontfangen hebbende, Nieuw misnoegen van Carel, toonde 'er sig geheellyk mede vergenoegt te zyn, en hadt in der daad nu geen reden van misnoegen tegens die van Overysfel meer (a). Dog, gelyk het hem nooit aan voorwendfels ontbrak, hy vattede eerlang een nieuw ongenoegen op, 't welk dit Landschap in een oorlog bragt: die, niet dan met den afstand van het Bisdom van Hendrik van Beyeren een einde nemende, syn oorsprong hadt, in de schrikkelyke onlusten, sedert het jaar 1524., tusschen den Bisschop, en sommige inwoonders van Utrecht, door Carel ondersteunt, geheerscht hebbende. Want de Staten van Overysfel, sommige afgesonden hebbende, om de partyen te bevredigen, wierden door Carel beschuldigt, dat sy met den Bisschop samen gespannen hadden, de Stad Utrecht met geweld te overmeesteren. Den Vorst, na de Stad Utrecht, op den 5. Augustus, met krygsvolk te hebben beset, schreef op den agsten van die maand, de Staten, volgens syn gewoonte, over den gesineden

II. DEEL.

(a) *Arent toe Boecop.*

1527. den toeleg, een dreygenden brief; waar door sy so beangst wierden, dat sy op den 15. Augustus, met Carels Raden, tot Frankhuis een byeenkomst hielden om hem te bevredigen.

VII. Het is niet seer te verwonderen, dat 'er weinig besloten, en van het weinige beslotene, niets aan Carels syde onderhouden wierdt: nadien dat hy den dag te voren, een schip met krygsknegten op het swarte water, tusschen Zwolle en Hasselt gefonden hadt; met last om de laatstgemelde Stad, door hulp van eenige Geldersche daar binnen zynde, te verrassen. De Hasselaars, die nog door Carels listen overheert, nog door syn wel geoeffent leger, ses jaren te voren overwonnen hadden kunnen worden, waren des tyds so weinig op hunne hode, dat de Stad op een jammerlyke wyse, sonder slag of stoot, door de Gelderschen ingenomen wierdt. Een leersaam voorbeeld voor alle Regenten, na by ontrouwe nabuiren wone, om ook in tyd van vrede of stilstandt, goede wagt te houden. Dese voorforge wierdt des tyds by na, overal, in Overysseel verwaarloost, tot 's Lands groote nadeel. Want de Gelderschen veroverden de Stad Genemuiden niet min gemakkelyk als Hasselt, en na dat sy aan de swarte Sluys een schans hadden opgeworpen, vondt sig Overysseel in geen betere staat, als het voor de getroffen vrede van het jaar 1525. geweest was.

Hy kwelt Om de drie Hoofdsteden geheellyk tot syn de drie wille te brengen, wierden 'er aan alle syden Steden. schanssen opgerigt, en met volk beset, om haarden toevoer van levensmiddelen af te snyden; en allen handel te beletten. Niemand derfde van

van toen af syn voeten buiten de poorten te fet-
ten, wilde hy niet in de handen der vyanden
vallen (b). Geen dagelyksen nooddruft kwam
er binnen de muren, ten fy uit Holland onder
het geleyde van een vloot. Die van Zwolle le-
den, volgens gewoonte, nog wel het allermee-
ste door de Geldersche besettinge tot Hasselt,
die op het platte land de meester speelde, en
de burgers, van al het vee in Mastebroek wey-
dende, beroofde.

Niet tegenstaande Overysfel geen de minste Campen
tegenstand boot, en eerder na een ontsielt, dan doet hem
een bewoont Land gelek, wilde Carel voor nieuwe
dit maal wel eens de goedheid hebben, sig vrede vrede
delievende te tonen: en de Staten tot minnely- voorsla-
ke handelingen uit te nodigen. Dog op welke gen.
voorwaarden bleek eerlang, in de byeenkomst,
tusschen syn Raden, en de afgesanten der Stad
Campen, tot Frankhuis, gehouden. Carels
afgesanten aldaar ses articulen voorstellende,
versekerden die van Campen, dat indien die
aangenomen wierden, sy nog wel raad sagen,
het ontvonkte oorlogs vuur te dempen (b).
Een breedvoerig verhaal, van dese en volgende
vredes onderhandelingen, zoude ons werk te
seer doen vergroten, en daar komen te vele
saken in voor; die de Historie van Overysfel,
waar aan reets binnen dese Stad sedert een ge-
ruime tyd gearbeyt wordt, betreffen; weshal-
ven wy daar van maar ter loops zullen spreken.
Uit de 3de, 4de en 5de voorwaarde, zal den
Lezer van de drie overigen kunnen oordelen.
Ingevolge d'eerste deser, wilde den Vorst na
dood van Bisschop Hendrik, de verkiefsinge van
X 2 een

(b) Willem Nagge.

1527. een nieuwen Kerkvoogd alleen hebben. By het andere, begeerde hy, dat de onwilligen, of, om ons klaarder, dan de Schryver des opstels uit te drukken, dat de welmenende Regenten van Zwolle, een voetval voor Carel doen, en hem vergiffenisse, van al het geen sy misdaen hadden, zouden versoeken. Ten 3den eyschte hy, dat alle ballingen de te rug komt binnen de Stad Zwolle en het vry gebruik van hunne goederen toegestaan wierdt. De goedkeuringe van dese en de andere voor-
 VIII. slagen, van verscheydene leden van Regeringe
 Carels verbitte- ringe op ringe op Zwolle. afhingende, scheidde de vergaderinge, en die van Campen steldense aan den Bisschop, en d'Overysselschen, die daar aanbelangen by hadden, voor. Op de redelykste bedingen kwant een gunstig antwoord, en Carel verleende middelwyl een stilstand van wapenen aan alle Overysselschen. Dog syn toorn op die van Zwolle bleef onveranderlyk, en sy alleen wierden buiten den gemelden stilstand gesloten (c). Het is by na onuitsprekelyk, wat onheylen die ongelukkige Stad lyden moest. De berovinge van alle haar opkomsten en goederen, buiten de Stad, hebben wy hier voren verhaalt (d). Nu wierdt de burgers den uitgank buiten de poorten, en de omwonende boeren de intrede binnen de Stad strenglyk verboden: al wilden die laaften zelfs den Godsdienst bywonen, kin-
 De Stad deren laten dopen, of doden begraven (e). De
 schryft Regeringe, Stads neringeloosheid niet langer
 omhulpe. kunnende aansien, deet, op den H. Ægidius
 dag,

(c) Arent toe Boecop.

(d) Twede Deel blad. 323. en elders.

(e) Willem Nagge.

dag, haar beklag aan de Steden Deventer en Campen: en verfocht om te mogen weten, of 'er vrede gemaakt, of oorlog gevoert mogte worden. Want, voegden sy 'er by, de burgers is het onmogelyk, de ellende langer uit te staan, en de Stad verlaten wordende, moet noodzakelyk andere raad en hulpmiddelen voor haar genesinge zoeken, dan die sy tot nog toe gebruikt heeft. Campen bysonderlyk toonde sig in dese gelegendheid, even als altoos, seer edelmoedig, en na de Stad van haar getrouwigheid te hebben verzekert, sprong haar kloekmoediglyk in dese benauwdheid by, en voorzag haar tot twe of drie maal toe met levensmiddelen. (f)

Middelerwyl wierden 'er verscheiden byeenkomsten tusschen die van Gelderland, en Over-voorflag van harde vredes voorwaarden, door Overyffel aangenoemen. yffel, tot Apeldoorn gehouden (g). De laatste, schoon sy door het aannemen van seer harde voorwaarden, Carel, om so te spreken, konden egter om de vrede hadden gesmeekt, konden egter den Vorst daar toe niet geheellyk bewegen (b). In alle de byeenkomsten, vont het geschil tusschen hem en Zwolle, altoos de grootste swa-De Geldersche Raden, betigteden de Stad gedurig, het verbond tot Windesem gemaakt, te schenden. Die van Zwolle daar en tegen klaagden altoos dat Carel geen woord hielt (b). Het ergste was dat de Gelderschen dagelyks nieuwe beschuldigingen tegens de Stad in-

X 3

(f) *Arent toe Boecap.*(g) In het brede te sien by Willem Nagge, *Historie van Overyffel.*(b) *Lamb. Horrens. Rer. Ultraject. Lib. IV.*

1527. inbragten (i). Een der Geldersche Gefanten, seyde in een der laatste vergaderingen tegens haar uitvarende: *Dat syn Heer*, (ik make de woorden van een bekend Geschiedschryver de myne) *geen dingh hooger opnam, dan eeniger dertele klapperye en scheldwoorden i synen nadeel gesprooken: dat te Zwol een seker burger-man (k), behalven veele smaderyen Hartog Karel, in een vol gelagh, voor een verrader hadt wigemaekt die niet voor de vuist, maar alles door bedrogh, en listigheid, te weegh bragt. Welke opentlycke eerdieven echter niet eens nagespoord, weel min beklaegd wierden; i welke de gehele Gemeente zoude bezuyrd hebben, zoo hy op de siekte van den Bisschop geen acht en hadde genomen. Deswegen gaf hy ze een maand tyds tot uitsfel, om sulke eerdieven in hegrenis ende tot behoortlyke strafte te brengen. Het baatte die van Zwolle weinig, dat sy, sig verontschuldigende, betuigden (l), den beklaagde man kort daar na gevlugt zynde (m), nergens weten te vinden, en bereidwillig waren de schuldige te straffen. Want de vergaderinge gescheyden zynde, bleef de saak steken. Den Bisschop, door syn swakheid, en dagelykse besigheden belet, aan Carels klagten in tyds te voldoen, schreef den Vorst aan de Staten van het Nederstigt, tot wegneminghe deser verschillen gemagtigt seer verwytylyke brieven. Ily betuigde het voor een*

(i) Men sie *Sligtenhorst*, *Gelders. Geschied.* 11 de Boek.

(k) *Lambert. Hortens.* Lib. IV. getuigt, dat het een Gemeensman was.

(l) *Sligtenhorst.* *Gelders. Geschieden.* blad. 386.

(m) *Lambert. Hortensius Rer. Ultraject.* Lib. IV.

een kleinagtinge te rekenen, dat de dag om 1527.
 de burger van Zwol voor de vierschaar te roe-
 pen, niet gediend hadde; welken sinaadt en
 spot hy door een regtvaerdigen oorlog ver-
 mogt, ende om de verzuimenis en agteloos-
 heid des Bisschops, ook gefind was binnen kort
 te wreken. Bisschop Hendrik dese klagten be-
 antwoordende, versogt de Staten, sy wilden
 door een gesantschap, syn krankheid by den
 Vorst op de beste wyze verschonon, ende met
 een tot de zaken van Overijssel tyd verwerven;
 waar binnen hy beloofde alle voldoeninge te ge-
 ven. De Gesanten van het Stigt tot Aarnhem
 komende, poogden den Vorst te bevredigen,
 en om des Bisschops krankheid, belangende de
 saak van Zwolle, slegts een kleine uitsfel te
 verkrygen. Dog hy bleef niet te min even
 toornig, en des Bisschops traagheid aan een ge-
 veinstheid toeschryvende, dreygde hem dit suur
 te zullen betalen: aangefien, seyde hy, niet te-
 genstaande de vriendschap van 't Sticht, zelfs
 ook in weerwil van den Franschen Koning,
 ende den Keyser, hy dit syn leedt hooger, dan
 een openbaeren inval, ofte afval behertigde,
 ende daar van voldoeninge wilde hebben. En
 wat de volmagtigers ook tot verschoninge in-
 bragten, Carel was niet te vermurwen. Sy
 verlogten eindelyk, dat hy dese hevigheid en
 vyandelykheid zoo langh opschorten wilde, tot
 dat het vredes verdrag, dat sy van uur tot uur
 waren verwachtende, in geschrift wierde ver-
 toond; 't welk, zoo hem als dan niet aan-
 stond, zouden sy de Stad Zwolle niet langer
 voorspreken.

De Gesanten dit ter nauwer nood verkregen IX.
 X 4 heb- Harde

1527. hebbende (n), wierden eerlang d'onderhandelingen hervat. Niemand twyffelde meer of de vrede zoude nu eindelyk eens gefloten worden: gemerkt die van Overyffel, in alle d'articulen door Carels gefanten voorgelagen, bewilligt hadden. Maar ô Goon! hoe moelten fy verwondert staan toen Carels Raden, in dese byeenkomsten, met nieuwe hardere voorwaarden voor den dag kwamen. Het ongehoortfte was nog, dat d'Overyffelschen, des Hartogs Raden dese ongewone handelwyse voor oogen stellende, van Berend Hakfoort, een der voornaamste Staaddienaars van den Vorst, tot antwoord kregen: *Gy Overyffelsche moet weten, dat by ons Gelderschen, de spieffe altoos voor de deur gereed staat; en wy uwe duimen in onse mond hebben, daar wy alst ons lust op byten kunnen. Gy weet nergens een goed been komen, en moet wel doen so als het ons believet en welgevult (o).* Niets is 'er by na, dat kragtiger is, om de menschen tot kloekmoedigheid op te wekken, dan het tergen door spottelyke woorden. Die van Overyffel, die, tot nog toe met een engelsche verduidigheid befieft, alle ongeregeldheden van Carels gedrag, in alle gelegendheden, door de vingers gesien hadden, vatteden op dese bespottelyke uitartingen vuur: en toonden 'er sig op het seerfte door beledigt te zyn. Gerrit Swaefken (p), Burgermeester der Stad Deventer, alle de gefanten, so in geleerdheid en welsprekendheid, als

(n) Slightenborst, Gelders. Geschied. bladsf. 386.

(o) Arent toe Boecop.

(p) Te onrecht door de vertaaler van het werk van Lambert, Hortensius, Gerrit Soet genoemd.

als wysheid verre te boven gaande (q), oordeelde het nu tyd van spreken te zyn. Van Carels Raden voor af, voor hem en syn medegefantent vrygeleyde, versogt en verkregen hebbende, begon op het dertel spreken des Drost, dese edelmoedige taal, by meer dan eene Schryver gemelt (r), schoon in andere bewoordingen uitgedrukt, te voeren: *Heer Landdrost so de Hartog, en gy alle onse duimen in uw mond hebt, en daar op byten kont, als 't uw lust, dan is 't meer als booge tyt, dat wy die te rugge trekken, eer wy gebeten worden: en moeten de Heren vrienden weten en verstaan, dat het Land van Overijssel als nog sodane bruid is, daar men wel een bruidegom toe zal kunnen vinden: en Heer Landdrost! ik segge uw seer ernstelyk toe, dat den Hartog, nu, nog nimmermeer, meester van het Land van Overijssel worden zal; en sullen wy nu doen, daar wy te voren nooit aan gedacht hadden.*

Dit stout, edog te gelyk edelmoedig, antwoord geëindigt zynde, verlieten de Gesanten de vergaderinge. Sy deden van den uitkomst der onderhandelinge aan hun meesters verslag, die oordeelden het hoge tyd te zyn, her krygharnasch aan te moeten trekken, en by voorraad vyf honderd voct knegten aan te nemen (s). Vervolgens trat Berend Lap met drie honderd ruiters in hunne dienst (t), waar by de drie Hoofdsteden een gelyk getal gevoegt hebben. Carel ondervont te laat, dat die van Overijssel door

En wekt
de Staten
tot oor-
log op.

X 5

- (q) Lamb. Hortens. Rerum Ultraject. Lib. 5.
 (r) By den laatstgenoemden en Willem Nagge.
 (s) Arent toe Boecop.
 (t) Stads Boek Copia divers. Missiv.

1527. door syn harde voorſlagen ſyn vyanden geworden waren: en, ſiende dat ſy de vredes onderhandelingen door hem aangeboden afløogen, bereidde ſig geheellyk tot den oorlog.

X. Binnen kort benauwde hy de Steden Deventer Campen en Zwolle duſdaniglyk, dat hy niet en twyffelde of hy zoude haar tot ſyn wille brengen. De laatſtgenoemde Stad was nu geheellyk ingefloten. Het huis te Rechteren, een vlek bekwaam om haar te plagen, wierdt weder met meerder krygsvolk beſet. Waar door den toevoer aan de Ooſtelyke ſyde der Stad belet was. Aan de Noordſyde was de paſſagie uit Holland door de ſchans aan de ſwarte Sluys, en het verſterken van Genemuiden benauwt. Ook liet hy de kerk van Windefem verſterken, om by na den eenigſten openen toegang aan de Zuidſyde der Stad te verhinderen.

Sy belegeren Windefem, en Willem. In deſen droevigen toestand beſlooten de drie Hoofdſteden de laatſt genoemde ſterkte te belegeren. In de maand December wierdt het beleg 'er, door drie hondert burgers en krygsknegten van Campen, en een goed getal inwoonders van Deventer, en Zwolle, voorgelagen. Den elſden ontfangen de beleggers een verſterkinge van eenige vaandels krygsknegten. Nogtans rigteden ſy 'er weinig uit, en, na het verſpreiden van een gerugt, dat den Hartog met krygsmagt voorſien, in aantogt was, is het leger, het beleg opbrekende, na Zwolle te rug gekeert (v). Even ongelukkiglyk viel den toeleg der drie Steden op Willem uit, het welk door de Gelderſchen beſet en verſterkt was, om den ſcheepvaart op den Yſſelſtroom

(v) Willem Nagge.

froom te verhinderen. Want na dat sy dit 1527.
 fteedjen met een goed getal Burgers en krygs-
 knechten ingesloten hadden, braken sy eerlang,
 uit vrese van des Hartogs aankomste, het be-
 leg op; sonder iets met vrugt uitgerigt te heb-
 ben (w).

Middeleryl hadden de Staten van Overys- XI.
 sel, het niet by de dreygementen, door Geert Overys-
 Swaafken aan Carels Raden gedaan, laten be- sel soekt
 rusten. De tyds omstandigheden waren 'er gun- hulp by
 stig na, om sig over Carel te wreken, en het den Key-
 Land van die onlydelyke kwellingen te verlos- ser.
 sen. Want het was des tyds geen geheym meer,
 dat den Landsheer Hendrik van Beyeren mis-
 moedig geworden zynde, den Vorst tot een eer-
 lyke vrede te bewegen, een onderhandeling
 met Keyser Carel de 5de tot Schoonhoven be-
 gonnen hadt. Sy hebben dan ook dese gele-
 gendheid waargenomen, en in de maand Novem-
 ber, hunne gemagtigden daar na toe gefonden,
 om met des Keyfers en Bisschops gesanten te
 handelen, wegens het maken van een verbond
 met Carel de 5de. De wederzydsche lastheb-
 bende kwamen alhier niets anders over een,
 dan dat tot Campen 'er over gehandelt zoude
 worden. Op den Kersavond zyn de afgesanten
 van Carel de 5de, Graaf Floris van Buren en
 Egmont, Geert Mulert, Joost Sasbolt of Sas-
 bout, Peter van S. Pieter, en des Bisschops
 lasthebbende Mr. Wolf van Assenstein, en Phi-
 lip Borchart, nevens de Gedeputeerden van de
 Staten van Overysfel aldaar aangekomen. Men
 was aan beyde syden overtuigt, dat het voor
 Overysfels behoud noodzakelyk was, een ver-
 bin-

(w) Den onbekenden Schryver.

1527. binteniſſe met den Keyſer te maken. Dog omtrent de voorwaarden en bedingen waren ſy het oneens. De Overyſſelſchen, hoe ſeer verſekert, dat de Keyſer 't Land konde behouden, waren geneigt hem alle voordelen, buiten de heerſchappye van Overyſſel, aan te bieden. Sy mogten ſelfs wel lyden, dat de Keyſer het regt van de verkiefinge van hun Landsheer hadt: maar ſyn onderdanen te worden, beviel hen geheelyk niet. Carel de 5des gevolmagtigden verklaarden hier op, dat hun Heer ſyn meninge was, om een *ongedrukt Schryvers* woorden de myne te maken, „ ſig met die Landen van „ Overyſſel, int kleyne nog int grote te willen bekroenen; ten waer ſake ſy hem als haren ſouvereinen Erfheere, als Hartog van „ Brabant, en Grave van Hollant, pure ende „ ſimpliciter, voor hem, en ſyn erſgenamen, „ ende ſyn nakomelingen, ende voor haar, ende „ de haren erſgenamen wilden aannemen “ (x). Welken voorſlag, die van Overyſſel ſo gewigtig ſcheen, dat alle de leden uitſtel verſogten, en verkregen, om met hun Meesters hier over te beraden.

Carel poogt dit te verhinderen. Hartog Carel merkte ligtelyk, dat den goeden uitſlag van deſe onderhandeling, voor hem rampſalig moeſte zyn. Ook liet hy de drie Hoofdſteden niet ongemoeyt, om haar van voornemen te doen veranderen. Onder anderen, raadden die van Zutphen, uit ſyn laſt, aan de Steden Deventer, Campen en Zwolle ſeer ernſtiglyk de onderhandelingen af te breken: haar door vele redenen en voorbeelden de noodſakelykheid betonende; en vele ſchone ſaken van Carel belovende.

Te

(x) Willem Nagge.

Te regt sloeg men dese vermaningen in de wind, en de Staten hervatteden tot Campen met des Keyfers Gesanten, op den 7. Januarius van het volgende Jaar, d'onderhandelingen. De Heren van de Ridderfchap, de volle toefteiminge tot Keyfers wille gegeven, en de Regeringen der drie Hoofdsteden, daar in bewilligt hebbende, sloten met de Gesanten van Keyfer Carel de 5de een verbond (y); waar by in het sakelyke gefegt wordt. Dat de Staten van Overyffel beloven, den Keyfer en desselfs erfgenamen voor wettigen Landsheer te zullen aannemen, mids dat hen Biffchop Hendrik van den gedanen eed van getrouwigheid ontsloeg, waar voor den Keyfer van fyne fyde versprak, de Ridderfchap en Steden en ingefetenenen in het geruft besit van alle hare Land-Regten, Stad-Regten, Leenregten, Dykregten, voorregten, vryheden, besittingen en oude gewoontens te zullen laten, welke fy tot nog toe gebruikten en besaten. Ten 2den, dat den Keyfer, des Paus goedkeuringe van des Biffchops afftand zoude verwerpen, en middelerwyl tegens den Paus en wie het ook was, Overyffel zoude beschermen. Waar toe hy ten 3den, ook in alle andere voorvallen verpligt was, midsgaders om de twisten tusfchen de Staten opryffende, gelyk een goed Vorst te verestenen, en de ingefetenenen van Overyffel niet min gunstig, als syn andere onderdanen, te behandelen. Ten 4den, dat hy binden de drie naastvolgende jaren verbieden zoude, geen turf uit Overyffel te voeren, en na den bestemden tyd, ieder laft turf met een oude fchild tot syn voordeel te beswaren: ten einde het

1528.

XII.

Voor-

waarden

op welke

het Land

den Key-

fer voor

Heeraan-

neemt.

(y) Arent toe Boecop.

1528. het gebrek van brand te verhoeden. Ten 5den, dat hy geen vrede met Hartog Carel mogte sluiten, ten ware de verlorene en ontweldigde gewesten en Steden weder aan Overysfel gehegt wierden, d'ingeferenen in het vrye besit hunner goederen in Gelderland en elders herstelt, de sterktens by Deventer afgebroken, en die van Zwolle van de vyf honderd goudguldens hekke geld door de Stad Zwolle aan Hartog Carel beloofd (z), ontslagen wierden. Dat ten 6den, die van Overysfel, tot het voeren van den oorlog met den Hartog, niet swaarder mogten worden belast, als sy in staat waren te dragen, en sy voortaan met des Keyfers bewilliging de gewone schar-tingen op den ouden voet mogten uitschryven, om 's Lands schulden af te lossen. Ten 7den, dat de drie Hoofdsteden nooit genoodsaakt zouden zyn, tegens de toekomende Keyfers iets te doen, om geen nadeel in haar voorregten van de Keyfers verworven te lyden. Ten 8sten, zoude den Keyser al syn vermogen aanwenden, dat Hartog Carel de tien duisend guldens, door hem by het vredes verdrag van het jaar 1524. bedongen, het Land quyt schold. Einde-lyk beloofde de Keyser, met syn algemene Muntmeester, te zullen beramen en onderzoeken, of het geld der drie Hoofdsteden door syn gehele heerschappye loop mogte hebben of niet. Dese voorwaarden wierden onder voorbehoud van des Keyfers goedkeuringe, op den 7. Januarius, gesloten, en door syn lasthebbende ondertekent. Dese waren Florens van Egmont Graaf van Buren &c., Georg Schenk van Touburg, Geert Nielant Mr. van de Requesten
in

(z) Twede Deel, blad. 301, 302.

in den Secreten en Hogen Raad, H. Joost van Sasbold Raad, Peter van S. Peter Secretaris ordinaris in Holland: uit naam der Ridderfchap, door Joan Mulert Rentmeester van Salland, Burchard van Westerkholt Drost van Vollenho, Lubbert Mulert Schout tot Hasselt, en Bevelhebber tot Genemuiden, en Joan Stellink Castelleyn van de Kuinder; wegens de Stad Deventer Geert Kryt, Hendrik Plaatman, en den Secretaris Hendrik te Spelle, wegens de Stad Campen Lubbert van Hattum, Geert Borgerfen, Joan van der Vecht, Tymen van Venenen, en den Secretaris Joan van Breda, van wegens de Stad Zwolle Joan van Herwarden, en den Secretaris Warner Puffelink (a).

Keyser Carel het verdrag in alle syn delen hebbende goedgekeurt, zyn de Staten van Overysfel, op den 12. Februarius, door den Bisschop van hun eed ontslagen. De Staten hebben, op den agtsten daar aan volgende, hunnen Landsheer van syn eed ontheft. Georg Schenk, op den 3. Maart, tot Campen gekomen zynde (b), heeft, na syn vertoonde lastbrieven, in naam des Keyfers, als Hartog van Brabant en Graaf van Holland, de Staten van syn Heers wegen, met eede beloof, het gemelde verdrag in alle syn delen te agtervolgen. Na dat voor af de gevolmagtigden van het Land aan den Keyser en syn erfgenamen „holt en trouw“ te zullen zyn gesworen hadden (c).

De inhuldinge des Keyfers, door het gemene Land en de Stad Campen, op den 24. Maart,

De Staten huldigen hem in.

XIII. Schenks eed aan Zwolle.

(a) Uit den verdrags brief.

(b) Willem Nagge.

(c) Uit de inhuldings brief der staten.

528. gedaan zynde, is Georg Schenk van daar na Deventer vertrokken. Hy nam syn reyse door Zwolle, alwaar hy gelyk een ongedrukt Schryver spreekt, „seer heerlyck ende liefelyck ontfangen ende eerweerdelyke getractiert is“. Na de volbragte inhuldige tot Deventer, is hy ten selfden einde binnen de Stad Zwolle terug gekeert. De blydichap by syn intrede was alhier ongemeen groot, en hy wierdt door een menigte gewapende Burgers, so wel te voet, als te paarde, met vele plegtigheden, binnen gehaalt, en verwillekomt. Den volgende dag, zynde den laaften van de maand Maart, wierdt den Keyser door de Stad Zwolle ingehuldigt (d). Georg Schenk, swoer uit syn Majesteits naam, de Kerk en weduwen en wesen te zullen beschermen: de Regeringe, in alle haar regten, voorregten, en oude gewoontens te laten, en de Stad met alle haar burgers en ingesetenen, ingevolge de pligten van een Landsheer, te verdedigen. Den eed was in brèdere bewoordinge uitgedrukt.

Eed der Burgers.

De Regenten en burgers sworen van hunne syde, met opgerigte vingers, den Keyser en syn nakomelingen als Hartogen van Brabant, en Graven van Holland, voor Opperheeren te ontfangen, en hen altoos onderdanig te zullen zyn.

Vreugdes bedryven alhier.

De plegtigheden der inhuldige, op het Raadhuis, verrigt zynde, strooyden men onder de vergaderde Burgers op de kerkhof, gouden en silveren penningen. Schenk, ging vervolgens na S. Michaëls kerke, alwaar hy, onder het gesang van den Loffang *Heere wy loven uw*, op het Choor voor den hogen Altaar „devotelyk „ kniel-

(d) Den onbekenden Schryver.

„ knielde “ ; gelyk een ongedrukt Schryver 1528.
 zegt. De Regeringe onthaalde hem , en vele
 voorname Dames der Stad , des middags in het
 Stads Wynhuis , op een pragtige maalyd : wel-
 ke na het bedryven van vele vreugdetekens ,
 door dansen en spelen , met den avond eindig-
 de. Schenk , ontving van de Stad een schoon
 paard en meer andere vereeringen en geschen-
 ken. Door de gehele Stad , wierden op den
 selfden dag vele vreugdetekens bedreven. De
 blydschap was ongemeen groot onder het ge-
 meen ; het welke sig , met regt , voortaan ge-
 lukkiger tyden voorispelde , dan het sedert een
 ruim geral jaren beleeft hadt.

Schenk den volgende middag , om 12 uur , XIV.
 de Stad verlaten hebbende , berende den 3. April Schenk
 de Stad Hasselt , welke door de Gelderschen seer verovert
 versterkt was. Dog den anderen dag trok hy Hasselt
 er voor heen , gebreks halven van grof geschut ; en andere
 Steden.
 en liet het leger na Zwolle rukken , alwaar het
 eenige dagen voor de Voorsterpoorte uitruste-
 de. Den 9. April , zynde Wittendonderdag ,
 seftien sware stukken van Campen ontfangen ,
 ende veel Cartouwen en halve slangen uit Zwol-
 le mede genomen hebbende , berende hy Has-
 selt op het nieuw ; waar voor hy veelligt maar ,
 om de sterkte der Stad te kennen , sig eenige
 dagen te voren gelegert hadt. Op den goeden
 vrydag en Paaschavond waren de batteryen aan
 de gang , so geweldiglyk dat de muuren en to-
 rens seer beschadigt , en veel van de besettinge
 dood geschoten wierden. De Gelderschen van
 hunne syde verweerden sig niet min dapperlyk ,
 en deden door hun geschut veel schade in het
 leger ; het welke op den 29. April , door den
 II. DEEL. Y Graaf

1528. Graaf van Embden, met agt honderd man voetknechten, en twe honderd ruiters, tot Zwolle vernagt hebbende, versterkt wierdt. Den 9. Mey ontvingen de beleggers een nieuwe onderstand van twe honderd ruiters uit Bremen. Den Veldheer, door dese nieuwe benden in staat gestelt, de Stad van alle kanten in te sluiten, benauwden haar binnen kort so seer, dat de besettinge genoodsaakt wierdt, de Stad over te geven, en, op den 21. Mey, behoudende haar geweer en geschut, te verlaten. Schenk besettede de Stad met vyf honderd knechten. Vervolgens nam hy de Schans by de swarte Sluys in: en Hartog Carel op het seerste tastende, veroverde even gelukkiglyk de Steden Hartem, Elburg, en Harderwyk, en meer andere Sloten in het Nederstigt (e).

Den Hartog, nu geheellyk in het nauw gebracht zynde, na dat het Nederstigt ook des Keyzers gehoorsaamheid omhelst hadt, maakte op den 6. November, met Carel de Vyfde de vrede. Die van Overyssel meenden reden te hebben, sig over het verdrag te beklagen, dewyl den Hartog 'er by in het besit van Groningen, Coeverden, en het Landschap Drenthe, gedurende syn leven lang gelaten wierdt. Schoon Carel de Vyfde, hen beloofst hadt, geheel Overyssel als 't van ouds was, te zullen vereenigen. Sy oordeelden hier by veel schade te moeten lyden; doordien de afgescheydene Steden, en het Landschap, een vierde deel van de lasten van Overyssel opbragten (f). Dog de Keyser was den oor-

(e) Den onbekenden Schryver.

(f) Willem Nagge.

oorlog moede (g), d'affonderinge was maar voor eenige jaren, en men was inmiddels niet gehouden de sterktens te onderhouden: en hier om schynt het my toe, dat hy weinig op d'andersints billyke in te brengene klagten, van die van Overysfel, gade gellagen heeft. Dit zal nogtans de reden, by *Lambert Hortensius*, ongemeld gelaten (h), geweest zyn, dat niemant, ja zelfs de rykfte Steden, geen afschrift van dit verdrag magtig hebben kunnen worden. Uit eenige punten nogtans, door den Graaf van Hoogstraten, en andere Heren ondertekend, aan den Raad van Amersfoort gefonden, blykt onder anderen: Dat de twe Vorsten over een kwamen, dat de ballingen van Zwolle, „ voor „ den eersten January niet“, om de woorden eens Schryvers de myne te maken (i), „ wederom in der Stad en komen, ende naer „ forme van 't inhouden, als sy haren eedt „ gedaan sullen hebben, so sullen sy wederom „ om verkryghen het rechte van 't Borger- „ schap“. In een ander brief lese ik, dat de Stad Zwolle uit kragt van dit verdrag, weder in het besit van het Coter veer, haar door de Gelderschen in het jaar 1522. ontnomen, zoude worden gestelt (k).

Dusdanig was het einde, dusdanig d'uitwerkingen van de droevige onlusten, sedert het jaar 1520. in Overysfel geheerscht hebbende. *Alle dese* Aanmerkinge op het einde deser onlusten.

V 2

(g) *Antwoord op de Instructie van de Staten van Overysfel van het jaar 1530.*

(h) *Rev. Ulsrajelt. Lib. 7.*

(i) *H. Strick, in syn oversetlinge van het laatstgenoemde werk blads. 332. gelyk my voorstaat, af 392.*

(k) *Stads Privilegie boek, fol. 135.*

1528. dese eelende (in dier voegen sprekende, eindigt den onbekenden Schryver syn Historie van desen oorlog,) ende misèrien hebben wy geboort ontstaan te syn, uit eenen tol, daer toekomende de oneenigheid: daer om men sien kan, wat dat doet d'oneenigheyt. Blyf eenigh, u Oversten getrouw, valsche tongen geeft geen geboor, gelyck hier waren. Hadden die van Zwolle die Gelderse niet geroepen, en die van Campen den tol niet opgeset, en altyt de drie Steden Deventer, Campen, en Zwolle eenigh geweest, het soude nooit daer toe hebben gekomen. God geve, wenscht hy haar met syn laatste woorden toe, dat se nu ook eenigh syn en blyven.

I N H O U D.

- I. Hasselt wil een brugge over het swarte Water in weerwille van Zwolle slaan. Redenen waarom Zwolle het wil beletten. Verbod der Staten en des Bisschops. II. Is sonder uitwerkinge. De Staten slaan middelen van vereeninge voor. III. Hasselt spreekt Zwolle met recht aan, enz. Gesantschap der Staten aan Margareta. Antwoord der Landvoogdesse. Stads schulden. IV. Middelen om de sroperyen te beletten. Hasselt veroordeelt de Brugge af te breken. V. Is 'er ongehoorsaam aan. Klagten en vrese van Zwolle. Schenk soekt haar vrugteloos te vereenigen. VI. Het Capittel wederroept Stads Pastoor sonder voorkennis des Raads. Geschil tusschen den nieuwen Pastoor en syn Capellanen. VII. Marten Luthers gevoelens alhier verspreyt. Verbot hier tegen. VIII. De overtreders gestraft. De Sond wordt gesloten, en kort daar na geopent. IX. Verschil tusschen de drie Steden, over de Claringsplaats. Sy rigten een gemene munte op. X. Zwolle klaagt over het doodschieten van swanen. De drie Steden senden geschut tot het beleg van Munster. XI. Een vloot met berdopers, na Berg-Clooster reysende, wordt aangehouden. Midsgaders de volgende Schepen. Zwoite set berdopers in begienisse. XII. Voert het Plac-

caas des Keyfers uit. Is onseker, van de straffe der berdopers. Luisters niet na voorspraak. XIII. De Keyser doet onderzoek na der Stedens regt van de gemene Munte. Des Hartogs dreygen aan de drie Steden. Hy sluit met haar een stilstand. XIV. Welke Zwolle onderboudt. De Berkemer brugge verbrant. De drie Steden willen niet bewilligen, in des Keyfers eyfch van dertig duysend goudguldens. XV. Zwolle leent hem geld. Vervolg van het geschil met Hasselt. Des Keyfers beloften aan de drie Steden, aangaande de borgstellinge der Amptlieden. XVI. Mistrouwen van het Capittel tegens Zwolle. Aanmerkinge hier op. XVII. Hartog Carels dood en boedanigbeden. Zwolle aangesproken, om het bekkegeld te betalen. XVIII. Haar verschil met Hattem, over het veer. En met Arnhem over het bekkegeld. XIX. Campen en Zwolle beloven de Claringe tot Deventer te houden. Aanmerkinge hier op. XX. Vervolg van de twist met Hattem. Zwolle klaagt, wegens het krenken haars regt, op het swarte Water. XXI. Schenks dood en uitvaart. Syn opvolger M. van Burren. Hy eyfcht vrugteloos een honderste penning van de Steden. XXII. Welkers handel door den oorlog nadeel lydt. 't Geschil tusfchen het Capittel en den Pastoor, door den Raad bygelegt. XXIII. Zwolle wordt door des Keyfers vonnis in het besit van het Coter veer gestelt. XXIV. Hy vergunt haar een tol op de Berkemer Brugge. Sy wint ook het pleit-geding met Hasselt, over de Brugge. De

De onlusten tusschen den Hartog Carel van 1. Gelder, en het Landschap Overijssel, 1528. waren nu wel, als verhaalt, uit de weg ge- Hasselt ruimt: dog se hadden, op het hevigste zynde, wil een aanleidinge tot een ander geschil gegeven; het brugge welke al sedert eenige tyd geduurt hebbende, swarte nu op het hoogste geresen was. De weleer Water in bloeyende Stad Hasselt, gelegen aan den swar- weer- ten Watersstroom, verwierf, in het jaar 1486, wil van van den Bisschop David van Bourgondien, de Zwolle vryheid, om een brugge voor haar Stad over slaan. den swarten Waters stroom te leggen. Met dese vergunninge voorsien, maakte sy alle toe- bereidsels, om dit ontwerp uit te voeren. Dit bleef voor de Stad Zwolle niet lang een ge- heym, welke overwegende het nadeel, dat haar koophandel 'er by te lyden stond, met so een goeden uitslag het oogmerk van haar nabuurstad dwarsboomde, dat se de uitvoeringe moest laten steken (a). Dog niet langer dan tot in het jaar 1522. Toen se sig so wel van Bisschop Philips haat, tegen Zwolle, bediende, dat se van hem het selfde voorregt verkreeg, het welke haar David van Bourgondien vergunt hadt (b). Het ontstokene felle oorlogs vuur, belettete haar niet van dese vergunninge gebruik te ma- ken, en den swarten Waters stroom met een brugge te beslaan. Des Keyfers Krygs-Overste Georg Schenk liet, om de vyanden afbreuk te doen, dit getimmer afbreken (c). Na waar- schyn-

Y 4

(a) Uit een Notule onder een oude hand, berustende in de meergemelde 11de Doos op de Heren Cameraars Camer.

(b) Onbekende Schryver.

(c) Men zie derde Deel blads. 72.

1528. schynlykheid onder beloften, aan de Stad Hasselt, van de brugge na het einde des oorlogs op te mogen timmeren. Ten minsten, die van Hasselt beroepen sig later veeltyds op Georg Schenks vergunninge (d). Hoe het ook zy, Hasselt maakte, omtrent het jaar 1526, weder toebereidfels, om de brugge te voltrekken (e).

Redenen
waarom
Zwolle
het wil
beletten.

Zwolle sag dese onderneming, even min als te voren, met goede oogen aan. Het schein haar toe een ondragelyken last, en grote onregtvaardigheid te zullen zyn, dat haar kooplieden, honderden van jaren, den stroom sonder beletsel bevaren hebbende, voortaan haar seylen zouden moeten sryken (f). Se vreesde ook dat haar neringe, koophandel, tollen, en weg gelden, zouden worden vermindert, en Hasselt van dit voordeel genot stont te hebben (g). Haar regt op den swarten Waters stroom, schein 'er ook door te moeten gekrenkt worden (h). Een stroom welke se, in latere jaren, beweert heeft, dat op haar kosten gegraven was (i): en alwaar men haar met geen schyn van reden berwiltten konde, dat se grote geregtigheden besaf. Want niemant, wie het ook was, derfde, in haar weer-

(d) Smeekschrift van Hasselt, des jaars 1570. aan Alba, en de Gerigtsbandel van den 2 Julius 1531.

(e) Uit een brief van het jaar 1526.

(f) Uit een brief in de 11de Doos etc.

(g) Tegen berigt van Zwolle, des jaars 1570. aan Alba.

(h) Willem Nagge.

(i) Tegenberigt van Zwolle, des jaars 1570. aan Alba; alwaar men leest: welken schipvaart (op het swarte Water) in voeryden then koste van de Stad Zwolle gesunden ende ghemaeckt is geweest.

weerwille, het water, van Zwolle af, tot in de mond der Suider Zee, met netten besetten of benauwen. Niemand dan sy, hadt het regt van een vryen Swanenvlot, gelyk men in de Schriften van dese jaren leeft, aldaar te houden. Niemand dan sy was diensvolgens in besit van den vryen Water kamer aldaar (*k*): door welke uitdrukkinge men schynt, behalven de twe voorgemelde geregtigheden, te moeten verstaan, Stads regts gesag aldaar. Hier tegen kwam weinig in overweginge, dat Hasselt haar bestaan door Bisschop Philips vergunninge verregtvaardigde. Want sy ontkende op het kragtigste, dat des Bisschops magt sig tot daar toe uitstretete: en beweerde, dat so hy al beregtigt tot het geven van dese vergunninge was geweest, dezelfde egter van geen kragt konde zyn. Dewyl hy, in het jaar 1522., met Zwolle in een openbare vyandschap leefde (*l*).

De Staten van Overijssel, nog onlangs door het Verbod voorbeeld, van de schadelykheid deser binnenlandse beroerten geleert, bevolen de Stad Hasselt, in het jaar 1526, met het leggen van de brugge, so lang stil te staan, tot dat Bisschop Hendrik over dit geschil syn uitspraak gedaan hadt (*m*). Hasselt, weinig na het verbod van haar Overigheid luisterende, telde het bevel des Bisschops niet hoger. De Stad sloeg, in het selfde jaar, nog de handen aan het werk, en liet onophoudelyk met het bouwen der brugge voortvaren. Reinold

(*k*) In verscheiden brieven van die tyd.

(*l*) Willem Nagge, Historie van Overijssel, op het jaar 1528.

(*m*) Uit een brief der Staten van het jaar 1526. in de elfde Doos.

1528. nold ten Bussche, door de Stad Zwolle, na den Bisschop, in Duitsland sig ophoudende, gesonden, deed hem van de gehele saak een nauwkeurig verslag; en verfocht op het kragtigste, dat die van Hasselt gelast wierden van hun voornemen af te sien, en de brugge af te breken. Bisschop Hendrik, seer voldaan over het gedrag deser Stad, smeekte haar seer nadrukkelyk, d'onderneming der Hasselaars, om kwade gevolgen voor te komen, met geen geweld te willen keren. Hy beloofde, uit Duitsland terug gekeert zynde, die van Hasselt wel te zullen noodzaken van hun voornemen af te sien: beruigende daar en boven, dat hem dese moetwillige ongehoorsaamheid seer mishagde. Ook hadt hy besloten, hen als veragters van syn bevelen, te straffen (n).

II. De Stad Hasselt, in het jaar 1527., in de Is sonder handen der Gelderschen vallende, wierdt, in uitwerkinge. het volgende jaar, door des Keylers krygsoverste Schenk, Hartog Carel ontveldigt (o). Het geschil wierdt kort na dese laatste veroveringe weder levendig. Die van Hasselt, middelerwyl de brugge volbouwt hebbende, deden de Zwolsche schepen, voor by de Stad varende, alle spyt en hoon met woorden en werken aan. Waar door de haat en nyd tusschen de burgers der twee Steden, dagelyks vermeerderde: die wegens de vorige onlusten alreets seer heftig op makanderen verbittert waren. Dog die van Hasselt waren nog wel d'aldervinnigsten. Want sy sig niet alleen onderstonden de Zwolsche schepen aan

(n) Uit een Certificatie brief van Wolf van Assen-stein, van het jaar 1527. den 17 Maart.

(o) Tweede Deel, blad/. 322. 337 en 338.

aan te houden en te plunderen; maar ook zelfs 1528.
de timmerlieden, uit last van den Stadhouder
na Hasselt gegaan, om de brug af te breken,
met stenen te werpen, en door schietgeweer
te verjagen.

Het geschil so hoog gelopen synde, ver- 1529.
schreef den Stadhouder Schenk, tegens den De Sta-
14. Februarius, van het jaar 1529., een alge- ten slaan
mene byeenkomste der Staten van Overijssel, middelen
tot Hasselt, uit: om de twe Steden door vrin- van ver-
delyke middelen te vergelyken. Die van Zwol- eeninge
le fonden 'er, in het begin der vergaderinge, voor.

geen gesanten na toe: wegens de vyandschap
die tusschen haar beyden was. Maar sy versog-
ten die van Campen, by den Stadhouder te
willen bewerken, dat sy in hunne regt onder-
steunt, en de Hasselaars gelast wierden de brug-
ge af te breken (p). Den eersten uitslag be-
antwoorde geheellyk aan het versoek der Zwol-
lenaars. Want de Staten eenige tyd, vrugte-
loos gewerkt hebbende, een vriendelyk verdrag,
tusschen beyde Steden te sluiten, gelasten, op
den 21. Februarius, aan de Regenten van Has-
selt, om de palen van de drie jukken, midden
in de riviere slaande, datelyk daar uit te laten
trekken. Ofte dat sy, dit bevel veragtede,
en niet nakomende, voortaan als oproerigen
en ongehoorsame onderdanen des Keyzers, zou-
den worden vervolgt en gestraft. Dog dat, in-
val sy gehoorzaamden, en het bevel nakwamen,
de Steden Deventer en Campen op sig namen,
tusschen de twe twistende Steden de vereeninge
te bewerken. So nogtans dat, sulks misluk-
kende, die van Hasselt verplicht zouden zyn, de
gehe-

(p) Willem Nagge, *Historie van Overijssel.*

1529. gehele brugge af te breken; en vervolgens als Aanleggers of Aanklagers de Stad Zwolle, op een landsedelyke wyse, in regten betrekken mogten.

III. Niet tegenstaande de minnelyke handelingen der twe Hoofdsteden vrugteloos waren, en de Hasselaars de brugge niet geheellyk, ingevolge het vonnis afgebroken hadden, spraken sy die van Zwolle met regt aan, en dienden tegens hen d'Aanspraak in. Die van Zwolle, op het eerste vonnis, door de Hasselaars niet in allen delen nagekomen betrouwende, verweigerden, op de klagte te antwoorden. Hoe seer hun verweigeringe ook op regt scheen te steunen, sy wierden, na dat hun exceptie van de hand gewesen was, veroordeelt, op d'Aansprake der Hasselaars hunne verweringe in te brengen. Mids dat de Stadhouder de magt zoude hebben, om die van Hasselt op een redelyke wyse te straffen, wgens de verfuimenisse in het afbreken der brugge begaan. Van dit vonnis, deden Kersken van Diepenbroek, en Harmen Bitter, afgesanten der Stad Zwolle, beroep aan de Lands Claringe (q): waar van wy den uitslag op syn tyd verhalen zullen.

1530. De vergaderinge der Staten tot Hasselt, was niet alleen wgens het geschil der twe Steden belegt, maar ook om middelen te vinden tot d'aflossinge van 's Lands sware schulden, in den Gelderschen oorlog gemaakt. De somme was so groot geworden, dat de Staten in het volgende

(q) *Vit de beyde Sententien (in het Boek der aannemingen.)* Op welke wy meer vertrouwen stellen moeten, dan op *Willem Nagge's*, en anderen hun verhaal.

de jaar, een Gesantschap na Margareta Moeye 1530.
 van Keyfer Carel en Landvoogdesse der Neder-
 landen, affonden, om verligtinge te erlangen,
 en verbeteringen van verscheiden beswaarnissen
 te eyschen. Onder anderen siet men, in het Be-
 rigtschrift der Gesanten, gemelt, dat de Staten
 versogten, dat het hekke geld, of de vyf hon-
 derd goudguldens, door de Stad Zwolle aan Har-
 tog Carel syn leven lang jaarlyks beloofst, uit
 des Keyfers scharkist mogte worden beraalt.
 Midsgaders dat de Drosten en Amptlieden, aan
 de drie Hoofdsteden, volgens gewoonte, bor-
 ge stellen, en den eed van getrouwigheid afleg-
 gen zouden. Nademaal by het verdrag met den
 Keyfer ingegaan, d'onderhoudinge der oude
 voorregten versproken was.

Op dese en andere versoeken, die wy, als Ant-
 behorende tot 's Lands Geschiedenissen in het woord
 gemeen, ongemelt laten, antwoordde de Land- der Land-
 voogdesse op den 7. September. Dat aangaan- voogdes-
 de het eene, namentlyk het Hekkegeld, sy, se.
 den Rentmeester van Salland, Johan Mulert,
 gelaft hadt, niet alleen de vyfhondert goudgul-
 dens voor de Stad Zwolle te betalen; gelyk in
 het voorleden jaar: maar ook de duisend goud-
 guldens, die Overysfel 's jaarlyks aan Hartog
 Carel schuldig was. Op het andere gaf de Land-
 voogdesse geen even gunstig antwoord. Sy sey-
 de daar op, dat dit versoek niet gegrond was;
 gemerkt de reden der borgstellinge en eed van
 getrouwigheid aan de Steden ophield. Want
 men nu altoos wist, wie des Keyfers opvolger
 in de Regeringe van Overysfel zoude zyn. Ge-
 heellyk anders dan ten tyde der vorige Heren
 des Lands, die, Bisschoppen zynde, geen se-
 kere

1530. kere opvolgers hadden. Des niet tegenstaande wilde sy wel lyden, dat de lasthebbenden van de drie Hoofdsteden, by het borge stellen en eed asleggen der Drostén, tegenwoordig zouden zyn (*r*).

1531. Hoe gunstig het antwoord der Landvoogdesse in vele opzigten, aangaande het verligten der Stads schulden. Lands schulden ook was, de Regeringe was egter seer in het nauwe, om alle de schuldeyschers te vergenoegen. Tot Zwolle deden sig, in het volgende jaar, de Cloosters Belhem, Fraterhuis, Kinderhuis, en van S. Geertruid op, en versogten van de Regeringe, om voldoeninge van de penningen, die se, in het jaar 1525., voorgeschoten hadden. De Regeringe, niet in staat zynde, dit verzoek gunstig te beantwoorden, besloot in het eerst daar mede nog een tyd lang te wagten, en sig inmiddels met de Cloosters te verdragen. Dog se vond, in het laafst van het jaar, goed, se alle van de uitgeschotene penningen, versegelde brieven te verlenen (*s*).

IV. Behalven door de schulden wierdt het land, Middel nog op het seerste getaft, door de invallen en om de stroperyen van vreemde krygsknegten. Den stroperyen te beletten. Stadhouder was seer geneigt, om dese baldadigheden, met hulp der Edellieden en boeren, als mede van de burgers deser Stad, te beletten. Maar het geviel de Regeringe niet, Stads burgers daar mede op te laten passen en waken; ten

(*r*) Uit de Instructie en het antwoord van 1530. Twee brieven, die, nog door toe Boecop, nog Nagge gesien, vele aanmerkelyke saken Overyffel betreffende behelsen.

(*s*) *Liber Conventionum.*

ten ware 'er sig gelegendheid opdoen mogt, om 1531.
 een gevegt met die stropers te houden (t). De
 Regeringe alhier, maakte des tyds verscheiden
 andere beramingen, welke wy elders verhalen
 zullen.

In de Claringe, in het selfde jaar, op den Hasselt
 27. Junius, tot Vollenho gehouden, besliste vcrvoor-
 den Stadhouder, met Ridderfchap en Steden, brugge af-
 het gefchil, door ons te voren aangeroert (v), te breken.
 ruffchen Hasselt en Zwolle. By de uitspraak
 wierdt verftaan, dat het beroep, door die van
 Zwolle gedaan, op regten gegrondt, en het
 tweede vonnis kwalyk gewefen was. Dat der-
 halven de Hasselaars aan d'eerfte uitspraak zou-
 den moeten voldoen, voor en al eer fy hunne
 klagte, tegens de Zwollenaars, mogten in-
 brengen. De kosten in dit pleitgeding aange-
 wend, moesten aan icders fyde gedragen wor-
 den (w).

Door dese uitspraak, zoude het gefchil ge-
 heellyk van gedaante zyn verandert, en was de
 Stad Zwolle, weder in de vrye vaart van het
 fwarte Water geraakt, indien de Hasselaars 'er
 aan gehoorfaamt hadden. Dog 'r geen, waar
 over men sig verwonderen moet, is, dat fy opeent-
 lyk de wettige uitspraak van de Lands Staten
 derfden in den wind ftaan, en wederftreven.
 Zwolle, verwittigde van dese stoutmoedig-
 heid op den 15. April, van het jaar 1532., Klagten
 haar nabuursteden Deventer en Campen: en vrc-
 roept sig op het besluit van Ridderfchap en Ste-
 den: die belooft hadden, d'ongehoorfaamheid
 der

V.
 1532.

Is 'er on-
 gehoor-
 faam aan:

Klagten
 en vrc-
 fe van
 Zwolle.

(t) Liber Conventionum.
 (v) Twede Deel bladsf. 348.
 (w) Uit de sententie in het boek der aannemingen.

1532. der Hasselaars , door het verlos van alle voor-
regten en geregtigheden , te straffen. Ook er-
innerden sy haar naburen , dat in den laastten
ingeganen verbonds brief , de drie Hoofdste-
den sig versproken hadden , niet te zullen
roelaten , dat een van haar in syn oude regten
zoude worden verkort : en begeerde te weten ,
wat sy uit hoofde van dese verbintnisse hadt te
verhopen : bysonderlyk indien dese saak verde-
re gevolgen hadt (x) ? De Stad Zwolle wierdt
te meerder voor den uitslag deser twist bedugt .
dewyl sy , omtrent de maand Augustus , de lugt
kreeg , dat de Hasselaars sterk werkten om den
Stadhouder in hun belangens over te halen. Hier
om ontboot sy haar Afgesant Thomas Knoppert
na huis , om met dien schranderen Cameraar te
overleggen , wat haar in dese omstandigheden
te doene stond (y).

Schenk
foekthaar
vrugte-
loos te
vereeni-
gen.

Het schein eerlang , dat die van Hasselt , ge-
deeltelyk in hun oogmerk geslaagt waren. Want
Georg Schenk , ontboot voor half Augustus ,
eenige afgesanten deser Stad by sig , om het ver-
schil op een minnelyke wyse uit de weg te rui-
men (z). Hy sloeg hen voor , of den Raad ,
die van Hasselt niet konden vergunnen , dat sy
een togt- of ophaal brugge over het swarte Wa-
ter sloegen (a) : indiervoegen dat de Zwolsche
schepen met volle seylen daar door varen kon-
den. Te gelyk met aanbod , dat 'er altoos eeni-
ge

(x) Uit een brief van den 15. April. Prothocollum
Missivarum.
(y) Uit eene van den 5. Augustus ibid.
(z) Uit een brief van deselfde maand ibid.
(a) Uit een brief van het jaar 1533. tusschen Jar-
nius en September.

ge menschen vaardig zouden zyn, om op de aankomst der schepen te passen (b). Den voorstel, scheen de Gefanten van so veel gewigt te zyn, dat sy eenige dagen uitsstel, en om te raadplegen, versogten. Ook moesten sy sig hier op te langer beraden, dewyl 'er verscheiden van den Raad en Gesworene Gemeente afwesig uit de Stad waren; sonder welkers kennis sy hier op niet gaarn wilde antwoorden (c). Dit middel van vereeninge, al reets in het jaar 1530. en 1531. voorgeslagen, wierdt nu, so wel als toen, verworpen. Stads afgesanten egter, op den Landdag, in het selfde jaar, tot Vollenhogen, floegen desen voorslag niet plotselyk af. Maar stelden den Stadhouder voor, hoe veel ongemakkelykheden, het moest na sig sloepen. Te gelyk in bedenken gevende, wat dat Stads burgers aldaar, dagelyks te lyden zouden hebben, en ontmoeten moest. Dit moest te meer indruk op den Stadhouder maken, dewyl Stads Gefanten ter selfder tyd klaagden, en met twe getuigen bewesen, dat d'Onderschout van Hasselt onlangs, op het swarte water, sommige van onse burgers beset, en aangehouden hadt. (d).

Middelerwyl dat de vyandschap tusschen de twe Steden duren bleef, ofte eenige tyd te voren, was den Pastoor van Stads Parochiale kerke, Gobel Volquini, door het Capittel wederroepen.

VI.

Het Capittel wederroep
Stads Pa-

II. DEEL.

Z

(b) Willem Nagge, Historie van Overijssel, op het jaar 1530.

(c) Uit een brief van het jaar 1532. in Augustus. Proth. Miss.

(d) Uit een brief van het jaar 1533. na Jupius geschreven Proth. Missiv.

1532. roepen. Den Raad, hier van verwittigt, geviel
 stoor fon- geenfints den stap van het Capittel, en deed ook
 der voor- sonder dralen by de Canunniken aanfoek, om
 kennisdes defen man te mogen behouden. „Gemarkt“
 Raads. (voegen sy 'er in hunne brief by) „hy der Stadt

„en Gemeynthe Vollehe getrouwelyck gedaan
 „hadde, en in tyde van oerloghe, dat syne
 „verteert, en niet vele geworven hadde: ook
 „in syner kerke, en onder syn vicarie, guedt
 „loffelyck regiment onderhouden hadde“. Dit
 schryven van den Raad baatte weinig. Want
 het Capittel antwoordde, dat het onbewust ge-
 weest was, dat Gobel Volquini so seer in de Stad
 bemint wierdt. Dat het hem andersints nooit
 zoude hebben herroepen; al hadt het hem twin-
 tig of dertig guldens 'sjaars boven de gewone-
 lyke inkomsten, moeten geven. Dog dat het
 nu te laat was, dewyl Volquini niet alleenlyk
 al reets verklaart hadt van syn ampt af te sien:
 maar ook om dat het Capittel met dit Kerkamp
 den Pastoor van Campen voorsien hadt; die ver-
 volgens syn dienst tot Campen hadt opgesegt.
 Dit dan nog beloofde het Capittel, dat, so de
 nieuw gekorene Pastoor aan den Raad niet aan-
 genaam was, hy met ten eersten zoude worden
 afgeset, en een bekwamer in syn plaats geson-
 den. Hoe ernstiglyk den Raad ook nader aan-
 drong, om Volquini alhier te houden, en dui-
 delyk deed sien, dat dit verfoek tot eere en wel-
 vaart der kerke moest strekken, het Capittel
 bleef onbeweeglyk. Het versekerde alleenlyk
 by verloop van tyd geen Pastoor te zullen her-
 roepen, ten ware de Magistraat voor af ver-
 wittigt was (e).

Den

(e) Uit drie brieven in een der Stads boeken.

Den nieuwen Paftoor, het Paftoors-ampt 1532.
 pas aanveerd hebbende, raakte geheellyk met **Gefchil**
 fyn Capellanen over hoop: sonder dat ik de **tuffchen**
 reden hier van hebbe kunnen ontdecken. Het **den nieu-**
 liep fo hoog, dat de Magiftraat, van dit ge- **wen Pa-**
 fchil, aan het Capittel, kennis gevende, ver- **ftoor en**
 fogt, dat het vier Canunniken na de Stad wilde **fyn Ca-**
 fenden, om onderfoek na defe twift te doen, **pellance!**
 en defelfde uit de weg te ruimen. Zynde fy
 bereidwillig eenige van hunne inderaden te ge-
 laften, mede aan het maken der vereeninge te
 arbeiden (f). Dog hoe het verder met dit ge-
 fchil affiep, is my nergens gebleken.

De gevolgen van de heftige Religie twiften, **VII:**
 die federt eenige tyd een aanmerkelyk gedeelte **Marten**
 van Europa verdeelt hadden, waren God betert **Luthers**
 maar al te bekend, en wierden omtrent het jaar **gevoe-**
 1530., binnen defe Stad al reets beſpeurt (g). **lens al-**
 Want federt het jaar 1517., dat Marten Luther **hier ver-**
 fyn lere, in Duitsland hadde beginnen te ver- **fpreyt.**
 ſpreyden en verkondigen, omhelsden enige
 weinige burgers, op Duitsland handel dryvende,
 van langſamerhand fyn gevoelens: ſonder
 'er in het openbaar blyken van te geven, of
 te 'er eenige oeffeninge van, dan in ſtilte te
 doen.

Omtrent het jaar 1532. wierdt defe Leere **Verbood**
 hier gemener, en den Raad, de Bevelfchriften **hier te-**
 van Keyſer Carel, aangaande het ſtraffen der **gen.**
 Lutheranen, en anderen die met de Catholique
 Kerke verſchilden, ontfangen hebbende, liet
 defelve in het openbaar afkondigen (h). Dit
 Placcaat wierdt, in het naaſte jaar, door den
 Raad,

Z 2

(f) Uit een brief van het jaar 1532. Prothot. Miſſ.
 (g) Een ongedrukte Chronyk deſer Stad.
 (h) Uit de Publicatie in Libro Convencionum.

1532. Raad, met bewilliginge der Geworene Gemeente, omtrent den 10. Januarius, vernieuwt, en als dan by het aflesen van het selfde uitdrukelyk verboden. Dat niemant heymelyke Predik- of nieuwe Leer-vergaderinge houden, nog bywonen mogte: ofte schriften, Boeken, of prenten, in des Keyfers bevelschriften verboden, hebben, lesen, verspreiden, of verkondigen zoude. In het bysonder dat een ieder sig te onthouden hadde, van de Misboeken in het Duitisch overgeset, te verspreiden; en liedtjes, tot veragtinge der R. C. Kerke, en desselfs Geestelykheid gemaakt, te singen; ofte articulen, door de Kerk verboden, te verkondigen. Dat een ieder sig moest wagen de beelden der kerken, bidplaatsen, enz., te onteren, of te schenden. Dat d'overtreders van dit Placcaat zouden aan „het hoichste gestraft worden: „ofte, leest men in de Publicatie, then minsten by poene in R. Kerkelyke Majests: Mandamenten begrepen; na gelegendheid der „saaken, en tot goed dunken en vorder verclaringhe van Burgermeesters, Scepen, en „de Raidt verscreven“. By het slot der afkondinge wierdt gevoegt, dat alle de gene, die d'overtreders kennende, by den Raad niet aanbragten, met geldboeten zouden worden gestraft; ofte by gebrek van dien, hun stillwygen, gelyk in dien val by de Romeinsche regten gewilt is, aan het lyf zouden boeten (i).

VIII.
d'Over-
treders
gestraft.

Dit verbod zoude van weinig kragt geweest zyn, indien d'overtreders, uit de Stad gevlugtzynde, tot Deventer of Campen veilig geweest waren. De twe andere Steden, de grondheid hier van bemerkende, kwamen ver-

(i) *Vit de Publicatis in Libro Conventioinum.*

volgens, op vrydag na S. Valentyns dag, met de Stad Zwolle over een, om eenpariglyk op de voorverhaalde wyse, alle die gene te straffen, die des Keyfers bevelen overtraden (k). Men sag nog in 't selfde jaar de uitwerkinge van dit verdrag. Want de Stad Campen, aan de Heren van den Raad alhier, berigt gegeven hebbende, van eenige oproerigheden binnen haar muuren, ter oorzaak van den Godsdienst, besloot de Regeringe van Zwolle niet te zullen toelaten, dat dit feyt ongewroken bleef. Ook voerde sy, in het begin, des Keyfers bevelen, in allen delen stiptelyk uit; sonder op de voorsprake van iemant te letten. Onder anderen wierdt Juffrouw Griche van Delrevoert betrapt, van een verlovene Geestelyke persoon te hebben gehuisvest: het welke onder een merkelyke straffe verboden was. Hoe seer ernstig seker groot Heer voor haar sprak, sulks baatte niets, en sy moest de verbodene huisvestinge, ingevolge de mandamenten, boeten. Deselve Heer schreef ook tot voordeel van eener syner dienaars huisvrouw; welke, het Begynen leven moede zynde, getrouwt was, en haar ingebragte goederen van het Clooster ten Bussche, weder te rug eyschte. Den Raad antwoorde niet anders op dit verzoek, dan dat dit Clooster van den Paus, en den Keyser gewettigt was, om alle de goederen, door de Nonnen 'er binnen gebragt, gerustelyk te mogen besitten, al verlieten sy het Clooster (l).

Gedurende dese beginfelen van de verspreidinge van Luthers leringen alhier, sloot de Koning

De Sond
wordt ge-
sloten en

Z 3

(k) Liber Conventionum.

(l) Uit een brief van het jaar 1532. Proth. Miss.

1532. ning van Denemarken de Sond, voor alle de Ne-
 kort daar derlanders: om dat die van Holland, Christirnus,
 na geo- zyn vyand, en mededinger tot de Throon van De-
 pent. nemarken hadden ondersteunt (m). De Stad Lu-
 bek waarschuwde eerlang de Steden Campen en
 Zwolle, de Hollanders haar vyanden geen toe-
 voer te brengen, en te gelyk de sond te ver-
 myden (n). De Nederlanders hadden by het
 sluiten van de Sond een groot belang. Wes-
 halven den Keyser, na Denemarken eenige Ge-
 fanten font; die van den Koning van Dene-
 marken de vryen koophandel, in syn Staten-
 dommen, verworven hebben (o).

IX. Het geschil over de plaats, alwaar de Clarin-
 1534. ge moest worden belegt, schoon in het 1392.
 Verschil afgedaan (p), was al reets, in 't jaar 1485.,
 tusschen de Hoofdsteden weder een twistap-
 pel (q), en wierdt in het jaar 1534. geheellyk
 levendig. Dit weet men egter 'er maar alleen
 van, dat 'er des tyds verscheiden byeenkom-
 sten, tusschen de gefanten der Steden Deven-
 ter, Campen, en Zwolle, over desen twist
 gehouden zyn (r). Dog vrugteloos so het
 schynt. Want de Claringe wierdt, in het vol-
 gende jaar, binnen de Stad Zwolle gehou-
 den (r), en vier jaren later is de gehele twist
 by verdrag geëindigt (s).

Sy rigten De vrindschap ging hier door nogtans, tus-
 een ge- schen

(m) Willem Nagge.

(n) Uit een brief van het jaar 1533. Prothoc. Missiv.

(o) Willem Nagge.

(p) Eersfo Deel, bladf. 239.

(q) Uit het Stads boek, getekent met de Sterre.

(r) Uit twee brieven van het jaar 1534. Prothoc. Mis-
 lum Missivum.

(s) Willem Nagge.

1534
 fchen de drie Hoofdsteden, niet agter uit, maar mene
 nam eerder des tyds merkelyk toe. Want om munte
 „eindragtigheid“ (leest men in den folgenden munte
 verbondsbrief) „en mynlyke scheydinge ende op,
 „verhandtteringe mit malkanderen, en onder
 „onse Burgeren en ingesetenen te onderhol-
 „den“ rigteden sy een gemene munte op.
 Waar over sy Willem van Vierffen tot Munt-
 meester aansielden. Op voorwaarden, welke,
 in het brede, in den folgenden brief, aldus
 luidende, uitgedrukt staan.

Wy Burgemeesters, Scepen en Raidt der Steden Deventer, Campen, en Zwolle, doen kondt en certificeren mit waerheyt aepenbaer in en vermits dessen onsen oepenen besegelden brieven: dat wy eynpaerlyken eenen nye Munte opgerigt, en Meyster Willem van Vierffen, voir onse Muntmeester angenommen hebben; om in onse naam, en onder onse drie Steden wapen, golden en silvere penningen te munten, in en mit voirwarden en manieren hier nae volgende. Item sal maken eenen golden penninck, die sal holden 14. Caraten, en eyn greyn fyn goldes, en desser 77½ stuks sullen wegen 1 Troische Mark, en sullen gelden 40. Goslers en 2. Placken: ende die Muntmr: sal hebben in den snede tot remedie 1 Engels, en int gehoilt 1 Greyn; mit conditie so veer hy dat remedie in de snede en int gehoilt gebruikt, sal half komen in de sleefchat, en half tot profyt van de Muntmr:, en de Steden sullen hebben van elk mark werks een stukke tot sleefchat. Item toe maecken eenen dubbelden Gosseler sal gelden 16. placken, en sal holden 4. penn: fyn silvers: desser penn: 82. sullen wegen een Troisch Mark; so mackt men uther markt fyn silver 9 gulden, 23. br. st. mall., en 10 placken, den gulden gerekent tot 31 st. mall. Item die Muntmr: sal in de 10 remedie

Z 4

1534. die hebben een stuk, den Muntmr: half, en tot de sleefchat half van de sneede, en van 't gehoilt en int gehoilt een greyn to gebruiken, in manier gelyk vurfchr: is van den golden penn:; die Steden fullen toc sleefchat hebben eyn stuk. Item to maken een Goffeler fal gelden 8. Placken, en fal holden 2 penn:, 18 Greyn deffer penn: 114. fullen wegen een Marck; so maekt men uther Markt fyns 9 goltgulden 27. st. br. mall; die Muntmr: fal to remedie hebben in den sneede 2 stukken, en in 't geheel 2 Greyn, half en half op conditie vurfchr:, de Steden fullen een stuk tot sleefchat hebben. Item to maken een butken, fal gelden 4. placken fal holden eenen penninck, 22. Greyn; deffer 164. fullen wegen een Mark, soe maekt men uth der markt fyns 10 goltguld: 6 br. mall, die Muntmr: fal to remedie hebben in de sneede 3 stukken, en int geheel 2 greynen half en half, die Steden 2 stukken tot sleefchat. Placken en halve placken na older gewoente, by zal Albert Munters tyden, en dese Muntmr: fal geen werk uit gaen laeten in 't gehoilt, tot remedie meer hebbende dan 2 greyn, by een peen van elk werk en mark fyn silvers, en is gelyk in den golde een mark goldes. Ook fal de Muntmr: vurfchr: syn gefellen, masschappen, en dienaren alle dat golt en fylver, dat sy koeppen en wysselen binnen der Lantschap en onse 3 Steden van Overysfel, in onser Munte na die ordinantie vurfchr: vermunt en op geen andere Munte brengen, of doen brengen. En wy Steden fullen desse penn:, totter weerde als vurfchr:, in onsen Steden en averall in onsen bewynde doen ontfangen, en vor die weerde vurfchr: ganklchtig doen wesen, en wyllen die Munte voor die Coopman, die daar op leveren, bynnen onsen 3 Steden gevryen hebben, als in den vryen jaarmarkt; en wy fullen ten allen tyden de Muntmr: syn handen mogen slueten en verbieden, geen vordere golde of fylvere penn: onder onsen 3 Steden naem en waepen to muntten: en de Muntmr: fal holden

den een contre cedula van alle syne werk, dat by de weerdynen opgenomen word, en hy eenig-
sints sal laeten utgaen, en sal genoegsame bor-
ge stellen vor die fleefchat, die ons 3 Steden daer
van roekomen sal; ook sal die Muntmr: vurscr:
munten na die ordinantie vurscr: op te Kettel en
by verbeurtenisse synes lyves. En alle desse artt:
en punten heft de Muntmr: vurscr: gelocft, ende
met synen Eede bestedigt, en alle woe vurscr: ys,
onverbrekelyk to holden allet vurscr: sonder en-
hande argelift; oirkonde der waerheyt, hebben de
3 Steden ellik onse Zegel hier beneden an doen
hangen.

1534

De Heren van den Raad, deden ter selfder
tyd, aan den Drost van Genemuiden hun be-
klag, over de moetwilligheid van sommige sy-
ner knechten, die tot twemaal toe een swanc
dood geschoten hadden. Die Heren namen dit
feit seer hoog op, so om dat Stads gerechtigheid
op her swarte Water, door dese baldadigheid
scheen gekrenkt te worden, als dat het seer
boosaardig was, hen het vergenoegen te mis-
gunnen, van dese beesten „die doch“, schry-
ven sy „u lieden geen hinder syn“ aan te kwe-
ken. En of schoon de brief, op een beleeftde
wyse was opgestelt, en een versoek aan den
Drost behelsde, om syn dienaars dese geweld-
digheid te verbieden, bleef se onbeantwoord.
Waar om sy dese billyke klagte en bede voor
het twedemaal herhaalden (t).

Wy hebben te voren gesien, dat de Heren
van den Raad alle mogelyke voorforge geno-
men hadden, om het verspreyden van Marten
Luthers leringe te verhoeden. Dog nu ver-
schafte

X.
Zwolle
klaagt
over het
dood-
schieten
van Swa-
nen.

De drie
Steden
geschut-
tot het

Z 5

(t) Prothocolium Missivarum.

1534. schafte hen veel meer besigheid om de inwoon-
 ders af te schrikken, van de gevoelens van die
 beleg van ders, welke des tyds *Anabapiften*, *berdopers*,
 Munfter. gene, welke des tyds *Anabapiften*, *berdopers*,
 of *Wederdopers* genoemd wierden. De voor-
 naamste autheur en stigter van dese leringe was
 Nicolaas Stork geweest; die sig, alreets in het
 jaar 1521., by de Rivier Sal, in Sassen voor Leer-
 aar opgeworpen hadt (v). Syn voornaamste leer-
 lingen waren de berugte Thomas Muncer, en
 Melchior Hofman, welke laatste, de leere van syn
 Meester allereerst de Nederlanders inboefemde.
 Hy, tot Embden, in de gevangenisse gestor-
 ven zynde, wierdt opgevolgt door sekere Jan
 Trypemaker, die, met sommige, sig na Haar-
 lem, Leiden en Amsterdam begeven hebben-
 de, aldaar door syn leerstukken vele beroer-
 tens verwekte. Jan Beukel, een kleermaker van
 Leiden, beter onder de naam van Jan van Lei-
 den, bekend, syn Vaderland verlatende, kreeg
 eerlang, door het verspreyden van deselfde lee-
 ring tot Munster een dusdanig gesag, dat hy in
 het jaar 1534. aldaar geheelyk de Meester
 speelde. Frans van Waldeck Bisschop van Mun-
 ster, om syn verloren gesag te herstellen, floeg
 met hulp van vele Vorsten en Heren, als mede
 van de drie Hoofdsteden van Overysfel (x),
 ten dien einde hun grof geschut lenende, het
 beleg voor de oproerige Stad. De Steden wa-
 ren tot het senden van dese bystand, door den
 Stadhouder Georg Schenk, uit bevel van Ca-
 rel de Vyfde, met geld en buskruit voor de
 belegerde Stad getrokken, uit name van de Sta-
 ten

(v) Alex: Ross. Werelds Godsdiensten, blad. 310.

(x) Anonymi Chron. Monasteriense pag. 149 et 150.
 Apud Mattheum tom. 5. Analect.

zen van Munsterland gebeden. Sy over desen voorstel, in een vergaderinge tot Zwolle op den 3. April gehouden, geraadpleegt hebbende, vonden goed het versogte geschut te senden (y). 1534.

De doorslepenste Herdopers in Holland, voorsende wat lot hunne ingeslotene medebroeders boven het hoofd hing, en versogt zynde om hen te helpen, maakten allerley toebereidsels tot het ontfet. Sy wisten een menigte van dese onnosele menschen so verre te brengen, dat die hun goederen voor een geringe prys, en vele minder als de helfte verkogt hebbende, sig gedeeltelyk te water, gedeeltelyk over land, na Munster op weg gaven. Niet tegenstaande de Regeringe van Amsterdam dit poogde te beletten, en een menigte gevangen nam. Op den 21. Maart, vertrok d'eerste vloot van dertig schepen uit Holland, en landde den volgenden dag tot Genemuiden aan. Dog hier begon hun ongeluk. Want de Drossen van Vollenho en Genemuiden, namen dese schepen in beslag, onderfogten die onnosele menschen, en gaven van dit voorval op den selfden dag aan de Stad Campen kennis. Campen sond aanstonds vier afschanten na Genemuiden, om met de Heren Drossen hier over te raadplegen. By het doorsien der schepen, bevonden sy dat deselve van allerley geweer voorsien, en met een menigte menschen so wel mannen als vrouwen en kinderen opgepropt waren. Sy betuigden alle eenpariglyk, na Munster te willen gaan, om de Stad te ontfetten: dog voor af den *Berg Sion* (dus noemden sy *S. Agnes Berg Clooster*), te wil-

XI:

Eenvloot
met Her-
dopers
na Berg
Clooster
reysende;
wordt
aange-
houden;

(y) *Willem Nagge;*

1534. willen befoeken, om den H. Geest te ontfangen. Men hadt by de gevangen genomene tot Amsterdam, en ook die alhier aangehouden wierden, briefjes gevonden in deser voegen luidende (z).

„ Lieve bruders! gy sult trecken op een hal-
 „ ve myle na Hasselt, by Berch Cloester, daar
 „ moet ghy zyn voir die middaghe, nyet vroe-
 „ ger nog nyet laeter: oft die wolff mocht u
 „ verlinden. Dyt mogt zyn den 24sten dach
 „ van Maart, soe moet ghy daer zyn voir die
 „ none zyeth. Dat daer nyemant achter en
 „ blyve, die hem selve sueche, oft die wraick
 „ sal hem onverfiens averkomme “.

Want „dese brieve“ segt den Schryver van een der Stads boeken, „ werden gevonden, „ by den gevangen van oeren secten, die by „ Berch Cloester, en op weghe, ten seluen „ dachge, en uer, met untallike menigvoldig- „ heid, van mann, wyff, en kinder, verga- „ dert waren; ut alle hoeken der werlt. “

Midsga-
 ders de
 volgende
 schepen.

Dese onnossele en te beklagene lieden wierden, op den 25. daar aan volgende, door een en twintig schepen gevolgt; welke de Regeringe van Overysse van 't Eyland Ens, alwaar sy stil lagen, na het swarte Water seyen liet. Op dese schepen vont men tusschen de vyf en twintig hondert en drie duisend sielen: over de duisend of vyftien hondert spiesen, vele hellebaarden, vier vaandels, vier trommen, en ander geweer. De schepen wierden aanstonds ontroert, en de menschen in gevangenissen geset. Hun vonnis wierdt, met toe-

(z) Men vindt ook andere afschriften van desen brief, in veel brader bewoordinge uitgedrukt.

toestemminge der Landvoogdesse, opgemaakt: 1534
 de vrouwen en kinderen wierden onnosselheids
 halven ontslagen: de hoofden en opstokers ont-
 half, en de lichamen op raderen geleyt.

De Wederdopers die sig by tyds, voor het Zwolle
 aanhouden der schepen, met de vlugt gebor- set her-
 gen hadden, en d'andere die hunne weg te lan- dopers in
 de, uit alle hoeken van Nederland, op wa- hegte-
 gens, peerden, en te voete (a), na Berg Cloo- nisse,
 ster namen, kwamen des maandags en dings-
 dag na Sondag Judica aldaar aan (b). Sommige
 verhalen, dat sy het Clooster met geweld over-
 vielen (c): dog hier van blykt my met seker-
 heid niets. In tegendeel den Raad, aan den
 amptman van Grave, dese tydinge bekend ma-
 kende, melt, dat een gedeelte deser menigte,
 sig omtrent dese Stad nedergeslagen hebbende,
 en het andere binnen de Stad gegaan zynde,
 sig verluiden liet, als of 'er nog een veel gro-
 ter menigte in aantogt was. Waar om sy voor-
 sigtigheids halven, den Ritmeester alhier in be-
 settinge leggende, met een goed getal ruiters
 uitsont; gelyk elders geblykt: die hen op de
 vlugt gedreven hadt. Ook hadt sy nog wel over
 de hondert, tot dese tyd onverhoort, geboeyt
 in Stads gevangnissen sitten (d).

Onder dese laatsten waren niet alleen Hollan-
 ders, maar ook Gelderschen, Zutphenschen,
 Benthemsche, en anderen: die na mache van
 de grootheid of kleinheid van hun schuld ge-
 straft wierden (e). In diervoegen viel uit de
 on-

(a) *Revis Dav. illustr. pag. 252. 253.*

(b) *Prothocollum Missivarum.*

(c) *In een ongedrukte Chronyk.*

(d) *Prothocollum Missivarum.*

(e) *Revis. ibid.*

1534. onderneminge van eenige duifend wederdopers, die by na alle, door het ingeven van eenige hunner hoofden, en onder anderen door Erasmus Ridder, sig voor een Propheet uitgevende (f), bedrogen, en rampfalglyk misleyt zyn.

XII.
Voert des
Keyfers
placcaat
uit.

Het fchynt, dat dese onbefonnene en kwalyk beleyde ftap der Wederdopers, de leerlingen van Martyn Luther (waar door men hier te lande geenfints allerley geeftdryvers verftont; gelyk feker Schryver de wereld doet geloven (g),) ftrenger als te voren, binnen dese Stad, ftrafen deet. Onder anderen het geval met de weduwe van Lubbert Renffen, maakt fulks feer waarfchynlyk. Want dese Juffrouw tot Deventer, wegens haar aanklevinge aan Luthers leeringe, geftraft zynde, wierdt kort daar na, tot Zwolle komende, vaf gefet. Den Raad deet dit voornamentlyk, dewyl fy na haar vertrek uit Deventer elders weder, met die van allerley Religien, verkeert hadt. De Heren van Deventer nograns oordeelden, dat den Raad haar te ftreng behandelde, en fprak aanfonds voor haar. Dog vrugteloos. Weshalven fy den Burgermeefter Lubbert van Wiffem, de foon van de gevangene Juffrouw, na Zwolle font, om sig van wegens fyn meefter defer hegteniffe halven te beklagen, en het ontfslag van haar, als ook van fyn fwagers Geert Luitgen betigt, de verlopene geeftelyken te huisveften, te verfoeken. De Heren des Raads, hier over
fig

(f) *Prothocollum Miffuarum*: alwaar men leeft
..... Erasmus Ridder enz. die fecht een Propheet
derfelve te wesen.

(g) *Revinus ibid.* pag. 253.

sig lang beraden hebbende, antwoordden den
 Gesant, dat het voorgeven van syn meesters
 seer ongegront was, en hen te swakker voor-
 kwam; dewyl dat de Stad van Zwolle de Key-
 serlyke bevelen andermaten, als die van De-
 venter, verstant. Want onder anderen sy oor-
 deelde die gene, welke daar tegens gesondigt
 hadden, al waren sy ook elders reets gestraft,
 hier komende, op het nieuw te moeten straffen.
 Want „alst so solde syn“, voegen die Heren
 er by, „dat een Lutteraan gecorrigeert in der
 „ander Stad, solde moegen trekken in der an-
 „der Stad, en daer vry syn, solden sy in alle
 „nabersteden vrye moegen trekken, en die
 „voirt inficieren: solde dan die laatste dwalinge
 „arger zyn als de eerste“. Dog het was hier
 om alleen niet, maar ook, om dat de weduwe
 van Lubbert Renffen getragt hadt, sedert dat sy
 hier woonde, zig binnen de Stad Munster te be-
 geven, en 'er heen op reyse gegaan was. Tot
 Nieuwenhuis horende, dat den Bisschop de Stad
 berent hadt, keerde sy weder tot Zwolle te-
 rug. Dese redenen vergenoegden geensints den
 gesant van Deventer; die voor syn moeder ver-
 togt borge te mogen stellen. Waar op den
 Raad tot antwoord gaf, dat de Keyserlyke be-
 velen een sekere wyse, van tegens sulke perso-
 nen met regt te handelen, medebrenge, sy
 vervolgens ongehouden was, met des Gesants
 aangebodene borgstellinge voor syn moeder, te
 vreden te zyn. En of schoon den Gesant, na
 de swaarde van de straffe, vrieg, liet den
 Raad hem even wys: hem nogtans belovende,
 syn moeder niet boven regten te zullen beswa-
 ren of straffen.

1534. De leringe der Wederdopers, tot nog toe door weinige angekleest, kreeg, in dit selfde jaar, nog verscheiden aanhangers. De Magister van de straffe der herdopers, straat ontdekte sommige herdoopte burgers, die sy in de gevangenisse setten liet. Dog in welker voegen sy hen straffen zoude, hadt sy niet bepaalt, en liet het ook so lang onbeslist, tot dat Stads afgesanten, met die van Deventer en Campen, iets sekens, op een vergaderinge tot Windesem uitgeschreven, vast gestelt hadden (h). Wat 'er aldaar beraamt wierdt is onbekent. Dit dan nog is seker, dat Ridderfchap en Steden besloten, geen herdopers in het land te zullen lyden (i). In het volgende jaar was 'er nog niets, aangaande de straffe, tusschen de drie Steden, eenpariglyk over een gekomen. Want den Raad gelastede Thomas Knoppert, en Jasper Holt, op de aanstaande vergaderinge tot Windesem, in alles omtrent de straffe der wederdopers, te bewilligen, wat de twe andere Steden dien aangaande raadzaam oordeelden te zyn (k).

Luistert
niet na
voor-
spraak.

Op welke wyse ook de herdopers mogen zyn gekastyt, het is seker, dat hunne gevoelens gestadig aanhangers alhier kregen. Den Raad hadde onder anderen een Amsterdammer, Cornelis die Vlanyck, daar mede betigt, vast geset: voor welchen gevangene, den Stadhouder schryvende verfogt, dat den Raad desen man niet te haastig veroordelen wilde. Het antwoord aan den Stadhouder was aanmerkelyk. Het bleek, schreef sy, dat hy met de herdopers

(h) *Protocollum Missvarum.*

(i) *Protocollum Missvarum.*

(k) *Boek der aannemingen.*

pers in het vorige jaar binnen dese Stad, als mede by een aanslag van sommige herdopers tot Deventer, geweest was. Dat hy, sig alhier vier of vyf dagen in stilte ophoudende, betrapt was, en dat sy vervolgens uit syn boeken en eygenhandige schriften ondervonden hadt, welke gevoelens hy hadt. Waar van sy hem door vier of vyf der geleerdste lieden deser Stad, waar onder een Licentiaat van Haarlem uitmuntede, hadden getragt te overtuigen en te bekeren; sonder dat hy ergens na luisterde. Dat sy derhalven, ingevolge de pligten van een regtvaardig rigter, hier in zouden moeten handelen, en „sonder simularie den ricken sullen doen, als „den armen“ (1).

1534

De gemene Munte, door de drie Steden, in het vorige jaar, tot Deventer opgerigt (m), hadt de waaksaamheid der Landvoogdesse na sig getrokken. Den Stadhouder Schenk, hadt uit haar naam, tot twemaal toe versogt, om te weten, uit kragt van welk voorregt de Steden, dese gemene munte lieten arbeiden. De Steden sig door het herhaalde schryven van den Stadhouder, genooddrongen vindende te antwoorden, gaven hem in het jaar 1535. te kennen, dat sy, in het besit van dit regt, reers tagtrentig of negentig (n) jaren geweest zynde, gelyk hem door voorschriften van de munte was aangewesen, het onnodig was, de afschriften der voorregtbrieven aan de Landvoogdesse te senden. Te minder dewyl het kwade gevolgen na sig slepen moest,

XIII.

1535.

De Keyser doet onderzoek na der Stedens regt van de gemene Munte.

II. DEEL.

A a

moest,

(1) Prothocollum Missivarum.

(m) Tweede Deel blad. 359. 360. 361.

(n) Dus leest men in een brief: te sien in het laast gemelde Staats Boek.

1535 moest, afschriften van voorregtsbrieven uit te reiken. Veel eerder verhoopten sy, dat de Keyser haar in de beëdigde voorregten en geregtigheden zoude beschermen. Ook vertrouwden sy, dat den Stadhouder de Land-voogdesse, van dit haar voorregt, op de gunstigste wyse, zoude verflag doen (o).

1536. Des Hartogs dreigen aan de drie Steden. Hartog Carel, gelyk wy gezien hebben (p), was by het vredes verdrag, met Keyser Carel de Vyfde ingegaan, het besit van de Stad Groningen, gedurende syn leven lang toegestaan. Dog die van Groningen, waren sedert eenige tyd des Hartogs gebied moede; en begonnen in het volgende jaar, met Georg Schenk te handelen, over het omhelsen van des Keyfers gehoorzaamheid (q). Hartog Carel, hier van in ervaringe gekomen, wist geen beter middel om dit onweder af te keren, dan de drie Hoofdsteden te dreymen. Hy schreef haar, dat dese stap tegens de goede nabuurschap streeft, en sy op de gevolgen, daar uit moettende spruiten, bedagt konden syn; waar van hy haar vriendschaps halven wel hadde willen verwittigen.

Hy sluit met haar een stilstand. Hoe onkundig en onschuldig de Steden van de onderhandeling der Groningers ook waren, des Hartogs schryven verwekte grote ontstentnisse. De Staten deden 'er vertogen over aan de Landvoogdesse, en versogten de vryheid te hebben, met den Hartog, inval van een onverhoopten oorlog, een stilstand van wapenen te sluiten. De Landvoogdesse 'er in bewilligende, ga-

(o) *Protocollum Missevarum.*

(p) *Twede Deel blads. 338.*

(q) *Men zie hier over in het brede Slightenhorst Geld. Geschied. blads. 422. 423 en 424.*

gaven de Staten den Hartog kennisse van haar vredelievende gevoelens. In het eerste wees hy desen voorslag van de hand. Dog later liet hy het sig ook wel gevallen, en kwam met haar over een, dat, schoon 'er oorlog tusschen den Keyser, en hem, nevens den Koning van Vrankryk, oprees, de twee Landschappen in vrede zouden voortvaren te leven: de gewone koophandel, met malkanderen, op de oude tollën en weggelden dryven, en de verstoorders der stillstand van beyde syden gestraft zouden worden (r).

Op de onderhoudinge van dit laatste waakte de Stad, den oorlog kort hier na ontstaan zynde, seer sorgvuldiglyk. Want onderrigt zynde, dat de Drost van Genemuiden een inwoonder van Gelderland vastgezet hadt, vermaande sy hem seer nadrukkelyk, tot de stipte nakominge der voorwaarden des stillstands. Hem op het kragtigste voor oogen stellende de kwade gevolgen, die het schenden deser verbintnisse na sig konden slepen. Nog meer nam de Stad ter harten de verdrags verbrekinge, binnen haar poorten bedreyen; door Sweer van Almelo, met Jasper Mollener, en meer anderen: die een kar geladen met een aam wyn, met twe paarden bespannen, van de Heer Willem Bentinek Stadhouder tot Hattem, weg genomen hadden. Want sy verklaarde hen op den 11. October den oorlog, en dreygde hen dese roof aan lyf en goed, by alle gelegendheden, te verhalen (s).

Inmiddels dat Schenk, tot Groningen inge- De Ber-
hul- kener

Aa 2

(r) Willem Nagge.

(s) Prothocollum Missivarum.

XIV:
Welke
Zwolle
agter-
volgt.

1536
brugge
verbrant.

huldigt zynde, Delfzyl, Dam, Coeverden, de Kinkhorst, en Diepenheim, met geweld overde (f), dect een hoop van syn eygen volk by Meppelt liggende, een inval in ons Carspel. Na het afbranden van de Berkemer brugge, keerden sy wel te rug: dog kwamen eerlang, in gefelschap van sommige burgers van Zwolle, weder, en saagden nog de twe overige jukken van de brugge af. Welk d'oorzaak van dese geweldadigheid geweest is, blykt my nergens. De Stad deet 'er tot twe reysen haar beklag aan den Stadhouder over; verfoekende dat de schuldigen niet ongestraft mogten blyven: bysonderlyk de burgers van Zwolle, die het meeste gefondigt en misdreven hadden. Dog dese billyke vertogen, hadden des tyds, ten minsten aangaande de vergoedinge der schade, geen uitwerkinge (v).

De drie
Steden
willen
niet be-
willigen
in des
Keylers
eych van
dertig
duisend
goudgul-
dens.

Waar toe de Stadhouder ook des tyds niet in staat was; die eerder gebrek aan geld, dan om het uit te delen hadt. Want door het voeren van den oorlog met Hartog Carel, op den 10. December, door een vredes verdrag geëindigt (w), wierdt hy gedrongen, het Land met dertig duisend goudguldens te bewaren. Dese eysch, vönd de meeste tegenkatinge van de drie Steden; aan welke den Commissaris Geert Mulert voorsloeg, dat sy twaalf duisend goudguldens ten volsten deser penningen zouden opbrengen. De reden van verweigeringe, was nu so goed, als in vorige gelegendheden. Dewyl dat ons, schryven de Heren van Zwolle
aan

(f) Willem Nagge.

(v) *Protocollum Missivarum.*

(w) Willem Nagge, *Historie van Overijssel.*

aan den Raad van Campen, op den 13. December, in den overganck tot syn Keyserl. Majt: belover is, ons te sullen laten blyven, by onse olde usantie, Privilegien en gerechtigheden: daer mede wy ommers genoegsaem kunnen bewysen, dat by geene Heren nog Fursten voergenoemen noch pretendiert is worden, dat corpus van onse Steden met ding en schattingen toe besweren; in wat lasten die Landschap oick gewelt is: Soe doch oick die Steden, soe treffelicke, en meer dan die Ridderfchap, die dat veel licht geringe agten, in den Lande geguet en ervert zyn. Sy besloten derhalven, indien den Commissaris na dese redenen niet luisterde, eerder een besendinge aan de Koninginne te doen, dan in den eylich te bewilligen (x). Te meerder, dewyl de Gesworene Gemeente weigerig was haar toestemminge te geven (y).

1536.

Dog voor en al eer men tot de besendinge overging, sont de Stad na den Stadhouder en de Commissarien der Koninginne eenige afsentanten, die, op den eersten Januarius, van haar uitvoeringe verslag gedaan hebben. Het blykt 'er by, dat den Stadhouder, van syn voornemen affiende, de Stad versogt, om binnen drie of vier dagen tyds, een goed stui-ver gelds, onder behoorlyke borgtocht, voor te schieten; ten einde de krygsknegten, by den armen man leggende, te voldoen. Den Raad, de Gesworene Gemeente verscheiden malen hebbende doen vergaderen, bragt het so verre, dat

XV:

1537.

Zwolle
leent hem
geld.

Aa 3

(x) *Protocollum Missuarum.*

(y) *Ibid.*

1537. dat se bewilligde, om so veel gelds op te nemen, als de kortheid des tyds toeliet. Sy ontschuldigde sig by den Stadhouder, geen aanmerkelyke somme gelds te hebben kunnen by een vergaderen; dewyl 'er geen groten rykdom, en eerder vele armoede binnen de Stad was; welke in der daad, door de vorige onlusten, van haar neringe berooft, en van een feer aanmerkelyk getal inwoonders ontbloot was; gelyk wy elders sien zullen.

Vervolg
van het
geschil
met Has-
selt

Middelerwyl bleef het geschil over de brugge, tusschen die van Zwolle en Hasselt, onbeslist hangen. De eersten spaarden geen moeyte, om alle oude brieven en papieren te laten doorsnuffelen, waar door de saak begunstigt wierdt. Tot Utrecht zelfs verfogten sy, omtrent dese tyd, den wederroepene Pastoor Gobel Volquini, aldaar Officiaal geworden, onderzoek te willen doen, na sekere papieren, wel eer in handen van den Secretaris van S. Martens Capittel geweest; welke sy vermeenden, dat Stads oude besit van het swarte Water bewesen. Ook arbeidden sy gedurig, dat dit geschil voor des Keyfers Geheymen Raad regthangig wierdt: en die van Hasselt intusschen niets nieuws ondernamen (z).

Des Key-
fers be-
loften aan
de drie
Steden
aangaan-
de de
borgittel-

De drie Hoofdsteden waren, ter selfder tyd, over een gewigtiger ontwerp in onderhandeling met des Keyfers Staatsdienaars. Sy hadden, gelyk wy te voren gesien hebben (a), de Landvoogdesse gesineekt, om in haar voorregt aangaande den eed en borgstellinge der amptlieden, der meergemelde Castelen, en huisen, voor-

(z) *Protocollum Missuarum.*

(a) *Tweede Deel blad. 349. en 350.*

voorgefaan te worden. Dog het antwoord der 1537.
 Koninginne hadt te wege gebragt, dat de Ca-linge der
 stelleins verweigerden den gewonelyken eed af Amptlie-
 te leggen, en borge te stellen. Keyfer Carel den.
 de Vyfde nogtans, van de billykheid haarer
 eysch overtuigt, en door de dringende redenen
 meer dan eens aan hem opgegeven, bewogen,
 beval op den 4 December, aan de Stadhouder
 en de Drossen van Salland, Twente, Vollen-
 ho, en Drenthe, mitsgaders d'andere Castel-
 leins, de Steden in haar geregtigheid voor te
 staan: in stede van te verhinderen, dat d'Ampt-
 lieden van Coeverden, Arkelstein, Vollenho,
 Diepenheim, de Kuinder, en Holten, haar na-
 den afgelegden eed, genoegsame versekeringe
 van getrouwigheid gaven. Dit bevel was nog-
 tans maar voor vervolg van tyd; „ wanneer die
 „ Huisen en Casteelen naemaels opgebouwt
 „ woirden en getymmert“; gelyk men in des
 Keyfers vergunnings brief leeft (b).

Het mistrouwen en vrese van het Capittel tot XVI.
 Deventer, van door den Raad van Zwolle, in 1538.
 haar regten en voorregten, op de Parochie Mistrou-
 kerk, verkort te worden, wafte gedurig aan. wen van
 Men fiet het onder anderen, uit den geheymen het Ca-
 lastbrief, den Pastoor Ogerus Frugiscriba, na pittel te-
 het overlyden van Cornelis van Wesop, met dit gens
 ampt voorfien, op den 1. December, van het Zwolle,
 jaar 1539, mede gegeven; welke wy, vertaalt
 hebbende, hier laten volgen.

In t'eerste zal de geseide Heer en Meester Oche-
 rus, de genoemde Kercke, als Stedehouder of
 Vicaris van het Capittel, in de geestelyke saken,
 lof-

A a 4

(b) Privilegieboek, Fol. 117 en 118.

1538 loffelyk, volgens de oude gewoonte, rogeren en bestieren: en hy zal deselfde bedienen, als het een goede, wettige, en opregte Harder betaamt. Voor welke bestieringe en bedieninge, de geseide Heer zal genieten alle de vrugten, opkomsten, en profyten, der gemelde St. Michaëls kerke; dewelke de Heer Cornelis de Wefop sal: ged: tot het einde van syn leven heeft gehad: en daar mede zal hy te vreden syn, sonder dat hy iets meer vorderen mag. Vorders de vicarien, dewelke de Pastoor of vicaris in der tyd te geven, en te vergeven heeft, zal hy geven en vergeven volgens den inhoud, maniere, en wyse van het verdrag, tuschen de Heren van het Capittel, en de Raad van Zwolle ingegaan, dat hy bekend heeft gelesen te hebben: hy zal de gemelde overeenkomst anders ook, so veel hy vermag, in agt nemen; voorhouden de ondergeschrevene renunciatie. Ook zal hy nooit nog door hem, of anderen, op een directe of indirecte wyse, onder wat opgefogte schyn of uitvindinge het zyn mogte, eenige beroerte, twespalt, of twedracht, tuschen het Capittel, en den Raad verwekken. Maar so aan den geseiden Pastoor eenige reden van klagte kwam sal hy na het Capittel syn toevlugt nemen: en so hy an het selve iets te klagen heeft, zal hy dat eerst an het Capittel kenbaar maken: ende geen klagten an de Magistraat brengen, ten sy het Capittel daar voor af over geraadpleegt is. Voorts so de voorseyde Heer Pastoor, de bovengemelde kerke, dat den Hemel anders bestiere, qualyk bediende, of met den Zwolsche Raad, of met wat andere personen het zyn mogte, op eenigerhande maniere tegen het Capittel onder de hoed speelde, samen spande, of sweirde, en daar aan schuldig wierdt, dan zal deselfde Pastoor altyd, na de Heren haar wille wederroepelyk wesen: ende hy zal in dat gedeelte van het verdrag aftappen. En so het gebeurde dat an hem syn ampt wierd opgeleid, dan zal hy nog door hem,
nog

nog door een ander, an dese wederroepinge wederstreven, nog daar aan tegenspreken. 1538.

Vorders zal de geseide Heer Pastoor, den inhoud van dese syn lastbrief aan niemand bekend maken, of mededelen, en met de Magistraat niet samen heulen: ende een samensweringe so van de Magistraat, als andere menschen, hem ter ooren gekomen zynde, sal hy de Heren, so heymelyk het geschieden kan, verwittigen.

Wy voegen hier niet by, schoon het een seer gemeen gevoelen is, dat men uit desen lastbrief duidelyk kan nagaan, de gedurige lagen door den Raad, aan het Capittel gelegd, om desselfs regten te krenken (c). Want, wat 'er ook van dit mistrouwen gegrond zyn mag ofte niet, het is seker, dat men so min in dit, als andere gevallen, enkelyk en alleen, op de schriften van eene syde steumende, een goed en eenfydig vonnis vellen mag; gelyk een geagt Schryver met anderen schynt te oordelen (d).

Een bysonder voorbeeld van d'onstandvastigheid, van der menschen tydelyk geluk, leverde in het selfde jaar Hartog Carel van Gelder uit. Desen Vorst, van by na alle syn Steden en ingeserenen verlaten zynde, ter oorzaak dat hy hadt getragt, Franciscus de Eerste Koning van Frankryk, tot syn erfgenaam te maken, trof dese ramp so diep, dat hy in een siekte viel,

XVIII:

Hartog
Carels
dood en
hoeda-
nighe-
den.

Aa 5

(c) Lindeborn Hist. Episcop. Dav: pag. 295. Van Heussen Oudbed: van het Bisdom van Deventer, tweede Deel bladsf. 75.

(d) Lindeborn. *ibid.* Want dese Schryver, hoe seer om syn gefond oordeel, een grote naukeurigheid gesogt, maakt te veel staat op de schriften des Capittels; vergetende dus een der noodzakelykste rigtsnoeren van een goed vonnis: *audi & alteram partem.*

1538. viel, welke hem op den 29. Junius, het tydelijke met het eeuwige deedt verwisselen (e). Weinig Vorsten van de vyftiende en seftiende eeuw, hebben Carel van Egmond, veelligt de grootfte der Voogden, Graven en Hartogen van Gelderland, in diep beleyd, wys staatsbestier, krygskunde en kloekmoedigheid overtroffen. Pas geboren zynde, wierdt hy een gevangene van Carel de Stoute Hartog van Bourgondien: die te gelyk alle syn Statendommen overweldigt hadt. Carel, de gevangenis ontsnappende, vond syne Statendommen in Keyfer Maximiliaans handen. Syn geluk en voorfigtigheid, gepaart met de liefde die hem de Gelderschen toedroegen, dwong den Keyfer en syn opvolgers, hem het geruust besit van Gelderland te laten genieten. Den Vorst hadt van toen af door vredelievendheid, syn onderdanen kunnen gelukkig maken. Dog met een onverfoenlyke haat tegens het huis van Bourgondien bestelt, heeft hy liever verkoren, syn langdurige levens tyd in onophoudelyke oorlogen te verslyten. Het is in dese aanschouwing, dat Carel dien grote naam verdiende, van in beleyd, waakzaamheid en dapperheid, aan niemant van syn tyd te wyken. En in der daad, die gene welke met een naukeurig oog, de daden van hem en syn krygsknegten beschouwt, zal sig ten hoogsten moeten verwonderen, dat hem by na alles tegens veele magtiger vyanden dan hy was, gelukt is. De slypste krygstugt, die hy onder syn legers hadt ingevoert, is wel een der bysonderste trappen van syn gedurige voorspoed geweest. Gelukkig zoude hy geweest

(e) *Arens toe Boecop, Slightenhorst, enz.*

weest zyn, indien hy niet onverfadelyk na oorlogs brand geweest was. Want na de geslote- ne laatste vrede met den Bisschop en die van Overijssel, was syn roem in den hoogsten top geresen, syn magt ontfaggelyk aan vrienden en vyanden geworden, en het stont alleenlyk aan hem, om in dit allervolmaakste wereldsch geluk, syn leeftyd te eindigen. Dog het scheen dat Carels noodlot medebragt, op de selfde wyse vernedert te worden, als hy Philip van Bourgondien vernedert hadt. Immers, ik weet niet, wie van beyde Vorsten reden hadt, sig op syn sterfbedde, het meest van d'onstandvastigheid van de Fortuin te beklagen: hoewel Carel wel het allermeeeste, dese omkeringe van den voorspoed schynt te hebben verdient. Voornamentlyk gelettet op syn gedurige schenden en verbreken van de allerplegtygste verdragen en verbintenissen, welke hy altoos eerder als kinderspellen, dan ernstige handelinghe scheen ingegaan te hebben. Het was voor het menschelyke geslagt te wenschen, dat Carel (welkers andere volmaaktheden en gebreken te verhalen, geheellyk buiten ons bestek loopt) in dese verloeyelyke grondregel, niet dagelyks nagevolgt wierdt.

Door Hartog Carels dood was de schuld, Zwolle van de genoemde vyf honderd goudguldens Hek- aange- ke geld, vernierigt; dewyl die van Zwolle sig, om het tot het betalen van dese penningen, niet lan- Hekke ger, dan gedurende dese Vorits leven, verbon- geld te den hadden (f). Nogtans, hoe klaar sulks was, betalen. vorderden de Staten van Gelderland, (Willem, oudsten soon van den Hartog van Cleef, syn on-

(f) *Tweede Deel blads. 301 en 302. in de aansch.*

1538. onderdanen zynde geworden (g)) in het selfde jaar, dit geld van dese Stad. Het seldzaamste was, dat Joan van Linden Droft van Hartem, aan Stads Regenten schryvende, voorgaf, dat hun voorfaten de betalinge deser penningen, door een besegelde brief beloofd hadden: selfs na des Hartogs dood. Den Raad, aan de Staten van Gelderland antwoordende, bewees klaarlyk, dat dese praetensie de Stad niet raakte; gemerkt den Keyser het Hekkegeld tot nog toe door den Rentmeester van Salland hadde laten voldoen: midsgaders daar toe ook, ingevolge het verbond met hem gesloten, verpligt was. Sy verwittigden te gelyk de Koninginne van den eysch der Gelderschen, en verfogten, dat sy deser saaks halven ongemoeyt gelaten wierden (h).

XVIII. Dog weinig uitwerkinge hadt dit schryven by Haar ge- de Gelderschen; sy telden het even min als den schil met Droft van Hattem, aan welke de Stad, na do- Hattem de van Hartog Carel, vertogen hadt laten doen, over 't om in het besit van het Coter veer herstelt te Veer. worden: waar van sy sedert eenige jaren door de Hattemers berooft geworden was. Wat moeyte sy ook hadt aangewend, in de vredes vergaderingen, in Gelderland, tot Grave, Gorcum, en Culemborg gehouden, Hartog Carel hadt altoos haar oogwit belet. Nu, de tyds omstandigheden gunstiger zynde, liet sy sig hier over nadrukkelyker horen; selfs by de Geldersche Heren, die gevolmagtigt waren door de Staten van Gelderland om enen yderen, gelyk men in een brief van die tyd leest, in synen reg-
ten

(g) Slightenborst, Geld. Geschied. bladsf. 447.

(h) *Protocollum Missivarum.*

ten te handbalden (i). Dog voor so verre het my blykt, hadt dese stap geen de minste vrugt. In diervoegen was het ook gegaan, met het geschil over het hekkegeld. Niet tegenstaande de Koninginne, die van Arnhem hadt te ken- nen gegeven, dat sy nog hen, nog iemand, lan- ger tot de vyf hondert goudguldens beregtigt, kende; en sy in allen gevalle, en niet de Stad Zwolle daar voor aansprakelyk was, wierden deser Stads inwoonders, in Gelderland handel dryvende, in het jaar 1539., met beslag gedreigt. Den Raad, door de Landvoogdesse vergunt zynde, om dit middel tegens die van Arnhem, in val van noodzakelykheid, ook in het werk te stellen, gaf 'er hen door gerigtelyke afschriften kennis van. Edog, boot te gelyk aan, om alle onminne te verwyderen, dit geschil, op een gerigtelyke wyse, door wie sy wilden, te laten beslissen (k). Die van Arnhem, lieten 't niet te min by geen dreygen, en besloegen eenige Zwolsche burgers met hun goederen. De Stad bragt 'er haar klagten over, by de Stad Ceulen, in, welke als het Opperhoofd der Westphaalsche Hansesteden, wegens de instellinge van dit Genoodschap, verpligt was, de schendinge der Wetten, door d'on- derhorige leden te wreken. Onder anderen schreef sy, vryndelyke en billyke aansoekingen by de Stad Arnhem te hebben gedaan, die door deselfde niet alleen onbeantwoord gelaten wa- ren, maar dat ook door haar in tegendeel, de Reglementen der Hanze Steden geschonden zyn. By welken een stalen Wet was, haar onderlin-

1538.

1539.

En met

Arnhem

over het

hekke

geld.

(i) *Protocollum Missuarum.*() *ibid.*

1539. ge geschillen door de twe naaft, by de twistige gelegene, Steden te laten vergelyken of beslissen. Diensvolgens kwam het haar voor, onnodig te zyn, haar Gesanten na Ceulen te senden, om de uitgeschrevene Vergaderinge der Hanse Steden by te wonen; gemerkt het vrugteloos was, nieuwe beramingen te maken, indien die van Arnhem de ouden zelfs niet agtervolgden. De Stad deet ook geen min kragtige vertogen aan Lubek, het Hoofd der Hanse Steden, en meldden daar onder anderen by: dat die van Arnhem sig op een Lid van een vredes verdrag beriepen, *dat dog aan der syde is geens deels gebolden ys worden* (l). Voor het overige, vinde ik van dit geschil nergens meer gewag maken.

XIX.

Campen en Zwolle beleven de Claringe tot Deventer te sullen houden.

Om een oproer, in dit jaar, door het gemeen tot Campen verwekt, te stillen, vonden de Staten goed, om aldaar de Claringe te houden (m). Dog d'afgesanten van Deventer, bewilligden 'er onder geen andere voorwaarden in, dan dat de Steden Campen en Zwolle schriftelyk verklaren zouden, het voorregt der Stad Deventer, door haar verscheiden malen in twyffel getrokken (n), geensints door dese toegeeflykheid te willen verkorten, of benadelen. Op den 28. October vervulden sy haar beloften, en betuigden uit de gehoudene Claringe tot Campen, geen voordeel te willen trekken: Dog verklaarden te gelyk de geregtigheid der Stad Deventer, ook niet verder voor wertig te willen erkennen, als deselfde op regten en brieven

(l) *Prothocollum Missuarum.*

(m) *Arent toe Boecop.*

(n) *Eerste Deel blad. 225. en volgenden.*

ven gegront was. Sig van hare syde, voor en onverkortet behoudende al het bewys, dat sy tot stavinge van haar goedhebbend regt aanvoeren konden. De woorden des briefs klinken aldus:

Wy Burgemeesteren, Scepenen ende Raidt der Stadt Swolle doen kundt, ende bekennen apenbaer in ende vermits desser Certification: also de Eirbare ende vuersichtige Meyster Gerryt Zwaeffken, ende Meyster Gerlich Doys, Scepenen der Stadt Deventer, voir ons getoent en lesen hebben laeten, versiegelde ongecancellierde Roemische Konincklike brieven, enen van Wencelaus, den anderen van Sigismundus, van hoeren privilegien: onder anderen inholdende, dat men alle oirdelen, die in Zalland, Twenthe ende Vullenhoe wederroepen worden, binnen der Stad Deventer claren fall, ende anders nergens; ende dair beneffens nog getoent ende lesen hebben laeten, een instrument met twee Notarys handen onderschreven, dair aver vyff Ryddermatige luede toe tuyge geweest synnen, vermeldende, dat onse voirvaderen Burgemeesteren, Scepenen ende Raedt der Stad Swolle in t' jaer derthien hondert twee ende t'negentich, den geschickten Rades frundten der Stadt Deventer op onse Raedt Camer toegesacht, ende gelavet hebben, die Claerynge nae luyth der privilegien binnen Deventer te helpen holden. Want Scepenen ende Raedt der Stadt Deventer, doe ter tyt ten hilligen hebben besworen, dat sulx hoer Stad recht ende privilegen ys. Ende want dan die voirgenoemde geschickte frunde der Stad Deventer, nu ter tyt bynnen der Stad Campen die claringe uir bewechlicke oirsaeke mede gehalten hebben, dair van sie genoegsaam protesteerden: soe bekennen wy Burgemeesteren, Scepenen ende Raedt voirsz., dat zulken Claringe nyet in agterdeel van den privilegien der Stad Deventer wesen fall, ende dieselve dair mede ongekrenket syn ende blyven sullen: soe wy der Stad Deventer in hoeren

1539. ren privilegien nyet begeren to vercorten, dan myt allen onsen vlyte willen helpen stercken. Doch voir beholden, dat alle privilegien, sege- len, brieven ende bewys, die men ter contrarie heft ende noch bybrengen kan, hier mede onver- kortet te syn. Sunder argelift, in oirkunde der waerheit, hebben wy onser Stadt secreet Segell hier beneden opt spatium doen drucken. Gege- ven in 't jair onses Heeren vyffthien hondert ende negen en dertich, den achtende twintigsten dag Oétoberis.

Aanmer- Den Leser oordele, of men uit desen brief, kingehier met seker Schryver besluiten mag, dat die van op. Campen en Zwolle, in het jaar 1539., bekrag- tigt hebben, de Stad Deventer in het geruust be- sit van het voorgenoemde voorregt te zullen la- ten (o). Immers voor my, ik lese 'er haar bei- der volkomene afstand niet blootelyk in: maar wel verselt met een voorbehoudinge van haar gerechtigheid, in so verre deselfde op wettige brieven gevestigt was. Jammer is het, dat de brieven, door de twe Steden in het jaar 1392. afgegeven, heden verloren zyn; welke ik te voren hoopte (p) magtig te worden. Want het is seer waarschynlyk, dat men daar in uit- drukkingen zoude aantreffen, ontdekkende op wat grond de twe Steden dit geschil, na het jaar 1392, hebben kunnen vernieuwen. War- hier van zy ofte niet, dit gaat vast, dat de Stad Deventer, sedert het jaar 1539, tot op heden toe, van het dik gedagte voorregt in een ongestoort en wettig besit is.

Dat

(o) De Heer Dumber, Kerkel. en Wereldh. Deventer, blads. 570.

(p) Eerste Deel, blads. 239.

Dat lange borgen geen kwytſchelden is, toonden omtrent dezelfde tyd de Hasselaars: die de Stad Zwolle op een Landsvergaderinge, wegens het geschil van de brugge, met regt aanspraken. Den Raad van Zwolle, het pleitgeding vermydende, deet 'er aan den Keyſer klagten over, en sneekte syn Majesteit, dat hy die van Hasselt gelastede, van hun oogwit af te sien, en de saak te staken; op dat 'er, „ in dese zuin- „ digen en opruriger tyt“, geen verdere tweespalt en oneenigheden, tusſchen de twee Steden, voortsporen (q). Dit verſoek was van die aard en gesteltheit, dat het niet gunstig beantwoord konde worden. Den Keyſer hadt eindelyk de goedheid, op het dringende aanhouden deser Stad, het geschil voor syn geheymen Raad te trekken; waar door het ook later uit de wereld geruimt is; gelyk wy hier beneden sien zullen.

Stads regten op het swarte Water, wierden ter selfder tyd, nog merkelyker, door den Heer Droſt van Genemuiden, verkort: die uit last van den Stadhouder, een bevel hadt laten afkondigen, om aan niemant eenige viſch te kopen, voor dat de beſettinge en inwoonders tot Genemuiden gerieft waren. Sommige Zwolle-naars, dit bevel overtredende, wierden met hun Schip vast geſet, dog op het ſchryven van den Raad ontslagen (r). Nograns trok den Droſt, de Kerkenſpraak niet in. Waar om den Raad hem nader waarschuwde, dezelfde te vernietigen, dewylſe geheellyk met Stads voorregten en oude gewoontens ſtreet. Byſonderlyk te-

1539.
XX.Vervolg
van de
twiſt met
Hasselt.Zwolle
klaagt
wegens
het kren-
ken haars
regt op
het ſwar-
te Water.

II. DEEL.

B b

gens

(q) *Prothocollum Miſſivarum.*(r) *Ibid.*

1539. gens Stads vryheid op het swarte Water; waar op sy niet alleen van ouds her, een vrye swanenvlot beseren hadt, maar ook het regt van visscherye; het welke sy onophoudelyk tegens een ieder beschermde, en aan de Stad, door de Staten van het Opper- en Nederfligt, 'er geschil over ontstaan zynde, toegekent was (s). Wanneer dit laatste gebeurt is, komit my nergens voor. Dit schryven hadt, so het my seker toefchynt, de gewenschte uitwerkinge.

XXI. De musquet-scheut, die den Stadhouder

1540. Schenk, in de veldslag voor Genemuiden, hadt gekwetst, veroorzaakte in het begin van het jaar 1540., syn dood. Syn Gemalinne Anna Johanna van Egmond, hielt op den 17. Maart, in het bywesen van de voornaamste Overyffelsche Heren, en d' Afgesanten der drie Steden, tot Vollenho, syn uitvaart; alwaar hy in de Kerke midden op het Choor begraven is. Hy wierdt wegens syn lieftaalligheid en minzaamheid, hier te Lande, seer betreurt.

Syn opvolger M.

In syn plaats wierdt, door den Keyser, den Graaf

(s) *Prothocollum Missivarum*, alwaar men de volgende woorden over dit onbekende geschil leest: Ende hebben onse voirvaders die selve vriheit alryt beschermt, beweert, daer her met reden gebracht, tegen allen den genen die sy hebben willen bespieren, dat die geschickte beide Landschappen, als dat Auer. en Nederflicht, hebben als doe moeten kennen en toestaen, dat die vriheit des swarte Waters ons, en anders nyemant toekunt, en behoert, daer die Stad van Genemuiden oers geschickte vrunden oick by en tegenwoordig geweest hebben. Ik erinnere my later, in de Deductie voor de Stad Genemuiden, gelezen te hebben, dat de Stad Genemuiden, in de 15de eeuw, meer dan een geschil over het vissen op het swarte Water gehad heeft, na gedagten met de Stad Zwolle.

Graaf Maximiliaan van Buren, Heere van Leerdam, tot Stadhouder van Friesland, Overijssel, en Groningen aangestelt (r). 1540. van Buren.

De drie Steden, ontvingen in de maand April, van het jaar 1542., van den nieuwen Stadhouder Placcaten: waar by van alle koopmans goederen den hondertsten penningen geëyscht wierdt. Sy beklaagden 'er sig seer over by hem, en verfogten, dat deselve mogten worden vernietigt: dewyl dese nieuwe beswaarnissen geheellyk tegens haar oude voorregten aanliepen (v). 1542. Hy vrugte- loos een 100ste penning van de Steden.

Den oorlog, ter selfder tyd, door den Keyser, met de Koning van Denemarken gevoert, streemde den koophandel der drie Steden so seer, dat die van Deventer, aan dese Stad voorsloegen, een besendinge aan den Koning doende, het ontslag van den borgtogt, door haar kooplieden en schepen te Bergen in Noorwegen stelt, te bewerken. Den Raad alhier verwonderde sig wel over desen voorstel; dog gaf haar toestemminge daar toe, mids niet meerder tot de kosten betalende dan veertig guldens. Nergens blykt my of de besendinge geschiet is (w). Dit weet men, dat de vredes handelingen tuschen den Keyser, en den Koning, in het volgende jaar, binnen Campen gehouden, groot loos affliepen. Waar door hier te lande een grote schaarsheid van koorn, door den Koning verboden, uit Denemarken te voeren, verwekt wierdt (x). 1543.

Middelsterwyl dat den Keyser sterk by de Steden t' Geschil 1544. Bb 2

(r) Willem Nagge.

(v) Protocol Missiv.

(w) Ibid.

(x) Revius Dav. illustr. pag. 263.

1544. den aanhielt, om de hondertste penning hier
 tuffchen te lande te heffen, en fy, daar in bewillig-
 het Ca- den (y), was het Capittel van Deventer, met
 pittet en Hendrik Heminck, des tyd Paftoor van de Pa-
 den Pa- rochiale Kerke alhier, by het aanvaarden van
 ftoor fyn bedieninge, over hoop geraakt. Vier
 door den Raadsperfonen, door de Magiftraat gelaft, de
 Raad by- Raadspersonen, door de Magiftraat gelaft, de
 gelegt. twiftende partyen te vergelyken, bewerkten op
 den 26. September, de vrede op voorwaardep-
 Dat eerftelyk, het Capittel hondert festig goud-
 guldens uit de kerk goederen in Maftebroek,
 alle jaar aan den Paftoor zoude betalen: die
 men niet twyffelen kan, of hy genoot boven
 dien alle toevallige voordelen, van kinder dop-
 pen, begraaffenißen, enz. Ten tweden, dat
 in val den Raad defer Stad, na verloop van tyd,
 oordeelde, dat Hendrik Heminck te oud wierdt,
 dit ampt na behoren waar te nemen, als dan het
 Capittel verplicht was, hem de Vicarie van S.
 Anna, in S. Lebuyns kerk tot Deventer, fyn
 leven lang te laten bedienen. Ten derden, dat
 de betalinge *der geboerzaamheid* (z), veeltyds
 verwaarlooft wordende, fo wel binnen de Stad,
 als in het Carfpel, de Raad van Deventer, en
 Zwolle, met de Schouten, daar in moeften
 voorfien, dat defe regten voldaan wierden. Ten
 vierden, dat den Paftoor drie Capellaans, of,
 met bewillinge des Magiftraats, ten minften twe
 houden moeft. Zullende het Capittel, inval
 van verfuiminge, de ontbrekende Capellaans,
 op koften van den Paftoor moeten aannemen;
 fon-

(y) *Revinus Dav. illustr. pag. 268.*

(z) Dus worden in *den Verdrags brief*, en ook in
de Refolutien van Raad en Meente, fekerere regten der
 Kerke genoemt.

sonder dat hy het Capittel deswegen moeylyk- 1544.
heid mogte veroorsaken (a).

Keyser Carel de Vyfde, in het jaar 1543., XXIII.
geruste besitter van Gelderland geworden zyn- 1545.
de, namen die van Zwolle dese gunstige gele- Zwolle
gendheid waar, sig in de verlorene gerechtigheid wordt
van het Coter veer, te doen stellen, waar over door
sy, sedert het jaar 1522., vrugteloos gearbeyt 's Keyfers
hadden (b). Sy spraken dan kort daar na, de vonnis,
Stad Hattem, voor den Stadhouder en Cance- in het be-
lier en Raden van Gelderland, met regt aan; fit van
die, op des Keyfers naam, in het jaar 1545., het Coter
op den 7. Julius, verklaarden, dat de Stad veer ge-
Zwolle van dit veer, hen door die van Hattem stelt.
ontweldigt, regtvaardigen eygenaar was. Ver-
oordelende de Stad Hattem, het besit van dit
veer te verlaten, en het aan de Zwollenaars over
te leveren; om redenen by den vonnis brief,
in het lange gemelt. De Hattemers nochtans
wierden niet in alle de kosten gedoemt, maar
alleen verplicht hunne eygene te betalen (c).

Op het gedurig smeken deser Stad, nog niet XXIV.
van de schade der afgebrandde Berkemer brug- Hy ver-
ge, te vreden gestelt, vergunde haar den Key- gunt
ser, eenige maanden vroeger, de volgende tol- Zwolle
len op de vreemden, en buitenlandsche reys- den tol
gers, over de gemelde brugge te stellen. Van op de Ber-
een geladene wagen, een Stuiwer Brabants, kumer
een $\frac{1}{2}$ stuiver van een reyfiger te paard, een brugge.
agste van een man te voet, of op een wa-
gen, van een osse, paerd, of koey, even
veel. De Keyser, voor hem en syn nasaten,
Bb 3 be-

(a) Stads privilegie Boek, fol. 145.

(b) Tweede Deel, blad. 380.

(c) Stads privilegie Boek, fol. 135.

1545. behielen sig, by de vergunnings brief, de magt, om desen tol te kunnen vermeerderen, verminderen, of affchaffen na hun welgevalen (*d*).

Sy wint ook het pleitgeding met Hasselt, over de brugge. Eindelyk wierdt nog, in het selfde jaar, Stads pleitgeding met Hasselt, uit de wereld geruimt. De Koninginne Maria Landvoogdesse, op den 15. Julius, tot Zwolle zynde (*e*), verstond, dat die van Hasselt onbevoegt waren, nog uit kragt van Bisschop Philips voorregt, van het jaar 1522., nog uit hoofde van d'andere overgelegde bewysen en bescheyden, een brugge over het swarte Water te slaan. Maar dat den Keyser en syn nakomelingen, dit regt te oeffenen, of door anderen te laten oeffenen, alleen toekwam, en voor behouden wierdt, by deser uitspraak; luidende in deser voegen.

U p 't geschil, geresen tusschen den Burgermeesteren en de Raiden der Stadt Hasselt, in den Lande van Oueryssle, ouer hem luden, en den gemeenen Borgeren en Inwoenderen der zelve Stadt ter eenre, ende Burgermeesteren en Raden der Stadt Zwolle, ouer hem luden ende der gemeenen borgeren en Inwoenders derseluer Stadt ter andere zyde; nopendé 't maecken ende overtrecken van eenre brugge, die de voirs: van Hasselt pretenderen gerecht te zyne te moegen volmaecken, voer hoer luder Stadt, ouer die Riuire genoempt swarte water: uyth crachte van zeker preuilegie, hem luden, in 't Jaer XVC twee en twintich, verleent by wylen saligen heer Philips van Bourgoingnen; als Bisscop van Utrecht: de voirs: van der Stadt van Zwolle ter contrarien,
by

(*d*) Stads privilegie Boek, fol. 137. etc.

(*e*) Ten minsten de woorden van de uitspraak geven her te kennen.

by diverse redenen sustinerende, den voorsz: 1545.
 van Hasselt daar toe geen Recht, cause, noch
 actie competerende. Die Coninghinne van Hon-
 gueren, wedewe Gouvernante en Regente van
 der Nederlanden, Rom: Keyserlicker Majt: heb-
 bende gedaen visiteren, in den Rade, neffens
 haar wesende, alle de scrifueren, saeken, Cer-
 rificatien, ende munimenten, by beyde partyen
 ten voorsz: syne overgeleyt, ter justificatie van
 hoer luder meninge, ende intencie: Ende gehoert
 daer aff rappoert, ende op al wel ende ripelick
 gelet hebbende, met deliberatie van Rade, heeft
 geseyt, ghewyft, ende verclaert by desen, dat den
 voorn: van Hasselt, geen Recht en competeerd,
 noch gesundeert en syn, omme de voorsz: Brugge
 te makene, wth crachte van de voorn: Previle-
 gie, hem luden verleent by den voorn: wylen Bis-
 scop Philips. Reserverende syn Majesteit, en synen
 naecommers erfheren ende vrouwen van den
 voorn: Lande van Oueryssele, daer inne syn hooch-
 heyt ende gerechticheyt; ende te moegen consen-
 teren, brugge over zwarte watere te leggen, ge-
 lyck sy tot welvaert van den Lande in tyde sul-
 len beuinden behoerende. Compenserende alle
 de costen van den voorn: Procesfusschen partyen.
 Aldus gedaen te Zwoll, den xiiij in Julio,
 XVC vyff en veertich.

I N H O U D.

- I. Des Stadhouders dood. Aremberg is syn opvolger. Duure en goed kope tyd. II. Don Philip, wordt tot Deventer ingebuldigt. Syn belofien. Zwolle protestteert tegens d'ingebuldings plaats. III. De drie Sieden verweigeren een wyn accys in te voeren. Verdragen sig met de Keyser over de ontvestenis van Coeverden. Sy willen den Amptman niet van syn eed ontslaan. IV. Sy beschermen de onberoepelykheid harer Vonnissen. Den Keyser regt het Collegie van Cancelier en Raden op. Haar vrese deswegen. V. Sy doen vertogen, over het verbod van haar daalders. De afkondinge des Placcaats wordt opgeschort. VI. Sy worden vermaant tot d'afkondinge. Haar redenen van verweigeringe. VII. De Landvoogdesse wederlegt se. VIII. Sy stellen een nieuw verweigeringschrift op. IX. De afschriften, tot bewys van de aangebaalde voorregten, worden de Landvoogdesse verweigert. X. Dog sy bieden aan, de brieven te vertonen. Sy worden eindelyk van de afkondinge der Placcaten ontslagen. XI. Brandstigten om Zwolle, en elders. Overyssel verweigert Philip buiten 's Lands in te buldigen. XII. De inbuldinge wordt in Overyssel gedaan. Den Landvoogd versoekt kruit van Zwolle. XIII. Grote duurte aldaar ver-
mir-

mindert. Den Vicaris H. Sticker, deelt het H. Sacrament uit, onder de twee gedaenten. XIV. Het verskil tusschen Deventer en Zwolle, in de veertiende eeuw geëindigt, over den Douwelder Dyk, wordt levendig en beslist. Het geld der drie Steden verboden. XV. Het geschil tusschen Philip en Zwolle, over de aanstellinge des Schouts eindigt tot Stads genoegen. Philip bewaart het voorrecht der Steden op Coeverden. XVI. Oostendorp daagt Zwolschen tot Ommen. II. Stickers inkomsten worden beslagen. De Lyf-landsche Ridders versoeken vrugteloos onderstand van de drie Steden. XVII. Philip ontstaat Overijssel alleen, van syn schulden te helpen aflossen. Syn bevelen voor syn vertrek na Spanjen.

I.

1548.

Den Stadhouders Graaf Maximiliaan van Buren, op den 23. of 24. December, in het jaar 1548., overleden zynde, wierdt, door Joen van Ligni, Graaf van Aremberg, in het Stadhouderschap van Overijssel opgevolgt (a). Een ongemene duurte der levensmiddelen hadt 'er, in het jaar 1546. en 1547., so wel in dese als naburige Steden geheerscht. Schryvers van die tyd verhalen, dat men des tyds tot Amsterdam ses en tagentig goudgulden voor een last rogge betaalt heeft (b). Voorwaar een teken van een ongemene schaarsheid: want in voorspoedige jaren, kostede het omtrent twintig gulden alhier (c). In het jaar 1548. was

Des Stadhouders dood. Aremberg is syn opvolger. Duure en goede tyd.

Bb 5

(a) Arent toe Boecop.
 (b) Chronyk ter Kinderhuis.
 (c) Vrij een aantekeninge.

1548. was de schaarsheid so merkelyk gedaalt, dat men voor ses en tagentig goudgulden, de volgende waren gekogt heeft; waar uit men de grote waardye van het geld des tyds leren kennen kan. Een last weyte, rogge, garste, en een last haver, een $\frac{1}{2}$ vat boter, een schippont spek, een schip pont kaas, hondert pond handkaas, een vet schaap, een wambuys, een paar kousen, en schoenen, een hemt, een bonet, een rassche, een vat jopenbier en een vat Rostoker bier: „ende nog“ segt seker Chronyk schryver (d), „bleven daer 8. stuver Brabants „in 't gelach over“.

II. Den Keyser genegen zynde, dat de Neder-

1549. landers, voor syn overlyden, syn soon tot Erfheer aannamen, en plegtelyk inhuldigden, is den Don Philip wordt Prins Philip, ten dien einde, in de maand October tot Deventer van het jaar 1549., onder geleide van ingehuldigt. Syn beloften. den President Viglius, en veel Heren in Overysseel gekomen. Op den 11. October, geschiedde de inhuldige tot Deventer; door de vergaderde Lands Staten (e): die met eede sworen, den Prins na des Keyfers dood, tot Landsheer te zullen ontfangen. Hy daar en tegen beloofde onder eede, een ieder in syn Landregten, Stadregten, Leenregten, dykregten, voorregten, besittingen, oude gewoontens, dusdanig te beschermen, gelyk een goed erfheer en Vorst schuldig en verplicht is, en breder by het verdrag tusschen Carel de Vyfde, en Overysseel ingegaan vermelt was. Philip verleende aan de Landschap, en elk der drie Steden, een bysondere brief van dese gedane edelyke weder-

sydse

(d) Chronyk ter Kinderhuis.

(e) Arant toe Boecop.

syde beloften, klinkende die, welke hy aan 1549.
de Stad Zwolle gaf, in deser voegen.

Philip by der Gratie Godes Prince van Span-
ien, van beyde Sicilien, van Jerufalem &c.,
Aertshartoch van Oostenryck, Hartoch van Boer-
gondien, van Brabant &c., Grave van Habsburch,
van Vlaenderen, van Hollant &c., doen kondt
en bekennen vermits desen openen brief. Dat
nae de gemeyne Ridderfchap, en de Gedeputeer-
den van de Steden van Overyffel Deventer, Cam-
pen, ende Suolle, fampt alle cleyne Steden, re-
præfenterende de Staten van den Lande van Over-
yffel, agther volgende der Keyf: Majt, onsen
geduchten Heere ende Vader goeden willen ende
meiningh, sich bewilliget, ende ons ontfangen en-
de gehult, ende gefworen voor haeren toekomen-
den erfheer ende Landvorft, ende den eedt so-
lemnellycken op huyden datum van desen gedaen
hebben. Soe hebben de Borgermeesteren Sche-
pen ende Raet, Gefworene Meente, voorts ge-
meyne borgeren ende ingefetenen der Stad Suolle,
ons ingelycken ontfangen, gehult, ende gefwo-
ren, ende den eedt gedaen, sulckes als van woert
tot woert hyer na volgt.

Wy Gedeputeerden van Borgermeesteren Sche-
pen ende Raet, Gefworen Gemeente, borge-
ren ende ingefeten der Stad van Suolle, so in
haeren als in onser naemen, als daer toe van hen-
luden speciale commissie ende procuratie hebben-
de: beloven en sweren voor ons onse erven ende
nacomelingen, ende in den naeme als boven, dat
wy na de aflyvicheit der Keyf: Majt: onsen alder-
genadichsten Heere, dien Godt een lanck salich
leven verlenen wil, U Doorluchtigste Prince, on-
sen genadichsten Heere, Philip Prince van Span-
jen, van beyde Sicilien, van Jerufalem &c.,
Aertshartoch van Oostenryck, Hartoch van Boer-
gondien, van Brabant &c., Grave van Habsburch,
van Vlaenderen, van Hollant, als toecomende
Erf.

1549. Erfheer van den Lande van Overyffel, ontfangen ende nu gehult syt: ende uwen erven en nacome-lingen in 't Hartochdom van Brabant, Graaffchap van Holland, ende Heerlykheid van den Lande van Overyffel voorscreven, getrouw ende holt syn fullen, Uwer Princelycker Doorluchtigheyt ende dorfelver erven en nacomelingen voorscreven beste te doen, ende t'archste te keren, ende voorts alles doen fullen, dat goede getrouwe onderfaten by haeren natuurlyken Landvorst ende Erf-Heere behoren ende schuldich syn te doen: Alsoe moet ons Godt helpen en alle syne Hilligen.

Dat wy willende van onsent wegen den voorscreven van Suolle, den gewoonlycken eedt insgelycks doen, hebben hen luden den selven eedt in Duitsche sprake eerst doen voorlesen, so hier na volgt.

Ick Phillips by der gratien Godts Prince van Spanjen van beyde Sicilien, Jerusalem &c., Aerts-hartoch van Oostenryck, Hartoch van Boergondien, van Brabant enz., van Habsburch, van Vlaanderen, van Hollandt &c., beloven ende sweren op Godes Heylige Evangelie, voor my myn erven ende nacomelinghen Hartoghen van Brabant, Graven van Hollandt, ende Erfhere van desen Lande, en de Steden van Overyffel, dat ick myner aankomst ende successie tot de Heerlycheyt des selven Landes ende Steden van Overyffel, der H. Kercke voorstaen sal, weduwen en wesen beschermen, ende doen beschermen, den Borgermeesteren Scepen en Raedt mit oere geschwoeren Meente, unde gemenen borgeren unde ingesetenen der Stad van Zwolle, mit oeren toebehoer laten blyven unde onderhouden, in allen Landregten, Stadregten, Lehenregten, Dykregten, unde in allen anderen oeren privilegien, possessien, unde costumen, eik in t'syne, so wel van de Hanse, als van andere vryheden, die sie hebben, unde deugdelyk en tot hyr toe gebruikt hebben: unde voert soe voer t' staen, t' beschuden,

den, unde te beschermen, unde allet te doene nae inholt der brieven van confirmatiën, van dato den 21. Febr. Ao. 1527., onder 't segel der Keyz: Majt: ons gedugten Heren Vaders, die sie daer af hebben, und voert die voerscr: Stad van Swolle hoeren borgeren en ingesetenen, midt allen oeren toebehoert, doen allet dat ein gued Erfheer unde Furst schuldig sal wesen te doene; soe moet my Godt helpen unde al syn' Hilligen.

Ende daer nae hebben wy selfs den selven Eed hem luiden, int latyn gedaen, als hyr na volgt.

Ego Philippus Dei gratia, Princeps Hispanie, utriusque Siciliae, Hierusalem, Archidux Austriae, Dux Burgundiae, Brabantiae, Comes Habsburgi, Flandriae, Hollandiae, promitto ac Juro adhaec sancta Dei Evangelia, pro me, Hereditibus, ac successoribus meis, Brabantiae Ducibus, Comitibus Hollandiae, & dominis Hereditariis terra, & oppidorum praefatorum, Transfulania, quod ero protector sanctae Ecclesiae, viduas & Pupillos defendam, & defendi curabo, nec non Burgimagistros, scabiuos, & Consiliarios, Juratos Communitatis, Communesque Cives & Incolas oppidi Swollenfis, cum suis appartenentiis, dimittam, & Conservabo in omnibus suis Juribus Provincialibus, Civilibus, Feudalibus, & aggeralibus, ac in omnibus aliis suis Privilegiis, possessionibus, Consuetudinibus, respectivo, & tam Hansae quam aliis libertatibus quas habent, & quibus legitime hactenus usi fuerunt: & ulterius eos defendam ac tuebor, omniaque faciam, quae in litteris Confirmationis, de dato vicesima prima Februarii, anni 1527., quas sub sigillo Caesaris Majestatis Domini, & Patris mei Colendissimi obtinuerunt, continentur: Praeterea Praefato oppido Swollenfi ejusdemque civibus, & Incolis cum omnibus suis appartenentiis omnia faciam, quae bonus dominus & Princeps Hereditarius facere tenetur, ita me Deus adjuvet, & omnes sancti ejus.

Van weicken allen die vuerschreven van Swolle ootmoedelycken versogt hen te willen verlenen on-

1549. onse behoorlyke openen brieven, die wy hen geerne gegunt hebben: te weten desse tegenwoerdigen den welcken wy onderteikent und onse segel dair an doen hangen in de Stad van Deventer up den elfden dagh van Octobri int jaar 1549.

Philippus.

Zwolle
prote-
steert te-
gens d'in-
huldings
plaats.

Nog de Ridderfchap, nog Campen, nog Zwolle, nog de kleine Steden, waren vergenoegt, dat dese plegtigheden tot Deventer verrigt wierden. Ook betuigden fy by het afleggen van desen eed, en behielden sig voor, hier door niet te willen worden benadeelt in haar voorregten; volgens welke des Prins aanneming tot Landsheer, niet tot Deventer, maar op den Spoolderberg, hadde moeten geschieden.

III.

1550.

De drie
Steden
weigeren
een wyn
accys in
te voe-
ren.

In het naaste jaar na Philips inhuldige, deed de Keyfer by de Steden aanfoeking, om een wyn accys binnen haar muuren in te voeren. Dog, hem voor oogen gehouden zynde, hoe seer dit tegens het verdrag met hem ingegaan streeft, liet hy het by den eyfch beruften (f).

1551.

Sy ver-
dragen
fig met
den Key-
fer, over
d'ontve-
stenisse
van Coe-
verden.

Carel de Vyfde beflout, in het jaar 1551, de sterkte Coeverden te ontvesten. Dit geviel de drie Hoofdsteden niet: welke den Keyfer voorhielden, dat fy door de ontvestenisse, van haar voorregten, op Coeverden zouden berooft worden. Want als dan het eed afleggen, en borge stellen der Amplienden ophield. Dese reden vond eenige ingang by den Keyfer, en hy verdroeg met haar, dat de vestingswerken in die staat zouden blyven, als se ten tyde van het verworvene voorregt geweest waren (g).

Sy wil-
len den

Reinald Bourmania des tyds Castellein aldaar, de-

(f) *Arent toe Boecop.*

(g) *Willem Nagge.*

dese gelegenheid waarnemende, schreef, op den 7. December, aan de drie Steden, welke hem voor het aanvaarden des Amptmanschap niet genegen geweest waren, om van syn eed en borgtocht ontslagen te worden. Bysonderlyk daar op aandringende, dat het slot, in die voorverhaalde staat gestelt wordende, geen vesting meer was. Op dit schryven geen antwoord ontvangende, deed hy, in het jaar 1552., op den laatsten Januarius, nadere vertogen. De drie Steden schreven hem op den 29. Januarius tot antwoord, dat sy verhoopten, dat het Slot niet geheellyk geslegt zoude worden: edog dat, inval het al van alle vestingwerken berooft wierdt, hy nogtans verplicht bleef, ingevolge syn eed en borgtocht niet alleen voor de sekerheid van Coeverden, maar ook van gehele Drenthe te sorgen. Van welke gedagten den Stadhouder ook was. Schoon den Castelleyn nadere vertogen ten selfden einde deed, hebben de Steden hem gedurende syn leven lang, van de verzekeringen van syn getrouwigheid niet ontslaan willen (b).

1551.
Ampt-
man niet
van syn
eed ont-
slaan.

Op den Landsdag tot Deventer, in het begin van het jaar 1551. gehouden, versogt de Heer Hendrik van Haersolte, dat de gene, die in het vervolg iets van de grote of kleine Steden te vorderen, ofte sig over haar vonnissen te beklagen hadt, sig met een smeekschrift aan den Stadhouder zoude vervoegen, en haar niet met een wasteken of een besegelde daagvaardingsbrief in regte zoude betrekken. Nademaal de Staten dit besluit in een vergaderinge, van het jaar 1546, genomen hadden. De Steden,

IV.
Sy be-
schermen
d'onbe-
roepelyk-
heid haa-
rer von-
nissen.

(b) D. G. Dumber, tom. 2. *Analect.* pag. 349. & seq.

1551. den, de gevolgen van dit voorgeven bemerkende, ontkenden ten kragtigsten, dat sy ooit of ooit van dese beraminge gehoort hadden. Dog erkenden voor het overige, dat haar schuld of schaad eyschers beregtigt waren, haar door een smeekschrift aan den Stadhouder aan te spreken: maar het nooit gebruikelijk geweest was, van haar vonnissen aan de Staten beroep te doen. Waar van sy staande hielden, dat geen eenig voorbeeld, het sy ten tyde der Bisschoppen, het sy onder de Keyserlyke Regeringe, zoude aangetoont kunnen worden. Ook kwam den Stadhouder, met de Ridderfchap hier over geraadpleegt hebbende, het gevoelen der Hoofdsteden so gegrond voor, dat hy met de Edellieden verklaarde, dat de Steden in het besit van de onberoepelykheid harer vonnissen, beschermt worden moesten; gelyk den nieuwsgierigen Leser uit het volgende uittreksel van een der Lands boeken kan afnemen.

U p die supplicatie van Henrick van Hairfolte, by welke hy verthoent en geallegeert hefft, dat up den gemenen Landtdach Anno XVC ses en vyertich, by losslyken memorie onsen seligen heren Stadthalder den Grave van Buereu &c., mit heract ende gesolch van Ridderfchap ende Steden sekere erkentenisse geschiet, ende by den Dingewerder Engelbert van Ensf Renthmeister van Zallant gepronunciert solde syn; dat men ghyne stede klein noch groet met wafteycken ter hoger of leger Banck te rechte solde laden, off betrecken: maer alle die gene, die up die steden yet te seggen te hebben, vermienden, en pretendcerden, sol-den dat synen G: by supplicatie te kennen geuen. Dair up syne G: als dan fulke stede, myt huer wederparthien, ten naesten Lantdaghe, voer sy-
ner

ner G: te rechte te komen verscryve, ende myt
 Ridderschap ende Steden beyder parthen differen-
 zien verhoren, ende gerichtlyk erkennen folde,
 alst befonden folde werden te behoren. Up wel-
 ke vertone ende allegeren, die Gedeputierden van
 die drie Steden Deventer, Campen ende Zwoll
 geantwoort hebben, dat sy van sulke voirs: erken-
 tenisse nyet gehoirt en hebben, noch en weten in
 haren bywesen alsoe geschyct te syn; Ende dar
 omme die voirs: allegatie der erkennenisse expres-
 selyk ontkennen: seggende vorder, so ver ymant
 myt dat Corpus van denselven Steden te doen
 ende te ageren mogte hebben, van schulden,
 schaede, off dergelyken saken, dat sy in sulken
 gevallen wel weten te richten ende reguleren,
 onsen G: Heeren Stadtholder in der tyt, van we-
 gen der Keyf: Majt: onses allergenedichsten Erfs-
 heern, als huer verordende behoirlyke Ouericheit
 te erkennen, ende te holden. Dan aengaende
 eenyghen saken van huer Judicature ende senten-
 cien van Processen (voir hem in 't recht angelacht
 wesende) gedecideert ende gewesen. En folde
 niet beuonden werden, dat nog by tyden der voirs-
 heeren Biscopen van Utrecht, noch by tyden van
 hoogst genoemde Keyf: Mjt: voir Stadtholder Rid-
 derschap ende Stede, eenyghen sulken gewesen Sen-
 tentien ende Judicata, als stridich ende litigioes
 gemacekt off geretracteert te worden, gecomen
 noch getrocken in syn geweest. Ende dat sy van
 huer Judicature ende gerichtlyke erkentnisse syn in
 goede rustlyke possessie ende gebruyck. Na welke
 beyder syden allegatie ende antwoirt myn G: her
 Satholder van deze materie, mitten Amptluiden
 ende Ridderschap vorder communicatie gehadt,
 ende van alles ryplieke deliberatie van Rade ge-
 nomen, ende verstaan hebbende, dat die van den
 Ridderschap nyet en weten noch gehoirt en heb-
 ben, dat by tyden der voirs: Majt: enige sententien by
 hoichstgedachten Keyf: Majt: enige sententien by
 der voirs: drie Steden Judicature gedetermineert,
 ende

1551. ende gewefen voir Stadtholder Ridderfchap en Steden (als die volle Collegie ende Staeten dezer Landfchap) gecoomen of geretractyrt fyn gewest; dat dair omme fyne G: in stat der Keyfl Majt:, en die Ridderfchap, die vurf: drie Stede by hun voirgaande olde befyt ende gebrueick van hoer Judicature (dair inne fy bevonden werden) laten blyven. Actum toe Deventer den XV. dach January Anno vyfftynhondert een en vyftig.

(onderftond)

Aldus gecollationeerd tegens de principale geregiftreerd, in die Judiciaele Register der Keyfl Majt: van den Lantfchap van Overyffel, by tyden des Stadtholdersfchap van den Walgeboeren Heeren Johan van Lingue, Graeve tot Arembergh, Vryheere tot Bierbanffen &c.

ende concordeert by my

Barth: Coloniens.

1553. Tot omtrent dese jaren toe, hadden die van Overyffel, met den Keyfer hun Landsheer, nu en dan, wel over de wederfydsche regten, aangaande 's Lands bestieringe geringe geschillen gehad. Dog, in het jaar 1553., nam een grotere verdeeldheid tusschen hen, bysonderlyk by dese gelegendheid, fyn aanvang. Den Keyfer, in aanmerkinge nemende, dat fyn Stadhouders, wegens de veelvuldige besigheden, alhier verhindert wierden, fyn plaats als Landsheer te vertreden, besloot een Hof of Collegie van Raadsheren op te rigten; het welk by des Stadhouders afwesendheid fyn plaats zoude vervangen. Op den 21. September gaf de Landvoogdesse van des Keyfers voornemen, kennis aan de Stad Zwolle; alwaar den Setel der Raadsheren bepaalt was: fy verfekerde haar, dat nog des

Den Keyfer regt het Collegie van Cancelier en Raden op.

des Lands, nog der Stedens voorregten, hier 1553.
 door in het minste zouden worden geschonden:
 en sy was in die verwagtinge, dat de Magistraat
 des Keyfers oogwit niet wederstreven, maar
 eerder behulpzaam zoude zyn (i).

Het was 'er verre af, dat men in Overijssel Haar
 d'opregtinge van dit Hof, met deselve oogen, vrese des
 als de Landvoogdesse beschouwde. Van het wegen,
 regendeel, de Staten toonden 'er sig gantschlyk
 r'onvreden over. Sy vreesden dat den Keyfer sig
 een weg sogt te banen, om sig meer magts, dan
 syn voorfaten de Bisschoppen, aan te matigen:
 die te voren nooit eenige insage in de regtsple-
 gingen gehadt hadden, dan alleen in de Clarin-
 ge, wanneer sy, de stemmen van Ridderfchap
 en Steden stakende, het regt hadden, van het
 geschil te besliffen. Op d'andere Landsvergade-
 ringen hadden sy geen grotere magt, dan de be-
 sluiten van de meeste Leden goed te keuren (k).

Middelertwyl, dat hangende dese verdeeld- V.
 heid, Meester Ludolf van Hattem (l) of Hat- Sy doen
 tum, tot eerste Cancelier van dit Gerichtshof vertogen
 wierdt aangestelt (m), hadt Keyfer Carel Plac- over het
 eaten in Overijssel gefonden, die aldaar nog verbod
 meerder opschuddinge in de gemoederen ver- van haar
 wekten. Hier by wierden, om den gang van daalders,
 veel kwaad geld te beletten, alle de Daalders
 niet door den Keyfer geflagen, verboden. Dog
 dewyl Carel de Vyfde wilt, hoe seer de drie
 Hoofdsteden de voorregten harer munten tet har-

Cc 2

(i) Uit de brief van de Landvoogdesse gedagtekent tot
 Valencien den 21. September.

(k) Willem Nagge.

(l) Revius Dav. illustr.

(m) Willem Nagge.

1553. harten namen, liet hy haar door den Stadhouder verwittigen, dat hy, hoewel hy verfogt, dat die Placcaten afgekondigt wierden, egter vergunde, dat haar daalders binnen de drie Steden gangbaar zouden zyn. Dese byvoeginge stelde de Steden so weinig gerust, dat sy de Drosten en Amptlieden verfogten, met d'afkondinge stil te staan, en tegens den 10. November een vergaderinge tot Deventer by te wonen. Op den bestemden dag, wierdt door de Amptlieden en afgesanten der Steden, des Stadhouders schryven, midsgaders syn nader verzoek, van den 28. October, om d'afkondinge te laten voortgaan, onderfogt: en vervolgens besloten, voor en al eer iets naders te doen, by den Stadhouder, om de vernietinge deses verbods te smeken (n). De drie Steden gaven onder anderen in haar brieven van den 10. November te kennen. Dat hoe seer sy ook geneigt waren, aan des Keyfers bevelen te gehoorsamen, sy om de volgende redenen, met de Drosten en amptlieden hadden moeten besluiten, dese Placcaten niet af te kondigen. In het algemeen, om dat deselve tegens haar voorregten, door den Keyser selfs besworen, streden. In het bysonder, dat sy hier te minder toe konden verstaan, dewyl dit verbod haar seer nadelig was. Want, sy op de grensen van Duitschland wonende, en met de Duitschers dagelyks moetende handelen, byna geen ander geld als daalders konden ontfangen, en derhalven, dit verbod stand grypende, alle koophandel, „die dog“ schryven sy „gering genoeg is“, te niete gaan moest. Ten zden, dat dese

(n) Willem Nagge.

deze zaak haar niet alleen, maar de gemene Lands Staten betrof, welke sy, tegens den 26. November, uitgeschreven hadden. Sy hoop- 1553-
ten dat, syn Genade haar redenen op het gun-
stigste den Keyser wilde voordragen, en met
ten eersten haar brief beantwoorden (o).

Voor en al eer de Stadhouder dit schryven d'Afkon-
ontfing, hadt hy haar kennisse gegeven, dat dinghe des
den Keyser op de klagten der ingesetenen, het Placcaats
verbod, aangaande de vreemde daalders, nog word op-
drie weken opschortte; op dat sy te beter ge- geschort.
legendheid zouden hebben, sig van de verbodene
munt te ontdoen. Ook gelastede den Graaf toen
aan de Schouten van Deventer en Zwolle,
eenige wisselaars of goudsmiden binnen de twee
Steden te bewegen, het vreemde geld op te
wisselen, en aan stukken te snyden. Op hoop
van de winst, zynde van ieder pond groot drie
stuivers, hadt sig tot Zwolle iemand daar toe
aangeboden; aan welke den Raad gelastede,
sig hier van te onthouden.

Middeleryl beantwoorde den Stadhouder VI.
het schryven der Steden. In het algemeen stel- Sy wor-
de hy haar voor oogen, dat den Keyser in Over- den ver-
yffel dit verbod niet latende afkondigen, ook maant
genoodsaakt zoude zyn, het selfde in syn ande- tot de af-
re landen in te trekken. Nadien syns andere kondin-
ingesetenen des vals billyke reden van klagten ge.
zouden hebben. Selfs dat, gestelt het al stand
bleef grypen, als dan aan Overyffel de gang-
baarheid van vreemde munte nadelig moest zyn;
als moetende het Land binnen kort, met de
kwade en onwigtige daalders overstroomt wor-
den.

Cc 3

(o) *Vit der drie Stedens brief van den 10. Novembaer.*

1553. den. Betuigende voor het overige, de Landvoogdesse vrugteloos om de vernietinge des Placcaats te hebben gesmeekt. Aan de Drostten gelastede hy op het selfde pas, syn vorige bevelen uit te voeren: hen, inval van verwaarlofinge, dreigende, dat de gevolgen van dese verdragingen, ten hunnen laste zoude zyn.

Haarredenen van verweigeringe.

Over dit schryven van den Hartog van Arentberg, wierdt in 's Lands vergaderinge tot Deventer uitgeschreven ryfelyk geraadpleegt: als mede op een later Placcaat in Overyffel gesonden, waar by verboden was, des Keyfers geld uit het Land te vervoeren. Men sag voor raadzaamst aan, dat eenige Heeren hier op een antwoord vervaardigen zouden (p).

By dit geschrift, op den 8. December, in order gebragt zynde, hielden de Staten aan de Landvoogdesse voor. Eerstelyk, dat haar Majesteit kwalyk onderrigt was, als sy meende, dat, des Keyfers Erfsanden dese Placcaten afkondigende, die van Overyffel daar toe ook verplicht waren: nadien de Regeringswyse deser Landen in dien opsigte seer verschilden. Ten tweden, sig beroepende op het verdrag tusschen den Keyser en Overyffel ingegaan, waar by den Keyser beloofd hadt, het land in alle voorregten en oude gebrukens, waar in het des tyds van in besit was te zullen laten. Waar tegens dit verbod regel regt streeft, dewyl niet alleen hier te Lande, tot onder des Keyfers Regeringe, allerley munte gangbaar geweest was: maar ook dat geene der Bisschoppen, ooit geld hadde kunnen verbieden, dan met bewillinge van Ridderfchap en Steden. Ten 3den, betuigden sy

(p) *Arent tot Boesep.*

fy bereid te zyn, alle Placcaten van den Keyfer 1553.
te ontfangen en te verkondigen, mids niet te-
gens 's Lands oude gewoontens ftrydende. Ten
4den, herhaalden fy, hoe nadelig dit verbod
aan den koophandel zyn moest. Tenzden, er-
innerden fy de Landvoogdesse, dat fy, by het
inwilligen van een aanmerkelyke geldgifte aan
den Keyfer, uitdrukkelyk voorbedongen had-
den, dese penningen met Overyffelsche munte
te mogen betalen: welke voorwaarde vervol-
gens kragteloos en sonder uitwerkinge was.
Om alle welke infigten, fy den Keyfer op het
demoedigste smeekten, dat hy de twe Placca-
ten in Overyffel niet uit voeren wilde laten.

Dese redenen oordeelde de Landvoogdesse VII.
geensints voldoende te zyn, om van voorne De Land-
men te moeten veranderen. Op het eerste ant- voogdes-
woordde fy, dat het 'er verre af was, dat fy se weder-
kwaade Raadslieden gevolgt hadt, door Over- legt se.
yffel, met d'andere Nederlanden aangaande de-
se Placcaten gelyk te stellen, nadien den Stad-
houder haar Raadsman geweest was. Het was
ook onmogelyk, dat des Keyfers beraminge in
fyn andere Landen van uitwerkinge konde zyn,
indien de deuren in Overyffel geopent bleven.
Sy wisten ook teffens seer wel, dat het d'in-
gesetenen in het begin, eenigfints hinderlyk
moeste zyn: dog fy, was verzekert dat, d'on-
gemakken overwogen, met de schade die fy by
verloop van tyd van de flegte vreemde munten
te verwagten hadden, niet waren te vergely-
ken. Aangaande het 2de, dat nog fy, nog den
Keyfer, ooit of ooit gedagten gehad hadden,
het ingegane Tractaat te schenden. Intuffchen
kwam het haar seer vreemd voor, dat die van

1553.

Overyffel sig op dit verdrag, in elk gefchil be-riepen, schoon het gelyk in dit geval maar alleenlyk aan de gehoorzaamheid, welke fy den Keyfer volgens eede fchuldig waren, betrof: ja zelfs al was 'er geen woord van daar in te lefen, als in dit geval. Want het bleek fonne-klar, dat die van Overyffel sig niet van de woorden, *costumen* en *ufantien* konden bedienen, gemerkt de gangbaarheid van alle flegte specien door een misbruik, tot verderf van het gemene beft, na het geflotene Tractaat, ingekropen was. Sels eerst federt korte jaren door de fchuld van de muntmeesters van de drie Hoofdfteden van Overyffel: sonder dat die na des Keyfers vermaningen, fo wel fchriftelyk als mon-delyk door den Burgermeester Geerlof Doys gedaan, hadden willen luyfteren. Dat voor het overige, den Keyfer wenschte, dat hier fo wel nu als van ouds, allerley munte gangbaar mogt zyn, en niet behoefde verboden te worden: maar dat het onmogelyk was van allerley daalders, byna alle in waardye verfchillende, langer gangbaar te laten, gelyk uit een nevens gefondene lyst gebleek. Betreffende het ande-re, namentlyk dat de Biffchoppen geen bera-mingen over muntfaken alleen hadden kunnen maken, de Landvoogdesfe ontkende ooit van dit voorgeven eenig blyk gefien te hebben: hiel flaande, dat het in 't Tractaat niet bedongen was, en boven dien federt de aanneming van den Keyfer tot Erfheer, de muntfaken van hem altoos alleen afgehangen hadden. Behalven dat fy volgens billykheid fchuldig waren, den Keyfer, het algemene welfyn alleenlyk beoogende, niet te wederftreven, en als dan volgens rede-lyk

lykheid verplicht waren, het aanbelangen van sommige bysondere personen, die d'aanstokers van dese tegenkatinge waren, ter syde te stellen. Op het 4de, voegde de Landvoogdesse, de Staten te gemoet, dat al was het waar, dat den koophandel met sommige delen van Duitsland door dit verbod zoude worden verhindert, de neringe egter met d'andere Landen des Keyfers syn voortgang konde hebben: en, in val sy het Placcaat niet uitvoerden, op hielt, nadien syn ingesetenen verboden was, andere munte als de syne te beuren. Het 3de en 5de liet de Landvoogdesse ongemelt: dog tot slot voegde sy in haar brief eenige redenen, welke de Keyser bewogen hadden, om in syn Erfsanden en Overysfel, door syn tweede Placcaat te verbieden, dat het geld in syn munten geslagen, niet buitens Lands gevoert en gebragt wierdt. Niet te min dit alles schreef sy aan den Stadhouders, na Overysfel op reyse zynde, gelast te hebben, met de Staten over alle d'aangeroerde swarigheden te handelen; op dat het geen, 't welk tot 's Lands beste beraamt was, eindelyk ter uitvoeringe gestelt wierde (9).

Den Stadhouders vervolgens, op den 13. Januarij, een vergaderinge van Ridderfchap en Steden hebbende uitgeschreven, liet door Meester Geerlof Doys, mondelyk de Staten tot het afkondigen der Placcaten vermanen. Hy liet te gelyk aanbieden, dat d'ingesetenen langer tyd nodig hebbende, de daalers te verwisselen, hy uit, name der Koninginne Landvoogdesse, de tyd van de uitgaaf en omsettinge van dit geld

1553.

VIII.

1554.

Systellen een nieuw verweringschrift op.

Cc 5

zou-

(9) *Uit de brief van de Landvoogdesse van den 24. December 1553.*

1554. zoude verlangen. Om dat de Steden, met haar
 Gesworene Gemeentens, hier over op 't nieuw
 moesten raadplegen, beloofden de Staten, den
 21. naastkomende, hun gedagten op desen voor-
 stel te uiten. De Steden middelerwyl, haar
 Gesworene Gemeentens 'er niet toe hebbende
 kunnen overhalen, wierdt op den 21., uit
 naam van Ridderfchap en Steden, een fchri-
 fte-lyk antwoord aan den Stadhouder overhandigt.
 Waar by in het brede aangetoont wordt, eer-
 stelyk, dat de drie Hoofdsteden, Ryks en Han-
 ze Steden waren, ingevolge de brieven aan den
 Graaf vertoont. Ten 2den, dat elke Stad, en
 geen bysondere personen, allen den wissel han-
 del van ouds her gewoon waren te dryven. Ten
 3den, dat de veranderingen, sedert hondert
 vyftig jaar, in de munten, binnen Overyffel
 gemaakt zyn, fomtyds door Ridderfchap en
 Steden, en ook wel door de Steden alleen.
 Ten 4den, dat fy de evaluatie ofte de waardye
 van het geld, door den Keyfer in het jaar 1539.
 voor syn Erflanden bepaalt, niet blotelyk had-
 den aangenomen, maar dat fy op den Landdag
 tot Campen, van den 27. October, van het
 selfde jaar, met goedkeuringe van den Stadhou-
 der Schenk, selfs een nieuwe gemaakt hadden.
 Ten 5den, dat nergens blykt, dat de Biffchop-
 pen van Utrecht alleen, en sonder bewillinge
 der Staten, de waardye van het geld bepaalt
 hebben. Ten 6den, dat niet tegenstaande, des
 Keyfers verbod aangaande de daalders, in de
 andere Landen, niet mogte onderhouden kun-
 nen worden, fy nogtans versogten, in hun ou-
 de voorregten te worden beschermt. Ten 7den
 dat, in val de drie Hoofdsteden, al mer geen
 brie-

1554.
 brieven bewyfen kunnen haar voorregten, van wat aard die ook zyn, fy (er over met den Landsheer in gefchil geraakt zynde), volftaan mogen, met den eed der Burgermeesters: die in al wat fy verklaren, Stads voorregten te zyn, geloof moeten worden. Het welke fy met twaalf brieven der Biffchoppen, van het jaar 1346. af, tot 1525. in een klaar dagligt ftelden. Ook bewezen fy ten 8ften, dat de Hartogen van Gelderland in het jaar 1336 en 1466. haar defe geregtigheid toegestaan en bevestigt hebben. Ten 9den dat, indien den Keyfer haar geld afkeurende, en voor Bilioen verklaarde, fy door de Ryksftenden en Hanfe Steden, waar van fy Ledematen waren, van haar grote voorregten, mede door den Keyfer befworen, berooft zouden worden. Waar by ten tienden kwam, dat als dan haar jaarmarkten moesten worden vermyt: nadien de kooplieden aldaar offen, paarden, koeyen, en andere waaren brengende, met daalders wilden betaalt wesen. Dat ook vervolgens vele Contracten, waar by uitdrukke- lyk daalders door de verkopers bedongen waren, geen ftand konden grypen. Om alle welke redenen, fy als nog hun vorige verfoek, ofte d'intrekkinge der twe dikgedagte Placcaten, van haar Majesteit de Landvoogdesse, op het demoedigfte smeekten (r).

IX:
 Dese breedvoerige Deductie, welkers seer korten inhoud, wy den Leser medegedeelt hebben, geviel de Landvoogdesse nog niet geheel-lyk. Want fy begeerde te gelyk wettige afschriften te sien van de brieven, welke daar by

De afschriften van de tot bewys aange-

(r) uit de Deductie der Steden by Arent toe Boer cap. 6.

1554. aangehaalt waren. De Steden, daar en tegen
 haalde vresende, dat men aan haar bewysstukken nieu-
 voorreg- we uitleggingen mogten geven, wesen dit ver-
 ten, wor- foek met de Ridderfchap, egter na lange twi-
 den de ftens, op de Landsdag van den 27. Februa-
 Land- rius, van der hand. Den Stadhouder deet, in
 voogdes- de bycenkomfte der Staten tot Vollenho, op
 fe ver- den 16. April, nieuwe aanfoekingen, om de
 weigert. affchriften der aangehaalde voorregten te erlan-
 gen. Mr. Geerlof Doys, vattede uit name des
 Stadhouders het woord op, feggende: dat niet
 alleen de Koninginne defelve begeerde te sien,
 maar ook dat de Steden fe niet behoorden te
 verdonkeren, en veel eerder in het ligt bren-
 gen. Den Cancelier Ludolf van Hatrum, voeg-
 de 'er nog by, dat de Steden daar in te minder
 fwarigheid moesten maken, dewyl de Konin-
 ginne niet van meninge was, haar van haar ge-
 regtigheden te beroven, maar van het tegen-
 deel op het oude besit en gebruik te willen let-
 ten, al was 'er aan sommige van d'aangehaalde
 voorregtsbrieven gebrek. De Staten, beloofst
 hebbende op den aanftaanden Landdag, tegens
 den 27. April, tot Deventer belegt, haar ant-
 woord fchriftelyk te zullen overgeven, raad-
 pleegden de Raaden der drie Hoofdsteden mid-
 delerwyl met haar Gefworene Gemeentens, over
 dit ontwerp. Eenpariglyk befloten de Regen-
 ten der drie Steden, het verfoek der Landvoog-
 deffe van de hand te wyfen, nademaal fy by het
 ombelfen van des Keyfers gehoorsaamheid uit-
 drukkelyk bedongen hadden, de bevestinge van
 alle haar voorregten, en oude gewoontens; om
 dus den weg af te snyden aan alle gefchillen,
 die over de dugtigheid of ondugtigheid der-
 felve

felve ontstaan konden. Want men sprak des
 tyds, dat waar een bevestinge is, daar alle twi- 1554
 sten *over de wettigheid* ophouden.

Dit selfde besluit wierdt ook op den aange- X.
 stelden Staten vergaderinge genomen, en be- Dog sy
 raamt sommige uit de Ridderfchap en Steden, bieden
 na den Stadhouder tot Lingen te fenden. d' Af- aan, de
 gefanten, den Stadhouder van hun last verflag brieven
 doende, boden egter uit name der Staten aan, te verto-
 hem in Overyffel alle d'aangehaalde voorregts nen.
 brieven te vertonen, in tegenswoordigheit van
 wie hy wilde: edog geen afschriften te vergun-
 nen; waar toe fy de redenen aanhaalden, wel-
 ke wy gezien hebben. Den Graaf, d'onveran-
 derlykheit der verweigeringe aanhorende, liet
 door den Cancelier voor antwoord geven, dat
 fyn Gen: gehoopt hadt, dat het Landschap van
 Overyffel, sig nu beter bedagt hebbende, van
 gevoelen verandert zoude zyn: dog tegen fyn
 verwagtinge het tegendeel ondervond. Dat hy
 te minder verwacht hadt, dat fy dit verfoek aan
 hun Prins en Heere niet zouden afgeslagen heb-
 ben: dewyl dat alle die gene, welke voorreg-
 ten wilden genieten, deselve verpligt waren te
 ontdekken. Ook hadden d'Overyffelschen fulks
 selfs wel in andere gelegendheden, met de daad
 erkent. Den Cancelier voegde 'er by, dat fyn
 Genade, door de Gefanten gebeden, om voor-
 spraak by de Landvoogdesse te doen, niet sag
 op wat grond hy fulks zoude uitvoeren; nadien
 fy geen andere redenen voorgestelt hadden, dan
 die door de Landvoogdesse ondugtig bevonden
 waren. Radende daar om de Gefanten, niet
 als Stadhouder, maar als een beminnaar van
 's Lands welvaart, nog eens rypelyk onder sig
 te

1554.

te overleggen, of sy met geen gunstiger voor-
 slagen als de gedane gelast waren. De Gefan-
 ten, sig beraden hebbende, en te rug keren-
 de, bragten, dat seldzaam was, vele redenen
 voor, waar om den Keyser verplicht was, de
 Steden in haar voorregten aangaande de munte,
 te handhaven. Den Graaf, dese redenen goed
 keurende vrieg hen, of sy deselve ook in het
 vorige schriftelyk antwoord, aan de Land-
 voogdesse (s), gestelt hadden. Waar op sy ja
 geantwoord hebbende, liet den Stadhouder
 hen vertrekken, en kort daar na te rug by sig
 keren. Hen door den Cancelier doende voor-
 houden, dat sy niet wegens de afkondinge der
 Placcaten, maar alleen over het afgeven van de
 affchriften der voorregtsbrieven van de munte,
 met hem in onderhandeling waren. Sy vrie-
 gen, welke affchriften de Landvoogdesse be-
 geerde te hebben, en kregen tot antwoord,
 van die brieven niet alleen welke den Stadhou-
 der tot Zwolle vertoont waren, maar ook van
 de voorregten der munten van de Steden. De
 lathhebbers der Staten, overwogen nog eens
 rypelyk de saak, en sy betuigden op het nieuw,
 geen andere last, dan welke sy verklaart had-
 den, te hebben, beloofden aan de Staten van
 alles verslag te doen, en het antwoord aan den
 Stadhouder over te schryven: die sy middeler-
 wyl versogten, de Koninginne van het tot nog
 toe beslotene der Staten, te verwittigen. Ho-
 pende dat haar Majesteit, de regten van het
 Landschap, niet met ongenade zoude willen
 verkorten: het welke den Stadhouder verseker-
 de, des Landvoogdesse's meninge ook niet te
 zyn.

(s) Tweede Deel blads. 410 en 411.

zyn. Maar wel dat de Staten eenige afgefanten na Brussel fonden, aan welke hy een brief zoude mede geven. 1554.

De afgefanten, na het verstaan van dit antwoord vertrokken zynde, deden op den 22. Mey, de Staten van alle het voorgevallene verflag. Men besloot een Gefantschap van ses personen aan de Koninginne te fenden. De Instructie, welke sy aan het Hof medebragten, hield kortelyk by na deselve beweegreden in, om van het afkondigen der Placcaten ontslagen te worden, als welke sy in het antwoord aan de Koninginne voorgedragen hadden (t). d'Afgefanten, tot Brussel gekomen zynde, traden verscheiden malen met den Hartog van Aremberg, den President Viglius Zuichem, en den geheymen Raadsheer Everardus Nicolai, in onderhandelinge (v). Dese Heren verklaarden uit des Landvoogdesles naam, dat haar meninge, door het fenden der twe Placcaten, geensints geweest was, 's Lands voorregten te krenken. En even min, als sy d'affchriften der voorregtsbrieven begeert hadt te sien. Dat sy tot dit laatste bewogen geworden was, om uit onkunde, de Staten, so wel in dese, als andere gelegenheden, in haar geregtigheden en oude gebruiken niet te benadelen. Dat sy ook de Steden in het minste niet, in haar oude voorregten der munte, wilde verkorten en haar geld niet zoude laten verbieden. Mids dat de Munte aldaar op deselfde voet, swaarte, en waardye, als die van den Keyser gebragt wierdt. Nadien de muntmeesters andersints, tot syn Majesteits groot

(t) Twede Deel bladsf. 410 en 411.

(v) Tot hier toe Willem Nagge, v. v.

1554. groot nadeel, syn geflagen goud en filver smeltende, in andere ligtere, en flegtere munte verfloegen; gelyk „by neerftige onderfoeking“ „bevonden“ was. Na dit gunftige antwoord der Koninginne, betuigden de lafthebbers van Overyffel bereid te zyn, fchriftelyke openingen van 's Lands voorregten en oude gebruiken te geven: midsgaders, in Overyffel te rug gekeert zynde, te bewerken, dat de Overyffelfche munte, op defelfde lyft als die van den Keyfer gefchoeyt wierdt. De Koninginne dit horende, ontfloeg de Staten van het afkondigen der Placcaten, fo lang tot dat fy onderrigtinge ontfangen hadt, van het geen dat op de uitgefchreven vergaderinge tot Augsburg, door de Rykfteden, aangaande het stuk der munte, beraamt was. Sy vermaande de Staten middelerwyl te forgen, dat die van Overyffel geen daalders in de andere Landen van den Keyfer bragten of fonden. Nog ook dat des Keyfers munte uit Overyffel na elders, ofte geen onderhorige Landen van syn Majesteit, gevoert wierdt; ten ware inval van koophandel, en geenfints tot het bedrog van de Placcaten (w). Dese was den uitslag der befendinge der Staten aan de Landvoogdeffe. Wat 'er verder na het fcheyden der vergaderinge tot Augsburg dien aangaande, in het eerfte beraamt is, koomt my nergens voor.

XI. Middelerwyl, wierden in Overyffel en omtrent dese Stad, ongehoorde baldadigheden door een onbekende bende volks bedreven. Sy dreigden geduriglyk d'ingefetenen van brand en moord te ftigten, indien men hen verweigerde de

(w) Stads Privilegie Boek, fol. 83. verfo & fol.

de handen te vullen. Hoe groot het getal ook was, dat door het gehele Land omswerfde, en welke buitensporigheden sy bedreven, sy waren beswaarlyk na te speuren. Gedurig verdeelden se sig, en wisten sig altoos binnen kort by een te vergaderen: door de tekens, die sy op heken en bomen sneden, te kennen gevende, waar ter plaats sy sig vinden konden, en hoe sterk sy waren. Nergens was het vee byna voor hun stroperyen veilig in de weyden. Dog de meeste baldadigheden, bedreven sy met het brandstigten, waar van sy voor af, de lieden by brieven, op de naam van menschen, eenige jaren overleden, waarschuwden, ten einde sy dit onheyl met de versogte penningen afkogten. Het berg Clooster wierdt wel bysonderlyk door die booswigten gedrukt. Want sy verbranden de bouwhuizen, en vernielden de windmeule tot twemaal toe. In den brand of druwbrieff hadden sy sig genoemd, de kinderen van het dorp Emmelikomp, gelegen in het Graaffchap Benthem. Waar om de Staten van Overyssel, die ingesetenen verdagt houdende, 'er over aan den Graaf van Benthem schreven. Die schelmen pleegden die gruweldaden niet alleen uit rooflust, maar ook uit boosaardigheid. Want sy verscheiden beesten, vette ossen, en paarden van dit Convent den hals aftaken. Men meende, en mompelde, dat hier aan ook menschen schuldig waren, die naby Berg Clooster woonden: en, dat meer is, aldaar dagelyks convergeerden en met de Religieusen spysden. Ook gaan de gerugten, dat onder anderen seker Heer, dicht by den S. Agnes Berg wonende, door den Raad deser Stad, in hegtenisse geset,

1554. en van syn misdaad overtuigt zynde, geheime-
lyk in de gevangenisse onthalt is. Wat hier van
zy, vele andere inwoonders hebben deselve
moetwilligheden moeten uitstaan, en men heeft
nooit de voornaamste hoofden, in handen kun-
nen krygen (x).

1555.
Overys-
fel ver-
weigert
Philip
buiten
's Lands
in te hul-
digen.

Keyser Carel de Vyfde, in het jaar 1555.,
fig van de Regeringe syner uitgestrekte heer-
schappye, ten voordeel van syn soon Philip,
by syn leven willende ontdoen, heeft die van
Overyffel van syn voornemen kennis gegeven:
en gelast, hun gesanten na Brussel te senden,
ten einde met d'andere Nederlanden, syn Soon
voor Landsheer te erkennen. De Staten ver-
volgens, den 7. October, tot Deventer, over
des Keyfers last raad plegende, oordeelden daar
van te moeten ontslagen worden, dewyl d'in-
huldinge binnen 's Lands geschieden moest. Ten
minsten sulks gaven sy voor, in de Missive van
den 9. October, aan syn Majesteit: welke sy
sineekten dat uit syn, en syns soons naam, d'af-
stand en overdragt, door den Stadhouders in
Overyffel mogt laten doen, gelyk in het jaar
1527. gebeurt was. Den Keyser, het be-
raamde der Staten goedkeurende, droeg, op
den 25. October, alle syn Nederlanden, Over-
yffel uitgenomen, aan syn soon Philip over.
Philip sont met syn Vader op den selfden dag
aan den Graaf van Aremberg last om de over-
dragt uit hunne namen te verrigten.

XII.
1556.
d'Inhul-
dinge

Dog voor en al eer de inhuldinge geschiede,
hielden de Staten, in het volgende jaar, ver-
scheiden vergaderingen, so tot Vollenho, als
Nyerbruggen: bysonderlyk over de beswaarnis-
sen,

(x) Willem Nagge.

ten, die sy vermeenden te hebben, wegens 1556.
 d'oprigtinge van het Hof van den Cancelier wordt in
 en Raden. Deventer en Zwolle, waren van Overys-
 gedagten, Philip niet voor Erfheer te ontfan- sel ge-
 gen, ten zy den Raad was afgeschast. Cam- daan.
 pen oordeelde, dat d'inhuldige, onder voor-
 behoud van haar regten, voortgang moest heb-
 ben. Na menigvuldige byeenkomsten, en een
 besendinge aan het Hof van Brussel, behiel het
 laatste gevoelen d'overhand. Want Philip, 't
 Hof van Cancelier en Raden niet geheel afschaf-
 te, maar beloofde het geen nieuwe last, of eeni-
 ge magt, tegens Lands regten strydende, son-
 der voorweten der Staten, te zullen geven. Na
 een plegtige Protestatie tegens des Konings
 Raad, hebben sy op den 26. December, tot
 Deventer, Philip voor Erfheer aangenomen,
 op de volgende wyse. Den Stadhouder, ge-
 noegsame volmagten van den Keyser en Koning
 vertoont hebbende, ontsloeg eerst de Staten
 van den eed aan den Keyser gedaan: en deed
 vervolgens de Staten in het gemeen, uit naam
 des Konings, den ouden gewonelyken eed der
 Landsheren. Hier na leyde hy den inhuldings
 eed aan elk der drie Steden, tot Deventer af.
 Waar van hy haar een besegelde brief vergun-
 de, in het sakelyke behellende. Dat hy, na
 vertoonde lastbrieven de Steden van haar eed,
 den Keyser gedaan, ontslagen hebbende, uit
 naam van Philip, met eede beloofte hadde, dat
 syn Majesteit de H. Kerk zoude voorstaan, de
 weduwen en wesen beschermen, en de Regen-
 ten, Burgers, en ingesetenen deser Stad zoude
 laten onderhouden en genieten, alle haar Land-
 Regten, Stadregten, Leenregten, Dykregten,

1556. Geregtheden, voorregten, vryheden van het Hanze Genootſchap, beſittingen, en oude gewoontens, welke ſy tot deſe tyd toe gebruikt en beſeten hadden: waar in hy haar, na inhoud des verdrag, van het jaar 1527., moeft handhaven, en behandelen, gelyk een goed Vorſt verpligt was en betaamde. Dat dit ver- rigt zynde, de Burgermeesters, Burgers, en ingeſetenen deſer Stad, voor hun en hunne nakomelingen beloofte en beſworen hadden, Philip voor Lands Heer aan te nemen: en aan hem, en ſyn nakomelingen, alle ſchuldige getrouw- wigheid te bewyſen, welke gehoorsaame onder- ſaen aan hunne Landvorſten ſchuldig zyn. Tot een teken van waarheid, tekende den Graaf, en de Burgermeesters deſer Stad den volgenden brief, luidende aldus.

Johan van Ligne Grave toe Aremberch, Vryheer toe Brabantſon, Heer tot Buſſiere, Ridder van de Ridder order des guldene Vlies, Kon: Maſt- tein General van Vrieſland, Overyſſel, ende Lin- gen, als valmachtige van de alderdurchluchtiſten Hoichgeboerenſte, en groet moegenſte Furſten, en Heer, Heere Philip Koenink van Spanjen, En- geland, beyde Secilien, &c. &c. &c. doen kondt en betuighe in en vermits deſſe aepene beſegelde brief: Alſoe wy, als vulmechtig van den Aller- durchluchtiſten etc. Furſten, Kaerle van Goide- genaede, Keyſer van Romem, de Vyfde, in qua- liteit als Hartog van Brabandt, en Graaf van Hol- landt, en Erfheer van Overyſſel, die ſelve Lan- den, Steden, Sterkten, en Heerlykheden van Overyſſel mit alle heuren Rechten, en Hoiche- den, preeminentien, Jurisdictionen, ende Regalien, ſunder iets daer inne te reſerveren, op dach van huiden, in tegenwoerdigheyt van de ſaemende

Sta-

Staten van Overijssel cedeert, en opgedragen hebben, cederen en opdragen tegenswoerdelyken, in behoef van synre Keyf: Majt: geliefden Soon, en Heere, Heere Philips Koninck van Hispanien etc., oock derselver Landschap en Steden den eed, daer mede sy Keyf: Majt: verpligt synne geweest quyt-schelden tegenwoerdelyken: Hebben wy volgens, als vulmacht van de selve syne Kon: Majt:, van syner Majt: wegen, en in syn Majt: name, ende siele geloest ende geswoeren, geloeven ende sweren in en vermits desse onse oepene befegeelde brief, up Gottes Heilige Evangelium, voer syn Majt:, en voer syn Majt: Erven en nackoemelingen, Hartogen van Brabant, Graeven van Holland, en erfheren van de Landen en Steden van Oeveryssel, dat syn Kon: Majt: der Heiliger Kerke sal voerstaen, weduwen en wesen beschermen, die Ridderfchap, Steden, Sterkten, Landen, en luden van Oeveryssel, mith hueren toebehoeren, laeten blyven en onderhouden in alle huere Landrechten, Stadrechten, Leenrechten, Dykrechten, en in alle andere hueren Privilegien, so wall van den Hanse, als andere vryheiden, possessien, ende costuimen, elks int syne; die sy hebben en daer af sy deuchdelyk tot her toe gebruikt hebben: ende voerts sy beschudden, ende beschermen, ende allet doen sal, na inholt der brieven van confirmatien, in dato den 21. Febr. 1527., die sig onder 't zegel van Rom: Kon: Majt: voerscr: daer af hebben: ende voerts de vurscr: Ridderfchap, Steden, Sterkten etc. doen sal allet, dat een guet Erfhr: en Landfurst schuldich sal wesen te doene; alsoe muet syn Kon: Majt: Godt helpen, en alle syne Hilligen. Up welke onse Hulde en Eedt, den wy up naemen, en in de siele van syn Kon: Majt: als Erfhr: van Overijssel in forma voerscr: gedaan, wy wederomme van die gemene Ridderfchap en Gedeputeerden van de Steden van Overijssel, Deventer, Campen, en Zwolle, repræsenterende de Staten, sampt alle kleyne Steden

1556.

den van den Lande van Oeveryffel, Hulde en Eedt solemmelyke, up dato van desse, untfangen hebben; luidende van woerde tot woerden als hier nae volget.

Wy gemene Ridderfchap en Gedeputeerden van de Steden van Oeveryffel, Deventer, Campen, en Zwolle, repræfenteerde de Staten van den Lande van Oeveryffel, en die kleyne Steden van derselver Landfchap. Also die aller Durchluchtichste etc. Carel, Keyfer van Romem, de 5de, in qualiteit als Hartog van Brabant, en Graeve van Hollandt onse eerste Erfheer van Oeveryffel, by fyner Majt: levendige lyve, in behoef van fyn Majt: beliefsten soone, den alder Durchluchtichste &c. Heere, Heere Philips, Koninck van Spanjen, Engelandt, &c. in gelyke qualiteit, als Hartogen van Brabant en Graeve van Hollandt, die aelinge Landfchap Steden, Sterkten, en Heerlykheden van Oeveryffel, mit alle huere Rechten, Hoichheyden etc., durch den Edelen etc. Here Jan van Ligne etc. als vulmechtige van fyn Keyf: Majt: voer ons en in ons allertegenswoerdicheyt, heft doen cederen en opdraegen, en volgens ons, en de faemende onderfaeten van Oeveryffel heft doer ontlafte, en quytshelden alle foedaene hulde en Eedt, als wy insgelyken Rom: Keyf: Majt: (gedaen hebben) fyn Majt: hulde en Eedt ook verlaeten, en nu op 't nye geloest en gezwoeren, geloeven en sweren voer ons, onse erven en nakomelingen in en vermits desse oepene brief, den Durchluchtigste &c. Philips Konink van Spanjen etc., in qualiteyt als Hartoge van Brabant, en Graeve van Hollandt, en als onse anderde Erfheer van de Lande en Steden van Oeveryffel, fyner Majt: erven en nakomelingen, in den Hartogdom van Brabant en Graeffchap van Hollandt, getrouw en hold fyn sollen, fyner Kon: Majt:, en der selver erven en naekomelingen voorfcr: t' beste te doen, en t' argste keeren sollen, en voorts al doen, dat guede getrouwe onderzaeten, by heur

heur natuurlyke Landtſurſt en erfheer behoeren, en ſchuldich ſyn te doen: ſoe muet uns Goidt helpen en alle ſyne Heiligen. 1556.

Van allet welke die voerſer: Staten uns gebeden ende verſoicht hebben, hem te willen verlenen ende geven unſen jegenswoerdigen oepen bezegelde brieven, den wy hem, als vulmechtich woe vurſer alſo gegunt ende gegeven hebben. Des toe oerkunde der waerheyt, hebben wy deſſen unſen oepenen, mits unſer eygener handt onderteykent, en mit unſe zegell bezegelt. Gegeven binnen der Stadt Deventer 1556. December 16.

Johan van Ligne.

Koning Philip in deſer voegen gehuldigt, Den
vertrouwde den Graaf van Areinberg het Stad-voogd
houderschap verders aan (y). Dog maakte tot verſoekt
algemene Landvoogd, in plaats van de Koninkruit van
ginne, Maria van Hungarien, Emanuël Philibert van Savoyen (z). Die op alles een wakend oog houdende, kort na ſyn aanſtellinge, den Raad van Zwolle ſchreef; om te weten met hoe veel ſalpeter en kruid deſe Stad voorsien was. De Stad, door de vorige oorlogen uitgeput, hadt des tyds byna in het geheel 'er geen voorraad van; gelyk ſy den Landvoogd overſchreef. Zwolle.

Sy klaagde dat 'er nu voornamentlyk de tyden alhier ter plaatſe, niet na geſchapen waren, om deſe andersints noodſakelyke voorſorg te gebruiken. Want ſy wegens de nog aanhoudende duurte der levensmiddelen, moeyte genoeg hadt, „de ſchamele gemeente“ uit Stads XIII.
Grote
duurte al-
daar ver-
mindert.

D d 4

kilte

(y) Willem Nagge.
(z) F. Strada, de Bella Belgica Decad. 1. pag. 19.
Edit. 1648.

1556. kiste te spysen (a). En inderdaad dese schrikkelijke plage hadt, sedert het jaar 1555., binnen Zwolle geweldiglyk geheerst. Men vindt aangetekent, dat als dan een last turf tot hondert vyf en twintig fl gekost heeft, een last mout in het volgende jaar ses en veertig goudguldens (b), en andere levensmiddelen na evenredigheid. Het gebrek was so groot, dat de Regenten, op S. Lucia's dag, besloten, de gemene man voor een dragelyke prys te verkoopen eenige lasten rogge, die de Stad in voorraad leggende hadt (c). In het jaar 1557., was de schaarsheid op het hoogste. Want een last rogge koste hondert dertig goudguldens, een mudde mout drie goudguldens, een mudde boekweit twee, en een mudde haver een daalder, van dertig stuivers het stuk. Het droevigste was, dat 'er nu en dan nog tarwe nog rogge in de Stad was. Het gebeurde op Pinxter avond, dat, seker bakker, in de wullewevers straat, Pouwel genaamt, eenig garsten broot gebakken hebbende, een menigte menschen sig om syn huis vergaderde, om het eerste geriest te worden. Sy zouden syn huis opengebroken, en sig om het brood geslagen hebben, indien den bakker hen het niet sonder verwylinge verkogt hadt. De schaarsheid nam in de somer dusdanig af, dat men tot Amsterdam een last rogge, hondert dertig goudguldens eenige maanden vroeger gegolden hebbende, op den 28. Junius voor agtien goudguldens kogt (d).
Ter-

(a) Stads Boek diverse Missiven Concepten.

(b) Chronyk ter Kinderhuis.

(c) Resolucien van Raad en Meente van het jaar 1557.

(d) Chronyk ter Kinderhuis.

Terwyl, dat de duurte der levensmiddelen 1557. van die tyd af verminderde (e), vermeerderden d'oneenigheden aangaande den Godsdienst d'gelyks. Waar toe Harmen Stycker, een Vicaris of Priester van S. Michaëls Kerke, alhier des tyds seer veel aanleidinge gaf. Tegens het des tyds gewone gebruik der Kerke, reykte hy het H. Avondmaal onder beyde gedaantens uit. Den Raad, om verdere gevolgen voor te komen, gelaste op maandag na Palmdag, den Vicaris, binnen veertien dagen tyds, sig van syn bestaan by den Bisschop te verregtvaardigen, en den Raad hier van binnen de bepaalde tyd te laten blyken. Sy dreygde inval van versuiminge, hem van syn bedieninge te zullen ontfetten (f).

Dog voor en al eer wy verhalen, hoe weinig de Vicaris de bevelen der Magistraat agtede, brengt ons den Geschiedenis draad aan een geschil, tusschen de Steden Deventer en Zwolle, nevens haar Carspel ontstaan; waar over reets twee hondert jaren vroeger, oneenigheid geweest was. Bisschop Guido, in het jaar 1308., het dykrecht van Salland afkondigende, hadt be-raamt en vastgesteld, dat alle de dyken van ter Hunnepe af, tot aan de zee toe, en dus ook den Douvelder Dyk, in het Schoutampt van Deventer gelegen, onder de Sallandsche schouw gehoren, en door d'ingesetenen van de bepaalde Landstreek onderhouden zouden worden. De erfgenamen van het Carspel van Deventer, den Douvelderdyk onbeheert en ongemaakt latende

Dd 5

XIV. Het verschil tusschen Deventer en Zwolle in de veertienste eeuw geëindigt, over den Douvelder Dyk, wordt levendig en beslist.

(e) Een oude aantekeninge.

(f) Resolucien van Raad en Meente van het jaar 1557.

1557. tende leggen, raakten in het jaar 1358., met d'inwoonders van Salland over dese verfuime-nisse te onvreden, in een geschil (g). Volgens het gebruik dier tyden, wierdt het met geme-ne bewillinge, aan scheidsmannen ter besliffin-ge overgegeven, onder een boete van duifend pond, door de ongehoorsamen aan d'uitspraak te betalen. De goede mannen, wegens de Kerken van Utrecht, Dideryx van Gaspoerde, en Henrix van Brandenborch, wegens het Land Johan van Bloemensteyn, Stevens van Boethont, en van de Stad Utrecht Hendrik Wytten, en Wouters van den Velde, verstonden in het laatste van de maand September: dat den Dyk door het gehele Land bekostiget zoude wor-den: dog dat na de volmakinge desselfs jaar-lyksen onderhoud, volgens dykregten moest worden toegekent, aan die gene, welke daar toe de naaste verplicht waren (h). Ingevolge dese uitspraak, kende den Bisschop met het Dykgeregt, den onderhoud van den Douvel-der dyk, op S. Maryns dag, d'inwoonders van Deventer toe (i). In het jaar 1557. oor-deelden sy niet langer aan het oude vonnis ge-bonden te zyn, en lieten den Dyk, so het schynt, onbeheert leggen. Na dat sy, op de klagten der Carspelingen van Zwolle, door het Dyk-geregt op de gewone wyse veroordeelt waren, beriepen sy sig aan Ridderfchap en Steden. De Staten verstonden, dat, het eerste vonnis wel gewefen zynde, die van Deventer schuldig wa-ren,

(g) *Uit de brief in Stads Privilegie Boek fol. 7. No. 10.*

(h) *Stads Privilegie Boek fol. 7. N. 11.*

(i) *ibid. fol. 27. N. 37.*

ren, d'uitspraak van het jaar 1358. te agter- 1757.
volgen: en dus den Douvelder dyk te onder-
houden (k).

De drie Hoofdsteden, de waardye van het Het geld
geld, tot dese tyd toe, nog niet na des Ko- der drie
nings sin bepaalt hebbende, verboot Philip in Steden
het begin des jaars, alle de daalders binnen de verbo-
drie Steden gemunt, en vervolgens nog meer den.
ander geld. Haar afgesanten in een byeen-
komst, hier over met de Drost van Salland
Unico Ripperda raadplegende, besloten een-
pariglyk Philips bevelfchrift niet af te kondigen.
Sy fonden ook een kragtig vertoogfchrift we-
gens haar voorregten van de munte, aan den
Stadhouder (l). Dog, gelyk uit het vervolg
blyken zal, sonder uitwerkinge.

Harmen Mulert, Schout tot Zwolle, in het XV.
jaar 1556. overleden zynde, hadt den Raad in Het ge-
syn plaats benoemt, en behoudens des Keyfers fchil tus-
goedkeuringe aangestelt, Wolf van Ittersum. fchen
Sy gaf 'er de Koninginne Maria doemnalige Philip en
Landvoogdesse kennis af: met verfoek dat sy Zwolle
hem ingeolge het oude gebruik, in dese be- d'aanstel-
dieninge bevestigen wilde. De Landvoogdesse linge des
begeerde voor af verskert te zyn, of de Stad Schouts,
tot het kiezen van desen amptenaar beregtigt eindigt
was of niet. Sy gelaste inmiddels den Stadhou- tot Stads
der, een ander so lang met dit ampt te voor- gen.
fien. Het is seker, dat dese provisionele aanstel-
linge, tegens het oude gebruik streef. Want
„het doch“, schreven de Regenten aan den
Stadhouder, „gewoentlycken is, die admini-
„stratie des selven Schultampts by den erfge-
„na-

(k) Stads Privilegie Boek, fol. 144.

(l) Arens toe Bescop.

1557. „ namen , des verstorvenes Schultes toe bli-
 „ ven , sonder daer iets wes inne te ordinie-
 „ ren ; ter tyt toe een nieuwe Schultes mit
 „ vulre commissie gestalt sy “. Ook blykt my
 niet dat den Graaf van Aremborg het besluit der
 Koninginne werkstellig maakte *(m)*. Intusschen
 dat het geschil onbeslist bleef , nam den Presi-
 dent van den geheymen Raad , Viglius , Stads
 geregtigheid ter harten , en beloofde te zullen
 bewerken , dat de verhinderinge uit de weg
 geruimt wierdt : voor welke goedgunstigheid sy
 hem schriftelyk bedankte. Viglius beloften wa-
 ren niet vrugteloos , want in het jaar 1557. op
 den 4. Maart , stelde den Stadhouder , aan Stads
 afgefanten tot Deventer , een geschrift van den
 Koning ter hande , waar by hy eyschte en be-
 tuigde , wel te mogen lyden , dat dit geschil
 door den geheymen Raad tot Mechelen , ofte
 andere onpartydige Rigters onderfogt en beslist
 wierdt. Over desen voorflag en eysch , mids-
 gaders eenige andere papieren , van den Stad-
 houder , vond sig den Raad beswaart. Hun
 gewone toevlugt was , 'er de Steden Deventer
 en Campen kennisse van te geven , ten einde
 gesamentlyk , hier over tot Windesem te raad-
 plegen *(n)*. Van het verder gehandelde in de-
 se saak blykt my niets. De uitkomst doet sien ,
 dat den Koning van syn voornemen affag , of
 genoodsaakt wierdt af te sien. Want in een
 vergaderinge van de Heren der Magistraat , op
 1558. den 26. Junius , van het volgende jaar , in te-
 genswoordigheid van den Priester en Notaris
 Heerls van Hoichstraten , gehouden , versogt
 en

(m) Boek der aannemingen.

(n) Boek van diverse Missiven , Concepten &c.

en verkreeg Thimen de Goyer van syn mede Raadslieden, de voorsiening van het Schout-ampt. Na dat den Raad, des anderen dag, tot Vollenho, den Stadhoudet hier van hadt kennisse gegeven, heeft hy d'aanstellinge uit Philips naam goedgekeurt, en den Schout den gewonelyken eed afgenomen (o).

Koning Philip was ter selfder tyd, nog sorgvuldiger, om de voorregten der drie Hoofdsteden, op het slot te Coeverden, te bewaren. Want na dat hy Egbert Ens, in plaats van den overledene Burmania, met dit amptmanschap voorsien hadt, versogt hy haar op den 8. November, van het vorige jaar, den Drost in syn waardigheid te willen erkennen: onder beding dat hy den eed van getrouwigheid afleydde, en haar genoegsame borgen stelde. Dat Egbert Ens, in het volgende jaar, op den 8. Januarius, hier aan voldeedt, en Joan Rengers, Gerit Mulert, Herman Cruysé, en Reyner van Doetinchem, syn borgen wierden, kan den nieuwsgierigen Leser elders, in het brede, vernemen (p).

Men was tot Zwolle weiniger met het gedrag van des Konings Amptenaar Meester Johan Oostendorp te vrede. Dese, in de maand October, een Hofgerigte tot Ommen uitschreyen hebbende, daagde aldaar ook d'Opficiers van het H. Geests Gasthuis. Den Raad menende dat dese daginge, Stads regtsgefag krenkte, en na evocatie ofte roepinge voor een

1558.

Philip bewaart het voorregt der drie Steden op Coeverden.

XVI. Oosten-dorp daagt Zwol-ichen tot Ommen.

(o) Boek der aannemingen.

(p) Vid. Litteras apud D. Ger. Dumber tom. 2. Ant. lect. pag. 353. et seq.

1558. ander gerigte geleeck, waarschuwden Joan van Oostendorp bedagt te zyn, dat 'er niets srydig aan Stads voorregten in het Hofgerigte voorviel (q).

H. Sticker syn inkomsten worden besla-
gen.

Eenige tyd te voren was den Vicaris Harmen Sticker van Godsdienst verandert, en wilde niet te min d'inkomsten van syn Priesteramt genieten. Om dit te beletten, gaf den Raad 'er aan des Bisschops van Utrecht algemenen Vicaris kennis af, die den Vicaris in regten liet betrekken. By het vonnis was verstaan, dat de Magistraat beregtigt was, syn inkomsten te mogen beslaan: welke sy ook alle, die onder Stads regts gebied behoorden beslagen, en in bewa- ringe genomen hadt. Dog over eenige andere renten deser Vicarie en goederen tot Hasselt, en den Hardenberg gelegen, hadt sy niet de- zelfde magt. Sy smeekte den Stadhouder, aan de Schouten deser Carspelen te gelasten, de penningen aan Harmen Sticker niet uit te tellen (r).

De Lyf-
landsche
Ridders
verfoe-
ken vrug-
teloos
onder-
stand van
de drie
Steden.

De Ridders van Lyfland, in vorige tyden, trouwe bystand, van de drie Hoofdsteden van Overyssel, genoten hebbende (s), wierden nu weder door de gedurige vyandelyke invallen der Russen gekwekt. Sy hoopten dat die van Overyssel, so wel wegens de beveilinge van hun koophandel, als de nauwe vrindschap, die 'er tusschen haar en de Lyflandsche Hanze Steden was, geen hulp zouden verweigeren. Sy lie- ten dan door een afgesant de Steden onderstant
sme-

(q) Boek van diverse Missiven, Concepten.

(r) *ibid.*

(s) Twede Deel, blad. 83.

smeken. Dog tot syn grote verwonderinge, 1558.
 verklaarden de Gemagtigden van de drie Ste-
 den, tot Windesem, den 27. November ver-
 gadert, geen hulp te kunnen toereiken, het
 welk sy ook reets aan de Hanze Stad Keulen
 overgeschreven hadden. Schoon den Gesant
 haar door verscheiden beweegredenen, tot het
 verlenen van bystand aanprikkelde, was alles
 vrugteloos (t).

Het was eerder by gebrek van magt, dan XVII.
 wille, dat sy dese verweigeringe deden. Ten 1559.
 minsten Koning Philip, in het jaar 1559., uit Philip
 de Nederlanden na Spanjen willende vertrek- ontslaat
 ken, versogt tot Brussel op den 30. Julius van Overys-
 de Staten aller syner Nederlanden, een gifte sel alleen
 tot aflossinge der schulden, in den laetsten oor- van syn
 log tegens Frankryk gemaakt. Hy ontsloeg be- schulden
 dektelyk die van Overysfel, Icker wegens aflossen.
 's Lands slegten toefant, hier toe mede op te
 brengen. Dog vermaande 's Lands Afgesanten
 tot Brussel, om staatkundige redenen, ligtelyk
 na te gaan, van dit geheim, aan d'andere ge-
 westen niets te laten uitlekken.

Koning Philip, hadt ook voor het overste. Syn be-
 ken na Spanjen, den Graaf van Aremborg het velen
 Stadhouderschap van Friesland, Overysfel, Gro- voor syn
 ninghen met de Ommelanden, en Lingen aan- vertrek
 bevolen, en de Hartoginne Margareta van Par- na Span-
 ma, tot algemene Landvoogdesse der Neder- jen.
 landen aangestelt. De algemene Staten beval
 hy met nadruk te sorgen, dat de verspreidinge
 van nieuwe Leringen in den Godsdienst verhin-
 dert, en de Kerke beschermt wierdt (v). Niet
 tegen-

(t) Revius Dav. illustr. pag. 324.
 (v) *ibid.*, pag. 325.

1559. tegenstaande den Raad alhier des Konings bevel behartigde, zullen wy, in de naaste Hoofdstukken sien, dat alle voorforgen vrugteloos waren.

EINDE VAN HET TWEEDE DEEL.

D R U K F O U T E N .

Bladsf. 42. regel 15. herstelt, lees herstelbaar. ibid. letter (s) in de aantekeningen, lees bladsf. 14. bl. 87. letter (r), lees bladsf. 71. bl. 90. regel 15. moesten besorgen, lees besorgen. bl. 92. regel 6. vretknegten erschynen, lees voetknegten. bl. 157. regel 33. te kunnen, lees kunnen. bl. 161. regel 4. konde worden, lees worden. bl. 241. regel 13. geweldige Heer, lees geweldiger wyse Heer bl. 273. letter (g), lees bladsf. 178. bl. 281. letter (g), lees bladsf. 380. bl. 284. regel 7. voor, lees en voor. bl. 286. regel 31. overleveren, lees overleven. bl. 310. regel 1. onduistere, lees duistere.

De overige fouten het sy in verkeerde finscheydingen, ofte in het mistrukken van een enkelde letter bestaande, (gelyk *bladsf. 49. regel 6. en bl. 100. regel 28.* alwaar men hem voor hen leeft) zal den opmerkenden Leser ligtelyk kunnen verbeteren.

